

MİMARLIK EĞİTİMİNDE ÖĞRENCİ İNİSİYATİFLERİNİN ROLÜ:
ULUSAL MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ BULUŞMASI ÖRNEĞİ

Çağda Türkmen

116823025

Doç. Dr. Tansel Korkmaz

Lisansüstü Programlar Enstitüsü

Mimarlık Tarihi, Teorisi ve Eleştirisi Yüksek Lisans Programı

İstanbul Bilgi Üniversitesi 2020

**MİMARLIK EĞİTİMİNDE ÖĞRENCİ İNİSİYATİFLERİNİN ROLÜ:
ULUSAL MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ BULUŞMASI ÖRNEĞİ**

**THE ROLE OF STUDENT INITIATIVES IN ARCHITECTURAL EDUCATION:
THE CASE OF NATIONAL ARCHITECTURE STUDENTS MEETING**

Çağda Türkmen

116823025

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Tansel Korkmaz (İstanbul Bilgi Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Elif Kendir Beraha (İstanbul Bilgi Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Elif Yeşim Kösten (Kocaeli Üniversitesi)

Tezin Onaylandığı Tarih: 02/07/2020

Toplam Sayfa Sayısı: 241

Anahtar Kelimeler:

- 1) Mimarlık Eğitimi
- 2) Öğrenci İnisiyatifleri
- 3) Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması (TMÖB/UMÖB) Türkiye

Keywords:

- 1) Architectural Education
- 2) Student Initiatives
- 3) National Architecture Students Meeting (TMÖB/UMÖB) Turkey

ÖNSÖZ

“Bütün dostlarımın harikulade gözleri vardır. İçinde yaşadığım karanlık zindanı aydınlatan tek şey, onların gözlerindeki parıltılardır” (Kafka, akt. Janouch 1953: 84).

Lisans hayatımın aydınlanmasında buluşmaların zaman ve mekânı aşan parıltıları büyük rol oynadı. Bu tez, şükranımı ifade etme biçimlerimden biri. İçinden geçtiğimiz krizleri bir salgın hastalıkla taçlandıran 2020 yılının azizliğine “başarılı” bir uyum gösteremediğimi kabul etmek durumundayım. Yine de gelecek çalışmalar için kuyuya bir taş atmış olmanın sevincini yaşıyorum.

Beni bu noktaya getiren sevgili hayata, nevi şahsına münhasır hocam Doç. Dr. Tansel Korkmaz ve onun zarif refakatine, tez sürecimi tamamlamama gayretle yardımcı olan kıymetli jüri üyeleri Dr. Öğr. Üyesi Elif Kendir-Beraha ile Doç. Dr. Elif Yeşim (Özgen) Kösten’e, isimlerini buraya sığdıramayacağım değerli görüşmecilere, Bilgi HTC’de tanıma şansına nail olduğum müthiş akademisyenlere, imkânsız peptit kombinasyonlarına, doyumsuz tartışmalara daldığımız dönem arkadaşlarıma ve mimarlık öğrencisi olmanın birlikte dayandığımız ağırlığına teşekkür ediyorum. ODTÜ Oyuncuları’na, ODTÜ Mimarlık’a, kendimden şüphe duyarken bana güvenmiş olan güzel insanlara, bu teze bir çıkış noktası teşkil edeceğini tabii ki bilemediğim buluşmalara ve yolda attığımız kahkahalara da selam olsun! *Crew*, öğrencilerim, ailem, beni seçen seçilmiş ailem, uzaklardaki çim filozofu ve bir süre birlikte yürüdüğümüz *21*, sizler de iyi ki varsınız.

Kafka haklı, bu parıltılar dahi gün ışığının yerini tutmaz. O yüzden bu tez, kapandığımız karanlık zindanlardan büyük kaçışıma adanmıştır.

ÖZET

Mimarlığın pratik bilgisi tarihsel olarak çok eski çağlara kadar izlenebilmektedir. Ancak mimar ve mimarlık eğitimi güncel anlamlarını, bu bilginin üretilmesinde ve değerlendirilmesinde yaşanan köklü kırılmalarla kazanmıştır. Bu kırılmaları araştırmak, mimarlık mesleğinin ve eğitim örüntülerinin formasyonunu anlamak için önemlidir. Böylece mimarlık eğitimindeki güncel tartışmalar bu formasyon üzerinden okunabilecektir.

Geleceğin meslek insanlarını eğitme saiki önceki yüzyıllarda mimarlık eğitimi programlarını biçimlendirmiştir. Ancak günümüzde bu programların kitlesel eğitim gibi “eski toprak” saiklerinin yanında başka oyuncuların oynadığı ademimerkeziyetçi roller görülmektedir. Bu durum, köklü sorunları salt müfredat değişiklikleriyle çözmeye çalışmak yerine bu yeni rolleri araştırmaya işaret etmektedir.

Karar mercii öğrenciler olan eylemsellikler için “öğrenci inisiyatifleri” ifadesi görece yeni bir kullanımdır; ancak tarihte de yine öğrencilerin başlattığı, katıldığı ve sürdürdüğü benzer pratikler görülmektedir. Sabit bir öğretici, yürütücü veya yönetici rolün çevresinde biçimlenmeyerek mevcut hiyerarşinin dışında kalan bu toplum, topluluk ve hareketler zaman, mekân ve disiplinler boyunca yayılmaktadır. Mimarlık öğrencileri de bu anlayışla, kurumsal eğitimden farklı bir izlekte buluşmalar düzenleyen inisiyatifler olarak örgütlenmişlerdir.

Yirmi birinci yüzyılda mimarlık eğitimi ve genelde üniversite, yaşanan ‘kriz’lerin etkisinde bir tıkanıklık ve çözülme dönemecinden geçmektedir. Çeşitlenen yeni ilişkilenmeler, mevcut kurum ve sınırların kendi alanlarındaki etkilerini de dönüştürmektedir. Bu dönüşüm, mimarlık mesleğinde ve eğitiminde deneyimlenen işlevsel tıkanıklıkların çözülebileceği daha geniş bir açıklık arayışına imkân vermektedir. Haricî bir öğrenme ağı olarak öğrenci inisiyatifleri, mimarlık eğitimi alanında böyle bir açıklık potansiyeli taşımaktadır.

Bu tez, Türkiye / Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması (TMÖB/UMÖB) üzerinden, mimarlık eğitiminde öğrenci inisiyatiflerinin oynadığı rolü anlamayı amaçlamaktadır. Zaman yelpazesi 1993’ten günümüze uzanan buluşmaların başka inisiyatiflere de fırsatlar yaratan iletişim ağları ve mevcut eğitim sistemleriyle değişken ilişkileri incelenmektedir.

Böylece mimarlık eğitiminde oynadıkları roller ve öğrenci inisiyatifi olarak taşıdıkları potansiyeller sorgulanmaktadır.

TMÖB/UMÖB, süregiden eğitim sistemlerinin itinayla dokunmuş bağlarını barındırmayan bir kaçış, 'tek mümkün'lük iddiası taşıyan bu sistemlere çoklu ihtimaller öneren bir alternatif, hantallaşmış kurumsallıkları harekete geçirebilecek bir Arşimet dayanağı potansiyeli taşımaktadır.

Tez çalışması, bu kaygılarla, literatür taramasından ve alan araştırmasından faydalanılarak hazırlanmıştır.

ABSTRACT

Architectural knowledge as a praxis can be traced back to the very ancient ages. However, architect and architectural education have gained their current meanings via the rooted inflection points within the production and evaluation of this knowledge. Researching through these points is vital to understand the formation of the architectural and educational patterns. Thus, current discussions on architectural education can be read through this formation.

A motive of educating future professionals has formed architectural education programs in previous centuries. However, in addition to ‘good old’ motives of these programs such as mass education, today, there are decentralized roles played by other players. This situation points to a search on these new roles rather than another try to solve the rooted problems by mere program changes.

The expression “student initiatives” is a relatively new use for activism where students are the decision-makers; however, similar practices initiated, participated, and maintained by students are also seen in history. These societies, communities, and movements, which are outside of the existing hierarchy by not being formed around a fixed role of instructor, coordinator, or manager, have been spreading throughout time, space, and disciplines. With this understanding, architecture students are also organized as initiatives to meet on a different path from that of institutional education.

In the twenty-first century, architectural education, and the university in general, go through a turn of blockage and dissolution via the ‘crises’ experienced. Diversified new relationships transform the influences of existing institutions and boundaries. This transformation enables a search for a broader openness in which the functional blockages in the profession and education of architecture can be dissolved. As an external learning network, student initiatives have such potential for openness in architectural education.

Through Turkey / National Architecture Students Meeting (TMÖB/UMÖB), this thesis aims to understand the role that student initiatives play in architectural education. Meetings, covering a range of time since 1993, their communicative networks enabling other

initiatives, and their changing relationships with the existing education systems are studied. Thus, their roles in architectural education and the potentials they carry as a student initiative are questioned.

TMÖB/UMÖB may be evaluated as an escape for not having the tightknit wires of institutional systems, as an alternative by proposing multiple possibilities to these ‘Hobson's choice’ systems, or as an Archimedes' fulcrum due to its capability to activate those cumbersome institutions.

The thesis research has been carried out with these concerns through literature review and field research.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR.....	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
TABLO LİSTESİ.....	xviii
1. GİRİŞ	1
2. MİMARLIK EĞİTİMİ	13
2.1. Türkiye'deki Durum.....	46
3. ÖĞRENCİ İNİSİYATİFLERİ	59
3.1. Yurt Dışı Örnekleri	60
4. TÜRKİYE / ULUSAL MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ BULUŞMASI.....	69
4.1. Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması (TMÖB).....	73
4.2. Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması (UMÖB)	100
5. TARTIŞMA	140
KAYNAKÇA.....	163
EKLER.....	204

KISALTMALAR

ABD	- Amerika Birleşik Devletleri
ACSA	- <i>Association of Collegiate Schools of Architecture</i> Mimarlık Yüksekokulları Derneği
AIA	- <i>American Institute of Architects</i> Amerikan Mimarlar Enstitüsü
AIAS	- <i>American Institute of Architecture Students</i> Amerikan Mimarlık Öğrencileri Enstitüsü
AIESEC	- <i>Association internationale des étudiants en sciences économiques et commerciales</i> Uluslararası İktisadi ve Ticari İlimler Öğrencileri Derneği
ARPS	- <i>Académie Royale de Peinture et de Sculpture</i> Fransa Kraliyet Resim ve Heykel Akademisi
AÜ	- Anadolu Üniversitesi
BEST	- <i>Board of European Students of Technology</i> Avrupa Teknoloji Öğrencileri Kurulu
BM	- Birleşmiş Milletler
UN	- <i>United Nations</i>
BMB	- Bozcaada Mimarlık Buluşması (2007)
BT	- Baykuşlar Toplanıyor, İzmir
BTF	- Bademlik Tasarım Festivali, Eskişehir
CLEA	- <i>Coordinadora Latinoamericana de Estudiantes de Arquitectura</i> Latin Amerika Mimarlık Öğrencileri Koordinasyonu
DB	- (UMÖB) Dinozorlar Buluşması
DEÜ	- Dokuz Eylül Üniversitesi
DOCOMOMO	- <i>International working party for Documentation and Conservation of buildings, sites and neighbourhoods of the Modern Movement</i>

Modern Hareketin yapılarının, sit alanlarının ve mahallelerinin
Belgelenmesi ve Korunması için uluslararası çalışma grubu

EASA	- <i>European Architecture Students Assembly</i> Avrupa Mimarlık Öğrencileri Buluşması
EHEA	- <i>European Higher Education Area</i> Avrupa Yükseköğrenim Alanı
ELEA	- <i>Encuentro Latinoamericano de Estudiantes de Arquitectura</i> (CLEA) Latin Amerika Mimarlık Öğrencileri Buluşması
ESOGÜ	- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (önc. OGÜ)
OGÜ	Osmangazi Üniversitesi (önc. AÜ)
ESTIEM	- <i>European Students of Industrial Engineering and Management</i> Avrupa Endüstri Mühendisliği ve İşletme Öğrencileri
ESTÜ	- Eskişehir Teknik Üniversitesi (önc. AÜ)
GÜ	- Gazi Üniversitesi
GTÜ	- Gebze Teknik Üniversitesi
HTC	- <i>History, Theory and Criticism</i> Tarih, Kuram ve Eleştiri
IACES	- International Association of Civil Engineering Students Uluslararası İnşaat Mühendisliği Öğrencileri Birliği
ICOMOS	- <i>International Council on Monuments and Sites</i> Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
INCM	- <i>Intermediate National Contacts Meeting</i> (EASA) Ulusal Temsilciler Ara Toplantısı
ISCED	- <i>International Standard Classification of Education</i> Uluslararası Standart Eğitim Sınıflandırması
İMTB	- İnşaat Mühendisliği Öğrenci Toplulukları Birliği
İTÜ	- İstanbul Teknik Üniversitesi (önc. YMM)
YMM	Yüksek Mühendis Mektebi
KYK	- Kredi ve Yurtlar Kurumu
MD1927	- Mimarlar Derneği 1927 (önc. TYMB)

TYMB	Türk Yüksek Mimarlar Birliği
MEDS	- <i>Meetings of Design Students</i> (Uluslararası) Tasarım Öğrencileri Buluşması
MEM/MAM	- Mimarlık Eğitimi Merkezi Mimarlık Araştırmaları Merkezi
MİDEKON	- Mimarlık Fakültesi Dekanları Konseyi (2006)
MİTA	- (GTÜ) Mimarlık ve Tasarım Topluluğu
MMF	- Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi
MO	- (TMMOB) Mimarlar Odası
MTF	- Mimarlık ve Tasarım Fakültesi
MOBBİG	- Mimarlık Okulları Bölüm Başkanları İletişim Grubu
MSGSÜ	- Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (önc. MSÜ)
MSÜ	Mimar Sinan Üniversitesi (önc. GSA)
GSA	Güzel Sanatlar Akademisi
NAAB	- <i>National Architectural Accrediting Board</i> (ABD) Ulusal Mimarî Akreditasyon Kurulu
NASA	- <i>National Association of Students of Architecture</i> (Hindistan) Ulusal Mimarlık Öğrencileri Birliği
NC	- <i>National Contact</i> (EASA) Ülke Temsilcisi
NCARB	- <i>National Council of Architectural Registration Boards</i> (ABD) Ulusal Mimarî Kayıt Kurulları Konseyi
ODTÜ	- Orta Doğu Teknik Üniversitesi (önc. ODYTE)
ODYTE	Orta Doğu Yüksek Teknoloji Enstitüsü
OECD	- <i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i> Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü
OT	- (TMÖB) Okul Temsilcisi
ÖSYM	- Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (2011) Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (1981, önc. ÜSYM)
ÜSYM	Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
RC	- <i>Reuniones Consultivas</i>

	(CLEA) Danışma Toplantıları
RVA	- <i>Recognition, Validation and Accreditation (Nonformal and Informal Learning)</i> (Yaygın ve Sargin Öğrenim) Tanınma, Geçerlilik ve Akreditasyon
SESAM	- <i>Small European Architecture Student's Assembly Meeting</i> Küçük EASA Toplantısı
STK	- sivil toplum kuruluşu
TEMÖB	Türkiye Endüstri Mühendisliği Öğrencileri Buluşması (1996)
TMMOB	- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TMÖB	- Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması (önc. TUMÖB)
TPÖÇG	- Türk Psikoloji Öğrencileri Çalışma Grubu (1995)
TSL	- <i>Taller Social Latinoamericano</i> (CLEA) Latin Amerika Sosyal Çalıştay
TSMD	- Türk Serbest Mimarlar Derneği (1987)
TÜBİTAK	- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UIA	- <i>Union Internationale des Architectes</i> Uluslararası Mimarlar Birliği
UMAR	- <i>Union Méditerranéenne des Architectes</i> Akdeniz Mimarlar Birliği
UMÖB	- Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması
UMSÖ	- Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri
UNESCO	- <i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
ÜAK	- Üniversitelerarası Kurul (Başkanlığı)
ÜİMF	- Ücretli Çalışan ve İşsiz Mimarlar Forumu
YEM	- Yapı Endüstri Merkezi
YÖK	- Yükseköğretim Kurulu
YTÜ	- Yıldız Teknik Üniversitesi (önc. İTO)
İTO	İstanbul Teknik Okulu

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Solda: Göbeklitepe, B9 ve B10 sütunları (Schmidt 2000). Ortada: Imhotep, heykel detayı, Egyptian Museum, Berlin (Britannica 2019). Sağda: Daedalus ve Icarus, antik bas-rölyef, Villa Albani Torlonia, Roma (Britannica 2020a).....	14
Şekil 2. ‘Attica’ ekolü, Choragic Monument of Thrasyllus (RA 1758).....	15
Şekil 3. Akademos bahçelerine giden patika (Katapoti 2018).	16
Şekil 4. Roma'da marangoz çırakları, M. S. 1. yy (Nguyen 2009).....	17
Şekil 5. Bolonya Üniversitesi temsili, 14. yy (Britannica 2020).....	19
Şekil 6. Rönesans'ın antik mimarlık tahayyülü, ill. Giovanni Giocondo, 1511 (Vitruvius 1914).	23
Şekil 7. Rönesans'ın Scuola di Atene tahayyülü, fresk detayı, Vatikan (Raffaello 1511). .	24
Şekil 8. Solda: Frankfurt'ta taş ustaları, 16. yy (Amman 1568). Sağda: Amsterdam'da görsel sanatçılar, geç 16. yy (Jonker 2017: 13-20).	25
Şekil 9. Solda: “The Good Architect”, Philibert De L'Orme, 1567 (Picon 2011). Sağda: “Academia D'pitorj”, Pierfrancesco Alberti, 1600-1638 (MET 1949).....	26
Şekil 10. Solda: ARPS'de olağan bir toplantı, Jean-Baptiste Martin, 1712-1721 (Louvre 1998). Sağda: Louvre planında akademiye ayrılan odalar, Blondel, 1904 (Wikimedia 2016).	27
Şekil 11. Yukarıda: Exhibition of the Royal Academy, J. H. Ramberg, 1787 (RA 2020). Aşağıda: Private View of the Old Masters Exhibition, H. J. Brooks, 1888 (RA 2020).	30
Şekil 12. Mimarın kabul odası, W. Morris & E. Newton, (RIBA 1885).....	32
Şekil 13. Mimarlık atölyesi, 1937, J. Chevalier-Marescq (Samoyault-Muller 2015).	35
Şekil 14 AIA First Convention, New York 1867 (AIA 2020).	36

Şekil 15. “Bauhausfest”, Louis Held, Imschlösschen. 29 Kasım 1924 (Bauhaus Kooperation).	40
Şekil 16. Solda: “Bauatelier Gropius” stüdyosu öğrencileri, 1927/1928, Ursula Kirsten-Collein. Sağda: Marangoz işliğinde Wera Meyer-Waldeck, 1928/1929, Ursula Kirsten-Collein (Bauhaus Kooperation).	41
Şekil 17. Bauhaus müzik grubu “Bauhauskapelle”, 1929/1930, Bauhaus-Archiv Berlin...41	
Şekil 18. Mies van der Rohe öğrencilerle, 1930/1931, Pius Pahl (Bauhaus Kooperation). 42	
Şekil 19. J. Albers ve öğrencileri, Black Mountain College, 1948, Josef & Anni Albers Foundation	44
Şekil 20. Video Sahnesi: NCARB Centennial – Gönüllülük, 1970ler (NCARB 2019).....	45
Şekil 21. Hasankeyf (Aydınoglugil 2020).....	47
Şekil 22. Mimarların geçişi, Surname-i Hümayun, Topkapı Sarayı Müzesi, Nakkaş Osman ve ekibi, 16. yy.	49
Şekil 23. Fâtih Sahn-ı Semân Medresesi, gravür, Melchior Lorichs, 16. yy (And 1993: 21)	50
Şekil 24. Mimarlık öğrencileri açık hava dersinde, 1914 (İTÜ Taşkışla 2016).	52
Şekil 25. Emin Halid Onat, Clemens Holzmeister, Friedrich Hess ve Paul Bonatz öğrencileriyle stüdyoda, İTÜ 1948 (Fotoğraf: Peter Dübbers).....	53
Şekil 26. ODTÜ hafta sonu şenliklerinden, 1960 (Kan 2019).	54
Şekil 27. MOBBIG 47 "Kriz" görseli (MOBBİG 2018).	56
Şekil 28. EASA 1981 “Liverpool Workshops” (EASA Czech 2020).....	61
Şekil 29. EASA Malta 2015, EASA Netherlands Facebook Page	66
Şekil 30. UMAR ’97 İzmir Kültürpark, öğrenci çizimi (Tümer 1997).	68

Şekil 31. Gökçeada'93. Yukarıda Solda Logo (MO 1998), Sağda Gökçeada Kübü (TMÖB 2013); Aşağıda Kolye, Yönlendirme Rehberi, Görev Kağıdı (TMÖB 2012b).	76
Şekil 32. Tepeköy '93 (Omacan 2008).	77
Şekil 33. Gökçeada'93 katılımcılarının bir kısmı, ilkokulun önü, TMÖB Arşivi	78
Şekil 34. Gökçeada'da bir yerleştirme, TMÖB Arşivi.	79
Şekil 35. Gökçeada'dan sonra bir ara toplantı, TMÖB Arşivi.....	80
Şekil 36. Çavdarhisar'94. Solda: Logo (MO 1998). Sağda: Aizanoi'de bir an (Dündaralp 2011).	81
Şekil 37. Yukarıda: Uyuma alanı, sınıf; Aşağıda: Yeme alanı, bahçe (Buluşma 1994).	81
Şekil 38. Çavdarhisar "Gazete" logosu (TMÖB Arşivi).	83
Şekil 39. Tatsuya Yamamoto "Mekân – Strüktür" Atölyesi (Buluşma 1994).....	84
Şekil 40. Beyaz Duvar, yukarıda sayı 0, aşağıda lama2 (S. Omacan) TMÖB Arşivi	85
Şekil 41. Kantara'95. Üstte ve altta: Katılımcı çağrı broşürü (TMÖB 2012).	86
Şekil 42. Kantara '95. Solda: Logo (MO 1998). Sağda: Tartışmalardan bir an (Buluşma 1996).	87
Şekil 43. Aylık Bülten kapağı, Aralık '95 (TMÖB 2012).....	88
Şekil 44. Çayköy'de öğrenciler (Kılınç 1996: 11).	89
Şekil 45. Saitali Köknar, "Gözleme" köşesi, Dönüşüm Gazetesi, TMÖB Arşivi.....	90
Şekil 46. Çayköy '96, atölyeden bir an (TMÖB 1996).....	91
Şekil 47. Sinop'97 (Kılınç 1997: 4).....	94
Şekil 48. VI. UMSÖ 1998, TMÖB Temsilcileri (MO 1998).	95
Şekil 49. VI. UMSÖ 1998 Broşüründen (MO 1998).	96

Şekil 50. Ceyhan'99 Kış, radar üssü (Yüreğir 1999: 8).	98
Şekil 51. Ceyhan'99 Kış, tartışmalar (Yüreğir 1999: 8).....	98
Şekil 52. 5. Mimarlık Öğrencileri Buluşması afişi (Kayın vd. 2001).	103
Şekil 53. “Murat Belge Atölyesi”nden bir an (Kayın vd. 2001).	104
Şekil 54. DEÜ Mimarlık Şenliği / Haftası 2003 (Cengizkan 2003).	105
Şekil 55. WIRE 2014 katılımcısı öğrenciler ve akademisyenler (Uludağ 2016: 3-12).	106
Şekil 56. 2004 İstanbul Mimarlık Festivali (Fotoğraf: Kahraman İnsan)	108
Şekil 57. Genç/iş/lik “Charrette” (Fotoğraf: Kahraman İnsan).	109
Şekil 58. 2004 Buluşma 8,5 – UMÖB, Doğu Akdeniz Üniversitesi (“Necdet Teymur” 2017).	110
Şekil 59. ESTMOB 2007 afişi.....	112
Şekil 60. Bozcaada Mimarlık Buluşması görseli (Dündaralp 2011).	113
Şekil 61. Baykuşlar Toplanıyor (Alpaslan 2010): Solda Hasan Topal, Sağda “İz” Söyleşisi.	115
Şekil 62. Solda BT'11 Gece Atölyesi (BT 2013), Sağda BT'12 Katılımcı Röportajı (BT 2012).	115
Şekil 63. UMÖB '11,5 Kıbrıs (Özpınar 2012).	116
Şekil 64. Özyeğin Üniversitesi yaz stajlarından bir an (Özorhon vd. 2014).	117
Şekil 65. UMÖB '12 Kayseri (Özpınar 2012).	117
Şekil 66. METU STRIKE 2012.....	118
Şekil 67. UMÖB '12,5 Diyarbakır "bulmaca" Kent Gezisi (Özpınar 2013).	119
Şekil 68. UMÖB '12,5 Diyarbakır "bulmaca" Tema Atölyesi (Özpınar 2013).	120

Şekil 69. BTF 2013 ekibi (MO 2013).....	121
Şekil 70. BTF'16 "Tiles in Motion" (BTF 2016).....	121
Şekil 71. Yerden Yüksek vol. 8 "ç a r ş a f" (YY 2014).	122
Şekil 72. Yerden Yüksek "Maya" afişi.	123
Şekil 73. S. Omacan'ın "ofisteki kutu" nam-ı diğer TMÖB Arşivi	124
Şekil 74. TMÖB Arşivinde disketler, ses kayıtları ve diyalalar.....	124
Şekil 75. AKM cephesi #Direniş (Bianet 2019).....	125
Şekil 76. UMÖB 13 Hatırası (Gökten 2013).....	126
Şekil 77. UMÖB'14 "Red" bildirisi	129
Şekil 78. Üstte: Depo'15. Üstte: Logo. Altta: 2. sayının içeriği (Tasarım Köyü 2015)....	131
Şekil 79. UMÖB 16 "TMÖB Bellek Kayıtları" kapak görseli (UMÖB'16 2015).....	133
Şekil 80. TMÖB Bellek Kayıtları: Zeynep Kuban, Saitali Köknar & Arda İnceoğlu, Sinan Omacan, Boğaçhan Dünderalp (UMÖB'16 2015).	134
Şekil 81. TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları kapak görseli (TMÖB/UMÖB 2017).....	134
Şekil 82. TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları (TMÖB/UMÖB 2017): Uğur Başak Arpacıoğlu; Özkal Yüreğir, Yasemin Girişen & Tan Kanmaz; Uğur Tanyeli.	135
Şekil 83. UMÖB'16,5 "peyderpey" forum afişleri (UMÖB'16,5 2016).	136
Şekil 84. UMÖB'16,5 Ankara "GÜM!" katılımcıları (UMÖB'16,5 2017).	137
Şekil 85. Dinozorlar Buluşması çağrı videosu, Instagram story	138
Şekil 86. UMÖB DB'19 Gökçeada gezisinden bir an.....	139
Şekil 87. Görüşme kayıtları	206

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Mimarlık İnisyatifleri için Bir İlişkiler Haritası Önerisi.....	58
Tablo 2. EASA Çizelgesi (EASA 2019).....	62
Tablo 3. TMÖB/UMÖB Çizelgesi.....	71
Tablo 4. Öğrenme Biçimleri (UNESCO 2012).....	145
Tablo 5. Öğrenme Biçimleri: TMÖB/UMÖB.....	147
Tablo 6. Sosyal Öğrenme Teorisinin Bileşenleri (Wenger 2019: 5).....	148
Tablo 7. Sosyal Öğrenme: TMÖB/UMÖB	149
Tablo 8. EASA, TMÖB, UMÖB ve diğerleri (1981 – 2018)	158
Tablo 9. Görüşme Çizelgesi.....	205

1. GİRİŞ

Mimarlık kavramını sürekli ve tutarlı bir gelişim çizgisi hâlinde tasavvur etmek zahirî bir güven duygusu vermektedir. Ancak ne mimar ne de mimarlık pratiği her zaman aynı anlama gelmiştir. Geçen yüzyıllarda diğer meslekler gibi mimarlık da yeniden ve yeniden tanımlanmıştır (Cuff 1977: xvii-xx).

Endüstri devrimleri, modernleşmeler, kurumsallaşma süreçleri ve küresel olarak hız kazanan ademimerkeziyetçi / merkezsiz eğilimler, mimarlık tanımlarını değiştirmiştir. Bu sebeple mimarlık mesleğinin tarihsel bağlamı, eğitimine de etkileyen önemli eleştirilerle birlikte düşünülmelidir.¹ Bu eleştirilerin üzerinden geçmek, çoklu bağlamları, ilişkileri ve anlamlarıyla bir praksis olarak bugünün mimarlığını anlamayı kolaylaştıracaktır.

Bilindiği gibi mimarlık disiplini bugünkü anlamını meslekleşme (*professionalization*) ve kurumsallaşma (*institutionalization*) süreçleriyle kazanmıştır. Bu süreçler, mesleği icra etmeyi birtakım düzenlemelere bağlamıştır. Meslek pratiğini anlamak için mimarlık eğitimini de teşkil eden bu düzenlemelere yakından bakılmalıdır.

Modern öncesi dönemin usta – çırak dinamikleri, ‘üniversite’nin gelişimi ve Rönesans’la birlikte başka ilişkilene biçimleri ortaya çıkarmıştır. On beşinci yüzyılın sonlarında ‘amatör’lerin teori ve pratik tartıştıkları toplantılar kayıtlara geçmiştir (Pederson 2008). Mimarlık pratiği için bir eğitim programı uygulayan kurumlar ise on altıncı yüzyılda görülmeye başlanmıştır (Jonker 2017). Bunlar öğretme ve sergileme kaygıları gütmüş, üyelerine saygınlık kazandırmış ve tartışmaların matbu yayımıyla toplumsal bir sorumluluk da taşımıştır.²

---

¹ Eleştiriler çoğunlukla modernlik tartışması çevresinde geliştirilmiştir (Habermas 1987: 3-15). Modern öncesi dönemin zamandan ve izahtan vareste varoluşu, modern dönemin bu varoluşu dışlamasının vardığı sterilizasyon eğilimi veya sonrasında bu dışlamanın da bizatihi tarihin konusu hâline gelmesi gibi odaklar görülmektedir.

² Dinî ve aristokratik büyük işverenler yerine çok sayıda küçük işverenden hayatlarını kazanmaya başlayan sanatçılar için sergilemenin anlamı değişmiş, devlet destekli bu kurumlar da işlerini sergileyebilecekleri mekânlar olarak rağbet görmüştür.

On yedinci yüzyıl ortalarında “özgür ve eşitlikçi cemiyetler” olarak peş peşe kurulan Académie’ler zamanla otorite hâline gelmiştir.³ Bunda “devlet desteği”nin iki taraflı çalışması, matbaanın yaygınlaşması ve Aydınlanma düşünceleri etkili olmuştur (Benhamou 1990). On sekizinci yüzyılda Avrupa ve Amerika’da benzer yapı ve yaklaşımda “öğrenme cemiyetleri” yaygınlaşmıştır (Sandby 1862: 45-71). Bu kurumlar Endüstri Devrimi sonrasında toplumsal hareketler ve kimi sanat akımlarıyla sorgulanmışlardır. Ancak yirminci yüzyılda yeni bir eğitim yaklaşımıyla sarsılana dek otoritelerini bir ölçüde korumuşlardır.⁴

İki dünya savaşı arasında kurulan *Bauhaus* başlangıçta sanat ve zanaat alanlarına eşit öncelik vermiş, sonraları kitle toplumu için seri üretimi savunmuştur. Nazi rejiminin baskılarıyla 1933’te fiziksel olarak kapanmıştır. Ancak ürünleri, öğrencileri, yöntemleri ve fikirleriyle Avrupa ve Amerika ile sınırlı kalmayan bir coğrafyada mimarlık eğitimini yönlendirmeye devam etmektedir.⁵

Öğrenme cemiyetleri ve eğitim kurumları, üyelerine ve mezunlarına büyük saygınlık kazandırmıştır. Ancak mimarlığın amatör olarak icra edilemeyecek bir meslek hâline gelmesi, on dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren görülen başka örgütlenmeleri

---

³ Sergilemenin gerçekleştiği salon’lar, on sekizinci yüzyılda sabit bir müfredata ve adalet sisteminden uyarlanmış jury’lerin seçmesine bağlanmıştır (Britannica 2014). Académie’ler on sekizinci yüzyıl sonlarında Fransız Devrimi’yle kapatılıp önce *Institut* çatısı altında, daha sonra yeniden *Académie* olarak ve on dokuzuncu yüzyıl ortalarında *École* yapılanmalarıyla varlıklarını sürdürmüşlerdir (Rykwert 1982: 9-17).

⁴ Elbette bu dönemde ‘akademi’ler, bir sonraki bölümde incelenecek ‘üniversite’yle, ETH Zurich (Eidgenössische Polytechnische Schule, 1855; Eidgenössische Technische Hochschule, 1911) gibi ‘teknik’ yüksekokullarla ve Institute of British Architects (1834; RIBA, 1837) kayıtlarında görüldüğü gibi hâlâ sürdürülen çırak / aday / stajyer mimarlık geleneğiyle birlikte düşünülmelidir.

⁵ Bu noktada Bauhaus’un çağdaşı ve pek çok konuda paraleli Высшие художественно-технические мастерские (VKhUTEMAS, 1920-; halefi VKhUTEIN, -1930) ve mimarlık eğitimine verdiği ivme unutulmamalıdır.

gerektirmiştir.⁶ Bugün yerel ve küresel ölçeklerde meslek örgütleri, mesleğin eğitimi, teorisi ve pratiği üzerine sistematik çalışmalarına devam etmektedir.

“Mimarlığın öğretilip öğretilmeyeceğini bilmiyoruz, ama öğrenilebildiğini biliyoruz” (Korrea 1997: 445).

Yirmi birinci yüzyıla girerken sistemler çözülmeye veya daha merkezsiz başka biçimlere dönüşmeye başlamıştır. Öğrenme üzerine yapılan çalışmalar da sistematik eğitimin yeniden tanımlanmasını gündeme getirmiştir. Örgün (*formal*), yaygın (*nonformal*) ve sargın (*informal*) olmak üzere erken kategorizasyon çalışmaları görülmektedir.⁷ Böylece yeni neslin beklentileriyle de çatışan mevcut kurumsallıklardan giderek uzaklaşmaktadır.⁸

Meslek loncaları gibi erken örnekleri görülse de mimarlıkta örgün / formel öğrenimin, ulus-devletle birlikte kurumsallaştığını söylemek yanlış olmaz.⁹ Buna göre örgün öğrenme/eğitme/alıştırma (*learning/education/training*), bir müfredat kapsamında çalışan resmî merkezlerde gerçekleşmektedir. “Başarılı” olarak tamamlandığında diploma gibi bir tanınırlık ve yetki belgesi kazandırmaktadır (Nouatin vd. 2019: 4).

---

⁶ American Institute of Architects (AIA, 1857), Association of Collegiate Schools of Architecture (ACSA, 1912), National Council of Architectural Registration Boards (NCARB, 1919) ve National Architectural Accrediting Board (NAAB, 1940) gibi.

⁷ Bunların dışında kalan rastlantısal (*incidental*) ve rastgele (*random*) gibi öğrenme yollarının kategoriler ötesi çeşitliliği literatürce kabul edilmiştir. Bunların “tanınması, onaylanması ve akreditasyonu (RVA)” için çalışmalar devam etmektedir (UNESCO 2005: 33C/R10). Böylece, öğrenme süreci kurumlar tarafından yürütülmesi de ürünler, kurumlarca değerlendirilebilecektir. ISCED 2011 ile de öğrenme yolları kapsamlıca detaylandırılmış ve daha açıkça tanımlanmıştır.

⁸ *Millennial, Generation Y, Gen Y* olarak da anılan bu “küresel” yeni nesil, doğum aralıklarından ziyade yaşam biçimleriyle tanımlanmaktadır. Kabaca 1981-96 doğumlarının dahil edildiği araştırmalarda politik ve dinî kurumlara mesafeye yaklaştıkları, ekonomik ve sosyal güvensizlik içinde hissettikleri, ancak gerçek hayatta veya sosyal medyada kurdukları birebir bağlantıların hayatlarında önemli bir yer tuttuğu görülmektedir (Pew Research Center 2014).

⁹ Eğitim, yerel ve çoğu zaman dinî içerikli faaliyetlerden ayrılarak, kitleler üzerinde kurulması hedeflenen devlet kontrolünün bir tezahürü olarak merkezileşmiştir. Bugün çoğunlukla Avrupa ve Amerika merkezli uluslararası resmî örgütler, eğitim üzerindeki küresel kontrolü düzenlemektedir.

Yaygın / formel-olmayan öğrenim, tıpkı örgün öğrenim gibi kurumsal, kasıtlı ve planlı bir eğitimle gerçekleştirilir (UNESCO 2012). Bundan farklı olarak, “herkes için” yaşam boyu öğrenme adına bir “ek, alternatif ve/veya tamamlayıcı” işlevi vardır. Kısa kurslar, çalıştaylar ve seminerler yoluyla nispeten serbest yöntemler görülür. Kazanılan yeterlilikler, örgün öğrenimdeki gibi doğrudan bir eşdeğerlik ihtiva etmez.

Sargın / enformel öğrenim ise kurumsallaşmamış fakat kasıtlı bir eğitimle gerçekleşir (UNESCO 2012). Örgütlenme ve yapısı “aile, işyeri, yerel halk ve gündelik yaşam”ı kapsayacak biçimde, daha gevşektir.¹⁰

Öncel, yaşam boyu, yaygın ve sargın öğrenme yolları, özellikle emek piyasasıyla ilişkileri dikkate alındığında oldukça önemlidir (Singh 2015: 17-46). Rastlantısal öğrenme de sargın öğrenmeyle birlikte, öğrenen-merkezli odağı nedeniyle yetişkin eğitiminin hayatî bir parçasıdır (Marsick & Watkins 2011: 25-34). Erken çalışmalarda biri diğerinin alt kategorisi olarak ele alınsa (Marsick & Watkins 1990), bu iki öğrenme kuramı sonrasında bütünsel bir *en passant* öğrenme kuramıyla ilişkilendirilmiştir.¹¹

“Yaratıcı edim, başkaldırıdan doğar” (May 2015: 57).

Yaratıcılık, mimarlık disiplininin kendisini çevresinde biçimlendirdiği önemli bir söylemdir. Bu söylemin paylaşılan gerçeklikte var olabilmesi, örülen, yayılan ve sarılan sistemlere ancak bir başkaldırıyla mümkün görünmektedir. Nitekim yirmi birinci yüzyıla girerken

---

¹⁰ Bunlara dahil olmayan rastlantısal öğrenme ve rastgele öğrenme gibi formlar, örgütlenmemiş veya öğretme kastı barındırmayan iletişimler yoluyla gerçekleşmektedir (UNESCO 2012). Eğitim kastıyla tasarlanmamış “gündelik faaliyetlerin, etkinliklerin ve sohbetlerin” yan ürünü olarak ortaya çıkabilirler. Kuramsallaştırılan diğer öğrenme yolları için bkz. *social modeling, experiential learning, self-directed learning, action learning as a variant of experiential learning, action science and reflection in action, critical reflection and transformative learning, tacit knowing, situated cognition, communities of practice* vb.

¹¹ Bu diyalektik kuramla insanların “ihtiyacı, motivasyonu ve fırsatı olduğu her yerde” gerçekleşebilen öğrenme incelenmektedir (Marsick & Watkins 2011: 25-34). Buna göre öğrenme, gündelik rutinlerle bütünleşik gerçekleşir. İçsel veya dışsal uyaranlarla, bilinçsizce, şans eseri tetiklenir. Yansıma ve eylemlerle tayin edilir ve “diğerlerinin” öğrenmeleriyle güçlü bir ilişki içindedir (Marsick & Volpe 1999).

dünyanın çeşitli yerlerinde, mevcut yapılanmayla farklı ilişkiler içinde, yerel ve küresel “öğrenci inisiyatifleri” toplanmaya başlamıştır.¹²

Bir bilen – bilmeyen ayrımı yapıldığında ‘bilmeyen’lerin buna karşı inisiyatif alması, elbette tarihte ilk defa görülmemektedir.¹³ Ancak iki dünya savaşı sonrası yaşanan ulusal ve uluslararası ekonomipolitik gelişmelerle bu inisiyatifler, eğitim kurumlarından farklı bir pedagojik nitelik kazanmıştır.¹⁴ İnisiyatifler, öğrenciler tarafından ve öğrenciler için düzenlenen etkinliklerle mevcut kurumsal sistemlerin haricinde, yatay bir öğrenme süreci önermektedir.¹⁵

Dinî, meslekî, ideolojik, ulusal veya uluslararası kurumlar, tarih boyunca yapılmış ve yıkılmıştır. Yirmi birinci yüzyıl özelinde, her alanda çalışmayı etkileyen karmaşık ve çok katmanlı tıkanıklıklar yaşanmaktadır.¹⁶ Bu tıkanıklıkların doğrudan etkilediği mimarlık mesleği ve eğitimi de hızlı bir dönüşüm hâindedir (Nicol & Pilling 2005).

---

¹² Association internationale des étudiants en sciences économiques et commerciales (AIESEC, 1948), European Architecture Students Assembly (EASA, 1981), Board of European Students of Technology (BEST, 1989) veya Meetings of Design Students (MEDS, 2010) gibi.

¹³ Association of Architectural Draftsmen (1842; AA, 1847) gibi.

¹⁴ 1968 ve öğrenci aktivizmi inisiyatiflerde etkili olmakla birlikte elbette çok farklı bir mücadeledir.

¹⁵ “Organized by students for students EASA offers a unique framework for education, accommodating a non institutionalized form of teaching, learning and exchange. A horizontal learning process where decisions are made upon consensus, EASA gives a chance to experience architecture in a way that universities are yet not providing. Bringing students to a certain context, defined by the location and theme of the assembly, where they have to raise architectural questions themselves and investigate them through the eyes of all European cultures simultaneously. Being their own educators, students then elaborate the answers and bring them to reality. EASA exists officially since 1981, inscribing itself as part of the last 60 years of developing alternative pedagogies.” (EASA 2020).

¹⁶ Gündelik hayatın inceliklerine nüfuz eden bilişim sıçraması, modern sonrası dönemin bitimsiz sosyal şoku (Berman 2014:), belirsiz süreli küresel ekonomik kriz döngüleri (Alexander 2002) ve yüzleşmek durumunda olduğumuz iklimsel dönüşümün (Thunberg 2019) yanında, burada eğildiğimiz meslek (Avcı vd. 2019: 28-39) veya yükseköğretim krizi (Delanty 2001) handiyse sönük kalmaktadır.

Mevcut kurumlar değişimin nasıl yönetileceğine dair farklı yaklaşımlar sergileseler de birbirlerinden öğrenerek yöntemlerini geliştirme çabası göstermektedir.¹⁷ Öğrenmenin kategorize edilerek ölçülüp nesnel olarak karşılaştırılabilmesine yönelik standardizasyon çalışmaları devam etmektedir.¹⁸ Fakat özellikle mimarlık gibi kapsayıcı bir meslek bilgisi söz konusu olduğunda bu çalışmalar, pratikte büyük sorunlara işaret edebilmektedir.

Bu ortamda gelişen öğrenci inisiyatiflerinin kurumsal mimarlık eğitimine güçlü dönüşleri olacağını düşünmek çok da iddialı değildir. Zira başlangıçta bir eğitim sunma amacıyla ortaya çıkmasalar da öğrenci odaklı yapılarından dolayı öğrenmeyle kaçınılmaz bir ilişki içindeler. Öte yandan bu çalışma, örgün öğrenim dışında gerçekleşen “her türlü” öğrenme ortamına da odaklanmamaktadır.¹⁹

Mimarî öğrenme üzerine güncel bir kaynak taramasında çoğu çalışmanın eğitim kurumları tarafından ve bu kurumlar için gerçekleştirildiği görülmektedir.²⁰ Mimarlık eğitimi alanındaki çalışmaların öğrencilere yansımaları daha ziyade uygulamadaki değişikliklerle gerçekleştirilmektedir. Örgütsüz öğrencilerin, maruz kaldıkları bu sürece dair güçlü bir söz hakkı kazanamadıkları görülmektedir.²¹

---

¹⁷ Ancak tam da kurumsallıklarından dolayı, giderek artan değişim hızına ayak uydurmakta güçlük çekmektedirler. Zira değerli birikimlerini, yoğun emekle kurdukları sistemleri riske atmadan bu yeni koşullara uyarlamaları beklenmektedir.

¹⁸ Yükseköğretim kurumlarının müfredat ve işleyiş olarak standardize edilmesi şiarıyla Bologna Süreci ile yaratılmaya çalışılan Avrupa Yükseköğretim Alanı (European Higher Education Area, EHEA), bu uyarlama çalışmalarının bir ürünüdür.

¹⁹ Örneğin meslek odası destekli yaz okullarına veya yapı firmalarının yürütücülüğünde üniversite bünyesinde gerçekleşen atölye çalışmalarına.

²⁰ Mutahapları, kurum nüfusunun çoğunluğunu oluşturmalarına karşın, öğrenciler değil; değer gören kurumların ve aktörlerin değerlemesiyle değer kazanan başka kurumlar ve aktörler olarak okunmaktadır.

²¹ Mimarlık ve Eğitim Kurultaylarından örnek vermek gerekirse:

Hülya Yürekli, “Ama bu böyle bir tartışma, bu tartışmada geçmişini sizin tartışmanıza izin verebilirim; ama gelecek için hiç değilse!” (MEK 2002: 43-73); “istekli ve altyapısı hazır öğrenciler, isteme şanslı olan ve altyapıyı üretebilecek” (MEK 2004: 366-371); Tonguç Akış: “öğrenci temsilcilerine, yani en azından oradaki

“Bazı düşünürler, eğitimciler, eleştirmenler, Mimarlık Öğretilemez diyor; sadece ‘initiate’ edilir; yani başlatılır, yakınlaştırılır, alıştırılır, gösterilir. Latince kökenli initiatus başlamak demek, hoca da initiator, başlatan oluyor” (Özgüner 2008).

Türkiye’nin hâkim Batı tarihinden farklı bir modernleşme hikâyesi vardır. Buradaki mimarî söz dağarcığı, coğrafyada yeşermiş kadim uygarlıklardan, Anadolu ve Osmanlı mimarlıklarından beslenmiştir. On beşinci yüzyıldan sonra ise özel bir eğitim gerektiren diğer meslekler gibi mimarlık da devlet kontrolü altına alınmıştır.

Osmanlı, on sekizinci yüzyılın sonlarında ekonomipolitik dengelerin değişmesiyle askerî, bürokratik ve kültürel bir Batılaşma sürecine girmiştir (Britannica 1987). Buna müteakip, Batı tekniklerinde eğitim vermek üzere askerî mühendislik okulları kurulmuştur.²² On dokuzuncu yüzyıl başında mezun vermeye başlayan Mühendishane-i Berri-i Hümayun (bugün İTÜ)²³ “hassa mimarı” unvanı verme yetkisini Hassa Mimarları Ocağı²⁴ ile paylaşmaya başlamıştır.

Yüzyılın sonlarında Mühendishane’nin sivil uzantısı Hendese-i Mülkiye (bugün İTÜ), mimarlık eğitiminin odağını yapma bilgisinden tasarım bilgisine kaydırmıştır. Ocak’ın

---

mikrofonlarda söz verilmesi gerektiğine, tartışmanın çünkü öznesi ve nesnesi onlar.” (MEK 2006: 51-107); Semih Eryıldız, “Aramızda öğrencilerin, asistanların bulunması için dünyayı ayağa kaldırmış insanlar varken ve bunlar hâlâ aramızda bulunuyorken bir tek öğrencinin de buraya katılması önemli.”; Ali Alptekin, “Örneğin, ben kendi okulumdaki bölüm başkanına kulis yapıp mı gireceğim, yani aday olabilecek miyim?” (MEK 2006: 187-232); Şule Dede, oturum başkanına, “[öğrencilere söz vermeniz] bir lütuf değil.” (MEK 2010: 389-).

²² Bu noktada, masada kalan sivil bir mimarlık okulu önerisine değinmek faydalı olacaktır: Zamanın Ebniye-i Hassa Müdürü Abdülhalim Efendi’den istenen rapor (Bora 1978: 14-15) mimarlığı bir zanaatten ziyade bilim olarak değerlendirdiği, mimarlık bilgisinin sınırlarını tanımlaması ve kurumsallaşma iddialarıyla bu alanda bir ilktir.

²³ Mühendishane-i Bahr-i Hümayun, 1773; ayr. Mühendishane-i Berri-i Hümayun, 1795 (özel olarak mimarlık eğitimine baş., 1847); Hendese-i Mülkiye, 1883; Mühendis Mekteb-i Âlîsi, 1909; Yüksek Mühendis Mektebi, 1928; İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), 1944.

²⁴ Cemâ’at-ı Mimârân-ı Hassa ve Ocağ-ı Mimârî olarak da bilinir (Turan 1963: 159-202).

kapatılıp Mekteb-i Sanâyi-i Nefîse-i Şâhâne (bugün MSGSÜ)²⁵'nin kurulması da bu döneme tekbül etmektedir. Mektep hazırlık, sınav ve madalya sistemleriyle mimar adaylarının tasarım ve özellikle de sunum tekniklerinde gelişmelerine imkân vermiştir (Baydar 2012).

Yirminci yüzyılın başlarında peş peşe Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı bu akışa bir süreliğine ara vermeyi gerektirmiştir. Yabancı mimarların ülkeyi terk etmesi, önceki yüzyıldan beri yükselen ulusalcılık akımını güçlendirmiştir. Nitekim Cumhuriyet'in ilanından sonra ülkedeki tüm eğitim kurumları Maarif Vekâleti'ne bağlanmıştır.²⁶

İkinci Dünya Savaşı ile Türkiye'ye göç eden çok sayıda öğretim üyesi, ülkedeki yüksek öğretimin niteliğini etkilemiştir.²⁷ Akademi (bugün MSGSÜ) modernist etkilerle Bauhaus sistemine yakınlaşmış, eğitimin odağı cephe ve sunumdan plan ve tasarıma kaymıştır.²⁸ Mühendis Mektebi (bugün İTÜ) ise mimarlığın, mühendislikten de güzel sanatlardan da ayrı bir disiplin olarak eğitiminin gerçekleştirilmesi için düzenlemelere gitmiştir.

1942'de ülkede bir üçüncü kurum olarak İstanbul Teknik Okulu (bugün YTÜ)²⁹ mimarlık eğitimi vermeye başlamıştır. Savaş sonrasında üniversitelerin özerkliğine dair yeni

---

²⁵ Mekteb-i Sanâyi-i Nefîse-i Şâhâne, 1882; Güzel Sanatlar Akademisi, 1928; Mimar Sinan Üniversitesi, 1982; Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSGSÜ), 2003.

²⁶ Bkz. 1924 tarihli 430 sayılı Tevhîd-i Tedrîsât Kanunu.

²⁷ Ayrıca bkz. 1933 tarihli 2252 sayılı İstanbul darülfünununun ilgasına ve Maarif Vekâletince yeni bir Üniversite kurulmasına dair kanun.

²⁸ Ancak kuramsal altlık önceliklendirilene dek bu sistem, bağlamsal kopukluklarla mücadele etmek durumunda kalmıştır.

²⁹ Kondüktör Mekteb-i Âlîsi, 1911; Nafia Fen Mektebi, 1922; İstanbul Teknik Okulu, 1937 (Mimarlık Fakültesi, 1942), bir. İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, 1969; ayr. Yıldız Üniversitesi, 1982; Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ), 1992.

düzenlemeler yapılmıştır.³⁰ Ancak 1956'da Orta Doğu Yüksek Teknoloji Enstitüsü (bugün ODTÜ)³¹ kurulana değin mimarlık eğitimi İstanbul merkezlidir.

27 Mayıs 1960 ihtilâlini takiben yüksek öğretimde yapılan bazı düzenlemeler³² 12 Mart 1971 muhtırasıyla değişime uğramıştır.³³ Uzun çalışmalar sonucunda bir Üniversiteler Kanunu ortaya çıkarılmış³⁴ fakat maddelerinin bir kısmı daha sonra Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.³⁵ 12 Eylül 1980 askerî müdahalesi sonrası yükseköğretim için başka düzenlemeler söz konusu olmuştur.³⁶ Yükseköğretim Kurulu (YÖK)³⁷ ve ÜSYM YÖK'ün bir alt kuruluşu hâline getirilerek Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)³⁸ oluşmuştur.

---

³⁰ Bkz. 1946 tarihli 4936 sayılı Üniversiteler kanunu.

³¹ Orta Doğu Yüksek Teknoloji Enstitüsü, 1956; Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), 1957.

³² Bkz. 1960 tarihli 115 sayılı “13.6.1946 tarih ve 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna madde eklenmesi hakkında Kanun”, 1961 Anayasası'nın 120. maddesi ve 1965 tarihli 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu. 115 sayılı kanunun 13. maddesi uyarınca Üniversitelerarası Kurul (ÜAK, 1960) oluşturulmuştur.

³³ Bkz. 20 Eylül 1971 tarihli 1488 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bazı maddelerinin değiştirilmesi ve geçici maddeler eklenmesi hakkında Anayasa Değişikliği.

³⁴ Bkz. 1973 tarihli 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu. Bu kanunla ÜAK yeniden yapılanmış, 1974 yılında Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezini (ÜSYM) kurmuştur.

³⁵ Bkz. 1975 tarihli 1975/22 sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı.

³⁶ Bkz. 1981 tarihli 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ve 1982 Anayasası'nın 130. ve 131. Maddeleri. 2547 sayılı kanunla ÜAK yeniden yapılandırılmıştır (ÜAK 2020).

³⁷ Böylece mevcut üniversiteler, akademiler, meslek yüksekokulları, konservatuvarlar, enstitüler ve mektupla öğretim yapan YAYKUR (Mektupla Öğretim ve Teknik Yayınlar Genel Müdürlüğü, 1966; Mektupla Öğretim Merkezi, 1974; bir. Yaygın Yükseköğretim Kurumu, 1975; bir. Anadolu Üniversitesi, 1982) tek çatı altında toplanmıştır. “Akademiler üniversitelere, eğitim fakülteleri eğitim enstitülerine dönüştürülmüş ve konservatuvarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır” (YÖK 2018).

³⁸ 2011 tarihli 6114 sayılı Kanun ile idari ve mali özerkliğe sahip, özel bütçeli bir kamu kurumu olarak adı Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi olarak değişmiştir (ÖSYM 2019).

Bu sırada “kurumsallaşmış bir meslek alanı” arzusuyla yasal olarak desteklenen örgütlenme çabaları³⁹ ve “mimar” unvanının gereklerine dair yasal çalışmalar da sürmektedir.⁴⁰ Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB)’ne bağlı Mimarlar Odası (MO), mimarlara yapılı çevreyi kontrol otonomisi tanıyacak yasal bir çerçeve için çalışmalarına devam etmektedir.

Türkiye’nin “inişli çıkışlı” modernleşme süreci (Bilgin 2007: 183-186) elbette mimarlığın gündemini de etkilemiştir. Özellikle 1980 sonrasında odak, mimarlığın sosyal sorunlarından modernin eleştirisine kaymıştır.⁴¹ Güncel senkronizasyonu dâhil etsek dahi Türkiye’de mimarlık mesleği ve eğitimi başlangıçta değinilen hâkim Batı kurgusundan farklı değerlendirilmektedir (Yücel 2007: 163-181).

Mimarlık mesleğinin ve eğitiminin kurumsallaşmasına dair soru işaretleri hâlâ sürse de bu farklı dinamiklerden aynı dili konuşan inisiyatifler bir bir ortaya çıkmaktadır. Hem yukarıda anılan uluslararası inisiyatiflerin uzantıları, hem de ulusal ölçekli öğrenci inisiyatiflerinin birbirleriyle kurdukları iletişim ağları görülmektedir.⁴² Bunlar arasında en uzun soluklu olan Türkiye / Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması (TMÖB/UMÖB) ise bu anlatımın odağında olacaktır.

TMÖB/UMÖB, naif bir buluşma olarak başlayıp çeyrek asrı aşan bir geleneğe dönüşmüştür (UMÖB 2017). İnisiyatiflerin kendisiyle ilişkilenerak konumlandığı, Türkiye’deki mimarlık

---

³⁹ Bkz. Türk Yüksek Mimarlar Birliği (TYMB), Ankara, 1927 (şub. İstanbul, 1934); bugün Mimarlar Derneği 1927 (MD1927) ile Türk Sanayi-i Nefise Birliği, İstanbul, 1926 (mimarî şube, 1928); bugün Güzel Sanatlar Birliği Resim Derneği. 1954 yılında Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) kurulana değin TYMB, meslek insanlarının yegâne örgütü olarak varlığı sürdürmüştür.

⁴⁰ Bkz. 1927 tarihli 1035 sayılı Mühendislik ve Mi’mârlık Hakkında Kânûn, 1938 tarihli 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun, 1944 tarihli 4585 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun ve 1954 tarihli 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu.

⁴¹ Dünyada Soğuk Savaş ve sonrası ekonomipolitik atmosfer, ülkede ise müdahalelerle biçimlenen yakın dönem tarihi hem bir sektör hem de bir disiplin olarak mimarlığı büyük ölçüde etkilemiştir. 1980 bu anlamlarda, üst ve alt yapı değerlendirmelerinde, bir dönüm noktasıdır (Ergut & Özkaya 2007: 149-162).

⁴² İleride değinilecek Baykuşlar Toplanıyor, Herkes için Mimarlık, Bademlik Tasarım Festivali gibi.

öğrencilerinin gündemiyle örülmüş bir iletişim ağı teşkil etmektedir. Buradaki öğrenme, Türkiye'deki örgün eğitim sistemini sorgulamak için önemli bir potansiyele sahiptir (Gündoğdu 2011). Hiyerarşik olmayan, kolektif ve yatay bir buluşma yapısı içinde mimarlığı nasıl öğrendiğimizi öğrenmek için bir fırsat tanımaktadır.

TMÖB/UMÖB, mevcut sistemlerin kontrol mekanizmalarını haiz olmadığından bir kaçış potansiyeli barındırmaktadır. Bu sistemlerin alternatifsiz gerçeklik iddiasının karşısında baştan çıkarıcı bir alternatif teşkil etmektedir. Yine bu sistemlerin güç savaşına girmeksizin anlamlarıyla oynayabilecek bir Arşimet dayanağı olarak da kabul edilebilir.

Mimarlık mesleği ve eğitimi, diğer disiplin ve kurumlar gibi, tarihsel bir dönemden geçmektedir. Günümüz Türkiye'si de bu dönemi eş zamanlı olarak deneyimlemektedir. Bilişim sıçramasını serbest çalışma (*freelance*), modern yalnızlığı sosyal medya, ekonomik güvensizliği blockchain, iklim dönüşümünü ise küresel eylemlerle karşılayan Y nesli, meslek ve yükseköğretim krizlerini de yine bir merkezleşme eğilimi ile çözecek olabilir.

Merkezleşme (*décentralisation*) on dokuzuncu yüzyıl Fransa'sında ortaya çıkan bir kavramdır (Schmidt 2007). Ancak taşıdığı potansiyeller sonraki yüzyıllarda tartışılmış (Bonnal 2006) ve günümüz toplumuna dair pek çok araştırmanın konusu olmuştur.⁴³ Özellikle eğitim alanındaki çalışmalar (Bulkley 2002; Bjork 2006: 1-7) gösteriyor ki böyle bir dönüşüm ekonomik / kültürel alt ve üst yapı problemlerine alternatif teşkil edebilir.⁴⁴

Kurumların yirmi birinci yüzyıl merkezleşme eğilimi içinde böylece çözülmesi, onların ardındaki yapıyı gözlemlemek ve anlamak için bir fırsat olarak okunabilir. Ancak merkezleşmenin ne olduğunu tespit edebilmek için, bu araştırmanın amaçlarından biri de Türkiye'de merkezî kurumsallaşma süreçlerini incelemektir. Öte yandan TMÖB/UMÖB yirminci yüzyılın sonlarından beri düzenleniyor olsa da bu geleneğin belgeleme ve analizi

---

⁴³ Bkz. dinî örgütlenmeler hk. (Makler 1964), kâr amaçlı şirketler hk. (Krouse 1972), yönetsel karar mekanizmaları hk. (Drumm 1995), emek piyasası hk. (Hill vd. 2000).

⁴⁴ *L'école de la Régulation*, 1970'li yıllarda kapitalizmin krizlerini, birikim rejimleri ve düzenleme tarzları yoluyla açıklayan bir teori geliştirmiştir. Buna göre kapitalizmin birikim rejimine uygun bir devlet düzenleme tarzı yanıt verdiği sürece sistem sürdürülebilirdir (Kotz 1994: 85-97). Tarihsel uyumsuzluk durumları meşruiyet krizi yaratarak bir kapitalist formdan diğerine geçişi mecbur kılmaktadır.

akademik literatürde yeterince işlenmiş değildir. Dolayısıyla bir diğer amaç, burada neyin nasıl ve kim tarafından yapıldığını, öğrenme açısından belgelemek olacaktır.

TMÖB/UMÖB, Türkiye’deki en uzun soluklu mimarlık öğrenci inisiyatifi olduğu için, ilişkili diğer inisiyatifler de iletişim ağı içindeki oyuncularıyla birlikte haritalanmış olacaktır. Böylece bu çalışma, ileri araştırmaların geliştirilebilmesi için bir TMÖB/UMÖB veri tabanı sağlayarak, öğrenci inisiyatiflerindeki öğrenme ile kurumlardaki mimarlık eğitimleri arasındaki ilişkileri sergilemeye çalışmaktadır. Ayrıca “Türkiye’de mimarlık öğrencisi” olmaya dair daha kapsayıcı bir anlayış kazanmak, mimarlık öğrencilerini eğitim kurumlarındaki konumlarının ötesinde değerlendirebilmek ve lisans müfredatları içinde kalmadan mimar olmayı nasıl öğrendiklerini anlamak amaçlanmaktadır.

Bu tez çalışması, literatür taraması ile alan araştırmasının birlikteliğinden oluşmaktadır. Öğrenmenin bilişsel testler ve olgucu araştırmalarla tespit edilmesi gibi bir yaklaşım bu tezin kapsam ve yeterliliğini aşır ana kaygısından da uzaklaştıracağı için dışarıda bırakılmıştır.

Tezin ilk kısmı olan MİMARLIK EĞİTİMİ başlığı altında, mimarlık mesleği ve eğitiminin dünyadaki ve Türkiye’deki durumu, öğrencilerin nasıl inisiyatif aldıkları sorusu ile birlikte, tarihsel ve eleştirel bir kavramsal altlık olarak serilmektedir. İkinci kısım ÖĞRENCİ İNİSİYATİFLERİ’nde yine buluşma pratikleri odakta tutularak uluslararası belli başlı öğrenci inisiyatifleri incelenmektedir. TÜRKİYE / ULUSAL MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ BULUŞMASI (TMÖB/UMÖB) başlıklı son kısım, alan araştırması, TMÖB ve UMÖB’le ilgili deneyim ve görüşmeleri içermektedir.

Bu çalışmada TMÖB/UMÖB geleneği, yirmi birinci yüzyıl boyunca çevresinde biçimlenen mimarlık öğrenci inisiyatifleri iletişim ağıyla birlikte incelenmektedir. Böylece, benim de kişisel deneyimimde çeşitli roller üstlendiğim, bu “öğrenme ortamı” iddiasının değerleri, beklentileri ve tortularıyla paylaşılan bir gerçeklik olup olmadığı sorgulanmaktadır.

2. MİMARLIK EĞİTİMİ

Mimarlık nedir? Mimar kime denir? Nasıl mimar olunur? Mimarlık niçin öğrenilir, nerede öğretilir? Mimarlık eğitimi ne zaman tamamlanır? Bu sorular çevresinde tarih boyu süregelen tartışmalara kesin ve net bir yanıt elbette söz konusu değildir. Bir başlangıç olarak, Uluslararası Mimarlar Birliği'nin “mimar” unvanına dair güncel tanımından hareket edilebilir:

Bu unvan, genellikle profesyonel ve akademik yetkinliğe sahip ve faaliyetini gerçekleştirdiği alanda mimarlık uygulamak üzere kayıtlı / lisanslı / sertifikalı olup toplumun yaşam alanının mekân, form ve tarihsel bağlamda adil ve sürdürülebilir kalkınmasını, refahını ve kültürel ifadesini savunmaktan sorumlu bir kişiye, yasalar ve teamüllerle tahsis edilmektedir (MO 1999; UIA 2017: 5-6).

Tarihsel olarak mimarın milattan önce üç, mimarlık pratiğinin ise Göbeklitepe'yle milattan önce onuncu binyıllara kadar izi sürülebilir (Kostof 1986: v-viii; Schmidt 2000).⁴⁵ Anonim mimarlık pratiği bir yana, Eski Mısır'da işiyle nitelenerek efsaneleşen “kahraman” mimar, alıcının istekleriyle yapının gerekleri arasında hiyerarşik bir denge kurmuştur. Aile bağlarıyla sürdürülen bir gelenek içinde, çoğunlukla zengin ve yönetsel güce sahip alıcı ile köle emeğiyle işlenen yapı anlayışı görülmüştür. Mimarlık bilgisi, çırak oğulun usta babasından öğrendiklerine kendi kısıtlı “becerisini” katarak ürettiği bir pratik bilgisidir (Şekil 1).⁴⁶

---

⁴⁵ Ayrıca bkz. Daedalus (Homeros M. Ö. yakl. 8. yy., akt. Kostof 1986: 3-27) ve bilhassa Imhotep, milattan önce yaklaşık üçüncü binyıl (Khnunibre M.Ö. yakl. 5. yy., akt. Sweeney 2008: 83, 98).

⁴⁶ Bireysel yaratıcılığı mümkün kılan koşulların öncesinde farklı uygulama ve buluşlar böyle adlandırılmıştır. Örneğin bu dönemde tuğla ‘mastaba’dan basamaklı taş piramide geçiş, pratik anlamda bir buluştur.

Şekil 1. Solda: Göbeklitepe, B9 ve B10 sütunları (Schmidt 2000).

Ortada: Imhotep, heykel detayı, Egyptian Museum, Berlin (Britannica 2019).

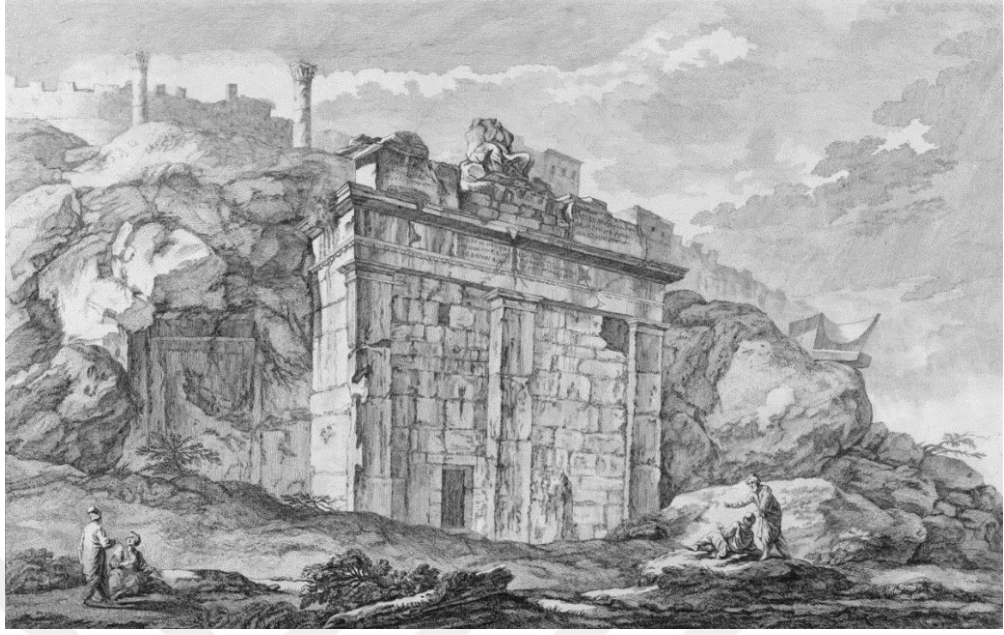
Sağda: Daedalus ve Icarus, antik bas-rölyef, Villa Albani Torlonia, Roma (Britannica 2020a).

Antik Yunan Klasik Dönemi mimarın bilgisinin üretilmesinde, aktarılmasında ve değerlendirilmesinde bir kırılma teşkil etmektedir (Gombrich 1992: 46-64). Ticaretle zenginleşen “demokratik” kentlerde gücün dağıldığı kompleks yönetimler ortaya çıkmıştır. İşverenin niteliği işçiliğin değerini etkilemiş, kölelik devam etse de sanat/zanaat işçileri önem kazanmıştır (Gombrich 1992: 65-79). Böylece üretimde yorumlar çeşitlenmiş, bu yorumları aktarmak üzere de “okullar” ortaya çıkmıştır (Şekil 2).⁴⁷

---

⁴⁷ Bunların bugün anladığımız kurumsal yapılarla benzerliği yoktur, terim daha ziyade *école* anlamı taşımaktadır. *Attic School* örneğindeki gibi şehirlerin pratikteki “ustalıklarını birbirinden ayıran” teknik, gelenek ve üslup tartışmalarını ifade etmektedir. Mimarlık yine çoğunlukla varlıklı ailelerden gelen becerikli oğulların icra ettiği bir pratiktir. Teorik eğitimlerini “bir Yunan gencine yaraşır biçimde” sofistlerden aldıkları, deneyimli mimarların yazılarına başvurdukları ve pratik zanaatlarda kendilerini geliştirdikleri görülmektedir.

Şekil 2. ‘Attica’ ekolü, Choragic Monument of Thrasyllus (RA 1758).

Milattan önce dördüncü yüzyılda Atina açıklarında (Şekil 3), modern araştırmacılarca bir tür yüksek öğrenim kurumu sayılan *Ἀκαδημία* varlık göstermiştir (Pederson 2008). Klasik Akademi, Platon’un çevresinde mekân bulmuş seçkin bir kesimin felsefe, sanat/zanaat ve bilim üzerine enformel “diyaloglarını” kapsamaktadır.⁴⁸ Bu gibi uğraşların “dahiyane bir esin gücü” gerektirdiği kabul görmüştür.⁴⁹ Ancak mimarlık, malzemenin “bilinçli olarak, güzel bir sonuç için, ustaca” bir araya getirilmesi yönüyle ayrıca değerlendirilmiştir (Taylor 2013: 5-6, 88).

---

⁴⁸ Bir Sokratik metot örneği olan diyalog, Platon’un temel anlatım biçimidir (Ünder 1994). Basit sorular yoluyla insana içsel çelişkilerini fark ettirme amacı taşır. Bilgi tek yönlü olarak doğa üzerine edinilmemekte, bireyler arasında üretilmektedir. Örneğin: “Yalnız Atinalılar, bu iyi el işçilerinin de ozanlar gibi bir kusurları, eksikleri vardı: Kendi işlerinin, uğraşlarının eri oldukları için en önemli, en yüksek şeylerden de anladıklarını sanıyorlar, bu sanı da kendi bilgilerini gölgeliyor.” (Platon 2010: 11-39).

⁴⁹ Yine, bugün anladığımız anlamda bir yaratıcılık kavramı söz konusu değildir. *Mimesis* kavramıyla açıklandığı üzere doğa, ideal olanın ifadesidir. Bu kabule göre ressam, oyuncu ve müzisyenlerin icra ettiği sanatsal yaratıcılık da doğanın bir yeniden-ifade buluşudur (Britannica 2011).

Şekil 3. Akademos bahçelerine giden patika (Katapoti 2018).

Komşusunun kültürel ve coğrafi “devamı” olarak inşa edilen Roma İmparatorluğu’nda halkın çoğunluğuna hitap eden bir mimarlık pratiği icra edilmiştir (Gombrich 1992: 80-93). Temel eğitimden dahi yoksun köle işçilerle en yüksek eğitim imkânlarına sahip yönetici sınıf arasında mimarî iletişimi sağlama niyetiyle çizim ve modelleme teknikleri gelişmiştir. Kent yönetimlerinde soylular belirgin bir biçimde ayrılmış, bunlara hizmet etmek üzere çeşitli kesimlerden mimarlar yetiştirilmiştir (MacDonald 1986: 28-58).

Bu dönemde kültürler arası yeni coğrafi karşılaşmalar ve özellikle mühendislik alanındaki gelişmeler, ulaşım, şehircilik ve anıtsal yapıya dair yeni teknikler ortaya çıkarmıştır. Mimarlık düşüncesi değişen pratikten etkilenmiş, ekoller arasında süregiden tartışma ortamı ortaklaşmalara yönelmiştir. Zanaatkâr ve işçiler gönüllü olarak örgütlenmiş, devlet güçlendikçe de bu örgütler merkezîleşerek büyümüştür (Kostof 1986: 59-95). Dinî ve sivil işlevleri bulunan ‘collegium’lar teknik bilginin aktarımını, uygulamasını ve iş bölümünü organize etmişlerdir (Şekil 4).⁵⁰

---

⁵⁰ İngilizce *colleague* sözcüğünün eski Fransızca üzerinden etimolojik kökenlerinin uzandığı bu Latince terim, seçilerek bir araya getirilmiş “ortaklık, cemaat, cemiyet” anlamlarını taşımaktadır (Harper 2020). Bu birlikler yaş grubuna, aktivitelere ve adandığı tanrı/çaya uygun bir eğitim sağlamıştır (Pleket 1969). Bünyelerinde

Şekil 4. Roma'da marangoz çırakları, M. S. 1. yy (Nguyen 2009).

Milattan önce birinci yüzyılda yazılan *De Architectura* böyle bir anlayışın ürünü olup mimarın eğitimi konusuyla başlamaktadır (Vitruvius 1914). Burada mimarlık bilgisi, pratiğin ve düşüncenin birlikteliğinden teşkil olan bir bütün olarak sunulmaktadır. Mesleğin belirli alanlarda “makul düzeyde eğitilmiş temel bir yetenek” gerektirdiğinin üzerinde durulmaktadır: çizim, geometri, tarih, felsefe, müzik, tıp, hukuk, astronomi ve inanç.⁵¹

Dördüncü yüzyıldan sonra farklı coğrafyaların yönetimlerinde gerçekleşen dönüşümler, mimarî zanaatları ve özellikle bunların temsillerini etkilemiştir (Gombrich 1992: 94-102). Akdeniz imparatorluğu bölünmüş, doğuda dinî yönetimler merkezîleşmiş (Gombrich 1992: 103-112), batıda ise parçalı yönetimler mücadele içine girmiştir (Gombrich 1992: 113-124). Geniş ticaret ağlarında meydana gelen kopuş, kentleri tüketici konumundan çıkarmış ve yerel üretimi güçlenmek durumunda bırakmıştır. Orta Çağ boyunca halklar ve sınıflar gibi üsluplar ve yorumlar da yoğun olarak ayrılmış, karşılaşmış, çatışmıştır ve çeşitlenmiştir.⁵²

çeşitli uzmanlık alanlarından “meslektaşları” barındırmışlardır. Antik kolejler, imparatorluğun gündelik hayatında önemli bir yere sahiptir. Babadan oğula ve referans sistemleriyle, üyelerinin sosyal statülerini korumuşlardır.

⁵¹ Mimarlık için gerekli bulunan bu eğitim, aslında genel olarak dönemin “eğitim” algısından beslenmektedir. Nitekim Antik Yunan sofistlerinin gramer, retorik ve diyalektik üçlüsü, Helenistik dönemde eklenen aritmetik, geometri, astronomi ve müzik dördlüsüyle birlikte daha sonra *Septem Artes Liberales* olarak gruplanacaktır. Osmanlı'da *ulûmü'l meşhur*, günümüzde beşerî bilimler denilen ve literatüre “hürlerin yedi sanatı” olarak da çevrilen bu bilgi alanları, temel bir yüksek öğrenim geleneği oluşturmuştur (Aytaç 2012: 13-71).

⁵² Bu, tarih yazımında doğu – batı ikiliğinin ne başlangıcı ne de sonudur. Ancak Braudel'in bütüncül Akdeniz anlatısına değin (Braudel 1989), kültürler arasında dikkate alınması gereken farklılıkların büyüdüğü bir dönem

Kentlere sıkışan kamusal hayatın yeni güç dengeleri, yeni mimarî programlar gerektirmiştir. Çok merkezli otorite, artan mobilite ve güç kazanan kentsoylularla birlikte yerel diller gelişmiş ve kentler kalkınmıştır. Köle işçiler yerine yerel kaynaklar ve mütevazı teknikler kullanılmış, mimar anonimleşmiştir.⁵³ Mimarlıkta mevcut dokuya uyum önem kazanmıştır. Mesleğin pratikleşmesiyle yeni örgütlenmeler, teknikte ve anlatımda canlanmalar yaratmıştır. Haçlı Seferleri'nin de etkisiyle buluşlar çeşitlenmiştir (Gombrich 92: 125-136).

On birinci yüzyılda Avrupa genelinde gönüllü lonca teşkilatları yaygınlaşmıştır (Verboven 2011). Bu yerel örgütler de antik kolejler gibi şenkli buluşmalar düzenlemiş ve üyelerini dayanışma ilişkileriyle bağlamıştır. Ancak temel işlevleri meslekî aktivitenin korunması, desteklenmesi ve düzenlenmesidir.⁵⁴ Loncalar tekel hâline gelerek rekabeti düzenlemiş ve kalite standartlarını geliştirmiştir. Meslek eğitimini, “sırlarını”, buluş ve araştırmaları inançlı bir yapı içinde koruma altına almışlardır.⁵⁵ Düzenin devamında demokrasi ve hukuk gelişmelerinden yararlanmış, böylece modern kapitalizmin gelişmesine hem bir engel hem de bir sebep teşkil etmişlerdir. Nitekim sınıflar arasında gerilim yükselmeye devam etmiştir (Ülgen 2013).

---

olarak kabul edilmiştir. Bizans, Roma ve İslam kültürleri arasındaki kısıtlı mobilite, sonraki çağlar için coğrafi, kültürel ve temsili bir bağlam ortaya çıkarmıştır. Kesintisiz tarihsel bir çizgiden ziyade etkileşim halindeki ağların hâkim olduğu bu dönemde mimarî düşünme biçimlerinin de mevcut sınırları aştığı görülmektedir.

⁵³ Çağın başlarında Avrupa'da mimarlık çoğunlukla, “dahiyane bir esin gücü” gerektiren görelî entelektüel değerinden ziyade İslam mimarlığındaki gibi çıraklıkla edinilen bir tecrübe olarak görülmektedir. Ancak burada “üstad” mimar anlayışından başkaca, mesleğe ve geometriye atfedilen dinî bir anlam da mevcuttur. İşverenin gücüyle orantılı mükafat ve cezalar ile yine ekonomik, politik ve sosyal istikrara bağlı inşaat süreleri söz konusudur.

⁵⁴ Öncelikle sosyal kulüpler olan kolejlerin ekonomik güçleri, tayin edilen güven ağlarından dolayıdır. Temsil ve kulis faaliyetlerinin politik ve resmî içerik kazanmasıyla loncalar, kent yönetiminin daha doğrudan bir parçası olmuştur (Gombrich 1992: 183-201). Erken modern dönemde zanaatkarların teknolojik gelişmelerdeki aktif rolü veya örneğin Lombardiya'daki Magistri Comacini'nin efsanelere konu olması bu doğrudan güçle ilişkilidir. Loncalar üyelerinin hak ve ayrıcalıklarını korumuş, ürünlerine güvenli bir pazar sağlamıştır.

⁵⁵ Beş yaşından itibaren kabul edilen çocuk çıraklar için lonca yeni bir aile anlamı taşımaktadır. Özellikle tüccar ve zanaatkar loncalarında mesleğin inceliklerini öğretmesi karşılığında ustaya tam itaat söz konusudur. Hiyerarşik bir referans ilişkisi içinde, çırağın tüm güvencesi ustasına, büyük anlaşmazlıklarda bilirkişilere ve nihayet loncaya bağlıdır. Benzer şekilde her bir üye de loncanın itibarını korumakla yükümlüdür.

On ikinci yüzyılın sonlarına doğru Aristoteles'in yeniden keşfi ve büyük düşünürlerin ortaya çıkışıyla bilginlerin çevresinde kümelenen araştırma grupları genişlemiştir (Rait 2012: Ch I). Manastırlardan evrilen yüksek öğrenim kurumları Salerno, Bolonya, Paris ve Oxford'dan örneklenerek (Şekil 5), Avrupa genelinde yaygınlaşmıştır (Young 2011: 1-5). Bunlar, karşıladıkları gerekliliklere göre *Studium Universale*, *Studium Commune* veya *Studium Generale* olarak adlandırılmıştır.

Şekil 5. Bolonya Üniversitesi temsili, 14. yy (Britannica 2020).

Araştırmacılar için bir buluşma fırsatı teşkil eden *universitas*, din ile devlet arasındaki gerilime içkin bir tür kendini gerekçelendirme olarak ortaya çıkmıştır.⁵⁶ Zira orta çağ, din ve devlet kurumlarının birlikte çalıştığı merkezî bir dönemin ardından yüzyıllar boyu süren ekonomik çekişmelere ve politik güç savaşımına sahne olmuştur.⁵⁷ Bu durum, bilginin

---

⁵⁶ Studium'larda profesör ve öğrencilerin kurduğu örgütlere *universitas magistrorum et scholarium* denmiştir. "Bütünleşme" anlamı taşıyan *universitas* bir amaç doğrultusunda birlikte hareket edilen kolektif bağa işaret etmektedir (Harper 2020). Orta çağ üniversitesi, öğrencileri, mezunları ve çalışanları arasında üyelik sistemiyle bir lonca, Paris'teki gibi bir akademik örgüt veya Bolonya'daki gibi bir öğrenci inisiyatifi olmaya yakındır (Toswell 2017: 1-17). Yerel halkın haklarına sahip olmayan ve çoğunlukla onlarla çatışma hâlinde olan "yabancı"ların yaşam kurma çabasının bir sonucudur. Üniversite, on beşinci yüzyıldan sonra skolastik bir daralmayla bugünkü anlamını taşımıştır (Rashdall 1895: 3-22).

⁵⁷ Bkz. Roma İmparatorluğu'nun bölünmesi ile Katolik – Ortodoks ikiliği ve daha sonra ortaya çıkan Protestanlık, Haçlı Seferleri, feodalitenin yükselişi ve gerilemesi, monarşi yönetimleri, Magna Charta gibi ekonomi-politik hukuk anlaşmaları, Avrupa genelinde Yüzyıl Savaşları ve Çifte Gül Savaşı gibi iç / dış

güvenilirliği, türü ve kaynağına ilişkin tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla orta çağ üniversitesi, devletin yönetsel gücüyle dinin entelektüel liderliğinin kesişiminde, görece özerk bir yapı olarak, taraflarca kullanılacak “nitelikli” bilginin üretildiği yerdir.⁵⁸

Bu dönemde babadan oğula mimarlık pratiği yerine çıraklık sistemi yaygınlaşmış ve inşaat ustasının yeni imajı oluşmuştur. Lonca bünyesinde yıllarca çıraklık eden, seyahat hâlinde ve farklı iş türlerinde kalfalık sürecini tamamlayan genç usta için iki seçenek vardır: Sermayesi varsa kendi ‘studio’sunu açmak veya bir işverenin hizmetinde ilişkilerini geliştirdiği üst sınıfın teorik altyapısına aşinalık kazanmak.⁵⁹ Tecrübe edebildiği hatalardan öğrenen ustanın bilgisi, eğitimi ve ticaret sırları, el emeği karşısında önem kazanmıştır.⁶⁰ Mobilite, referans, sözleşme ve yapı denetiminin, loncalar arasında tam bir standartlaşmadan söz edilemese de etkili olduğu görülmektedir (Kostof 1986: 59-95).

Tüm felaketselere karşın ve onlarla birlikte on dördüncü yüzyıl, üniversite ve kolejlerin geliştiği bir dönemdir. Otorite çatışmalarından filizlenen yeni tanım ve imtiyazlar hem bu kurumların özerkliğini güçlendirmiş hem de onları değişen koşullara “ancak yetecek” sürekli bir yenilenme mecburiyetinde bırakmıştır (Toswell 2017: 97-105). Kurumsallıkları

---

karşılaşmalar, Kara Veba, Venedik ve Ceneviz ticaret filolarının Akdeniz faaliyetleri, İslâm devletleri ve Osmanlı ile mücadeleler, nihayetinde de Coğrafi Keşifler.

⁵⁸ Bu bilgi elbette, Aydınlanma Çağı ve Fransız İhtilâli gibi laiklik düşüncesinin uygulamaya konmasına imkânlar yaratacak gelişmelerden önce hem din hem de devlet değerlerine “saygılı” ifadeler bulmaktadır. Orta çağ gündelik hayatını bu güçlerden bağımsız tahayyül etmek doğru olmayacaktır.

⁵⁹ Bir “mimarlar loncası” yoktur; taş ustası (mason), marangoz, heykeltıraş, sarraf vb. olarak eğitim görenler sonradan bu unvanı kullanabilmişlerdir. Ancak maaşlı veya komisyonla çalışan örgütsüz mimarın “araç olarak” gördüğü güçlü muhalif loncalara kendi entelektüel üstünlüğünü kabul ettirmesi gerekmiştir.

⁶⁰ Bugün arkeolojinin alanına giren kalıntılar yoluyla “başarısızlıklardan öğrenme” düşüncesi, tarihsel bağlamıyla var olmuştur. Örneğin Hammurabi Kanunları (M.Ö. ykl. 2000) ikinci bir şans bırakmadığı mühendis / mimar / yapı ustalarını ancak önceki nesillerden ders almaya teşvik edebilmektedir (Feld & Carper 1997: 3-8). Fakat özellikle dokuzuncu yüzyıldan sonra uygarlık, bilgi ve sanat alanlarındaki orta çağ teceli, Antik Roma kültürü – Cermen Gelenekleri – Hristiyanlık etkisinde değişiklik göstermiştir. Bu döneme değin doğal afet ve yapısal hatalardan dolayı görülen mimarî yıkımlar, bu dönemde başka büyük etkenlerle hızlanmıştır. Nitekim on dördüncü yüzyılda savaş, salgın, sosyal ve moral krizler etkisinde Avrupa coğrafyası teknik, sosyal ve kültürel dönüşümlere uğramak durumunda kalmıştır (Lepage 2002: 1-3).

müfredat, lisans yetkisi ve fakültelerle somut biçim kazanmış, terminolojileri yerleşmiş ve çalışmaları çeşitlenmiştir. Eklektik manastır yapısından, amfileri ve yönetim binaları gibi öğrenme, öğretme ve yaşama odaklı yeni gereklerle donatılmış kolejli yerleşkelere geçilmiştir.⁶¹ Bu geçiş, kültürel, ekonomik ve yönetsel yerel koşullarla yakın ilişki içindedir. Böylece entelektüel aktiviteye dönük yeni sınıflandırmalar ve disiplinler arası çalışmalar görülmüş, referans sistemleriyle skolastik üretim geçerlilik kazanmıştır.

İdeallerin kurumsallaşarak tarihsel güç kazanması, orta çağda Avrupa düşüncesinin bir tezahürüdür (Haskins 1965: 1-25). Antik eğitimle üniversite arasındaki kırılma, öğrenme, öğretme ve araştırma hayatı için bir karşılaşma mekânı teşkil eden bu geleneğin kurumsallaşmasıdır. Temel bilginin aktarılmasına, bunun eleştirilmesi ile entelektüel bir kültür üretilmesi eklenmiştir. Yüksek öğrenim, organize, belgelenir, kalıcı ve kurumsal bir yapı kazanmıştır.⁶² Zamanla memuriyet veya seküler mesleklerde yükselmek bu eğitime bağlanmış, jenerasyon farkları ortaya çıkmıştır. Mantık, şüphe ve eleştiri, filizlenen entelektüel kültürün içinde yerleşmiştir (Rashdall 1895: 593-716).

Doğu Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla Avrupa devletleri önemli ticaret yollarını kaybetmiştir. Ancak teknik gelişmelerle Akdeniz trafiği ve yeni pazar arayışları hız kazanmıştır. Ticarî rekabet lonca ölçeğinden sömürgecilik yarışına, politik rekabetsiz kent ölçeğinden uluslararası savaflara dönüşmüştür. Amerika kıtasının işgal edileceği bu süreçte modern kapitalist ekonominin somut temelleri atılmıştır (Braudel 1983: 138-230).

---

⁶¹ Bir yüksek öğrenim yapılanması olarak orta çağ kolejleri, mekânlarıyla var olmuştur. Yaşam ve öğretim merkezleri olarak buldukları kentleri dönüştürmüş, gençlik enerjisi ve adab-ı muaşeret ile bugünkü kampüs hayatının öncüsü olmuşlardır. Burası, dönemin gerçekliği içinden filizlenen “modern ruhun okuludur” (Haskins 1965: 59-93).

⁶² On üç yaşından itibaren öğrenci kabul eden ilk üniversiteler, yaş ve statü farkı gözetmeksizin tüm üyelerinden eş sorumluluk beklemektedir. Bu kurumlar kütüphane, laboratuvar, müze gibi günümüz koşullarını çoğunlukla karşılamamaktadır. Kendileri birer inisiyatif sayılmakla birlikte bünyelerinde bugünkü anlamda öğrenci toplulukları söz konusu değildir. Profesör, Doktor veya Master unvanlarının kullanımında belirsizlik görülür. Akademik form, sınav, merasim ve geleneklerin başlangıcı da ileri tarihlidir.

Rönesans, bu zengin karşılaşma ortamının liman kentlerinden Floransa’da filizlenmiştir.⁶³ Akımın etkisiyle bilim, sanat ve zanaat ayrılmış, mimarlık da tıp ve hukuk gibi bir meslek alanı olarak tanınmaya başlanmıştır (Ettlinger 1986: 96-123). Mimarın eğitimi ve kimliği, yapı yönetimiyle ilişki içinde, usta başıyla işveren arasında konumlanmıştır.⁶⁴ Dinî, soylu ve kentsoylu işveren yoluyla kentleşen yerleşimlerde mimarın bedensel işgücünden entelektüel kopuşu hız kazanmıştır.⁶⁵

Mimarlık düşüncesi klasik kalınlardan beslenmiş (Şekil 6), sanat ve bilim olarak incelenmiştir.⁶⁶ İşveren baskınlığı sürebilse de mimarın anonimliği son bulmuştur. Zira bilginin değerlendirmesindeki değişimler üretimini de etkilemiş, mimarlık pratiğinde yeni çözümler ortaya çıkmıştır (Gombrich 1992: 167-182). Reform hareketleri ve yükselen hümanizmin etkisinde bu çözümler dil, din ve ekonomi-politik ortaklıklar yoluyla

---

⁶³ Avrupa’da ulusal birliğin henüz söz konusu olmadığı on beşinci yüzyılın kültür-zamanında başlayan bu akım ancak yüzyıllar sonra, bir Fransız tarihçisi tarafından adlandırılmıştır (Michelet 1882: 30).

⁶⁴ Bu döneme kadar mimarlık, tasarlayan ve yapan özneler arasında böyle köklü bir ayrıma gitmemiştir (Kostof 1986: 59-95). Yeni buluşları geleneksel sistemdeki çözümlere işaret etmiş, okullu teorik bilginin alaylı pratik bilgiye baskın olduğu bir inşaat hiyerarşisi oluşmuştur (Gombrich 1992: 137-154).

⁶⁵ Toskana’da hâkim *disegno* anlayışı, geometri odaklı resim, heykel, mimarlık gibi uğraşları tasarımın kardeşleri olarak değerlendirmektedir. Vitruvius etkisiyle antik sanat üzerine çalışan mimarlık ustası, başka ülkelerdeki gibi katı bir inşaat geleneğinin ihtilâfiyla da karşılaşmadığından, konsepte önem veren “sanatçı” mimara dönüşebilmiştir. Üniversite mezunlarından da Roma kalıntılarıyla ilgilenen ve çoğunlukla şantiye sürecine dahil olmayan “amatör” mimarlar görülmüştür. Böylece tasarım ve uygulama, ilki daha saygın olmak üzere, birbirinden ayrılmıştır. Sonraki yüzyıllarda büyük mimarlara stüdyolarında asistanlık eden “profesyonel” mimar adayları yetişecektir (Wilkinson 1986: 124-160).

⁶⁶ Rönesans mimarı, mimarlık bilgisini kamuya açmıştır. Mimarlık Üzerine On Kitap’ın yeniden-keşfiyle meslek, yeniden-ayrılan teori ve pratiğin birlikteliği üzerinden, yeniden-tanımlanmıştır (Vitruvius 1914). Mimarlık düşüncesi yazılı yayınlarla geliştirilmiş, mimarî desen gravürleri basılmış, hatta kütüphaneler oluşmuştur. Dilimize kabaca sağlamlık – kullanışlılık – güzellik olarak aktarılan Vitruvius üçlüsünün günümüzde dahi “mimarlığın değişmez tanımı” olarak ifade buluşuna rastlanmaktadır (Nalçakan 2006: 11).

Avrupa'ya yayılmıştır.⁶⁷ Artık “görmekli” yerine “incelmiş” mimarlık, coğrafi ve tarihsel melezlenmeler göstermiştir (Gombrich 1992: 155-166).

Şekil 6. Rönesans'ın antik mimarlık tahayyülü, ill. Giovanni Giocondo, 1511 (Vitruvius 1914).

On altıncı yüzyılda, Milano'daki *Accademia Leonardi Vinci* gibi üyeleriyle anılan 'accademia'lar ortaya çıkmıştır. Bunların öğrenmeyle ilişkileri strüktüre edilmemiş olup öğretim kurumu rollerine ilişkin de herhangi bir veri bulunmamaktadır (Şekil 7). Daha ziyade eğitilmiş amatörlerin entelektüel, gündelik, enformel toplantıları olarak tasvir

---

⁶⁷ Erken kapitalist dönemde ekonomi-politik bir güç kazanan Felemenk halkı (bugün Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Almanya ve Fransa'nın bir kısmı) başta olmak üzere. Krallıklar boyu yayılan Gotik ve Romanesk gibi sanat akımlarından sonra Rönesans'ın yayılmasında “halkların” etkinliği, yükselen milliyetçilikle yakından ilişkilidir. Nitekim bu etkiyle, klasik düzenden ve halkın yerel değerlerinden esinlenen eklektik bir “Fransız Düzeni” dahi ortaya çıkmıştır.

edilmektedirler.⁶⁸ Katılımcıların ilgi alanları doğrultusunda kimi zaman mimarlık üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu yüzden toplantıların “bir tür mimarlık okulu” sayılabileceği görüşleri de mevcuttur.⁶⁹

Şekil 7. Rönesans'ın *Scuola di Atene* tahayyülü, fresk detayı, Vatikan (Raffaello 1511).

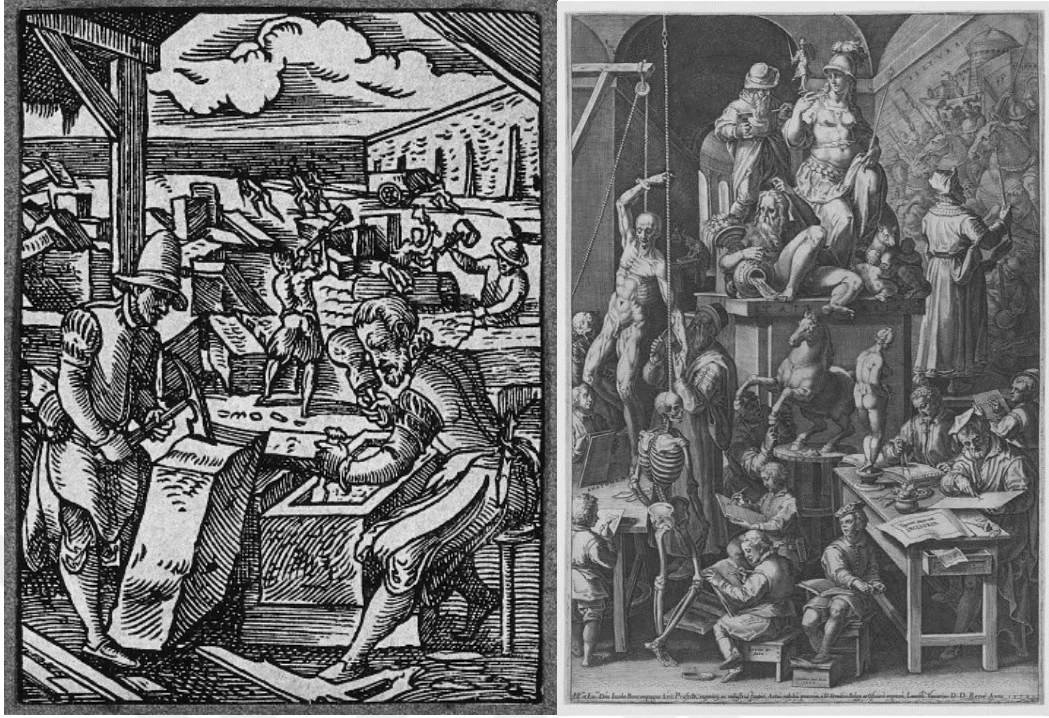
Modern anlamına yaklaşan formel sanatsal öğretim kurumları ise on altıncı yüzyılın sonlarında görülmeye başlamıştır. Edebiyat, şiir, tiyatro gibi alanlarda eğitim veren erken “kültür akademileri” daha ziyade üyelerinin özel uğraşları olarak değerlendirilmiştir. Resim, heykel ve mimarlık eğitimi veren “sanat akademileri” ise üyelerine meslekî yetkinlik kazandırma iddiası taşımaktadır. Bu yönden, kuruluşları itibariyle, orta çağ loncalarının işlevini devralma niyeti gösteren profesyonel organizasyonlar olmuşlardır. Böylece sanat eğitiminin kuramlaşmasına, kurumsallaşmasına ve merkezî yöneticilerinin kültür-politik amaçlarına hizmet etmişlerdir. Yeni tanımıyla, bu sanatları “profesyonelleştirmişlerdir” (Şekil 8).⁷⁰

---

⁶⁸ Napoli, Roma ve Floransa’da da böyle toplantılar düzenlenmiştir.

⁶⁹ Erken Rönesans akademileri “bilginler tartışmasına fiziksel bir konum teşkil etmesi” açısından Platon’un akademisine benzemektedir (Pederson 2008). Ancak bu dönemde de bir *école* niteliğinde olup Cicero’nun *Academica*’sındaki “açık diyalog” anlamıyla ilişkilidir. Sanat ve bilimin çeşitli alanlarında kentlin ileri gelen eğitilmiş erkeklerinin ev toplantıları anlamına gelmektedir. Böylece farklı kimlikte yaratıcı insanlar “şenlikli bir arkadaş grubu” olarak çok yönlü bir entelektüel çevre, bir cemiyet, bir iletişim ağı oluşturmuşlardır.

⁷⁰ Bu kurumlardan Floransa’daki Medici destekli *Accademia delle Arti del Disegno* 1563, Roma’daki papa destekli *Accademia di San Luca* ise 1593 yılında açılmıştır (Jonker 2017: 13-20). Böylece Avrupa’da ilk defa tasarım sanatçıları, lonca pratiğinin yanında kurumsal teorik eğitime de tabii olmuştur.

Şekil 8. Solda: Frankfurt'ta taş ustaları, 16. yy (Amman 1568).

Sağda: Amsterdam'da görsel sanatçılar, geç 16. yy (Jonker 2017: 13-20).

Devlet kurumu olarak tanınan sanat akademileri, bir eğitim programı dahilinde öğretme ve sergileme kaygıları gütmüşlerdir (Şekil 9). Üyelerine meslekî saygınlık kazandırmış ve cereyan eden tartışmaların basılı yayımını da gerçekleştirdikleri toplumsal bir sorumluluk taşımışlardır. Bu dönemde dinî veya soylu büyük işverenler yerine çok sayıda küçük işverenden hayatlarını kazanmaya başlayan sanatçılar için sergilemenin ekonomik bir önemi vardır. Akademiler, işlerin sergilenebileceği kamusal mekânlar olarak rağbet görmüştür. Yalnız bugünkü İtalya sınırları içinde değil, ekonomi-politik durumlarında iyileşme gösteren çoğu Avrupa devletinde görülen bir kurumsallaşma atağı başlamıştır.⁷¹

---

⁷¹ Örneğin Britanya'da da mesleğin formasyonu, modern düşünme süreçlerine ve kapitalist topluma geçiş gerilimlerinin bir ürünüdür. Kraliyetin inşaat işlerini himaye ettiği *Office of Works* bünyesinde tasarım ve denetimden sorumlu "centilmen" mimar, işveren, danışman ve işçiler arasındaki enformel ilişkileri idare etmektedir. Demiryolu altyapısı ve yükselen keşif ruhuyla Büyük Tur da klasik eğitilmiş centilmen mimar adayları için pratikte gerekli tarih ve coğrafya bilgisinin Avrupa ölçeğinde edinildiği bir "üniversite" işlevi görmüştür. Disipline giriş esnekliği sürse de basılı yayım yoluyla Rönesans etkisi aristokrasiden burjuvaziye, Orta Asya'dan Kuzey Amerika'ya kadar yayılmıştır (Wilton-Ely 1986: 180-208).

Şekil 9. Solda: “The Good Architect”, Philibert De L'Orme, 1567 (Picon 2011).

Sağda: “Academia D'pitorj”, Pierfrancesco Alberti, 1600-1638 (MET 1949).

Fransa’da mimarlığı geliştiren, hiyerarşik bir memuriyet organizasyonu olmuştur. Merkezî otoritenin inşaat işlerini yürüten bu kurum, *L'Administration des Bâtiments Royaux*, on beşinci yüzyılın sonlarından itibaren yeni meslek pratiklerini uygulamaya başlamıştır.⁷² İtalyan danışmanlarca gerçekleştirilen bu değişimle yeni bir mimarlık ofisi organizasyonu kurulmuş, böylece orta çağ mimarlık pratiğinin modernleşmesine fırsatlar yaratılmıştır. Kraliyet destekli bu pratik ve teorik üretim kurumu, ulusal standartlaşma sürecinde önemli işlevler görmüştür. Ancak yeni pratiği icra edecek sanatçı mimarların teorik eğitimi için yeni akademilerin kurulması gerekmektedir (Rosenfeld 1986: 161-179).

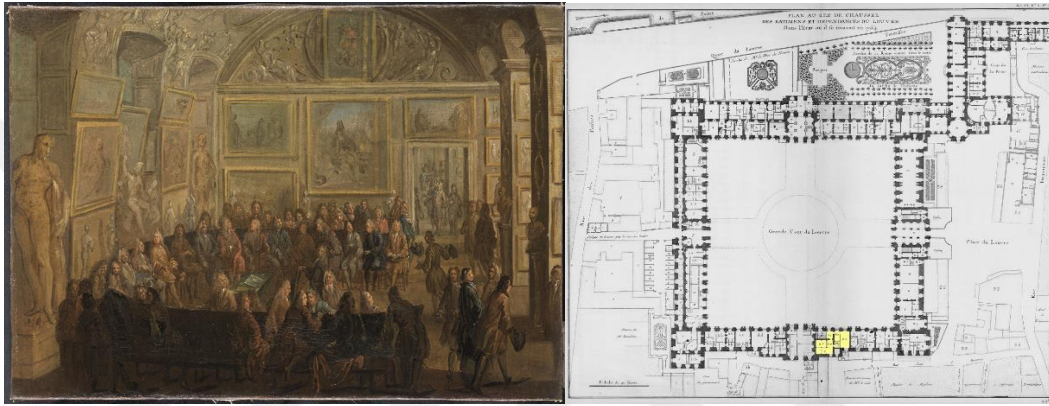
Fransız akademileri “özgür ve eşitlikçi öğrenme cemiyetleri” olarak kurulmuşlardır.⁷³ 1671’de Kraliyet Mimarlık Akademisi için tayin edilen müfredat, 1720’de Roma’daki

---

⁷² Lonca eğitimi sonrasında taş ustalığından baş mimarlığa doğru yükselen pratik meslek çizgisi, Kraliyet Yapı Yönetimi için de geçerlidir. Ayrıca işveren kral olmak üzere inşaatların finansal yönetimi memurlara bırakılmış, meslekî eğitim Paris Meclisince kayıt altına alınmış ve yapı denetim pozisyonu yaratılmıştır. Mimarın sorumluluk alanı ancak Rönesans sonrasında daraltılabılmış, böylece ödemeler hammadde yerine emek-zaman üzerinden gerçekleştirilmeye başlamıştır.

⁷³ Bunların ilkinde, *Académie Royale de Peinture et de Sculpture* (ARPS, 1648), lonca teşkilatlarıyla mücadele hâlinde resim ve heykel sanatçıları, İtalyan akademilerini örnek almıştır. Zira Rönesans’ın mimarlık alanında serpilmesine imkân sağlayan İtalyan kentlerinden farklı olarak Fransa’da Gotik dönemden katı bir mason geleneği hâlâ sürmektedir. Bu geleneğe içkin olmayan yeni tasarımcı figürünün kendini gerekçelendirebileceği

Fransa Akademisi'ne genişletilmiştir. Bu müfredatı, Blondel'in 1743'te özel *École des Arts* bünyesinde kurduğu 'atelier' sisteminin dahil edilmesiyle de nihaî resmî program formalize edilmiştir.⁷⁴ Böylece yönetim, "ulusal" mimarlık eğitimi üzerinde mutlak kontrol sahibi olmuştur.⁷⁵ Devlet desteğinin karşılıklılığı, basılı yayımın güçlenmesi ve Aydınlanma düşüncelerinin evrensel estetik çabalarıyla birlikte akademiler (Şekil 10), Batı dünyasında otorite hâline gelmişlerdir (Benhamou 1990). Avrupa ve Amerika'da da benzer yapı ve yaklaşımda "öğrenme cemiyetleri" yaygınlaşmıştır (Sandby 1862: 45-71).

Şekil 10. Solda: ARPS'de olağan bir toplantı, Jean-Baptiste Martin, 1712-1721 (Louvre 1998).

Sağda: Louvre planında akademiye ayrılan odalar, Blondel, 1904 (Wikimedia 2016).

Yüksek öğrenim yoluyla profesyonelleşme çabaları, Aydınlanma ışığındaki on sekizinci yüzyılın sonlarında yalnız mimarlığı değil yakın disiplinleri de etkilemiştir. Nitekim askerî Alman yapılanmalarından ve *École Royale du Génie de Mézières* (1748) gibi ihtilâl öncesi

---

teorik eğitim bu şekilde temellenmiştir. Bunu, merkezî kararlar açılan *Académie de France à Rome* (1666) ve *Académie Royale d'Architecture* (1671) izlemiştir (Özsezgin 1973).

⁷⁴Atölyeler, gün boyu öğrencilerin projelerini geliştirmek üzere kullandığı ve yönettiği çalışma mekânlarıdır. Atölye yürütücülüğü yapan deneyimli mimarlar (*patron*) akşamları değerlendirme ve tashih yapmak üzere burayı ziyaret etmektedir. Eğitim sisteminin kurduğu hiyerarşi, süreç boyunca bireysel inisiyatifi desteklemekle beraber sonuç odaklı bir disiplin ve sıkı çalışma gerektirmektedir.

⁷⁵ Politik hareketlerle yakın ilişki içindeki yüksek öğrenimin kurumsallaşması kesintisiz bir süreç hâlinde gerçekleşmemiştir. İhtilâl sonrası bastırılan akademiler *Institut National des Sciences et des Arts* (1795; *Institut de France*, 1806) çatısı altında yeniden eğitime başlamış, ancak "akademi" terimi gerici çağrışımlar gerekçesiyle bir süre kullanılmamıştır (Rykwert 1982: 9-17). Akademi profesörlerinin ders verdiği *École Nationale et Spéciale des Beaux-Arts* (1797) ile öğretimde süreklilik sağlanmıştır (Wilton-Ely 1986: 180-208).

Fransız okullarından örneklenen yüksek öğrenim kurumları görülmektedir.⁷⁶ *Grandes Écoles* çatısı altında bu okullar mühendislikten doğu dillerine geniş bir disiplinler havuzunda tanım ve sınırların yeniden değerlendirildiği ulusal bir araştırma ortamı teşkil etmişlerdir.

Böyle bir bağlamda *Beaux-Arts*, mimarlık eğitimini geleneksel kurallarla rasyonalize etmiş, mimarlarının meslek hayatları boyunca uygulayacakları klasik bir tasarım yöntemi oluşturmuştur. Basitten karmaşığa gelişen program,⁷⁷ adayların seçtikleri atölye ‘patron’larının ve eski öğrencilerin rehberliğinde bir iş birliğiyle uygulanmaktadır (Drapeer 1986: 209-237). İki yıllık eğitimden sonra mimar adayları, bilgilerini hayal gücü ve yoğun çalışmayla eklektik bir ‘caractère’de sentezledikleri tez projeleri ve bir yıllık iş tecrübesiyle diploma almaktadır. Büyük Ödül’ü kazananlar ise Roma’daki Fransız Akademisi’nde dört yıllık eğitime devam ederek bürokrasi pozisyonlarına yerleştirilmektedir.⁷⁸

Royal Academy of Arts (1768), Aydınlanma düşüncesinin Britanya yüksek öğrenimine yansımalarından biridir (Şekil 11).⁷⁹ Zira *Society for the Encouragement of Arts*,

---

⁷⁶ Bkz. *Écoles de l’an III*: École Centrale des Travaux Publics (1794; École Polytechnique, 1795), Conservatoire National des Arts et Métiers (1794), École Spéciale des Langues Orientales, (1795; Inalco, 1971), ve École Normale de l’an III (1794; École Normale Supérieure, 1845) başta olmak üzere (Nusimovici 2010).

⁷⁷ Yıllar içinde ve yıl içinde de bölümlenmiş olan bu program, atölyeye hizmet edecek teorik derslerin giderek azaldığı bir “gelişim çizgisi” izlemektedir. Öğrenciler analiz yapmaktan kompozisyon üretmeye evrilirken okul yönetiminin seçilen konular da buna göre ölçek ve detay isterlerini çeşitlenmiştir.

⁷⁸ On sekizinci yüzyılın sonlarında organize dersleri, eskiz ve proje yarışma programları, jürileri, kütüphane, galeri ve ‘salon’larıyla *Beaux-Arts* eğitimi bir saygınlık kaynağıdır (Britannica 2014). Ancak yasal düzenlemeler tamamlanmadığı için mesleği icra etmek konusunda bir bağlayıcılığı yoktur.

⁷⁹ Rönesans, Reform ve Metot dönemleri boyunca yüksek öğrenime temel teşkil edecek yaygın eğitimin sistemleşmesinde de önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Aytaç 2012). Rönesans’ın dünyevileştirici etkisiyle bilginin daha direkt bir yeniden-değerlendirmesi mümkün olmuştur. Öğreten – öğrenen arasındaki hiyerarşi görece liberal bir karakter kazanırken, farklı ülkeler hümanizm ile skolastik düşünce arasındaki gerilimlerle farklı mücadeleler göstermiştir. Ancak hümanist eğitim ideali ‘homo universale’yi öğrenim yoluyla değil, aristokratik bir kültürel hayat içerisinde sağlayabilmektedir. Halkın eğitimi, dinî bir hareket olan Reform’un önceliği olmuştur. Karşı-Reform’un da antitezleriyle pedagoji çalışmaları, müfredat planlamaları ve kurumsal sistemler geliştirilmiştir. Böylece ulaşılan Metot çağı, kişinin düşünce hayatının da şüpheye tabii

Manufactures and Commerce (1754; *Royal Society of Arts*, 1908) gibi orta sınıf inisiyatifleri, mimarlıkla ilgili bir kamuoyu oluşturmuştur. Yüzyıl boyunca mesleğin çıkarlarını korumak, sosyal statüsünü geliştirmek ve geleneğin üzerinde formel bir eğitim aracı tayin etmek için örgütlenme girişimlerinde bulunulmuştur.⁸⁰ Ancak mesleğin ileri gelenlerinin uğraşlarına karşın mimarlık eğitiminde gerekli görülen reformlar yerine getirilememiştir.

---

tutularak yönetsel olarak gerekçelendirilmesi ve gelenekselden bağımsızlaşması amacı gütmüştür. Rasyonel ve ampirik eğilimler eğitimin niceliksel değerlendirilmesini aşarak niteliksel eleştirilere de imkân sağlamıştır. Ulusalcı akımların da etkisiyle yüksek öğrenimde Latince'den anadile dönülmeye başlanmıştır.

Aydınlanma Çağı ile birlikte bu çalışmalar uygulanmaya başlamıştır (Sifuna & Ofiende 2005). Tabiata dönme düsturuyla insan doğasının tartışmaya açıldığı bu dönemde 'tabula rasa'yı dolduran eğitimciye de önemli roller verilmiştir. İngiliz Aydınlanması, seçkin kesimin yanı sıra üretici halkın da çocukluktan itibaren cemaatler tarafından verilen bir meslek eğitiminden geçmesini öngörmüştür. Aydınlanma, Fransa'da ulusal bir yankı bulmuş, toplumsal dinamikleri harekete geçirmiş ve Fransız İhtilâli'ni hazırlayan gerilimi beslemiştir. Filantrop niteliklerle pratik bir karakter gösteren Alman Aydınlanması ise Fransa'dan yayılan eğitim teorisini oyun, üretim, seyahat ve gündelik hayatla buluşturmuş, okul öncesi eğitimin temellerini kurmuştur.

⁸⁰ *Society of Artists*'i (1761) takiben yukarıda anılan Kraliyet Sanat Akademisi kurulmuş (RA 2020), ancak mimarlık burada sembolik bir yere sahip olmuştur. *Architects' Club* (1791) önemli tartışmalar gerçekleştirmekle birlikte eğitim sistemini birincil ihtiyaç olarak görmemiştir. *Architectural Society* (1831) gibi inisiyatiflerin çabalarına karşın *Institute of British Architects* (1834; RIBA, 1837) de eğitim hedeflerini uygulayamamıştır.

Şekil 11. Yukarıda: Exhibition of the Royal Academy, J. H. Ramberg, 1787 (RA 2020).
Aşağıda: Private View of the Old Masters Exhibition, H. J. Brooks, 1888 (RA 2020).

Endüstri Devrimi etkisinde dönüşen ekonomi-politik, toplumsal ve kültürel dengeler profesyonel mimarı mecbur kılmıştır. Mimarlık, topograf, inşaat ustası, heykeltıraş gibi meslek insanların yanında “müteahhit” figürüyle de ilişkilenebilir durumda kalmıştır.⁸¹

---

⁸¹ Müteahhit, yeni büyük çaplı proje ihalelerine geleneksel “parça başı” zanaat ücreti yerine ara yüklenici olarak “götürü usulü” teklif veren bir girişimcidir (Wilton-Ely 1986: 180-208). Orta çağın sonunu getiren

Centilmen mimarın aydın ve aristokrat işverenlerle çalıştığı seçkin dönem sona ermiş, orta sınıfın oluşturduğu komiteleri ikna etmesi gereken bir tasarımcı rolü ortaya çıkmıştır (Şekil 12). Yoğunlaşan endüstri kentlerinde mesleğin toplumsal sorumluluğu artmış, modern hareketin temelleri oluşmuştur.⁸² Büyüyen sektörle mevcut eğitimin yetersizliği gün yüzüne çıkmıştır. Ancak Britanya’da mimarın eğitimi hala ofislerde sözleşmeli çalışan stajyerlerin zaman zaman akademiden aldıkları dersler ve yurt dışı seyahatlerinden müteşekkil, parçalı ve enformel bir yapıyla sürdürülmektedir.⁸³

“tüccar” gibi (Braudel 1983: 138-230) bu yeni figür de işveren, tasarımcı ve zanaatkâr arasındaki tarihsel ilişkilene biçimlerini dönüştürmüştür (Saint 1983: 51-71). Müteahhit karşısında inisiyatif gerilemesi yaşayan işçilere yönelik detaylı talimatlar kayıt altına alınmış, keşif ve metraj hesapları yapılmış, çalışma ile sunum arasındaki fark büyümüştür (Arnold 2002: 35-81).

⁸² İşlevsel planlama, yapısal söylem, teknik ve malzemenin doğası, kamu tartışmalarını ve tasarım felsefesini yönlendirmeye başlamıştır. Gazete, dergi, süreli ve mimarî yayıncılık gelişmiş, ulusal yapılar için büyük yarışmalar düzenlenmiştir. Britanya muhalif geleneği doğrultusunda özerk yapılara sahip olan örgütlenmeler, mimarlık mesleğinin geçerliliğine dair tartışmaları devam ettirerek unvan ve meslek pratiğine ilişkin yasal çalışmaların hız kazanmasını sağlamışlardır. Ancak mühendislik gibi yakın disiplinlerle arasındaki belirsizlik sonraki yüzyıla kadar sürmüştür.

⁸³ Mimarlık ofislerinin çalışma koşulları, süreleri, alanları ve çalışanların yaşı, sayısı, ücretleri değişkenlik göstermektedir. Örnek olarak Soane’un ofisinde on yedi yaşından itibaren kabul edilen otuz kadar öğrencinin 50-200£ karşılığında beş ila yedi yıl boyunca günde on iki saat ölçüm, keşif, metraj, maliyet hesabı, yapı denetimi ve teknik resim uygulaması yaptığı bilinmektedir.

Şekil 12. Mimarın kabul odası, W. Morris & E. Newton, (RIBA 1885).

RIBA'ya üye olamayan bir grup deneyimsiz mimar adayı *Association of Architectural Draftsmen*'i (1842; AA, 1847) kurmuştur. AA bünyesinde eğitim, öğrencilerin kendi inisiyatifleriyle hazırladıkları tasarımların tartışılması ve geliştirilmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir.⁸⁴ Öğrenciler enformel bağlantıları yoluyla, enstitünün bir *diplôme d'architecte* muadili için 1863'te *Voluntary Examination* düzenlemesini sağlamıştır. Buna yönelik bir hazırlık sınıfı açılmış, böylece sınavla ölçülmek üzere sistematik bir çalışma konsepti oluşturulmuştur.⁸⁵ 1887 yılında RIBA bu "gönüllü" sınavı üç parçalı hâline getirmiş, son kısmını da üyelik için zorunlu tutmuştur.⁸⁶ Böylece yüzyılın sonunda AA ortak çalışma sistemi, RIBA'nın ilerlemeci sınav yapısına uygun bir müfredata dönüşmüştür. Bu

---

⁸⁴ 1891 yılında maaşlı memurların atanmasına kadar sistem, misafir öğretim görevlileri tarafından gönüllülük esasıyla devam etmiştir.

⁸⁵ 1870'te akademi bir mimarlık okulu kurmuş, 1892'de *King's College* tam zamanlı ve üç yıllık bir mimarlık programı açmış, bunu beş yıllık programlar takip etmiştir.

⁸⁶ RIBA tarafından tanınan AA gibi okullar sınavın ilk iki kısmından muaf tutulabilmiştir. Bu sırada *Society of Architects* (1884; bir. RIBA, 1925) mimar adaylarının sınava tabii tutulmasına, böyle edinilen diplomanın geçerliliğine ve bunun meslekî güvene katkısına dair görüşlere kitle iletişim araçları yoluyla karşı çıkmıştır.

eğitim zamanla geleneksel sözleşmeli staj sisteminin yerini almış ve bugün norm hâline gelmiştir (Wilton-Ely 1986: 180-208).

Endüstri Devriminin üst yapıya yansıması olan “eskinin kaçınılmaz sonu” ile “yeninin sancılı doğumu” eşiğinde bir arayış hasıl olmuştur (Carlyle 1877: 69). Bu arayışa *Arts & Crafts* yanıt vermiştir. Sanat ve Zanaat hareketi, Kıta Avrupası’ndaki mimarî kalıntılardan, yerel değerlerden ve zamanının koşullarından filizlenmiştir. Kitlesele üretime karşılık el sanatlarını savunan bu hareket uyarınca yönetim, eğitim ve üretim işlevlerini bünyesinde barındıran ‘workshop’lar kurulmuştur.

Londra’daki *The Guild and School of Handicraft* (1888) böyle işlikler yoluyla lonca ve okul sistemlerini birleştiren bir kurumdur (Triggs 1902: 142-157). Kurum, bu yöntemin dışında bir öğretimin “yapay, hayattan uzak, soyut” olduğu iddiasında bulunmuştur. Bu dönemde orta sınıf olarak konumlandırılan mimarın insanî ilişkilerden uzak, kitlesele bir üretime yönelmesini eleştiren bir yeniden yapılanma önerilmiştir.⁸⁷ Modern üretim ilişkilerinden önceki insanî ilişkilerin belirleyiciliği canlandırılmaya çalışılmıştır. Çok yönlü zanaat bilgisinin bilimsel katkılarla endüstriyel üretime yöneldiği, sanat öğretiminin de işliklerde gerçekleştirildiği bir düzen amaçlanmıştır.⁸⁸

Yüzyıl dönümünde ekonomi-politik ve kültürel odak kıta değiştirmeye başlamış, burada diğer disiplinler gibi mimarlık da standartlaşma arayışına girmiştir. Birleşik Devletler’in

---

⁸⁷ “By the British middle class, I mean that vulgar lump to which we all belong, from the superior artisan, who is just beginning to think better of working with his hands, upwards indefinitely, and inclusive of the average tradesman, parson, professional man, Royal Academician, or nonchalant aristocrat.” (Ashbee 1894: 15-26).

⁸⁸ Bu noktada, dilimizde sık sık birbirinin yerine kullanılan üç terimin anlam belirsizliğini gidermek faydalı olacaktır. Latince *studium* ve eski İtalyanca *studiolo* etimolojik çizgisini takip eden “stüdyo” öğrenme ve çalışma mekânı olmanın yanı sıra heves, gayret, odaklanma, düşünme, çabalama anlamlarını taşımaktadır (Harper 2020). Latince *hastella* ve eski Fransızca *astelier* çizgisinden gelen “atölye” ise keza, sanatçı mekânı olduğu kadar ahşap, yontma, oyma, kıymık anlamlarını çağrıştırmaktadır (Harper 2020). Türkçede “işlik” veya “çalıştay” olarak kullanılan *workshop* / *Werkstatt* ise eski Yunanca *εργον* ile aynı kökten, İngilizce / Almanca üzerinden gelmektedir. Bu terim de bir malzeme üzerinde çalışarak yapılan üründen kazanç sağlama işini anlatır (Lexico.com 2020). Burada üretimin hem öğretimi hem icrası hem de ticareti söz konusudur. Günümüzde bu sözcükler, etimolojik kökenlerini takip eden kavramsal bağlımlarına ve bunları kuran tarihsel oluşumlara işaret etmektedir.

eğitimi mimar ve profesyonel okul sayısı, büyüyen yapılaşma endüstrisi için yeterli değildir. İyi organize edilmiş müfredatı, rasyonel tasarım teorisi ve merkeziyetçi yönetimiyle Beaux-Arts eğitimi burası için uygun bulunmuştur.⁸⁹ Çok sayıda öğrenci klasik, ücretsiz ve nitelikli mimarlık eğitimi için Paris'e (Şekil 13), bir kısmı yapı stokunun hızla büyüdüğü kentlerde deneyim kazanmak üzere Britanya'ya, bir kısmı da teknik konularda kendilerini geliştirdikleri başka Avrupa ülkelerine gitmiştir (Draper 1986: 209-237).

---

⁸⁹ *Architectural League of New York* (1881) ulus ölçeğinde sergi, yarışma ve koleksiyonlar düzenlemiştir. 1893 yılında Chicago'da gerçekleştirilen Kolomb Dünya Fuarı, özellikle anıtsal mimarî ve kentsel tasarım alanlarında eğitsel yetenekler kadar tasarım ve yerelle ilişki anlamında da bir karşılaşma fırsatı yaratmıştır. Bağımsız atölyeleri, teknik dersleri, yarışmaları, Avrupa seyahat ödüllerini, İtalya, Fransa, İspanya ve İngiltere'nin trenle erişilebilen merkezlerinden geçen geleneksel Büyük Tur, hatta Roma'da bir Amerikan Akademisi kurulma fikirlerini destekleyen *Society of Beaux-Arts Architects* (1893) ile devamı *Beaux-Arts Institute of Design* (1916) bu fırsatın ürünleridir. Bu eğitsel çabaların arkasında kamusal mimarî zevki artırarak ulusal bir stil yaratma ve mimarları inşaat sektöründeki diğer teknik insanlardan ayırt edecek uzmanlık bilgisini üretme amaçları vardır.

Şekil 13. Mimarlık atölyesi, 1937, J. Chevalier-Marescq (Samoyault-Muller 2015).

Tarihte öğrenme cemiyetleri ve eğitim kurumları, üyelerine ve mezunlarına büyük saygınlık kazandırmıştır. Ancak mimarlık pratiğini profesyonel olarak icra edilmesi gereken bir meslek hâline getirmek, uzun bir sürece yayılan başka adımları gerektirmiştir (Şekil 14).⁹⁰ Zira daha erken sistemleşen tıp ve hukuktan farklı olarak mimarlık, uzmanlık bilgisi

---

⁹⁰ 1857 yılında kurulan Amerikan Mimarlar Enstitüsü öncelikle bu amaca hizmet etmiştir (AIA 2020). Enstitü, belirli aralıklarla toplanarak eyaletler arası bir iletişimi mümkün kılmıştır. Kişisel referanslarla biçimlenen sistem, mimarlar belirli bir popülasyona erişene kadar işlerliğini sürdürmüştür. Zamanla mesleğin saygınlığını tesis edecek başka düzenlemelerin gerekliliği gündeme gelmiştir.

gerektiren bir meslekten ziyade deneyimle kazanılan bir iş olarak görülmektedir. Kapitalist sistemde işverene karşı bir duruş sergileyebilmek için profesyonel unvanı bağlayan bir örgütlülük ve mimarlık eğitimi önem kazanmıştır.⁹¹

Şekil 14 AIA First Convention, New York 1867 (AIA 2020).

Mimar adaylarının meslekle ilk tanışma yerleri olan okullar, aşıladıkları ideallerle meslek kimliğinin oluşturulmasında, tanınır derece ve sertifikalarla da formel eşdeğerlikte etkilidir. Zamanla, yüzyıllar önce bir başka coğrafyada kurulan bir sistemi burada sürdürmek yerine entegre ve bütüncül bir Amerikan mimarlık eğitim sistemi geliştirilmiştir.⁹² Örneğin

---

⁹¹ ABD'nin ilk mimarlık programı, *Massachusetts Institute of Technology* bünyesinde 1865 yılında kurulmuştur. Pozitif bilimlerin domine ettiği teknik bir okula bağlı olsa da bu program, beşerî bilimlerle yakın ilişki içinde bir çalışma alanı teşkil etmiştir. Bunun gibi ilk mimarlık okullarının sınavları, hazırlık okulları, atmosfer ve gelenekleriyle “stüdyo ruhu” ve grup sadakati, Amerikalı mimarları etkilemiştir.

⁹² Tipik olarak Amerikan meslek okulları Avrupa'daki gibi özerk olarak değil kolejlerin bünyesinde gelişmiştir. Dolayısıyla stüdyolar, derslik sistemiyle entegre edilmiştir. AIA Eğitim Komitesine göre mimarlık okullarının amacı, özel bir mimarlık yeteneğine sahip genel kültürlü centilmenler yetiştirmektir. Reformcular

eğitimin devlet tarafından karşılanmaması ve büyüyen piyasada iş bulma kolaylığı, tam zamanlı eğitim süresini kısa tutma gereğini ortaya çıkarmıştır. Sözleşmeli stajyerlerin profesyonel öğrenci olarak kabul edildikleri “yaşam boyu eğitim” esas olmakla birlikte, tam zamanlı çalışanların devam edebileceği akşam dersleri de açılmıştır.

Yirminci yüzyıla gelindiğinde mimarlık mesleğinin bütünlüğü ve saygınlığı ile yakın disiplinlerden ayrı bir uzmanlık alanı olarak tanınırlığı kabul görmüştür. Kitlesel üretim süreçlerinin karmaşıklaşmasıyla mimarlıkta kuram ve uygulama alanları dahi alt branşlara ayrılmıştır (Corbusier 1986: 267-289). Bu yönde ulusal ve bölgesel farklılıkları aşan tanımlar ve örgütsel çalışmalar ilerleme kaydetmiştir.⁹³ Mimarlık pratiği, eğitimi ve teorisi bugünkü sistemiyle kurumsallaşmıştır.⁹⁴ Öncesinde yerel ölçeklerde çalışmalar görülmüş olsa da meslek örgütlenmeleri ancak bundan sonra uluslararası platformlara taşınmıştır.⁹⁵

---

da teknik inşaat eğitimini ve katı Beaux-Arts sanatsal eğitimini beşerî bilimlerle dengeleyen bir müfredat önermiştir.

⁹³ RIBA 1903 yılında yarışmalara, 1938 yılında ise tüm meslekî faaliyetlere dair bağlayıcılık kazanmıştır. AIA üyelik için onaylı okullardan mezuniyet veya özel bir sınavı geçme şartı koymuştur. Mimarlık düşüncesini, eğitimi ve araştırmasını yönlendirmek üzere 1912 yılında Amerikan Mimarlık Yüksek Okulları Birliği kurulmuştur (ACSA 2019). Birlik, mesleğin kuramsal yapısını denetlerken, meslek pratiğini kayıt altına almak üzere 1919 yılında Mimarlık Kayıt Kurulları Ulusal Konseyi kurulmuştur (NCARB 2018). Bundan sonra ABD’de mimarlık yapmak için konseyden ruhsat alınması gerekmiştir.

⁹⁴ Büyük Buhran sonrası, 1940 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) üç ulusal sivil toplum kuruluşu, AIA, ACSA ve NCARB, eğitim programlarının yeterliliklerini denetlemek üzere Ulusal Mimarlık Akreditasyon Kurulu’nu formalize etmiştir (NAAB 2020).

⁹⁵ Bugünkü “sivil toplum” kavramını mümkün kılan tarihsel bağlamın öncesinde, 1886 yılında Japonya Mimarî Enstitüsü (AIJ 2020), hatta on altıncı yüzyıl öncesinde kaydı muntazam tutulmamış olsa da Cemâ’at-ı Mi’ârân-ı Hassa gibi birlikler görülmektedir (Turan 1963). Günümüzde Mimarlar Odası gibi ulusal sivil toplum kuruluşları için bir çatı örgütü olarak çalışan Uluslararası Mimarlar Birliği ise ancak 1948 yılında İsviçre’de kurulmuştur (MO 2020). Birlik, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’nün (UNESCO) uluslararası düzeyde tanıdığı tek mimarlık sivil toplum kuruluşudur. Ulusal kuruluşlar arasında standart bir bilgi paylaşım platformu teşkil etmektedir (UIA 2020).

Yeni malzeme ve tekniğin rasyonel kullanımına dair arayışlar, mimarlıkta gelenekselci yaklaşıma karşı orijinalliğin önem kazanmasına yol açmıştır.⁹⁶ Yaygın süsleme gramerleri ve klasik düzenlere dayanmayan yeni kültür, mimarlığın içkin niteliklerine eğilen bir sezgi ve araştırmayı gündeme getirmiştir. Güçlenen kapitalizm, endüstri şehirlerindeki yığılma ile mimarlara ticaret, trafik, eğitim, dinlence alanı gibi yeni problemler çıkarmıştır. Toplumu topyekûn dönüştürme niyetinde *avant-garde* mimarlık denemeleri çeşitlenmiştir. Kamuoyunda mimarlığa yönelik yükselen ilgi, eğitiminde de somut adımların atılmasına zemin hazırlamıştır.⁹⁷

Toplumsal gelişmeler ile ulus-devlet formalizasyonlarında ve modernleşme hareketlerinde görülen hızlanma, sanat ve mimarlık eğitiminde önemli değişikliklere yol açmıştır. Kitlesele eğitim yaygınlaşmış, eğitimin niteliği değişmiş, seçkinler dışında kalan kesime yönelik eğitim programları geliştirilmiştir. Kitlesele eğitimin erken çocukluk dönemine kadar uzanması, modern sanat eğitimin temel hedeflerini etkilemiştir. Pestalozzi ve Froebel gibi pedagoglar, endüstri devleti için gereken modern işgücünün her kademesine işçi yetiştirecek bir eğitim sistemi kurgulamaya başlamıştır. Bu durum, Almanca konuşulan ülkelerde çalışma-okulları ile ilk ve orta okul seviyesine işlik düzenlemeleri biçiminde kendini göstermiştir.⁹⁸ Bu sosyo-ekonomik yatırım, Almanya'nın uluslararası ticarete güç

---

⁹⁶ Bu dönemde mimarın endüstriyel meydan okumalar etkisinde yeni sorulara yeni yanıtlar aradığı görülmektedir. Yaygın Beaux-Arts atölyeleri, yerel zanaat işlikleri ve “doğalcı” kentleşme stüdyoları modernlikle başa çıkmak için farklı yöntemler geliştirmeye devam etmektedir.

⁹⁷ ABD’de öğrencilik süresinin uzatılması, uzmanlaşmaya yönelik yüksek lisans programlarının açılması ve entegre tasarım stüdyolarının kurulması, bu adımlardan bazılarıdır. Evrensel mimarî kompozisyon ilkeleri açısından faydalanılan Beaux-Arts geleneğinin yaratıcı eklektisizmle ulusal bir stil yaratma gayesi, tarihî dokusu çok gerilere gitmeyen ABD için uygun olmamıştır. Avrupa kültürü üzerine tarih ve teori dersleri, Rönesans’a kadar bir “kullanılabilir geçmiş” kıstasıyla işlenmiştir. Teknik eğitim mimarlık okulları bağımsızlaştıkça önemini kaybetmiş, stüdyo, yarışma ve jüriler tüm mimarlık eğitiminin temelini yerleştirilmiştir (Draper 1986: 209-237).

⁹⁸ *Werkstatt* ve *Arbeitsschule* uygulamalarının hayata geçmesinde, endüstri devrimi ile Britanya eğitim sistemlerinin etkisi büyüktür. Bauhaus’un ilk döneminde anahtar bir figür olan Itten de Erasmus Scwab’ın Viyana’daki *Arbeitsschule*’sinden mezundur (Bauhaus Kooperation 2020).

kazanmasına yardımcı olmuştur (Moravánsky 1997: 113-137). Çok geçmeden bu sistem, diğer ülkelerde de yansımalarını göstermiştir.⁹⁹

Weimar Devlet Bauhaus Okulu aslen *Akademie der Künste* ile *Kunstgewerbeschule* birleştirilmesine bir mimarlık bölümünün eklenmesiyle oluşmuştur.¹⁰⁰ Devrimci bir ruhla kaleme alınan manifestosu, “salon sanatlarının” yapıcılıktan uzaklığını, sanatın öğretilebilir değil birlikte üretilebilir olduğu argümanına bağlamıştır. Endüstrileşmeyle birlikte “profesyonelleşen” sanatçıyla zanaatkâr arasında özde bir fark olmadığını, yaratıcılığın kaynağı olarak el işçiliğini savunmuştur (Gropius 2019: 21-22).

Bauhaus bu ilkeler ışığında 1919’da kurulmuştur. Hazırlık eğitiminden geçen çırak/öğrenciler, bir sanatçı ve bir zanaatkârın birlikte yürüttüğü işlikleri tamamlayıp usta unvanıyla mezun olmaktadır.¹⁰¹ 1923 yılında van Doesburg’un etkili olduğu teknolojik tartışmalar neticesinde okul, pragmatik ve işlevsel bir çizgiye doğru kaymıştır. Muhafif tutumundan ötürü 1924 seçimlerinden sonra politik baskı görmeye başlamış, bir yıl sonra da yönetim ve ustaların istifasıyla buradaki faaliyetini sonlandırmıştır (Şekil 15).

---

⁹⁹ Örneğin ABD’de kamusal uygulamalı sanat eğitimi Boston’da belediye eliyle başlamıştır. Daha sonra Dewey’in Chicago Üniversitesi bünyesinde kurduğu *Laboratory School*, bu felsefeyi anaokulu seviyesine kadar indirmiştir. Okul, kültürel değerlerin yaratıldığı, dağıtıldığı, öğretim ve keşif yoluyla “demokrasinin” aşılandığı politik bir kurum olarak düşünülmüştür (Dewey 1899: 3-28). Yetenekli öğrenciler, aracısız olarak yaratıcılıklarını geliştirecekleri, “malzemenin ruhsal dönüşümünün” gerçekleştiği işliklerde eğitilmektedir.

¹⁰⁰ Plastik Sanatlar Yüksekokulu ile Uygulamalı Sanatlar Okulu: Bauhaus, modern sanat, düşünce ve üretim ortamının 1. Dünya Savaşı öncesi *Arts & Crafts* hareketinden etkilenmiştir. Burada ilerlemeci eğitim hareketi ile *Gesamtkunstwerk* konsepti kadar, *Deutscher Werkbund* ve *Art Nouveau* temsilleri de etkili olmuştur.

¹⁰¹ Beaux-Arts kısıtlarıyla ilgisi olmayan bu işlikler büyük bir çeşitlilik göstermektedir: marangozhane, metal, ahşap ve taş heykel, duvar resmi, cam, matbaa, reklam, sahne, mimarlık.

Şekil 15. “Bauhausfest”, Louis Held, Ilmschlösschen. 29 Kasım 1924 (Bauhaus Kooperation).

Gönüllü kentler arasından Dessau, Bauhaus’un yeni evi olarak seçilmiştir. Okul içinde güçlenmekte olan sanat ve teknoloji birliği düşüncesi burada potansiyeline kavuşmuştur. Kurum, özerkliğini güçlendirmiş ve gelişmekte olan bu endüstri bölgesi için uluslararası bir imaj değeri teşkil etmiştir.¹⁰² Ancak yerelle ilişki gerilimleri ve yaklaşan küresel ekonomik krizin etkisiyle 1927’den itibaren bir kez daha okulun bekası için mücadeleler başlamıştır.¹⁰³ Bu dönemde mimarî yönelim gelişse de politik baskı ve üretim hatlarındaki kesiklik, öğrencileri toplumsal gündelik hayattan koparmış, referanslarından mahrum bırakmıştır (Şekil 16, Şekil 17, Şekil 18).

---

¹⁰² Bauhaus Binası inşa edilmiş, Bauhaus GmbH kurulmuş, kuruluşundan bir yıl sonra (1926) ismi Bauhaus Tasarım Okulu olarak değiştirilmiştir. Weimar’da verilen ustalık belgesinin yerini diploma almış, eski ustalar profesör olarak atanmış, öğrencilerin giyim kuşamı dahi “modern” bir görünüm almıştır.

¹⁰³ Bir yıl sonra Gropius’un önerisiyle mimarlık bölüm başkanı Meyer yönetime gelmiş, 1930’da ise “komünist uygulamalar” suçlamasıyla kent konseyince görevden alınmıştır. Böylece Mies van der Rohe, göreve geldiğinden bir yıl sonra konseyin çoğunluğu kazanacak olan *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei* (NSDAP) döneminde, Bauhaus’un son yöneticisi olmuştur.

Şekil 16. Solda: “Bauatelier Gropius” stüdyosu öğrencileri, 1927/1928, Ursula Kirsten-Collein.
Sağda: Marangoz işliğinde Wera Meyer-Waldeck, 1928/1929, Ursula Kirsten-Collein
(Bauhaus Kooperation).

Şekil 17. Bauhaus müzik grubu “Bauhauskapelle”, 1929/1930, Bauhaus-Archiv Berlin.

Şekil 18. Mies van der Rohe öğrencilerle, 1930/1931, Pius Pahl (Bauhaus Kooperation).

Kent konseyinin kapatma kararı aldığı okul 1932’de taşınmış, ancak devam eden baskı Berlin’de de bir çalışma ortamına imkân vermemiştir (Bauhaus Kooperation 2020). 1933’te NSDAP tarafından aranan, mühürlenmiş ve öğrencileri tutuklanan kurum, öğretim görevlileri tarafından feshedilmiştir.¹⁰⁴ Öğrenci ve çalışanların büyük bir kısmı göç etmek durumunda kalmış, ancak gittikleri yerlerde de “Bauhaus ruhu”yla mimarlık eğitimi yönlendirmeye devam etmişlerdir.

Bauhaus ruhu, kadın-erkek, sanatçı-zanaatkar, düşünen-yapan, usta-öğrenci gibi yapay ikilikleri reddeden, formel program dışında da dostane ilişkiler kurulan “neşeli bir tören havası” teşkil etmiştir. Kamu, zanaat ve endüstri hayatıyla doğrudan temas kurulması, bunun için sürdürülebilir ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi önemlidir (Gropius 2019: 25-31). Yalnız sanat öğretiminde ve öğreniminde değil, endüstri, toplum ve politika gibi yaşamın her alanında sınırları aşan değişiklikler öngörmüştür.

---

¹⁰⁴ Burada, Bauhaus’la çağdaş *Institut für Sozialforschung* ve on bağlı *Frankfurter Schule*’yi de anımsamak faydalı olacaktır. Ancak Frankfurt Okulu dağılma yerine göç kararı almış, önce Ceneviz daha sonra da New York’ta çalışmalarına devam etmiştir.

Mimarlık eğitiminde hâkim bir ağız birliği söz konusu değildir. Beaux-Arts geleneğini devam ettiren atölyelerle eşzamanlı olarak Bauhaus etkisinde stüdyolar ve kısıtlı sürede ürüne dönük çalışmaların gerçekleştirildiği çalıştaylar organize edilmektedir (Şekil 19). Etkileşimli tarihsel melezlenme süreçlerinden geçen tasarım yöntemlerinin ayırt edilemediği örnekler de görülmektedir.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ Bu çeşitlilik yalnız mimarlık alanında değil, yüksek öğrenimin çoğu disiplininde görülmektedir. Mimarlık okulları, mimarın mimarlıkla ilk ilişki kurduğu yer olarak önemlidir. Genç nesillerin modernliğin mevcut paradigmalarına dair derin rahatsızlıklarını ifade edebileceği, hatta çözebileceği düşüncesi güçlenmektedir. '68 öğrenci hareketleri mimarlık eğitimi krizinde de bir doruk noktası teşkil etmiş, ancak mimarlık pratiği ve teorisindeki işlevsizleşmenin daha derin ve daha önemli bir yansıması olmuştur. Mimarlar savaşıyla tarihle, politikayla, malzemeyle ve birbirleriyle hesaplaşmıştır (Frampton 2002: 106-253).

Şekil 19. J. Albers ve öğrencileri, Black Mountain College, 1948, Josef & Anni Albers Foundation

Mimarlık eğitiminde yöntem ve müfredat değişiklikleri, kitabîlikten uzak öğrenme yoluyla, yalnız Batı tarihinde dahi kolaylıkla takip edilebilir değildir (Anderson 1997: 439-443). Beaux-Arts patronlarının mimarlığın sanat veçhelerine ve bilimsel, toplumsal, riyazî ve teknik çehrelere kişisel yaklaşımları çoğunlukla belirleyici olmuştur. AA öğrenci inisiyatifleri büyük bir atılım olsa da çalıştayları programlaşma sürecinde diğer örneklerden pek farklılık göstermemiştir. Amerikan kolejlerinin eklektik mimarlık bölümlerini diğer bölümlerin arasına yerleştirilmesi, yöntem ve müfredat tartışmalarını besleyecek disiplinler üstü alanlar yaratmıştır.¹⁰⁶ Bu çalışmalar, modernizmin dogmatizme varabilecek uygulamalarına karşı bir emniyet görevi görmüştür.

Yirminci yüzyılın sonuna doğru küresel ve yerel ölçekte politik denge değişimleriyle tek kutuplu bir “yeni dünya düzeni” sunulmuştur.¹⁰⁷ Bu “alternatifsiz” sunum, mimarlığı ve modernlik deneyimini de yeniden değerlendirmeyi gerektirmiştir (Berman 2014:). “Modern” anı, öz bilinçle hesaplaşılan bir kriz anı olarak tanımlandığı handiyse tarih dışı kategoriden çıkarıp ona mevcut referanslarıyla bir bağlam kurma çabaları görülmektedir (Şekil 20).¹⁰⁸ “Büyük anlatıların sonu”nda dahi modernizm, tarihsel sınırları olan, belirli koşullara dayalı kültürel bir inşa olarak mevcuttur (Foster 1987: i-xvi).

---

¹⁰⁶ “Mimarlık Tarihi, Teorisi ve Eleştirisi” gibi.

¹⁰⁷ Bkz. Berlin Duvarı’nın yıkılması, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) dağılması, neoliberalizmin tahakkümü, refah devleti uygulamalarının askıya alınması, sendikaların işlevsizleştirilmesi, ... “birikim modeline uygun üst yapı düzenlemeleri”

¹⁰⁸ Pre-, anti- ve post- modernistler çeşitli açılardan güçlü itirazlar öne sürse de modernlik projesinin bir pratik olarak başarısız olmadığı kabul görmüştür (Habermas 1987: 3-15). Modernlik, kriz, ilerleme ve ihlâl kavramları üzerinden yeniden tanımlanmaktadır. Bilginin değerlendirilmesindeki çeşitlilik, yaratıcı ve eleştirel formlar arası sınırlardaki muğlaklaşmaya ilişkindir. Bilginin söylemi bu ortamdan benzer şiddette etkilenmiş, geç kapitalizmin umutsuz ideolojisine karşı çok disiplinli, disiplinler arası ve disiplinler üstü yeni projeler ortaya çıkmıştır.

Şekil 20. Video Sahnesi: NCARB Centennial – Gönüllülük, 1970ler (NCARB 2019).

Gündelik yaşama için mimarlık disiplini, bilgi birikimini içsel ve dışsal referanslarla biçimlendirmektedir (Pollak 1997: ix-xv). Bu birikimin nasıl oluşturulduğu ve nasıl aktarılacağı üzerine disiplinler çalışmaları gerçekleştirilmiştir.¹⁰⁹ Yayımlanan program ve manifestolar, küreselleşen ölçekte kurulan eleştirel tartışma ortamının bir tezahürüdür (Conrads 1971: 11). Çoğunlukla Batı dünyasında serpilen bu ortam, günümüzün mimarlık düşünce dağarcığını teşkil etmektedir.¹¹⁰ Mimarı ve mimarlığı modernlik tartışmasının içinde yeniden tanımlama girişimleri, teorik ve pratik üretimlerde bulunan “yıldız mimar”ların da ilgisini çekmiştir.

Yirmi birinci yüzyılda bilişim teknolojileri, alt yapıyla üst yapı, strüktürle yüzey, emekle ürün arasındaki yabancılaşmayı derinleştirmiştir.¹¹¹ İmaja indirgenmiş post-endüstriyel

---

¹⁰⁹ Mimarlık disiplini, tarihi, terminolojisi ve anlamlarıyla, ulusal ve uluslar ötesi kurumlarıyla zaman-mekânda ve düşün dünyasında varlık göstermekte, bir malzemedен bir inşa ile üretilmektedir. Mimarın ne ve kim olduğu, iç-dış referanslarıyla, stil ve periyodlarıyla meslek formasyonu açısından değerlendirilmiş, hâkim Batı çizgisinden genişletilip bir modernlik tartışması hâline gelmiştir (Conway & Roenisch 2005: 9-32).

¹¹⁰ Mimarı alıcı ile yapıcı arasında konumlandırılan bütünsel bir tanım arandıysa da eğitimi ve icrasıyla zaman-mekânda değişken bir tanım çokluğu görülmektedir. Ancak bu bölümdeki gibi anonim mimarlık üretiminden, üretimiyle tanımlı mimar figürüne ve handiyse üretiminden bağımsız mimar kimliğine tarihsel bir geçiş okuması, mimarlık mesleğinin geleceğine dair bir kapsayıcı altlık ümidi taşımaktadır.

¹¹¹ Arendt bu yabancılaşmayı “emek, iş ve eylem” kavramları üzerinden açıklamaktadır: Modern öncesi insanın varlığını sürdürmek üzere harcadığı emek, tüketim toplumu ve neoliberal düzeninle ilişkilendirilmiştir.

kentleşme, kamuoyunu yeniden mimarlık tartışmalarına kazanma işlevini görmemektedir.¹¹² Küresel göçler, ekolojik, toplumsal, kültürel ve tekrarlanan ekonomik krizler, “direnen bir başkalık” olarak eleştirel eğitimi giderek daha önemli bir çalışma konusu hâline getirmektedir (Frampton 2002: 8-19).

Modern üniversite,¹¹³ karmaşıklaşan yapısına karşın işlerliğini korumaktadır.¹¹⁴ Bu, öğrenme, öğretme ve araştırma odakları çevresinde biçimlenen esnekliğiyle ilişkilidir. Ancak modern kurumlar arasında kamusal imajı en yavaş biçimlenen ve yapısal değişikliklere en yavaş adapte olan da yine üniversitelerdir (Toswell 2017: 97-105). Öğrencilerin dünyayla nasıl ve neden ilişkileneceklerini sorguladıkları yüksek öğrenim kurumları, bağlamı itibariyle görüş birliğinin değil görüş çatışmalarının “kriz” mekânlarıdır.¹¹⁵

2.1. Türkiye’deki Durum

Batıda mimarlık disiplini, mesleği ve eğitimi türlü tarihsel etkileşimlerden geçerken Türkiye’nin süreçlerini de daha yakından incelemek gerekir. Anadolu mimarisinin tarihsel

---

Maddî dünyayı yaratan iş, egemen güce içkin araçsal mantığın etkisinde aktifliğini kaybetmiştir. Dünyayla anlamlı bir ilişki kurmanın yolu olarak sunulan eylem ise farklılıkların bir arada bulunabilmesine muhtaçtır. Zira politik güç, emek veya iş ile değil, örgütlenmeyle kazanılmaktadır (Arendt 1998; Gambetti 2007).

¹¹² Kentin zaman-mekân sıkışması içindeki gündelik yaşamı mimarlıkla “ilgilenen” bir kamuoyu yaratsa da bu ilgi bir mimarlık tartışması hâline gelmekten uzaktır. Zira mimarlık, Colomina’nın itham ettiği “kitle medyası” olmayı da aşarak handiyse bir sosyal medya ‘hashtag’i hâline gelmiş, “kolay erişilebilirlik” uğruna Lefebvre’nin kuramsallaştırdığı çoklu boyutlarını kaybetmiştir. Bu durumun profesyoneller üzerinden mimarlığa, özellikle öğrenciler üzerinden de eğitime yansımaları *Instagram*, *Pinterest*, *Tumblr* gibi platformlardan takip edilebilmektedir (Tooley 2020: 202-215).

¹¹³ Bkz. Wilhelm von Humbolt (1767-1835) “mesleki öğretim ile araştırmanın birlikte yürütülmesi” Berlin

¹¹⁴ “Ekonomik üretime bir araç, toplumsal değişime bir aygıt, liberal aydınlanma için bir yer” teşkil etmektedir (Toswell 2017: 97-105).

¹¹⁵ Daha on dokuzuncu yüzyılda, üniversitenin kriz hâlinde olduğu ve itibarını kaybetmek üzere olduğuna dair görüşler mevcuttur (Toswell 2017: 1-17).

kesiti boyunca karşılaştıran farklı kültürler, kültürel olarak sentezlenecek mimarî söz dağarcığını zenginleştirmiştir (Yücel 2007: 163-181).

Antik yerleşme pratikleri özellikle on birinci yüzyıldan itibaren yeni melezlenmeler ve yapma biçimleriyle karşılaşmıştır. Yerli ustalık geleneklerinden ve Mezopotamya, Bizans, İran mimarlıklarından beslenen erken dönem Anadolu mimarîsi bu karşılaşmalarla ortaya çıkmıştır (Şekil 21).

Şekil 21. Hasankeyf (Aydınöğlül 2020).

Anadolu’da on üçüncü yüzyıldan itibaren görülen Ahi Teşkilatı, esnaf ve zanaatkârlar arasında hiyerarşik ve dinî nitelikli bir iletişim ve piyasa düzenlemesi sağlamıştır (Akbaş vd. 2018: 165-202). Osmanlı devletinde farklı din ve mezheplerce teşkil edilen ticaret ortamının bir gereği olarak Ahi birlikleri zamanla Lonca Teşkilatı’na dönüşmüştür. Örgüt bünyesinde rekabet ve eğitimi düzenleyen loncaların sancakları ve kısmen özerk bir yapıları vardır.¹¹⁶

---

¹¹⁶ On yaşından küçük olup işe devamı velileri tarafından sağlanan “yamak”lar iki senenin sonunda çıraqlığa yükselip loncanın ücret alan bir üyesi olmaktadır (Gürata 1975: 111- 112). Okuma yazma gibi meslek dışı eğitim teşvik edilmekle birlikte bu II. Mahmut zamanına kadar çok da mümkün olamamıştır (Baer 1963: 100-101). Yeterlilik gösteren çıraklar kalfalığa yükseltilmekte, ustanın vekili olarak görülmektedir. Kalfalığı süresince çırak yetiştiren ve loncanın saygın bir üyesi hâline gelen kalfalar, usta mertebesine yükseltilmektedir. Bunlar dışında bir de loncanın “harici” üyeleri vardır: emekliler, güçsüzler ve sakatlar gibi.

Arapça kökenli “mimar” sözcüğünün dilimizde ilk olarak on dördüncü yüzyıl başlarında “imar eden, bina yapım ustası” anlamlarında kullanıldığı görülmektedir (Nişanyan 2020). İmar etme eylemi elbette daha eski tarihli olmakla ve daha güncel Türkçeleştirme çalışmaları¹¹⁷ görülmekle beraber yaygın kullanımda bu anlamı karşılayan başka bir terim yoktur.¹¹⁸

Osmanlı devleti zamanla, özel eğitim gerektiren meslekleri devlet bünyesine almıştır.¹¹⁹ On altıncı yüzyıla girerken yükselen klasik dönem Osmanlı mimarîsinin arkasında ise yine devlete bağlı Ehl-i Hiref-i Hassa ile Cemâ’at-ı Mimârân-ı Hassa (Şekil 22) görülmektedir (Turan 1963: 159-202).

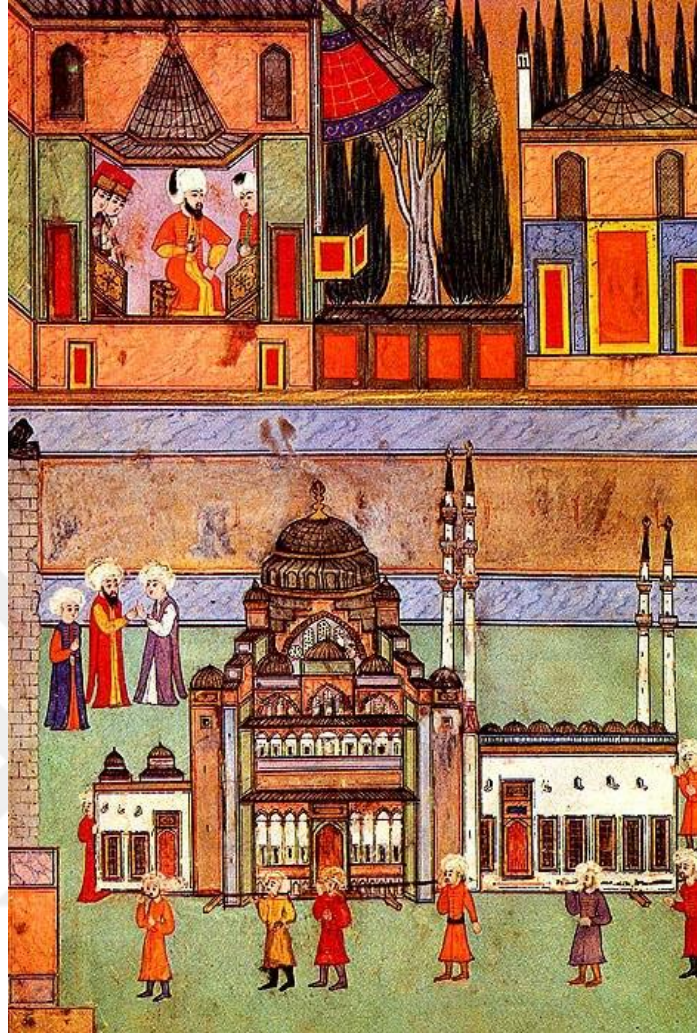

---

¹¹⁷ Başka dillerden “Baumeister”, “arkhitektôn”, “benna” gibi (Turani 1968) ve başka lehçelerden “me'mar”, “arhîtektor”, “sävleştî”, “binâkâr” gibi (TDK 2019) karşılıklar göz önünde bulundurularak “argıtak”, “çizendiz” ve “sevletçi” sözcükleri önerilmiştir (Karakurt 2017).

¹¹⁸ Mimar/Arkitekt dergisi hk. Zeki Sayar’la yapılan röportajdan: “Mecmua... Mimar adıyla çıktı. (...) Ankara’dan bir mektup geldi: Derginizin ismi Arapça’dır, Türkçeleştirin diye. (...) Biz de Arkitekt’i kabul ettik ve öyle koyduk.” (Hasol 1994).

¹¹⁹ Bkz. medrese, harem ve Enderun.

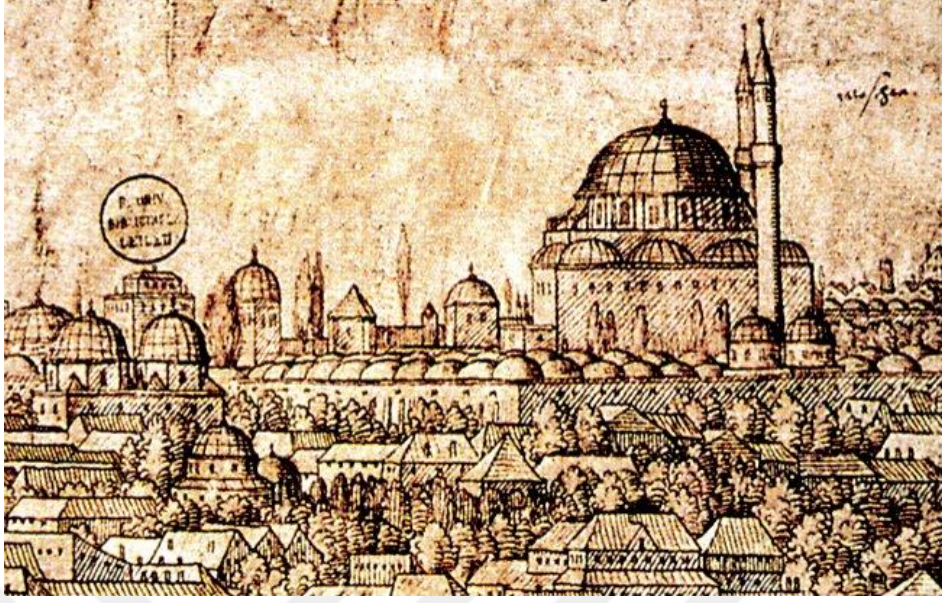

Şekil 22. Mimarların geçişi, Surname-i Hümayun,
Topkapı Sarayı Müzesi, Nakkaş Osman ve ekibi, 16. yy.

Avrupa'da üniversitelerin ve Rönesans'ın görüldüğü bu dönemde mimarlık bilgisi Enderun'da ve Ocağ-ı Mimarî içinde edinilirken yükseköğrenim medreselerde¹²⁰ sürdürülmektedir (Şekil 23).

---

¹²⁰ Bkz. Dokuzuncu yüzyılda Bağdat'ta Dar'ül Hikme (Abbasi halifesi Me'mun) ve on birinci yüzyılda yine Bağdat'ta Nizamiye Medreseleri (Selçuklu veziri Nizamülmülk).

Şekil 23. Fâtih Sahn-ı Semân Medresesi, gravür, Melchior Lorichs, 16. yy (And 1993: 21)

On altıncı yüzyılın sonlarında Osmanlı devleti ekonomi-politik bir bunalıma girmiş, on yedinci yüzyılda Avrupa'daki askerî üstünlüğünü de kaybetmiştir.¹²¹ On sekizinci yüzyılda değişen dengeler daha dikkatle incelenmeye, Avrupa'nın gelişen teknolojisi ve büyüyen ekonomisi örnek alınmaya başlanmıştır. Bunu, Batılı konseptlerle birlikte Osmanlı kültürüne giren “Türk Baroğu” ve “Osmanlı Art-Nouveau'su” gibi ifadeler bulan modernleşme ve kimlik tartışmaları izleyecektir (Yücel 2007: 163-181).

Batılılaşma süreci kapsamında ilk reformlar askerî alanda yapılmıştır. Avrupalı uzmanlar mevcut sisteme iyileştirmeler getirmek üzere davet edilmiş, Fransız sistemine öykünen askerî mühendislik okulları kurulmuştur. Batı tekniklerinde mühendislik eğitimi vermek üzere devlete bağlı askerî bir okul olarak *École Royale Militaire* etkisinde Mühendishane-i Berri-i Hümayun (1795, bugün İTÜ) kurulmuştur. Ancak kendine örnek aldığı kurumun aksine Mühendishane, mimarlık eğitimi iddiası da taşımaktadır; hatta ilk mezunlarını verdiği 19. yüzyıl başlarında “hassa mimarı” unvanını verme yetkisini Hassa Mimarları Ocağı'yla paylaşmaya başlamıştır.

---

¹²¹ Resmî tarih bu “Duraklama” durumunun iç sebeplerini merkezî yönetim (sancak sistemi), ekonomi (tımâr sistemi), ordu (yeniçeri sistemi), toplumsal yapı (isyanlar) “bozulmaları”; dış sebepleri ise “doğal sınırlar” (Zagros dağları), güçlü devletler (Rusya), coğrafi keşifler olarak göstermektedir.

Halk ayaklanmalarıyla kesintiye uğrasa da reformlar büyüyerek devam etmiş, bunların hayata geçirilmesi için merkezî yönetimin de yapısı güçlendirilmeye çalışılmıştır. Bürokrasinin sağlanması için sosyal, ekonomik, diplomatik, ticarî, lojistik ve hukukî altyapılar üzerinde çalışılmıştır. Kitlesele ilk, orta ve yüksek öğretim için başka çalışmalar da yapılmış, tıp ve sivil memur okulları kurulmuş, Avrupa'ya öğrenci gönderilmiştir. Peş peşe fermanlar çıkarılmış,¹²² bu medenî, ekonomik, yönetsel, finansal ve hukukî kurumsallaşma atağında Batılılaşma, devletin resmî politikası¹²³ olmuştur (Britannica 1987).

Yüzyılın ortalarına gelirken Ocak devlet eliyle kapatılıp yerine Ebniye-i Hassa Müdüriyeti (1831) kurulmuştur. 1868'de Âsâr-ı Atika Nizamnamesi yürürlüğe girmiş, takiben *École des Beaux-Arts* etkisinde Mekteb-i Sanâyi-i Nefise-i Şâhâne (1882, bugün MSGSÜ) açılmıştır. Kültürel bir reform olarak değerlendirilebilecek olan mektep, mimarlık eğitimine yine Fransız modelinde bir hazırlık dönemi, çizim sınavı ve mezuniyet madalyasını eklemiştir (Baydar 2012). Böylece yapma bilgisinin en çok fiziksel modelle aktarıldığı (Şekil 22) bir gelenekten gelen Osmanlı mimarlarının iki boyutlu tasarım ve sunum tekniklerinde gelişmelerine yol açmıştır (Baydar 2012).

Mühendishane'nin sivil bir uzantısı olarak *École des Ponts et Chaussées* etkisinde kurulan Hendese-i Mülkiye (1883, bugün İTÜ) ise mimarlık bilgisinin temelini şantiyeden atölyelere, eğitimini de çıraklıkla edinilen bir tecrübeden kurumlarda edinilen bir öğretiyeye taşımıştır. Böylece icra edilen mimarlığın da odağı yapma bilgisinden tasarlama bilgisine kaymıştır (Şekil 24).

---

¹²² 1839 Gülhane Hatt-ı Hümayunu, 1856 Islahat Fermanı

¹²³ İronik olarak, bu politikaya en büyük muhalefet Batılı eğitimlerden geçen aydınların reformlar kapsamında yayımlayabildikleri gazetelerden gelmiştir. 1876'da bu mücadele Kanun-i Esasi ile kurulacak Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Âyan'a taşınacak, iki sene sonra bunlar kapatılıp bir "istibdat" dönemine girilecek, fakat en yoğun Batılılaşma da bu dönemde gerçekleşecektir.

Şekil 24. Mimarlık öğrencileri açık hava dersinde, 1914 (İTÜ Taşkışla 2016).

Yüzyılın sonuna doğru tarihselci ve eklektik bir mimarlık dağarcığı teşkil edilmiştir. Yirminci yüzyılın başında Batılılaşma resmî politika olmaktan çıkarıldıysa da oryantalist varyasyonlarıyla yeni yaşam kalıpları ve sıra evler, apartmanlar gibi “açıkça Batılı” formlar görülmektedir (Yücel 2007: 163-181).

1914 – 1919 yılları arasında gerçekleşen Birinci Dünya Savaşı ve hemen ardından (1919 – 1923) Kurtuluş Savaşı elbette yalnız mimarlık mesleği özelinde değil ülkenin tüm alanlarında büyük bir dönüşüme sebep olmuştur. Mimarlıkta da bir süredir yükselmekte olan ulusalcılık akımı yabancı mimarların ülkeyi terk etmesiyle güçlenmiş, nitekim Cumhuriyet’in ilânından sonra azınlık okulları da dahil olmak üzere tüm eğitim kurumları Maarif Vekâleti’ne bağlanmıştır.¹²⁴

Kitlesel eğitim alanında Cumhuriyet yaptırımlarını 1933 Üniversite Reformu izlemiştir. 1939 – 1945 İkinci Dünya Savaşı hasebiyle özellikle Almanya işgâl bölgesinden kaçan çok sayıda entelektüel ülkeye davet edilmiş, yabancı mimar ve öğretim üyelerinin etkisiyle ülkedeki mimarlık ve eğitiminin niteliğinde dönüşümler gözlenmiştir.

---

¹²⁴ Böylece “Batılılaşma” ataklarıyla geleneksel işleyiş arasındaki gerilim, eski sistemin külliyen tasfiyesiyle giderilmeye çalışılmıştır. Özellikle 1930’lardan itibaren mimarlık camiasında en sürekli yaklaşım, evrensellik, fonksiyonellik ve rasyonellik yönünde görülmektedir (Yücel 2007: 163-181) – belki 2000’lere kadar.

Mevcut kurumlardan Mektep, 1927 yılında “Güzel Sanatlar Akademisi” adını almıştır. Akademi (bugün MSGSÜ) modernist bir dönüşüm geçirmiş, Bauhaus sistemine yakınlaşmıştır. Böylece gerçekleştirilen mimarlık eğitiminin de odağı cephe tasarımı ve sunum tekniklerinden mekânsal algıya, plan çizimlerine kaymıştır. Ancak pratikteki bu kaymanın teorik karşılığı daha yavaş biçimlenecektir.

Modernleşmenin tesiriyle hâlihazırda yapısal değişikliklere gitmekte olan Hendese de 1909 yılında Yüksek Mühendis Mektebi adını almıştır. Mühendis Mektebi (bugün İTÜ) bu süreçte program değişikliklerine gitmiş, disiplinler arası ayrımları net yapılmamış olan mimarlığı mühendislik ve güzel sanatlardan ayrı tutacak bir anlayış üzerinde çalışmaya başlamıştır (Şekil 25).

Şekil 25. Emin Halid Onat, Clemens Holzmeister, Friedrich Hess ve Paul Bonatz öğrencileriyle stüdyoda, İTÜ 1948 (Fotoğraf: Peter Dübbers)

Türkiye'nin üçüncü mimarlık eğitim kurumu 1942'de İstanbul Teknik Okulu (bugün YTÜ) olmuştur. Böylece mimarlık eğitimi, 1956'da Orta Doğu Yüksek Teknoloji Enstitüsü (bugün ODTÜ) kurulana değin İstanbul merkezli olarak devam etmiştir.

1950'li yıllarda Türkiye, Birleşmiş Milletler teknik yardımlarından faydalanmak üzere UNESCO ile bir anlaşma arifesindedir. 1954 ve 1955'te gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda “Türkiye’de Mimarlık ve Yerleşim Yerleri Planlaması Eğitimi Vermek Üzere

Kurulacak Okul Hakkında Rapor” hazırlanmıştır. BM ile yapılan anlaşmayı takiben Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde bir enstitü olarak kurulan okul, 1957 yılında kabul edilen kanunla üniversite statüsü kazanmıştır.¹²⁵

Şekil 26. ODTÜ hafta sonu şenliklerinden, 1960 (Kan 2019).

Ülkede politik kutuplaşma ve özellikle 555K¹²⁶ sonrası yüksek öğretim kurumları ile yönetim arasındaki gerilim artmış, 27 Mayıs 1960’da asker yönetime el koymuştur. Sonrasında yüksek öğretimde yeni düzenlemeler yapılmış, bunlar 12 Mart 1971 muhtırası sonrasında yeniden değiştirilmiştir. Olaylı gündeme rağmen üstünde uzlaşılan Üniversiteler Kanununun bazı maddeleri daha sonra iptal edilmiş, böylece bir belirsizlik hâlinde 12 Eylül 1980 tarihine gelinmiştir.

1960’lı yıllara kadar mimarlık eğitiminin verildiği yüksek öğretim kurumlarına yerleşmek için bir ortaöğretim kurumundan mezun olup başvuru yapmak esastır. Başvuruların okul kontenjanlarını aşmasıyla kurumlar kendi seçme yöntemlerini geliştirmiştir. Bazı

---

¹²⁵ ODTÜ kuruluşundan bu yana İngilizce eğitim vermiş, ülkenin diğer mimarlık okullarından farklılaşan bir gündemi olmuş, adında da geçen “orta doğu” kavramıyla çeşitli hesaplaşma ve ilişkiler içindeki öğrencilerine en sahipliği etmiştir.

¹²⁶ 5. ayın 5. günü saat akşam 5’te Kızılay’da gerçekleşen öğrenci eylemi

üniversiteler giriş sınavı düzenlemeye başlamış, bunlardan bazıları da birlikte hareket etme kararı almıştır.

1974 yılında Üniversitelerarası Kurul (ÜAK)¹²⁷ Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'ni (ÜSYM) kurmuştur. 1981 yılına kadar üniversitelere giriş sınavı bu merkez tarafından gerçekleştirilmiştir. 1981 yılında geniş çaplı bir üniversite reformu yapılmış, ülkenin tüm yüksek öğretim kurumları yeni kurulan Yükseköğretim Kurulu (YÖK) altında toplanmıştır. Merkezin adı da Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'ne (ÖSYM) dönüştürülüp bu kurula bağlanmıştır.

1926 yılında temelleri atılan “Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” 1929’da “Gazi” ön adını almış, 1976’da “Gazi Eğitim Enstitüsü”, 1982 yılında da başka bazı kurumların¹²⁸ birleştirilmesiyle **Gazi Üniversitesi** olmuştur (GÜ 2020). Üniversite yönetimi ile eski mimarlık öğretim üyelerinin farklı kültür geçmişlerinden gelmesi genç neslin önünü açmış, araştırma ortamıyla karşılaşmanın heyecanı bu dönemde farklı ürünler vermiştir.¹²⁹

Ülkede “kurumsallaşmış bir meslek alanı” arzusuyla gerçekleştirilen mimarlık örgütlenmeleri de önemlidir. 1927 yılında Ankara’da kurulan Türk Yüksek Mimarlar Birliği’ni (bugün **MD1927**), 1928 yılında İstanbul’da Türk Sanayi-i Nefise Birliği Mimarlık Şubesi izlemiştir. 1934 yılında birlik İstanbul’da da bir şube açmış, 1954’e kadar tek mimarlık meslek örgütü olarak çalışmalarını sürdürmüştür.

1927 tarihli Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun “mimar” unvanının gereklerini tanımlamıştır. Ancak, 1938 ve 1944 yıllarında detaylandırılrsa da hâlâ, mimarlıkla mühendislik ve güzel sanatlar hatta zanaat arasında net bir ayırım yapmamaktadır. İşte 1954 yılında Mimar ve Mühendisler Odası Kanunu bu çalışmaları derinleştirmek üzere çıkmıştır (Ergut & Özkaya 2007: 149-162).

---

¹²⁷ Kurul, Türkiye’de yükseköğretim kurumları arasındaki iletişim ve iş birliğinin sağlanması amacıyla 1946 yılında oluşturulmuştur. 1973 yılında daha başka görevler almış, 1981 yılında ise üniversiteler “üstü” akademik bir organ hâline gelmiştir.

¹²⁸ “Bir akşam biz Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi’nden evlerimize gittik, sabahleyin okula geldiğimizde Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nde çalışıyorduk” (Onur 2020).

¹²⁹ Gazi Üniversitesi Kış Okulları ve Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması gibi.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Mimarlar Odası (MO) ülkenin değişen gündemine göre yaklaşım belirlemektedir. Genel merkezi Ankara’da olmakla beraber şubeleriyle çok merkezli bir yapıda çalışmaktadır. Mimar imza yetkisi, bu örgüte üyelik şartına bağlıdır.

Doksanlı yılların başında ODTÜ Mimarlık Fakültesi mimarlık lisans eğitimini dört yıldan beş yıla çıkarma önerisini üniversite senatosuna onaylatmıştır. Ancak YÖK ve Üniversitelerarası Kurul nezdinde bu düzenlemenin geçerliliğini sağlamak amacıyla ülke genelinde ve Kıbrıs’taki mimarlık programlarıyla birlikte hareket etme gereği ortaya çıkmıştır. Bu vesileyle bölümler arasında hummalı bir yazışma trafiği başlamış, yazışmalar 15 Mart 1996’da İTÜ Taşkışla’da bir buluşmaya imkân sağlamıştır (Türkçü 2012).

10 Mayıs 1996’da DEÜ Alsancak Mimarlık binasında on mimarlık bölümünden temsilcinin¹³⁰ katılımıyla gerçekleşen ikinci buluşmada bu oluşuma “Mimarlık Okulları Bölüm Başkanları İletişim Grubu (**MOBBİG**)” adı verilmiştir. MOBBİG o zamandan bu yana devam eden bir gelenek hâline gelmiştir. Mimarlık eğitime dair kurumsal temsilcilerin kurum dışında iletişim kurdukları bir platform olarak işlev görmektedir. 2 – 3 Kasım 2018 tarihleri arasında 47. MOBBİG “Kriz” temasıyla MEF Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi (FADA) ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir (Şekil 27).

Şekil 27. MOBBİG 47 "Kriz" görseli (MOBBİG 2018).

Kriz hâlindeki mimarlık eğitimi, müfredat değişiklikleri gibi küçük ölçekte önerilerle işlevsellik kazanmaktan uzaktır. Ancak kurumsallaşma ve uzmanlaşma süreçlerinde zanaat, güzel sanatlar, mühendislik ve şehircilikle çokça çatışan mimarlık, teorik ve pratik

¹³⁰ Anadolu Ü., Balıkesir Ü., Dicle Ü., DAÜ (KKTC), DEÜ, İTÜ, İYTE, SDÜ, Uludağ Ü., YTÜ.

karşılaşmalardan hâlâ beslenmektedir. Formel eğitim, örgütlenme ve meslek pratiğinde bu çatışmalara öğrenciler tam anlamıyla dahil olamasa da merkezî hiyerarşik yapılardan giderek uzaklaştığı görülmektedir.

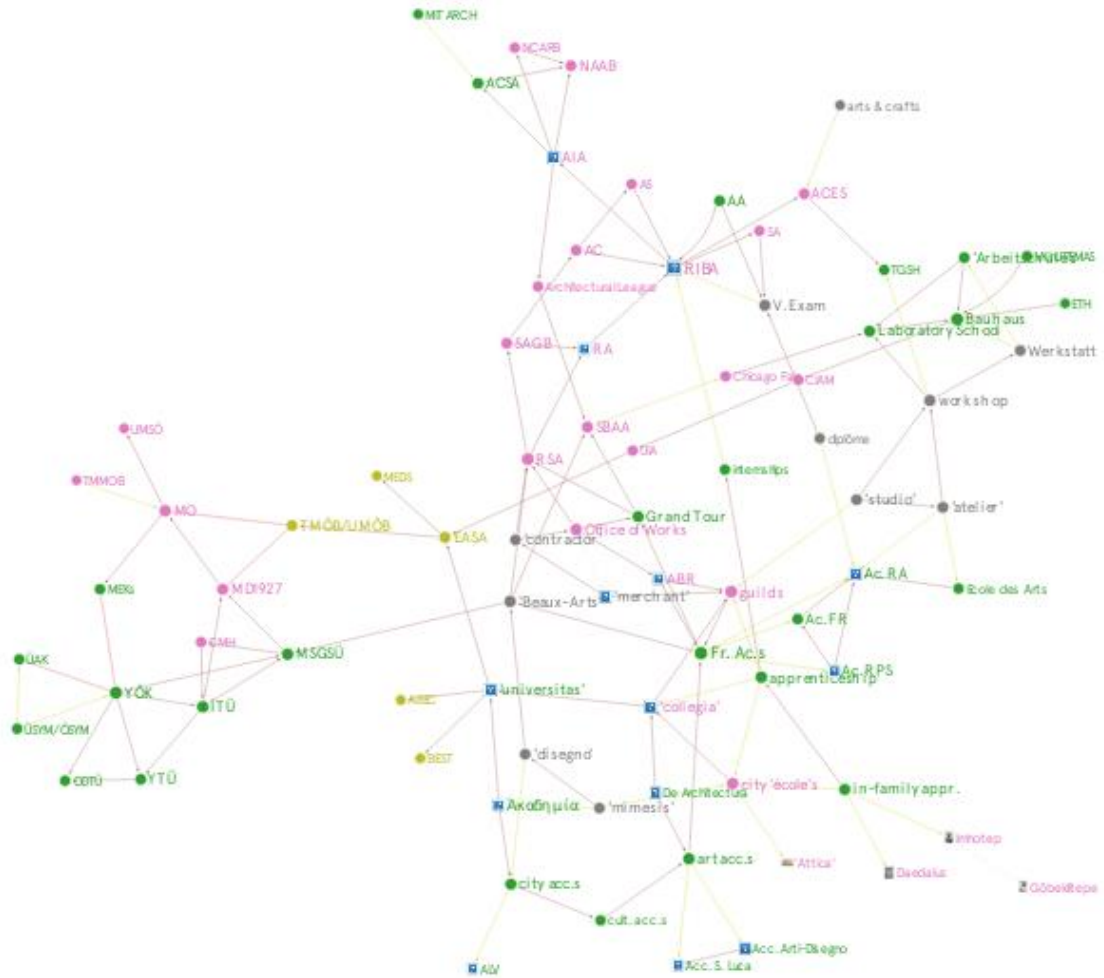
Décentralisation on dokuzuncu yüzyıl Fransa'sında, kurumsallaşma dinamiklerine karşıt olarak kullanılmıştır (Schmidt 2007). Anarşist, özgürlükçü veya ademimerkeziyetçi aktivistler bu kavramın başka potansiyeller de taşıdığını savunmuştur (Bonnal 2006). Zira merkeziyetçilik endüstri toplumuyla eşleştirilmiş, dolayısıyla merkezsizleşmenin başka bir topluma karşılık geldiği öngörülmüştür.

Türkiye'de mimarlığın kurumsallaşma süreci, mimarların diğer mimarî aktörlerle, devlet ve toplumla kurduğu söylemsel ve eylemsel ilişkileri / çatışmalarıyla belirlenmiştir. Örgütlenme, eğitim, yayın ve sunum süreçlerinin yapılar ve projelerle birlikte ödüllendirilişi, kurumsal mecralara da kuramsal bir temel kadar ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir (Yücel 2007: 163-181). Ancak yirmi birinci yüzyılda mimarlık eğitimi tartışmalarında kurumsallaşma kadar merkezsiz, kolektif, kurum dışı pratikler de yer kazanmıştır (Bilgin 2007: 131-146; Büyükmihçi 2016; Erkartal & Durmuş 2017: 175-184; Sargın 2014).

Küreselleşme-yerelleşme ve merkezsizleşme-pazar eğilimlerinin artması, krizdeki sistemin kurtarılabilirliği için atılan adımlar olarak değerlendirilmektedir. Mümkün olan her yolla birbirine bağlanmış insan topluluğu, merkezsiz bir ilişkiler ağı hâline gelmektedir. Bin yıllar boyu tarihsel olarak biriken mimarlık pratiği, modern kurumlaşma ve örgütlenme pratiklerinin getirdiği kazanımları günümüz gerçekliğine uyarlamak durumundadır. Zamanın ruhu, mimarlık öğrencilerini birbirine bağlayan, eğitim kurumlarından daha esnek ağlar oluşturmuştur. Bir sonraki bölümde bunlar incelenecektir.

Tablo 1. Mimarlık İnisiyatifleri için Bir İlişkiler Haritası Önerisi

<https://cagdaturkmen.wordpress.com/graph/>

3. ÖĞRENCİ İNİSİYATİFLERİ

Bir Avrupa Yükseköğretim Alanı (EHEA) yaratma amacıyla 1998 yılında temelleri atılan **Bologna Süreci**, üye ülkelerin yükseköğretim sistemlerinde bazı düzenlemelere gitmesine yol açmıştır (YÖK 2020). Mimarlık gibi hem teorik hem de pratik yönleri bulunan disiplinler için kullanılan “education”, “teaching” ve “training” terimleri (EU 2020) Türkçede değişmeli olarak “eğitim/terbiye” ve “öğretim/talim” terimleriyle karşılık bulmaktadır (TÜBA 2013). Bu durum, uygulama bilgisinin aktarımına ilişkin kavramsal karışıklıklara imkân vermektedir (MEB 2016).

Mimarlık bilgisinin teorik ve pratik yönlerinin bütünsel aktarımı gayesi, on dokuzuncu yüzyılda mimarî üretim üzerinden yapılı çevre tartışmalarında kendini göstermiştir. Ancak bu gaye, değişen koşulların etkisiyle yirminci yüzyılda özelleşen yaklaşımlar üzerinden disiplinin ortak diline dair çalışmaları getirmiştir (Udovicki-Selb 1997: 239-266). Doğruların ve yanlışların toplumsal algıyla kabul gördüğü mimarlık alanı için bir meslek eğitimi, bu bağlamda, yüzyılın “network” ortamıyla yakından ilişkili hâle gelmiştir (Habraken 1997: 267-293).

Mimarlığı icra edecek aktörlerin sahip olması beklenen bilginin kapsamı Vitruvius’tan bu yana büyük bir daralma yaşamamıştır. Aksine, çeşitlenen teknik gelişmeler ve tarihsel birikimin modern çağda tabii tutulduğu eleştiri ortamı bu beklentiye meydan okuyucu bir nitelik kazandırmıştır. Kültürler arası iletişimin, en azından haberdar olma hâlinin de geldiği nokta düşünüldüğünde kitlesel mimarlığı ve eğitimini belirleyen yeni değer kümeleri kaçınılmaz olmuştur.

Mimarlıkta “kriz durumu” biraz da bu ortamdaki öğrencinin kültürel, entelektüel ve politik etkileşimdeki “mental habitus”u üzerinden açıklanmaktadır (Bandini 1997: 425-437). Bu hızlı değişim ortamında öğreticinin bilgisi öğrenciye, mezun olunca içinde yer alacağı ortam için gerekli ve yeterli ön donanımı sağlamaktan uzaktır. Öğrenci, içinde mimarlık icra edeceği ortamı, gündemi, içinde yer alarak dönüştürmek durumundadır.

Tasarım sürecini, profesyonel veya eğitsel, bizatihi “praxis” olarak değerlendirmek, bu anlamda, yeni yollar açmaktadır (Gür 2017: 47-64). Öğreticiler stüdyoda, lonca ustalarına ve akademi patronlarına kıyasla daha geride durarak öğrencinin kendi araştırma, eyleme ve üretme süreçlerinin inisiyatifini almalarına imkân verebilmektedir. Ancak kurumsal yapılar

içinde öğreticinin inisiyatif, süreçlerin programlanması ve stüdyo ortamında öğrencinin inisiyatif tam bağımsız karakterlerden uzaktır.

“For best purposes, there should be a feeling of informality”¹³¹ (Asimov 2014).

3.1. Yurt Dışı Örnekleri

İkinci Dünya Savaşı’ndan hemen sonra, 1948 yılında Uluslararası İktisadi ve Ticari İlimler Öğrencileri Derneği (AIESEC) kültürlerarası bir anlayış inşa etme hayaliyle bir araya gelen üç genç tarafından kurulmuştur (AIESEC 2020a). “AIESEC ruhu”¹³² ile yurt dışı stajları ayarlayan dernek dünya çapında¹³³ kişisel farkındalığa sahip, çözüm odaklı, etkileyici “dünya vatandaşları” oluşturmayı hedeflemektedir (AIESEC 2020b; Can 2019).

1956’da Ulusal Mimarlık Öğrencileri Derneği adıyla kurulan Amerikan Mimarlık Öğrencileri Enstitüsü (AIAS), Amerikan Mimarlar Enstitüsü (AIA) üzerinden örgütlenmiştir. Mimarlık öğrencileri arasında liderlik, tasarım ve hizmeti geliştirme amacı güden enstitü, “Crit” dergisini çıkarmakta ve FORUM adlı uluslararası bir kongre düzenlemektedir (AIAS 2020).

1957’de kurulan Hindistan Ulusal Mimarlık Öğrencileri Birliği (NASA) mimarlık öğrencileri için bir öğrenme ve etkileşim platformu yaratmayı amaçlamaktadır. Dünyanın en kalabalık mimarlık öğrenci örgütlerinden biri olarak etkinlikler, toplantılar, seminerler, ‘workshop’lar, tasarım yarışmaları, ödülleri ve başka pek çok aktivite düzenlemektedir (NASA 2016).

Avrupa Mimarlık Öğrencileri Buluşması (EASA) 1981’de Birleşik Krallık’ta mimarlık öğrencileri için benzer etkinlikler düzenleyen “kış okulu” konseptiyle ilişkili olarak ortaya çıkmıştır (Detail 2016). “Liverpool Workshops” adıyla Avrupa’daki farklı mimarlık eğitim

---

¹³¹ “En iyi gayeler, bir kayıt dışılık hissinden geçer.”

¹³² mükemmellik, bütünsellik, liderlik, sürdürülebilirlik, katılım, farklılık

¹³³ 1954 yılında Türkiye’de Nihat Gökyiğit, Nejat Eczacıbaşı ve Ali Osmanoglu tarafından kurulmuştur.

sistemleri arasında bilgi alışverişi sağlayan buluşma ses getirmiş (Şekil 28), sonrasında her yıl düzenlenen bir gelenek hâline gelmiştir.¹³⁴

Şekil 28. EASA 1981 “Liverpool Workshops” (EASA Czech 2020).

---

¹³⁴ “...okulun yanmasıyla başlayan” (Kendir-Beraha 2020).

Günümüzde kendini bir iletişim ağı,¹³⁵ alternatif bir eğitim,¹³⁶ bir etkinlik,¹³⁷ yer¹³⁸ ve ‘workshop’lar¹³⁹ üzerinden tanımlayan EASA (EASA 2019), dünyanın her yerinden gönüllülerle yaz kamplarının yanı sıra Ulusal Temsilciler Ara Toplantıları (INCMs)¹⁴⁰ ve Küçük EASA Toplantıları (SESAMs) düzenlemektedir (Tablo 2).

Tablo 2. EASA Çizelgesi (EASA 2019).

No.	Yıl	Yaz Buluşmaları	INCM	SESAM
01	1981	Liverpool, England: <i>Starting up the EASA Experience</i>		
02	1982	Delft, Netherlands: <i>Architecture of an Uncertain Future</i>	University of Sarajevo	

¹³⁵ Ağ: Zaman ve mekânın yıpratmadığı güçlü dostluklar kurmakta, hiç tanışmayan mezunlar arasında dahi bir ortaklık teşkil etmekte, kimi zaman akademik ve profesyonel bir iletişim ağı olarak da çalışmaktadır. (Koçoğulları 2019; Kendir-Beraha 2020). Katılımcılar arasında posta yoluyla sağlanan iletişim şimdi çevrim içi kanallara taşınmıştır.

¹³⁶ Eğitim: Hem ağ hem de bu karşılaşmaların getirdiği kaynaklarla “hemen görülebilecek ya da ölçülebilecek” kazanımlardan ziyade bunun bir parçası olmayan öğretim üyeleri tarafından değerlendirilmesi güç, uzun vadede anlaşılabilir bir eğitim yönü vardır (Kendir-Beraha 2020). İnfomal karşılaşmaların heyecanı, öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını yükselterek kendilerini entelektüel olarak tanıma ve konumlama yolculuklarına da eşlik etmiştir.

¹³⁷ Etkinlik: Eğitim kurumlarına göre daha gevşek programı ve gece atölyeleriyle daha küçük arkadaş gruplarının oluşmasına imkân vermiş, öğrenciler tartıştıkları sanat, müzik, edebiyat, tarih, mimarlık ürünlerini gezmek üzere ayrıca da örgütlenmiştir (Kendir-Beraha 2020).

¹³⁸ Yer: Etkinliklerde yerin rolüne dair farklı eleştiriler söz konusu olsa da (Özdel 1997) buluşmaların kendilerinin bir yer teşkil etme iddiası ve kavramsal olarak yerle kurdukları güçlü ilişkileri vardır.

¹³⁹ ‘Workshop’: Katılımcılara dağıtılan “welcome pack” yalnızca atölye programlarını değil bunlarla ilişkili haritaları, tema tartışmalarını, excursion’ları, konferansları, ekibe ve katılımcılara dair bilgileri içermektedir (Koçoğulları 2019). EASA atölyeleri IT lab’i, Toolbox’ı, Umbrella dergisiyle “içinde para geçmeyen” farklı bir yaşama pratiği sunmaktadır.

¹⁴⁰ İki sene sonraki EASA’yı düzenlemek isteyen grupların “karizmatik kişilikleri”, yerle ilişkili tema ve bir araya gelme pratiği önerilerini INCM’lerde sunmaktadır (Koçoğulları 2019; Kendir-Beraha 2020).

03	1983	Lisbon, Portugal: Social Spaces	University of Sarajevo	
04	1984	Aarhus, Denmark: Turning point in Architecture		
05	1985	Athens, Greece: Interpretation and Action in the City	Barcelona, Spain	
06	1986	Torino, Italy: Architettura Latenti	Vienna, Austria	
07	1987	Helsinki-Putikko, Finland: Architecture and Nature	Budapest, Hungary	
08	1988	Berlin, Germany: The Dimension Between	Oslo, Norway	
09	1989	Marseille, France: Héritage et Créativité	Krakow, Poland	
10	1990	Karlskrona, Sweden: Exploration	Plovdiv, Bulgaria	
11	1991	Verkhoturie and Kolomna, USSR: Regeneration	Berlin, Germany (Lichterfelde statement)	
12	1992	<i>Urgup, Turkey: Vision 2000 Environment</i>	Torino, Italy	Villafames, Spain: Villafames
13	1993	Sandwick, Shetland, Scotland: The Isle	Ljubljana, Slovenia	Wiesenburg, Germany
14	1994	Liège, Belgium: Consommer l'Inconsumable	Tallinn, Estonia	Cesis, Latvia
15	1995	Zamosc, Poland: Beyond the Borders	Zurich, Switzerland	Motovun, Croatia: I + the Other = US Bocairent, Spain: Bocairent Ptuj, Slovenia: Connection old and new
16	1996	Clermont-l'Hérault, France: Dream Builders!	<i>Istanbul, Turkey</i>	Belgrade, Yugoslavia: Project X Leeds, UK Minsk, Belarus

				Sinij Vrh., Slovenia: Upper World
17	1997	The train, Scandinavia: Advancing Architecture	Sinaia, Romania	Nida, Lithuania: Sand architecture
18	1998	Valletta, Malta: Living on the Edge	Sandomierz, Poland	Valencia, Spain: From metropolis to telepolis Basel, Switzerland: North/South
19	1999	Kavala, Greece: Osmosis	Mannheim, Germany	Nessebar, Bulgaria: Impacts Gornji Grad, Slovenia: Invisible City
20	2000	Antwerp/Rotterdam, B/NL: Dis-Similarities	Tal-Fanal, Gozo, Malta	Nesvizh, Belarus: Nesvizh 2000 Fort Monostor, Komáron, Hungary: Military architecture
21	2001	<i>Gökceada, Turkey: No Theme</i>	Berlin, Germany	Braslav, Belarus: Neogothic-2
22	2002	Vis, Croatia: Senses	Bornholm, Denmark	
23	2003	Friland, Denmark: Sustainable Living	Ljubljana, Slovenia	Banja Luka, BiH: Banja Luka eco city
24	2004	Roubaix, France: Metropolitan–Micropolitain	Belgrade, Serbia	Nicosia, Cyprus
25	2005	Bergün, Switzerland: Trans, Transit, Transition	Brighton, United Kingdom	Krusevo, Macedonia
26	2006	Budapest, Hungary: Common Places	Moscow, Russia	
27	2007	Eleusina, Greece: City Index	Motovun, Croatia	
28	2008	Dublin-Letterfrack, Ireland: Adaptation	Nicosia, Cyprus	
29	2009	Brescia, Italy: Supermarket	Vaduz, Liechtenstein	Rome, Italy
30	2010	Manchester, UK: Identity	Copenhagen, Denmark: Community	Kaliningrad, Russia Sovata, Hungary <i>Istanbul, Turkey</i>

31	2011	Cadiz, Spain: Decostruction	Baku, Azerbaijan	
				Alps, Switzerland
32	2012	Helsinki, Finland: Wastelands	Vienna, Austria: Night	Rhodes, Greece: Colossus VS LandmARCH
33	2013	Žužemberk, Slovenia: Reaction	Bucharest, Romania: Eastern Lab	
34	2014	Veliko Tarnovo, Bulgaria: Symbioza	Berlin, Germany: Evolution	
35	2015	Valetta, Malta: Links	Alba, Scotland: Perception	
36	2016	Nida, Lithuania: Not Yet Decided	Madrid, Spain: Retroactive	Minsk, Belarus
37	2017	Fredericia, Denmark: Hospitality	Lapland, Finland: Impact / Intact	
38	2018	Rijeka, Croatia: RE:EASA	Vitoshka, Bulgaria: Continuity	Chereja/Bila Cerkva, Belarus: Ex-Nihilo

EASA'ya Türkiye'den 1982 yılında katılım gösterilmiş (Akay 2019), buluşmaları buraya taşımak için çabalar olduysa da 12 Eylül 1980 sonrası ODTÜ koşulları buna pek imkân vermemiştir (Güzer 2020). 1992 yılından itibaren Türkiye'den katılım yaygınlaşmış,¹⁴¹ döviz kurlarının müsaade ettiği ölçüde¹⁴² “çok da varlıklı olmayan” öğrenciler için bu gibi yurt dışı tecrübeleri mümkün hâle gelmiştir.

Günümüzde EASA ürün odaklı bir yaklaşım sergileyen, katılımcı, “tutor”, “helper” ve “dino”larıyla oldukça büyük bütçeli bir organizasyondur (Hant 2019). EASA Guide'da ulusal temsilcilerin çeşitliliği konusuna büyük önem verilse de referans etkisiyle farklı okullardan katılım oranı düşüktür (Koçoğulları 2019). Ülkeler arası ekonomik durumla ve mimarlık lisans sistemlerindeki farklarla ilişkili olarak buluşmalara katılım değişkenlik göstermektedir.

¹⁴¹ Bunda ailelerin etkisi ve desteği de önemlidir (Kendir-Beraha 2020).

¹⁴² Bkz. 1992-1993 Avrupa döviz krizi ve Türkiye enflasyonu.

Şekil 29. EASA Malta 2015, EASA Netherlands Facebook Page

Latin Amerika Mimarlık Öğrencileri Koordinasyonu (**CLEA**) 1983 San José (Costa Rica) ve 1984 Guatemala City (Guatemala) buluşmalarından sonra 1985'te Maracaibo'da (Venezuela) kurulmuştur. Koordinasyon bünyesinde Latin Amerika Mimarlık Öğrencileri Buluşması (ELEA), Latin Amerika Sosyal Çalıştay (TSL) ve Danışma Toplantıları (RC) gerçekleştirilmektedir. CLEA “Simón Bolívar”ı kışkırtıcı birleştirici gücüyle Latin Amerikalı öğrencileri akademik, sosyal ve kültürel açılardan beslemeyi amaçlamaktadır (CLEA 2020).

1989 yılında kurulan Avrupa Teknoloji Öğrencileri Kurulu (**BEST**) üyelerine iletişim, iş birliği ve mobilite konularında yardımcı olmaktadır (BEST İstanbul 2020). Kurul günümüzde uluslararası yerel gruplarının “BEST ruhu”¹⁴³ ile öğrenci – şirket – üniversite üçgenindeki ortakları yakınlaştırmakta,¹⁴⁴ öğrenme kadar çalışma ortamının da önemli olduğunu savunarak teknoloji öğrencilerini seçilen değil seçen konuma taşımayı amaçlamaktadır (BEST 2020; Demirci 2019).

---

¹⁴³ esneklik, arkadaşlık, eğlence, gelişme ve öğrenme

¹⁴⁴ 2004'te Türkiye'de İTÜ Uluslararası Mühendislik Kulübü (2000) ile “BEST İstanbul” olarak dahil olmuştur.

1990 yılında örgütlenen Avrupa Endüstri Mühendisliği ve İşletme Öğrencileri (**ESTIEM**) aralarındaki iletişimi güçlendirmek ve birbirlerinin gelişimini desteklemek için bir platform kurmuşlardır (ESTIEM 2020). Bu platform günümüzde “ESTIEM ruhu”¹⁴⁵ taşıyan özerk yerel gruplar tarafından temsil edilen uluslararası bir ağ hâline gelmiştir (ODTÜVT 2020).¹⁴⁶ Yerel gruplar bütçelerini sponsorlar, mezun desteği ve düzenledikleri etkinliklerle oluşturmakta, merkez örgütü ayrıca yatırımlar yoluyla kendi gelirini de elde etmektedir (Türkmen 2019).

Özellikle yaz okullarıyla gündeme gelen Akdeniz Mimarlar Birliği (**UMAR**) 1994’te Arnavutluk, Cezayir, Kıbrıs, Yunanistan, Fas, Filistin, İspanya, Tunus ve Türkiye’den temsilciler tarafından kurulmuştur (UMAR 2019). 17 Ağustos 1996 – 8 Eylül 1996 tarihleri arasında Amfisa’da (Yunanistan) düzenlenen UMAR Yaz Okulu’na Türkiye yoğun ilgi göstermiş (UMAR 1996), 3. UMAR Yaz Okulu 5 – 22 Temmuz 1997 tarihleri arasında DEÜ Mimarlık Bölümü ve MO İzmir Şubesi iş birliğiyle Türkiye’de gerçekleşmiştir (Özdel 1997).

Öğrencilerin “yaratıcı potansiyellerinin” aktive olduğu (Özdel 1997) ve birbirlerinin mimarlık eğitim sistemlerinden haberdar oldukları (Taner 1997) bu ortam Kültürpark’ı (Şekil 30) “mimarlar düzeyinde değil ama mimarlık öğrencileri düzeyinde” uluslararası tartışmaya açmıştır (Tümer 1997). Öğretim üyelerinin değerlendirme yazılarından, maddî koşulların ve kurumsal desteğin yüksek olduğu buluşmanın sonuç ürünlerinden pek memnun kalınmadığı anlaşılmaktadır.¹⁴⁷

---

¹⁴⁵ “büyük bir aile gibi”

¹⁴⁶ 1996 yılında Türkiye’nin de ODTÜ Verimlilik Topluluğu (1992) ile “LG Ankara – METU” olarak dahil olduğu bu ağ, üyelerinin akademik ve sosyal yeteneklerini artırmayı amaçlamaktadır.

¹⁴⁷ “...süreç içerisindeki katılımcıların yaklaşımları doğrultusunda değerlendirmek daha doğru” (Dinçer 1997).

Şekil 30. UMAR '97 İzmir Kültürpark, öğrenci çizimi (Tümer 1997).

23 Ağustos – 14 Eylül 1998 tarihleri arasında “kent” konusuyla Yunanistan Volos’ta yapılan UMAR Yaz Okulu’na da Türkiye’den katılım gerçekleşmiştir (UMAR 1998). Okul, katılan öğrencilerce süresi, konforsuzluğu ve katılımcılarının “bilinçsizliğiyle” ilgili eleştirilere tabii tutulmuştur. Ancak yine de katılım artarak devam etmiştir.

1995 – 1997 yılları arasında geliştirilen uluslararası **Coast Wise Europe** akademik projesinin bir ayağı 1997 yılında Efes’te düzenlenmiş (Özdel 1997), katılımcı öğrencilerin “yaratıcı ruhlarını motive” eden bir buluşma gerçekleşmiştir (UMAR 1998).

1999 yılından itibaren “Erasmus çatısı altında” düzenlendiği kayıtlara geçen uluslararası **European Workshop** 28 Nisan – 2 Mayıs 2008 tarihleri arasında DEÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü tarafından İzmir’de organize edilmiştir (Dündar 2008).

EASA’dan ayrılarak (Kökner 2020) kendisi bir geleneğe dönüşen Uluslararası Tasarım Öğrencileri Buluşması (**MEDS**) da ilk defa 2010 yılında Türkiye’de düzenlenmiştir. Farklı tasarım geçmişlerine sahip öğrenci ve profesyonellerin atölye çalışmaları ve etkinliklerde bulunduğu bir iletişim ağıdır (MEDS 2019). Günümüzde MEDS Workshop, MEDS Travel, MEDS Gallery ve MEDS Forum başlıkları altında inisiyatif göstermektedir.

4. TÜRKİYE / ULUSAL MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ BULUŞMASI

“Buluşma katılımcıları, hem bu ortamı var eden, hem de bu ortam tarafından var edilen (...) belki hepimiz bir gün böyle anlatılmalıyız aynı toprak parçasında ses tüketmiş diğerlerine” (Kılınç 2002).

12 Eylül 1980 yalnız mimarlık değil tüm eğitim, kültür ve düşün dünyası için bir dönüm noktasıdır. Askerî müdahale ve akademik yaptırımlar sonrasında renkli bir entelektüel ortam ve buna dair herhangi bir inisiyatiften söz etmek olası değildir. Bu koşullar altında dahi öğrencilerden mesleğe dair tartışma ortamları yaratma çabaları görülmüş¹⁴⁸ ancak bunlar da kurumsal yönetimlerce bastırılmıştır. İşte Gökçeada’93 böyle bir ortamdan sonra öğrencilerin bir araya gelebildiği öncü¹⁴⁹ bir buluşmadır (Özdel 2020).

“Oradaki kimse uslu çocuklar değildi” (Güvenç 2020).

EASA’92 “Vision 2000 Environment” Ürgüp’te düzenlenmiş (Akay 2019), buna katılan bir grup mimarlık öğrencisinin¹⁵⁰ Türkiye ölçeğinde benzer bir buluşma gerçekleştirme isteği, halihazırda okullarında aktiflik gösteren başka öğrencileri de heyecanlandırmıştır.¹⁵¹

Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması (TMÖB) ilk olarak 1993 yılında Gökçeada’da düzenlenmiştir (Yanpar 2018: 3). 1998 TMMOB Mimarlar Odası Ulusal Mimarlık Sergisi’nde “o güne kadar katılımcı olmuş dört yüze yakın mimarlık öğrencisi adına” Mimarlığa Katkı Ödülü almıştır (Kökner, akt. Güney 2007). Katılımcılarınca kabul edilen son TMÖB 2002 Eskişehir “Buluşma 7,5” olup bu aralıkta birçok Okul Temsilcileri (OT) toplantısı, üç kış, sekiz de yaz buluşması gerçekleştirilmiştir.

Gazi Üniversitesi’nin 1997 yılında düzenlediği “Mimarlık Eğitimi Ulusal Öğrenci Sempozyumu ve Kış Atelyesi” sonradan Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması (UMÖB)

---

¹⁴⁸ Örn. EASA’83 hazırlıkları (Güzer 2020) veya göbektaşı toplantıları (Güvenç 2020) gibi.

¹⁴⁹ Sonrasında 1995 Türkiye Psikoloji Öğrencileri Çalışma Grubu (TPÖÇG) ve 1996 Türkiye Endüstri Mühendisliği Öğrencileri Buluşması (TEMÖB) gibi inisiyatifler görülmeye başlamıştır.

¹⁵⁰ Ahmet Önder, Kuyuş Örs, Rıdvan Övünç, Aydın Erdem gibi (Kökner 2020).

¹⁵¹ Örn. Oruç Çakmaklı etkisinde İTÜ birinci sınıf öğrencileri ağırlıklı olarak (Kökner 2020).

adını almıştır (Onur 2020). Yukarıda anılan “Buluşma 7,5” altıncı kabul edilerek saymaya devam eden UMÖB günümüzde anlatısını Gökçeada’93 buluşmasından başlatarak birleştirilmiş bir gelenek olarak kurmaktadır.

Türkiye / Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması (TMÖB/UMÖB), farklı anlatılarla tarihi muğlaklaşan, her buluşmada yeniden tanımlanan, ancak onyıllardır bir türlü de bitmeyen, bir mimarlık öğrenci inisiyatifidir.

Tablo 3. TMÖB/UMÖB Çizelgesi

No	Yıl	Başlan.	Bitiş	Kıs.	Yer	Org./Tem.	Tema
01	1993	5 Eylül	17 Eylül	Gökçeada '93	Gökçeada Tepeköy	İTÜ, MSÜ, ODTÜ, YTÜ	Başlangıç – Doğuş – İlk
02	1994	15 Ağustos	26 Ağustos	Çavdarhisar '94	Kütahya Çavdarhisar	Anadolu Üniversitesi & Dokuz Eylül Üniversitesi	Sınır
03	1995	21 Ağustos	31 Ağustos	Kantara '95	Kıbrıs Kantara	Doğu Akdeniz Üniversitesi	Köprü
04	1996	26 Ağustos	4 Eylül	Çayköy '96	Kalkan Çayköy	ODTÜ İstanbul Teknik Üniversitesi	Dönüştüren
05	1997	Ocak	Şubat	Kilyos '96 Kış	İstanbul Kilyos	Mimar Sinan Üniversitesi & Yıldız Teknik Üniversitesi	-
06	1997	26 Şubat	1 Mart	1. UMÖB	Ankara	“Mimarlık Eğitimi Ulusal Öğrenci Sempozyumu” Gazi Üniversitesi (GÜ)	Eğitime Sorular: Neden? Ne? Nasıl?
07	1997	8 Eylül	22 Eylül	Sinop '97	Sinop Sarıkum	AÜ, YTÜ, ÇÜ	
08	1998	Şubat	Şubat	Edirne '98 Kış	Edirne Karaağaç	Trakya Üniversitesi	-
09	1998	23 Şubat	25 Şubat	2. UMÖB	Ankara	Gazi Üniversitesi (GÜ)	Method
10	1998	10 Ağustos	21 Ağustos	Kayaköy '98	Fethiye Kaya Köyü	AÜ, ÇÜ, DEÜ	Zaman
11	1999			Ceyhan '99 Kış	Ceyhan Çelemler	Çukurova Üniversitesi (ÇÜ)	-
12	1999	23 Şubat	25 Şubat	3. UMÖB	Ankara	Gazi Üniversitesi (GÜ)	Mesleki Ahlâk
13	1999	6 Ağustos	20 Ağustos	Küre '99	Kastamonu Küre		Işık ve Gölge
14	2000	Şubat	Şubat	4. UMÖB	Ankara	Gazi Üniversitesi (GÜ)	Mimarlık Ürünleri Nedir?
15	2001	7 Şubat	11 Şubat	5. UMÖB	MSÜ Rıhtım, İTÜ Taşkılla, YTÜ Saray	İstanbul Üniversiteleri: MSÜ, İTÜ, YTÜ, İKÜ	Sanallik ve Gerçeklik
16	2002	8 Temmuz	14 Temmuz	TMÖB Buluşma 7,5 6. UMÖB	Eskişehir Bademlik Kampüsü	Eskişehir Üniversiteleri: Anadolu Üniversitesi & Osmangazi Üniversitesi	Algı ve His
17	2003	5 Şubat	8 Şubat	Buluşma 7 UMÖB	Ankara	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Sen
18	2003	1 Temmuz	5 Temmuz	Buluşma 7,5 UMÖB	İzmir	Dokuz Eylül Üniversitesi	Kimlik-siz
19	2004	7 Şubat	12 Şubat	Buluşma 8	Trabzon	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Yeni
20	2004	5 Temmuz	9 Temmuz	Buluşma 8,5	K.K.T.C. Gazi Mağusa	DAÜ Mimarlık Fak.	Arkitopya

21	2005	9 Şubat	14 Şubat	Buluşma 9	Kayseri	Erciyes Üniversitesi Mimarlık Bölümü	Cinnet
22	2006	12 Temmuz	17 Temmuz	Buluşma 9,5	Diyarbakır ve Mardin	Dicle Üniversitesi	Eski-mez
23	2007	26 Haziran	30 Haziran	ESTMOB 2007	Yunus Emre ve İki Eylül kampüsleri	Anadolu Üniversitesi	Kesişim
24	2010	14 Haziran	18 Haziran	Buluşma '10	Ekmekçizade Ahmet Paşa Kervansarayı, Edirne	Trakya Üniversitesi Mimarlık Öğrencileri	Son-uç
25	2011	19 Ocak	4 Şubat	UMÖB '10,5	İzmir	Dokuz Eylül Üniversitesi	35'e 50
26	2011	26 Haziran	3 Temmuz	UMÖB '11	Eskişehir Karakayalar	Eskişehir Üniversiteleri	Yüz Yüze
27	2012	22 Ocak	29 Ocak	UMÖB '11,5	Kıbrıs	Lefke Avrupa & Girne Amerikan Üniversiteleri	Sınır
28	2012	16 Haziran	24 Haziran	UMÖB '12	Kayseri	Erciyes Üniversitesi	Zamansız
29	2013	3 Şubat	11 Şubat	UMÖB '12,5	Diyarbakır	Anadolu Üniversitesi & Dicle Üniversitesi	Bulmaca
30	2013	23 Haziran	30 Haziran	UMÖB '13	Balıkesir Zeytinli	Balıkesir Üniversitesi	Odak
31	2014	13 Ocak	19 Ocak	UMÖB '13,5	Antakya	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	İzdönüşüm
32	2014	21 Haziran	29 Haziran	UMÖB '14	Trabzon	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Red
33	2015	12 Ocak	18 Ocak	UMÖB '14,5	Gebze	Gebze Teknik Üniversitesi	Geçit
34	2015	27 Temmuz	3 Ağustos	UMÖB '15	Seferihisar Düzce Köyü	Dokuz Eylül Üniversitesi & Yaşar Üniversitesi	Tasarım Köyü
35	2016	24 Ocak	31 Ocak	UMÖB '15,5	Gaziantep	Gaziantep Üniversitesi	İvme
36	2016	11 Temmuz	16 Temmuz	UMÖB '16	İstanbul	İstanbul Teknik Üniversitesi	Yarım
37	2017	28 Ocak	4 Şubat	UMÖB '16,5	Ankara	GÜ, ODTÜ, TEDÜ, Bilkent, Hacettepe Üniversitesi	GÜM!
38	2017	31 Temmuz	8 Ağustos	UMÖB '17	Samsun	AÜ, Okan Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi	İz
39	2018	26 Ocak	3 Şubat	UMÖB '17,5	Adana	Çukurova Üniversitesi (ÇÜ)	Göç
40	2018	16 Temmuz	24 Temmuz	UMÖB '18	Mardin	Artuklu Üniversitesi	Sınır

Bu tablo (Tablo 3), buluşmalara dair yayımlanmış veya katılımcıların görüşmelerde çaprazlama teyit ettikleri verinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Her bir buluşmanın kabul edilen sıra numarası (No.), gerçekleştirildiği yıl (Yıl), başlangıç tarihi (Başlan.), bitiş tarihi (Bitiş), anıldığı kısaltma hâli (Kıs.), gerçekleştirildiği yer (Yer), organizasyon ekibinin veya temsilcilerinin bağlı buldukları kurum (Org./Tem.) ve teması (Tema), varsa, işlenmiştir.

UMÖB başlangıçta yalnızca kış aylarında gerçekleştirilmiş (Ertuğrul 2005), 2002 yılından itibaren buçuklu yaz buluşmaları başlamıştır. Tablonun 2010 – 2018 yıllarını kapsayan son on yedi satırı katılımcıları tarafından dağınık olarak internet ortamına aktarılmış, yakın bir çalışmada ilk olarak bir araya getirilmiştir (Türkmen 2020: 209-220).

Buluşmalar 2010’da beri düzenli olarak Türkiye’nin farklı mimarlık fakültelerinden öğrencileri bir araya getirmektedir. Katılımcılar organizasyon ekibi tarafından, organizasyon ise bir önceki buluşma katılımcıları tarafından seçilmektedir. Sıkça yinelenen bir deyişle:

“Her UMÖB onu sahiplenen öğrenci grubunun bir yorumudur” (Milliyet 2016).

Tema, katılımcı sayısı ve programla ilgili tüm konular organizasyon ekibince, kendi yorumlarına göre kararlaştırılmaktadır. Katılımcılar, buluşma anından itibaren “onu sahiplenen” öğrenci grubunun bir parçası sayılarak yeni kararlara dahil olmaktadır.

Devam eden geleneğin farklı kaynaklarda başlangıcını farklı buluşmalardan saydığı ve farklı buluşmaları kendi çizgisine dahil ettiği görülmektedir. Bu çalışma ile anılarda birbirine dolanmış bu iki çizginin durak noktaları, elde edilen bilgiler ışığında, sıralanmıştır.

4.1. Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması (TMÖB)

“TMÖB [Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması]

Genellikle yaz aylarında düzenlenen ve başka türlü birbiriyle karşılaşma ihtimali olmayan mimar adaylarının, her yıl yurdun yeterince acayip bir başka köşesinde ve yaklaşık onbeş gün süresince birlikte çalışıp paylaşmalarına olanak tanıyan, nezih olmayan ortam. (bkz. ilk buluşma; bkz. Gökçeada’93; bkz. EASA)” (Dündaralp 2011).

Bir süredir buluşmaları Türkiye’ye taşımak için uğraş veren EASA Türkiye temsilcileri Ürgüp’te gerçekleşen buluşmadan sonra bu imkânı bulmuştur. EASA’nın NC örgütlenme biçimini örnek alınarak Okul Temsilcileri (OT) gönüllü olmuş, ancak buluşmaların

kurumlarla ilişkisinin bundan öteye gitmemesi için büyük bir hassasiyet gösterilmiştir.¹⁵² Adlandırma için farklı öneriler düşünülmüş,¹⁵³ Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması'nda (TMÖB, önc. TÜMÖB) karar kılınmıştır.

90'lı yıllar kimi hafızada nostaljik bir pop müziği eşliğinde yâd edilse de ülke için yine oldukça hassas bir dönemdir.¹⁵⁴ Buluşma adında “ulusal” değil “Türkiye” ifadesinin yer alması bu bağlamda dikkate değerdir. Toplantılarda tartışmalı konular da kendine yer bulmuş,¹⁵⁵ ancak buluşma mimarlık öğrencisi ortak kimliği üzerinden tanımlanmıştır.¹⁵⁶

Organizasyon da bu tür hassasiyetlerle gerçekleştirilmiş, içte ve dışta kalıcı erk odaklarının oluşmaması gözetilmiştir.¹⁵⁷ Buluşmalarda inisiyatif alanların kararları¹⁵⁸ demokratik bir tartışma ortamına sunulmuş, dengeler yeniden yeniden tayin etmiştir (Omacan 2016). Böylece “yapmanın bürokrasisi” yapılacakların heyecanını gölgelememiş (Dündaralp 2016; Dündaralp 2020).

Temaların belirlenmesi organizasyon ekibine bırakılmıştır. Mimarlık meslek camiasıyla, atölyelerde/işliklerde/stüdyolarda süregelen kurumsal eğitimle veya EASA ile doğrudan bir

---

¹⁵² Dolayısıyla anılan okul isimleri, yalnızca öğrencilerin bağlı buldukları kurumları ifade etmektedir. OT'lar resmî yazışmaları bu kurumlar üzerinden iletmiştir. Ancak buluşmacılar kurumsal yapının “kendisini var etmek için duran şeyler”in çalışmadığı (Dündaralp 2020) düşüncesi ve bağımsızlık kaygısıyla özellikle yaz buluşmalarını üniversite dışında gerçekleştirilmiştir (Kılınç 2020).

¹⁵³ “Genç Mimarlar Buluşması (GEMİ)” gibi (Kökner 2020).

¹⁵⁴ Özellikle Doğu Anadolu'daki içsavaş düşünüldüğünde.

¹⁵⁵ “Çok okuyorduk ama... ben şuyum buyum diyen insan çok azdı” (Kökner 2020). “kutuplaşmadan, toplumsal tartışmalar (...) ortak bir konuşma zemini (...) diyalogların kesildiği bir ortamda” (Dündaralp 2016).

¹⁵⁶ Dolayısıyla resmî ilişkiler kurulabilmiş, enformel tanıdıklıklar da devreye girmiş, örneğin Gökçada'da askeriyeden sahra çadırı ve karavana sağlanmış (Güvenç 2020; Kökner 2020).

¹⁵⁷ “Dışarıdan bir tür klik'e dönüşmüş görünebilir halbuki biz aramıza daha fazla kişi almaya çalışıyorduk” (Kökner 2020).

¹⁵⁸ Örn. Çavdarhisar logosu, Saitali Kökner.

paralellik bulunmamaktadır. OT toplantılarındaki hararetli tartışmalar, seçilen yer, öğrencilerin oluşturdukları kültürel ortam etkili olmuştur.

Konfor koşullarının minimumda tutulduğu¹⁵⁹ buluşmalara mimarlık eğitimi almış almamış, genç yaşlı, seçme bir katılım sağlanmıştır. Buluşmaları yalnızca meslekî bir organizasyona indirgemek büyük bir yanlış olur,¹⁶⁰ farklı arka planlardan insanların karşılaştığı kaçınılmaz bir iletişim ve öğrenme ortamı oluşmuştur (Dündaralp 2016; Kendir-Beraha 2020). Gençlik heyecanı ile kurulan arkadaşlıklar zamansal ve mekânsal ayrılıkları aşmış, yalnız “network” olarak açıklanamayacak güçlü bağlar oluşturmuştur (Kendir-Beraha 2020; Köknar 2020).

Entelektüel figürlerle¹⁶¹ öğrencilerin karşılaşması bir “ustalara saygı” kuşağından ziyade bir çarpışma, sorgulama, atölye hâlidir (Özdel 2020). İnsanların bir araya gelerek ürettiği bu enformel tartışma ortamının içinde üniversite eğitimi ancak formel bir niş olarak değerlendirilmektedir (Güvenç 2020).

Gökçeada '93 Buluşması, 5 – 17 Eylül 1993 tarihleri arasında Gökçeada Tepeköy’de gerçekleştirilmiştir (Şekil 31). Düzenleyenler, İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Mimar Sinan Üniversitesi (MSÜ, bugün MSGSÜ), Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ) öğrencileridir (TMÖB 2013; Erdem 2020; Omacan 2020).¹⁶² Buluşma teması “Başlangıç – Doğuş – İlk” olarak belirlenmiştir.

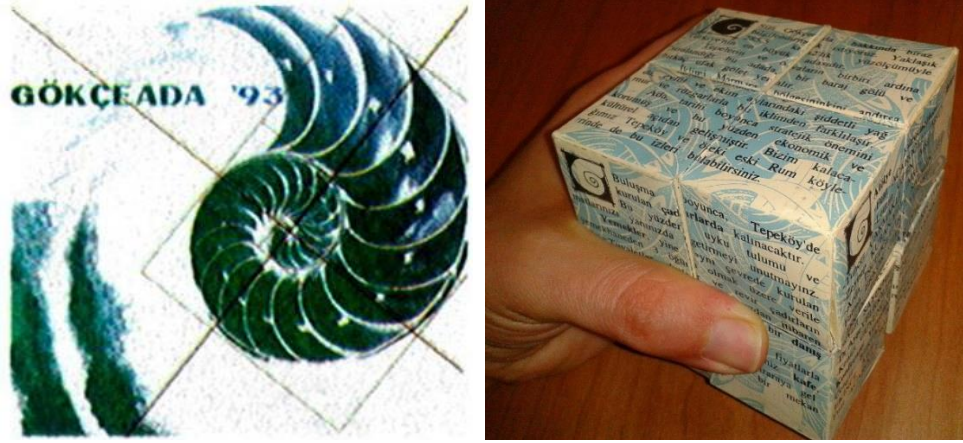
---

¹⁵⁹ “Yumuşak yastıkta yatmak isteyen katılmıyordu” (Dündaralp 2016). Şehir dışında, katılıma göre “genişleyebilen” yerler seçilmiştir (Arpacıoğlu 2017).

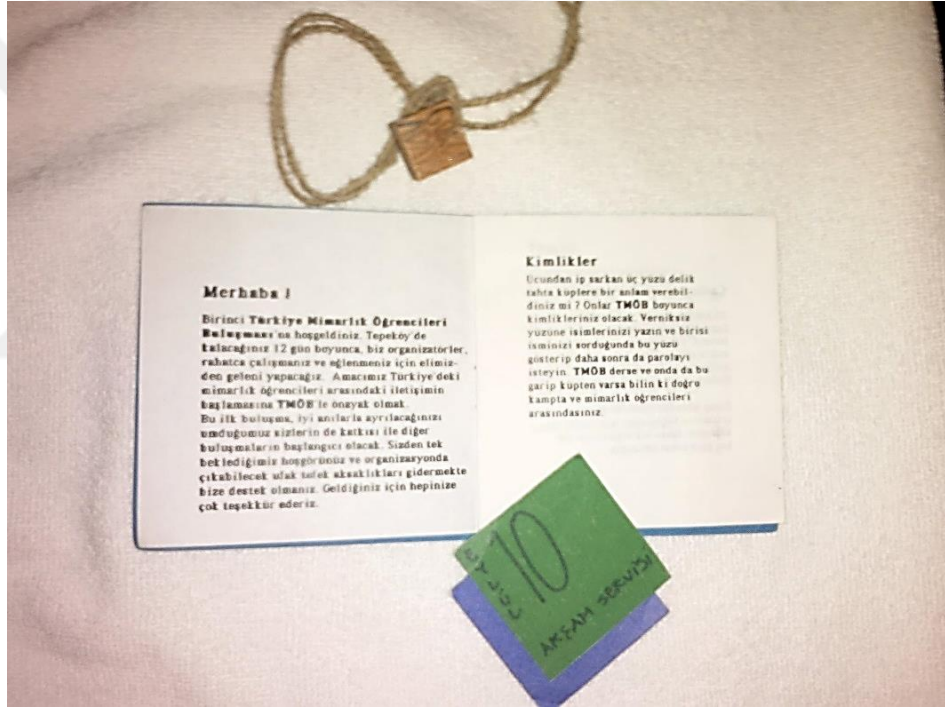
¹⁶⁰ Örn. Gökçeada’da Oruç Çakmaklı’nın kendini doğaya bırakarak yaptığı gece resimlerinin, Kantara’da Tuncel Kurtiz’in ateşin çevresinde toplanan kalabalığa handiyse zaman dışı bir atmosferde canlandığı Şeyh Bedrettin Destanı’nın anlamı katılımcılar için çok başkadır (Köknar 2020; Özdel 2020).

¹⁶¹ Tuncel Kurtiz, Oruç Aruoba, Ulus Baker ve diğer yazar, çizer, heykeltıraş, oyuncular

¹⁶² Katılımcılar arasında Gazi Üniversitesi (GÜ) ve İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ) de sayılmaktadır (Kuban 2016).

Şekil 31. Gökçeada'93. Yukarıda Solda Logo (MO 1998), Sağda Gökçeada Kübü (TMÖB 2013); Aşağıda Kolye, Yönlendirme Rehberi, Görev Kağıdı (TMÖB 2012b).

Buluşma için ciddi bir hazırlık süreci yaşanmıştır. Üniversitelerin 1992 yılı ÖYS giriş kontenjanları baz alınarak kontenjanlar oluşturulmuş,¹⁶³ tanıtım ve afiş çalışmaları tamamlanmış (Kendir-Beraha 2020); valilik, belediye başkanlığı, posta müdürlüğü, jandarma komutanlığı, elektrik kurumuyla yazışmalar gerçekleştirilmiştir (TMÖB Arşivi). Organizasyon

¹⁶³ Buluşma düzenleme “birimleri” İTÜ Mimarlık Fakültesi Organizasyon Grubu tarafından “TMÖB 1993 Gökçeada Atölyeler Veri Dosyası” adıyla İTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanlığına sunulan özet raporuna işlenmiştir.

ekibi hazırlık¹⁶⁴ için önden kamp yerine gelmiş (Şekil 32), sonra gelenlerin de katılmasıyla bu işlerin bir kısmı teknik atölye niteliği kazanmıştır.

Şekil 32. Tepeköy '93 (Omacan 2008).

Öğrenciler (Şekil 33) adanın sivil ve askerî imkanlarından büyük ölçüde faydalanmıştır (Abalı 1994, akt. Yürekli & Yürekli 2004). “Uzun saçlı, küpeli delikanlılar ve şortlu genç kızlar” burada “idame-i hayatı” öğrendikleri gerekçesiyle binbaşî nazarında olumlu karşılanmışlardır. Tepeköy’ün sakinleri ise öğrencileri önce yadırgamış,¹⁶⁵ ancak tanıştıktan sonra¹⁶⁶ buluşmacılarla iyi ilişkiler geliştirmişlerdir (Erdem 2020; Omacan 2020).

---

¹⁶⁴ Bar, toplantı ve atölye mekânları (İTÜ); duşlar ve kamp yeri (YTÜ); yemekler (ODTÜ) gibi (Omacan 2016; Kendir-Beraha 2020; Köknar 2020; Özdel 2020).

¹⁶⁵ Çoğunluğu yaşlılardan oluşan yaklaşık 40 kişilik bir Rum mübadele köyünde askerin desteklediği 100’e yakın Türk genci, hâliyle, hoş karşılanmamıştır.

¹⁶⁶ Panagia yortusu, Barba Yorgo’nun işletmesi, Madam’ın Kahvesi, Dimitri’nin bakkalı etkili olmuştur.

Şekil 33. Gökçeada'93 katılımcılarının bir kısmı, ilkokulun önü, TMÖB Arşivi

Buluşmada pek çok yerleştirme, atölye ve söyleşi gerçekleştirilmiş (Şekil 34), bunlara değerli isimler katılmıştır.¹⁶⁷ Gönüllü mimarlık öğrencilerinin girişimleri ile “ilk aktarım” olarak kayda geçen ve yaklaşık iki hafta süren buluşmaya toplam 82 kişi katılmıştır (TMÖB 1996; TMÖB 1999). Buluşmada kullanılan, artan ve bir sonraki buluşmada yeniden kullanılacak malzeme, kampın toplanmasından sonra saklanmıştır. Organizasyon ekibi bunların korunması ve bir sonraki buluşmaya taşınmasından sorumludur.¹⁶⁸

---

¹⁶⁷ (S. Omacan) TMÖB Arşivi’nden söyleşi/atölye duvar listeleri:

12 Eylül 1993 21.00 Aykut Köksal, Mimarlıkta Dil Sorunsalı, Madam’ın Kahvesi

15 Eylül 1993 21.00 Oruç Çakmaklı, Sanat – Hayat Söyleşisi, Madam’ın Kahvesi

Kenan Güvenç, İlkokulun Önü. Fuat Acaroğlu, Bar. Melda Keskin, Madam’ın Kahvesi. Cengiz Bektaş.

¹⁶⁸ Gökçeada ’93 – Çavdarhisar ’94 arasında bu görevi, kampı Berat Çakmaklı ve Sinan Omacan’la birlikte toplayan Saitali Köknar üstlenmiştir (Köknar 2020).

Şekil 34. Gökçeada'da bir yerleştirme, TMÖB Arşivi.

Buluşmadan sonra öğrenciler arası iletişim sürmüştü (Şekil 35),¹⁶⁹ Cuma gününe denk gelen 29 Ekim 1993 hafta sonunda OT toplantısı yapılmıştır (Kökner 2020). Dokuz Eylül ve Anadolu Üniversitesi öğrencilerinin ayrı ayrı yaptığı sunumlardan sonra bir sonraki buluşmayı birlikte yapmaları kararı çıkmıştır. Buna müteakip 26 – 28 Kasım 1993 tarihleri arasında Eskişehir’de, 4 Mart 1994 tarihinde İzmir’de ara (OT) toplantılar yapılmış (TMÖB Arşivi), buluşmanın yerine karar verilmiştir (Yüreğir vd. 2017).

---

¹⁶⁹ “Trene biniyorsun, gidiyorsun, telefon ediyorsun. Böyle bir 2000 kişilik bir telefon listemiz vardı (...) bir de mektup vardı yani.” (Kökner 2020). (S. Omacan) TMÖB Arşivi’nde çok sayıda faks da bulunmaktadır.

Şekil 35. Gökçeada'dan sonra bir ara toplantı, TMÖB Arşivi

Çavdarhisar '94 Buluşması, 15 – 26 Ağustos 1994 tarihleri arasında Kütahya Çavdarhisar'da gerçekleştirilmiştir (Şekil 36). Düzenleyenler, Anadolu Üniversitesi (AÜ, mimarlık bugün ETÜ)¹⁷⁰ ve Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ) öğrencileridir.¹⁷¹ Buluşma teması “Sınır” olarak belirlenmiştir (Buluşma 1994).

---

¹⁷⁰ Eskişehir'deki mimarlık okullarının hareketli bir tarihi vardır. 1983 yılında kurulan Anadolu Üniversitesi (AÜ) Mühendislik-Mimarlık Fakültesi (MMF) Mimarlık Bölümü bir yıl sonra eğitime başlamıştır. 1993 yılında ilgili bölümler bu kurumdan ayrılarak Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (ESOGÜ) Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü açılmış, aynı yıl AÜ yeniden yapılandırılarak MMF Mimarlık Bölümü eğitime başlamıştır. 2011 yılında bölüm Mimarlık ve Tasarım Fakültesi (MTF) bünyesine alınmış, 2018 yılında yeniden ayrılarak Eskişehir Teknik Üniversitesi (ESTÜ) MTF Mimarlık Bölümü oluşturulmuştur.

¹⁷¹ Bazı kaynaklarda Gazi Üniversitesi (GÜ) öğrencileri de geçmektedir fakat görüşmelerde bu bilgi desteklenmemiştir (Erdem 2020; Omacan 2020).

Şekil 36. Çavdarhisar'94. Solda: Logo (MO 1998). Sağda: Aizanoi'de bir an (Dündaralp 2011).

Aizanoi gibi “olmayacak” bir yerde buluşmak için kazı eviyle ve mülkî idareyle görüşülmüştür. Buluşma bir ara iptal edilip atölye yürütücülerinin bir kısmını kaybetmiş, daha sonra sahada kamp yeri değiştirilerek (Şekil 37) ve yine askeriyeyle kurulan informal ilişkilerle gerçekleştirilmiştir (Omacan 2020; Özdel 2020).

Şekil 37. Yukarıda: Uyuma alanı, sınıf; Aşağıda: Yeme alanı, bahçe (Buluşma 1994).

Bir iç ege kasabası olan Çavdarhisar'ın sakinleri bu kalabalık “kızlı erkekli” grubu önce hoş karşılamamış, daha sonra yine kurulan dostluklar yoluyla aradaki gerilim yumuşatılmıştır (Omacan 2020). Buluşma için yerel kuruluşlardan ve daha önceki bağlantıların sürdürüldüğü büyük firmalardan sponsorluk desteği alınmıştır. Yemekler, 1992 yılında Anadolu Üniversitesi'nden ayrılan Dumlupınar Üniversitesi yemekhanesinden talep ve temin edilmiştir (Köknar 2020).

Günlük Çavdarhisar Post ‘Gazete’si çıkarılmıştır (Şekil 38). Gazete kapsamında atölyeler çalışmalarını özetleyip ertesi günün programını paylaşmış, buluşmaya dair karikatür ve yazılar hazırlanmıştır (Özdel 2020). Böylece buluşma sonrasına sarkıp fazladan bir zaman ve Oda desteği gerektirmeden gündelik üretim kayda geçebilmiştir.

Şekil 38. Çavdarhisar "Gazete" logosu (TMÖB Arşivi).

Yaklaşık iki hafta süren buluşmaya yine ünlü isimlerle¹⁷² birlikte toplam 178 kişi katılmıştır (TMÖB 1996). Görüşmeciler atölyeleri (Şekil 39) ve buluşmayı öğrenimleri açısından net olarak tariflemese de¹⁷³ TMÖB Arşivi'nde uzun tartışmaların kaset kayıtları ve iki kere temize çekilmiş deşifreleri mevcuttur.¹⁷⁴

---

¹⁷² Ulus Baker, Oruç Aruoba, Cezmi Ersöz gibi.

¹⁷³ “Çavdarhisar deneyimi benim hayatıma felsefeyi kattı” (Arpacıoğlu 2017) veya “Bir şey de yapmadık ama benim mimarlık eğitimimi çok derinden etkiledi, çünkü orada duyduğum bütün kavramlar sonradan başka yerlerden tamamlandı” (Kökner 2016) gibi.

¹⁷⁴ Ayrıca telefon notları “Yıldız [YTÜ], Kaan, annen aradı”, görev dağılımı çizelgeleri “okul içi temizliği 8.30, tuvalet temizliği 7.00, yemekhane hazırlığı 7.30, yemekhane toplanması 8.00-19, bahçe temizliği 8.30, yemek dağıtımı 7.30 (öğle yemeği), kahvaltı dağıtımı 7.30, tapınak çevre temizliği”, duyurular “Mimarlar Derneği Öğrenci Fotoğraf Sergisi”, “Oruç Aruoba 15.15'te nehir kenarındaki çamaşırhanede” ve notlar “televizyonu annemden yürütüp getirdim” Ahmet Sönmez, MO Genel Sekreter Yardımcısı.

Şekil 39. Tatsuya Yamamoto “Mekân – Strüktür” Atölyesi (Buluşma 1994).

Bundan sonraki OT toplantısı yine hafta sonuna denk gelen 29 Ekim 1994 tarihinde yapılmıştır.¹⁷⁵ 18 Şubat 1995 tarihinde Gürhan Tümer ve Dürrin Süer sorumluluğunda, DEÜ fakülte stüdyolarında “3. hazırlık toplantısı” gerçekleştirilmiştir.¹⁷⁶

“Bizim için okulda aslanan programlanmamış zaman ve planlanmamış mekandır” (Omacan 1996: 1).

Nisan 1995’te “Taşkıyla Yayın Grubu” **Beyaz Duvar**¹⁷⁷ dergisinin 0. sayısını çıkarmıştır (Şekil 40). Dergi künyesinde buluşmalardan tanıdığımız pek çok isim yer almaktadır.¹⁷⁸

---

¹⁷⁵ Dışa kapalı olmayan toplantılara ancak telefonla ve yüz yüze tanışıklıklar yoluyla ulaşılan öğrenciler çağırılmaktadır (Omacan 2020).

¹⁷⁶ 15 Şubat 1995 tarih ve Mehmet Türeyen imzalı dekanlık belgesine göre (TMÖB Arşivi).

¹⁷⁷ “Taşkıyla’nın bütün duvarları beyazdır ve bir şey yapıştırılmazsın ya” (Erdem 2020).

¹⁷⁸ Sayı 0: Seda Akçer, Başak Arpacıoğlu, Erbuğ Bengüler, Berat Çakmaklı, Zeynep Eres, Aydın Erdem, Kerem Ersönmez, Umut Gürbüz, Kıvılcım Hindistan, Gülru Kamalı, Orhan Kolukısa, Saitali Köknar, Alanur Kurtkan, İrem Mollaahmetoğlu, Sinan Omacan, Kürşad Öztekin, Salih Sağında, Burcu Serdar, Ceren Sezer, Filiz Sızanlı, Serdar Songür, Duygu Taftalı, Ersin Temurcan, Yiğit Tuğcuoğlu, Eser Turan, Gülin Uysal, Cem Yücel.

Sayı 1ama2: + Zeynep Yazıcıoğlu “taşkıyla yayın grubu yukarıda ve içindekilerde (geçmiş sayının içindekileri dahil) ismi geçen ve geçecek olan kişilerden ibarettir.”

Bunun katı bir nedensellikten ziyade aktörlerin etkileşimiyle ilgili olduğu belirtilmektedir (Kökner 2020). Dergi Şubat 1996'da lama2 son sayısını çıkarmıştır.

Şekil 40. Beyaz Duvar, yukarıda sayı 0, aşağıda lama2 (S. Omacan) TMÖB Arşivi

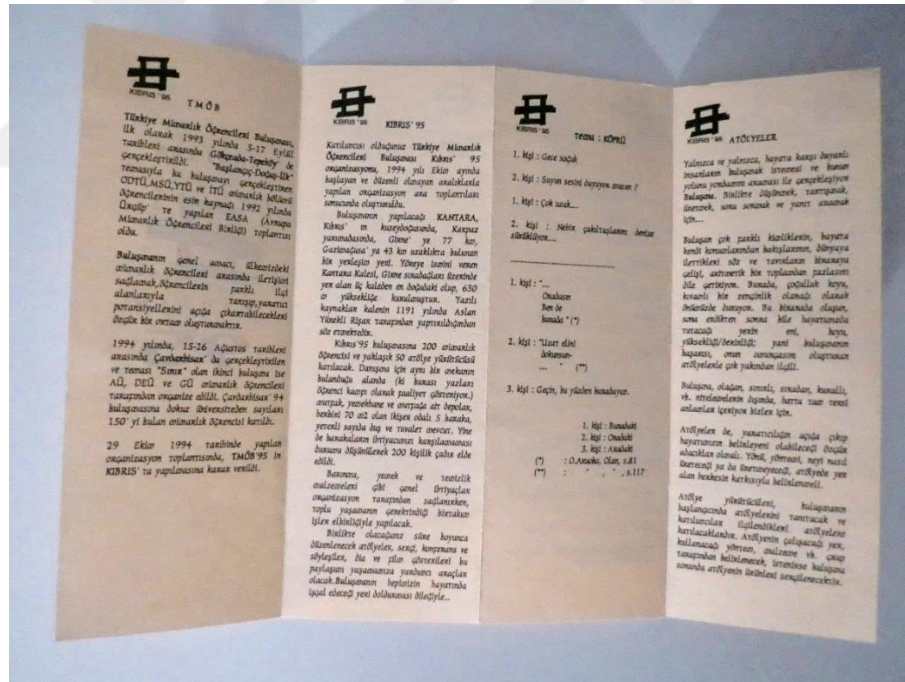

Kantara '95 Buluşması, 21 – 31 Ağustos 1995 tarihleri arasında Kıbrıs Kantara'da gerçekleştirilmiştir. Düzenleyenler, Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ) öğrencileridir.¹⁷⁹ Buluşma teması “Köprü” olarak belirlenmiştir (Şekil 41).

¹⁷⁹ Alper Tuna Kıbrıs'ta YTÜ'ye yatay geçiş yapmış, buluşmaya önyak olmuştur (Kum 2020).

Şekil 41. Kantara'95. Üstte ve altta: Katılımcı çağrı broşürü (TMÖB 2012).

Buluşmaya Anadolu Üniversitesi (mimarlık bugün ETÜ), Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ), Gazi Üniversitesi (GÜ), İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Mimar Sinan Üniversitesi (bugün MSGSÜ), Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ), İzmir Yüksek Teknoloji Üniversitesi (İYTÜ, bugün İYTE), Çukurova ve Dicle Üniversitesi'nden öğrenciler katılmıştır.

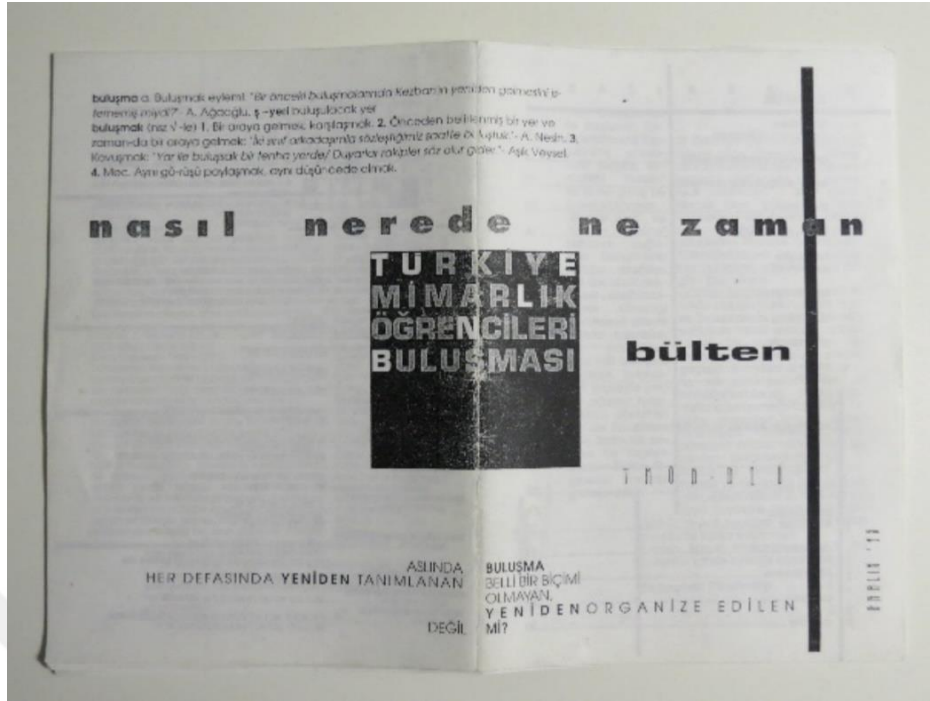

Kıbrıs'ta buluşma gerçekleştirmek gibi radikal bir talebin iş yükü ve sorumluluğu da buna göre olmuş (Dündaralp 2020), yazışmalar başbakanlık seviyesinde gerçekleşmiştir (TMÖB arşivi). Organizasyon bir hafta kadar önceden Kantara'ya “çıkıp” mekânları kurgulamış, hazırlıklarını yapmıştır (Şekil 42). Katılımcılar ve yürütücüler için ulaşım zor olsa da yerin meydan okuyucu bir çekiciliği de olmuştur (Özdel 2020).

Şekil 42. Kantara '95. Solda: Logo (MO 1998). Sağda: Tartışmalardan bir an (Buluşma 1996).

“Yaratıcı kılan, dinamik” bir yokluk hâlinde katılımcılar kişisel farklılıklarını bir kenara koyup birlikte hareket edebilmiş (Dündaralp 2020), buluşmaya dair görüşlerini yalnız tartışmalar değil eleştirel parodi “happening”leri yoluyla da ifade etmiştir. Yaklaşık iki hafta süren buluşmaya toplam 250 kişi katılmıştır (TMÖB 1996). Aylık bülten (Şekil 43), hafta sonu aktiviteleri ve kış buluşması fikirleri tartışılmıştır (Buluşma 1996).

Şekil 43. Aylık Bülten kapağı, Aralık '95 (TMÖB 2012).

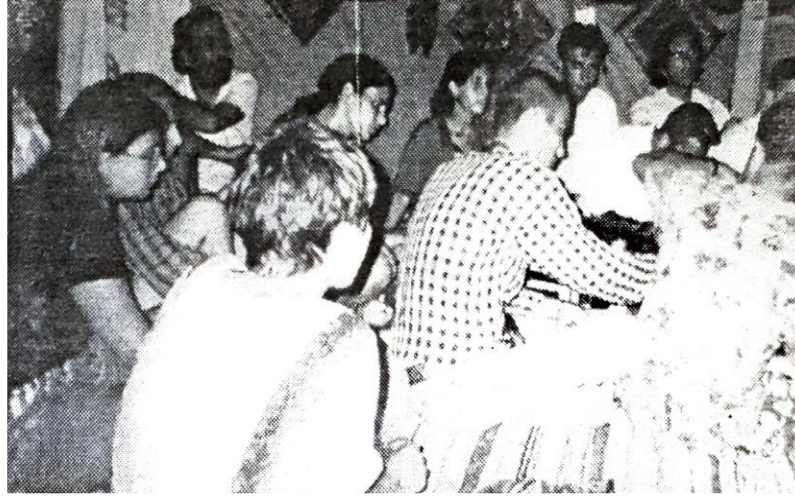
Etkinliklerde Gazi Üniversitesi öğrencilerinin daha aktif bir rol oynama talepleri olmuştur (Kökner 2020). Bu durum daha sonra başlayacak buluşmaların (UMÖB) erken sinyalleri olarak da okunabilmektedir.

Aynı yaz MO İzmir Şubesi, Birgi Belediyesi ve İzmir'deki mimarlık okulları sekiz günlük bir araştırma ve planlama yaz çalışması düzenlemiştir (Hamamcıoğlu 1996).

29 Ekim 1995 yine hafta sonuna denk gelmiş, sonraki buluşmanın OT toplantısı yapılmıştır.

Çayköy '96 Buluşması, 26 Ağustos – 4 Eylül 1996 tarihleri arasında Antalya Çayköy'de gerçekleştirilmiştir.¹⁸⁰ Düzenleyenler, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) organizasyon ekibinden devralarak buluşmayı gerçekleştiren İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) öğrencileridir. Buluşma teması "...dönüştüren..." olarak belirlenmiştir (Şekil 44).

¹⁸⁰ Basılı tek kaynakta "26 – 34 Ağustos" olarak belirtilmiş fakat bunun bir yazım hatası olduğu görüşmelerle teyit edilmiştir (TMÖB 1996b; Kökner 2020; Al 2020).

Şekil 44. Çayköy’de öğrenciler (Kılınç 1996: 11).

ODTÜ’lü ekibin üstlendiği organizasyon sürecinde birtakım aksaklıklar hasıl olmuş,¹⁸¹ hatta buluşmanın iptal edildiği bilgisi yürütücülere iletilmiştir (Kökner 2020; Erdem 2020; Omacan 2020). Buluşmanın devamı için İTÜ ekibinin gönüllü olmasıyla bu gecikme, katılımcıların “doğal bir süreçte ihtiyaçtan doğan atölyeler” (Şekil 46) açmalarıyla tolere edilmeye çalışılmıştır (TMÖB 1996).

Bu durum “bilgi-deneyim hiyerarşisini de kıran ve katılımcıların yaratıcılıklarını bir üst düzeyde zorlayan farklı bir deneyim” olarak kayda geçmiştir (TMÖB 1996). Bu “sulandırılmış” “gevşek yapılanma” sonraki buluşmaları da farklı etkilemiş, öncü isimlerin çağırılmasına dair motivasyon değişiklikleri görülmüştür (Erdem 2020; Kökner 2020).

“Halbuki oraya (...) bana böyle ‘gelmez’ diyeceğin birini söyle, o, gelecek!”

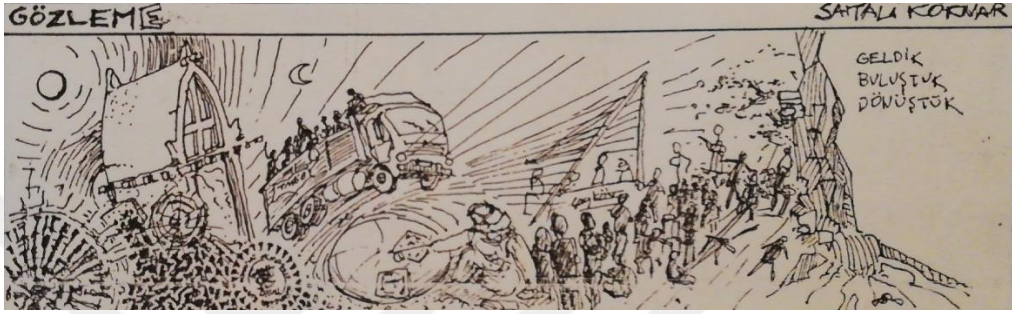
(Kökner 2020).

Görüşmeciler önceki buluşmalarda söyleşilere ünlü isimlerin davet edilme motivasyonunu ve onlarla hiyerarşi dışı bir ortamda gerçekleştirilen “son derece zihin açıcı ve bir o kadar kulak kızartıcı” tartışmaların değerini vurgulamaktadır (Kökner, akt. Güney 2007). Atölye yürütücüleri de bu buluşmaya kadar bir tecrübenin var olabileceği kadar yaşlı, aktarılabileceği kadar genç dengesiyle belirlenmiştir (Kökner 2020).

---

¹⁸¹ İletişim grubunda çeşitli aktörlerin çektiği fakslarda “pek ilgilenen yok”, “TMÖB’ün devamı tehlikede” gibi ifadeler geçmektedir (TMÖB Arşivi).

Yine bir ilkokulda gerçekleşen buluşmada diğerlerinden farklı olarak “info” kurulmamış, sözlük benzeri Buluşma Açıklama Kılavuzu (Aç-Bak) hazırlanmıştır.¹⁸² Yerle ilişki muhtarın öncü ekibe konaklama ve kahvaltı sağlaması, düğünler, birkaç köylüyle muhabbet ve alışveriş, biraz da mekâna yapısal düzenlemeler şeklinde gerçekleşmiştir (Erdem 2020; Kılınç 2020; Omacan 2020). Öğrenciler için ve öğrenciler tarafından günlük buluşma gazetesi “Dönüşüm” çıkarılmıştır (Şekil 45).

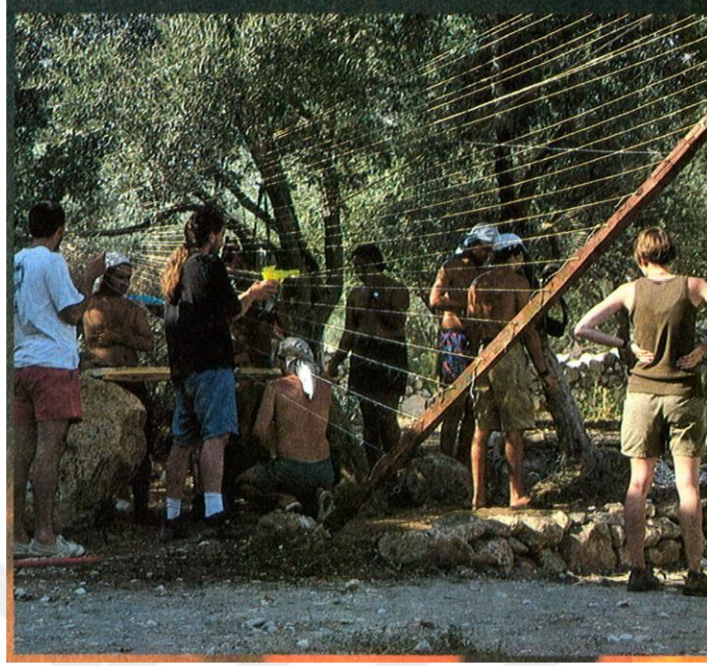
Şekil 45. Saitali Köknar, “Gözleme” köşesi, Dönüşüm Gazetesi, TMÖB Arşivi

Buluşmanın gerçekleştirilmesinde Çayköy ilkokul yönetiminden, yerel halktan, yerel, ulusal ve küresel işletmelerden (tekstil, alkollü içecek, bilişim, meşrubat, ozalit, meslekî yayım ve taşımacılık) enformel ilişkiler yoluyla yardım alınmıştır (TMÖB 1996). Yaklaşık iki hafta süren buluşmaya toplam 76 kişi katılmıştır (TMÖB 1996).¹⁸³

---

¹⁸² Arşivde bunlarla birlikte bar defteri (katılımcıların hesapları ile bira, meşrubat, votka, rakı, sigara, soda, çay, nescafe ücretleri) ve ayrıca hesap defteri mevcuttur.

¹⁸³ Başka bir kaynakta 10 farklı mimarlık fakültesinden “yaklaşık 90 mimarlık öğrencisi” olarak da geçmektedir (TMÖB 1996).

Şekil 46. Çayköy '96, atölyeden bir an (TMÖB 1996).

TMÖB içinde Çayköy '96 öncesi ve sonrası birtakım farklar gözlemlenmiştir. Kurumsallaşmaya dair farklı görüşler ortaya çıkmış, bunlar UMÖB gibi başka buluşmalara yol açmıştır (Dündaralp 2020; Köknar, akt. Güney 2007). Buluşmanın enformel niteliğine dair endişeler, yardım alınan valilik, askeriye, yerel yönetimler, üniversite ve sponsor firmaların organizasyona müdahil olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Çayköy sonrası buluşmalarda bir “ileri gelenler” ayağının düştüğüne, buluşmaların öğrenciler arası bir yaz eğlencesine dönüştüğüne dair eleştiriler de vardır. (Köknar, akt. Güney 2007).

“Buluşma biraz yaramazdır özünde” (Köknar, akt. Güney 2007).

1995 OT toplantısında ortaya çıkan “Bülten” denemesi (Şekil 43) bu buluşmada yeniden gündeme gelmiş, mevcut adreslere bir “Çayköy Raporu” kaçak sayısının gönderilmesi planlanmıştır (TMÖB 1996). 29 Ekim 1996 hafta içine denk gelmiş, TMÖB 96 Çayköy’ün kısa raporuyla birlikte OT’ları 2 – 4 Kasım 1996 tarihlerinde Çukurova’ya çağırın fakslar geçilmiştir (TMÖB Arşivi). Bu toplantıda sonraki ara toplantıların yer ve tarihleri belirlenmiştir (TMÖB 1996).

Çukurova Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğrencilerinin bir de dergi çıkardıkları bu dönemde içine girdikleri “hummalı ‘mimarlığı öğrenme’ faaliyeti” Çayköy ’96 buluşmasının “kışkırtmasına” bağlanmaktadır (Kılınç 2002; Kılınç 2020).

Kilyos ’97 Kış Buluşması¹⁸⁴ Ocak – Şubat 1997 arasında 15 gün olmak üzere İstanbul Kilyos’ta gerçekleştirilmiştir.¹⁸⁵ Düzenleyenler, Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ) ve Mimar Sinan Üniversitesi (MSÜ, bugün MSGSÜ) öğrencileridir.¹⁸⁶ Bu ve diğer kış buluşmaları için tema belirlenmemiştir.

Konaklama Mimar Sinan Üniversitesi¹⁸⁷ Baykuş Plajı’nda gerçekleştirilmiştir (Kılınç 2020; Kum 2020). Satranç, go, konfüçyus, eskiz üstüne (Necati İnceoğlu) günübürlük atölyeler olduysa da (Yüreğir vd. 2017) “ortamın havası” atölyelerden ziyade “beraber yaşamak” gibi bir motivasyon taşımaktadır. Kurumsallıktan, kurullardan uzak bu gönüllü organizasyonun yürütülmesinde yaratıcı çözümlerle karşılaşmaktadır.¹⁸⁸

Katılım mimarlık öğrencisi olmaya bağlı olduğu için buluşmaların dördüncü yılından sonra ilk buluşmacıların artık tamamı mezun olmuş, yeni bir döneme girilmiştir (Kılınç 2020). Taze geleneğin bir kısmı yeni buluşmacılara aktarılmış, bir kısmı atölye yürütücüsü olarak gelen eski buluşmacılarla devam etmiş, bir kısmı da “uçuculuk” hâlinde, anı olmuştur.¹⁸⁹

---

¹⁸⁴ Kimi yerde Kilyos ’96, kimi yerde de Kilyos ’97 olarak anılmaktadır.

¹⁸⁵ (S. Omacan) TMÖB Arşivi: 28 Ocak 1997 tarihli, 97.09.0028 sayılı ve Yıldız Uysal imzalı TMMOB MO İstanbul Büyükşehir Şubesi belgesinde “Bu yıl 5.si yapılacak (...) 1 – 8 Şubat 1997 tarihleri arasında”

¹⁸⁶ Şafak Emrence, Enver, Celal, Eylem Önal Şahin, Çağrı Güntan (Kökner 2020).

¹⁸⁷ Görüşmeciler İstanbul okullarından birinin Kilyos misafirhanelerinde gerçekleştiğini doğrulamıştır. YTÜ’nün böyle bir tesisi olmadığından, bu çıkarım yapılmıştır.

¹⁸⁸ “Küp şeker yok diye şikâyet ediliyordu Kilyos’ta, biri gitti geldi, tasarım yapmış küp şeker ölçer diye.” Üretim de bir kendiliğindenlik içindedir, örn. hamağa bağlı kitap veya denizden toplanan ayakkabılar.

¹⁸⁹ “Mimarlık Öğrencileri Buluşması, yapısal dönüşüm içinde dört yıldır – ve hala kurumlardan uzak pozisyonunu koruyarak sürekliliğini sağlayan bir eylem alanı olarak göze çarpan bir örnek” (Özdel 1997).

Sinop '97 Buluşması, 8 – 22 Eylül 1997 tarihleri arasında¹⁹⁰ Sinop Sarıkum'da gerçekleştirilmiştir (Kum 2020).¹⁹¹ Düzenleyenler, Anadolu Üniversitesi (mimarlık bugün ETÜ) ile birlikte YTÜ ve ÇÜ öğrencileridir.¹⁹²

Buluşmanın düzenlenmesinde yine üniversite bölümlerinin kurumsal ilişkileri değil öğrencilerin enformel bağlantıları ve aile ilişkileri devreye girmiştir. Keşif gezisinde Cankız Onur Kum, Onur Bayer, Başak Tarcan, Şafak Emrence gibi isimler vardır (Kum 2020). Sarıkum'da iki metruk itfaiye binası (Kılınç 2020) buluşma için hazırlanmış (Şekil 47), alınan sponsorluklar ve izinler yakınlardaki ücra bir köye telefon hattı çekilmesine de vesile olmuştur.

“Bütün bunlar olabildi!” (Kum 2020).

---

¹⁹⁰ Buluşma sonrası Şafak Emrence imzalı bir faksta “TMÖB’ü 8-22 tarihleri arasında yaşanan bir organizasyon...” ifadesi geçmektedir. Sinop buluşmasının Eylül ayı içinde “10 gün” kadar sürdüğü bilgisi diğer kaynaklarda mevcut olduğundan, tarih konusunda bu çıkarım yapılmıştır.

¹⁹¹ (S. Omacan) TMÖB Arşivi: “bu sene eylül ayı içinde Sinop'ta” 04.06.1997 tarihli ve Prof. Dr. Erkin Erten imzalı Mimarlar Odası Adana Şube faks belgesinde (2), 11.06.1997 tarihli ve Prof. Işık Aydemir imzalı Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi belgesinde (1), yine 11.06.1997 tarihli ve dekan imzalı İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi belgesinde ve 27.06.1997 tarihli, Doç. Sadun Özel imzalı Osmangazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü belgesinde.

¹⁹² Yukarıdaki dipnotta yer alan (1) ve (2) belgelerinde kendi öğrencilerine ilişkin “ortaklaşa organizasyonu üstlenmişlerdir” ifadesi yer almaktadır.

Şekil 47. Sinop'97 (Kılınç 1997: 4).

29 Ekim 1997 hafta içi olduğundan 25 – 26 Ekim 1997 tarihleri arasında Eskişehir’de OT toplantısı düzenlenmiştir.¹⁹³ Toplantı sonrası pazar akşamı öğrencilerin birinin evinde yirmiye yakın kişi mini bir devam toplantısı yapmıştır. Bu toplantıda bir sonraki ara toplantının İzmir’de düzenlenmesi önerilmiştir (DEÜ, Çağrı Güntan). Daha sonra bültene gerek görülmemiş, yaz buluşması için üç öneri yapılmış, arşiv için de “Çayköy, Kilyos, İncekum ve öncesi” anıları istenmiştir (YTÜ, Alper Tuna).

Fakslarda ayrıca “3 ya da 4 buluşmadır” hüküm süren kargaşa ve TMÖB’ün döneme yayılan uğraşının göz ardı edilip yalnızca yaz buluşması tarihlerinde gerçekleşen bir etkinlik olarak algılanması sorunlarına değinilmiştir. Buna çözüm olarak “her üniversiteden sadece faksları asacak” bir postacının görevlendirilmesi önerilmiştir. Ayrıca bir sonraki buluşmadan önce günübirlik Edirne’ye gidileceği ve arşivden üretilecek bir web sitesi üzerinde çalışıldığı da duyurulmuştur (İTÜ, Şafak Emrence).

29 – 30 Kasım 1997 tarihleri arasında İzmir’de bir ara toplantı yapılmış, ’98 yaz ve ’99 kış buluşmaları tartışılmıştır. Yaz buluşması için Fethiye Kayaköy önerisi rağbet görmüştür. Ayrıca bekleyen kış buluşmasının geciken yaz hazırlıkları için “uzatılmış bir toplantı gibi” olması önerisi yapılmış, öncesinde Ocak ayının başında İstanbul’da yapılacak ara toplantıya değinilmiştir (MSÜ, Ertuğrul Hakan Padar).

---

¹⁹³ Bu ve sonraki üç paragraf için kaynak: (S. Omacan) TMÖB Arşivi, fakslarda kaybolan yazılar.

MSÜ Mimarlık Kulübü 96-97 sergisi için buluşmacılara çağrı yapmıştır (Selcan Yalçın).

Edirne '98 Kış Buluşması, 1998 yılı Şubat ayının ikinci haftasında 5 – 6 gün olmak üzere Edirne Karaağaç'ta gerçekleştirilmiştir (TMÖB Arşivi).

Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri (UMSÖ), Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Mimarlar Odası (MO) tarafından 1988 yılından itibaren iki yılda bir Nisan ayı içerisinde düzenlenmektedir. 1998 yılında altıncısı düzenlenen etkinlikte Gürhan Tümer'in önerisi değerlendirilmiş ve Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması'na (TMÖB) Mesleğe Katkı Dalı'nda başarı ödülü verilmiştir (MO 2002:21).¹⁹⁴

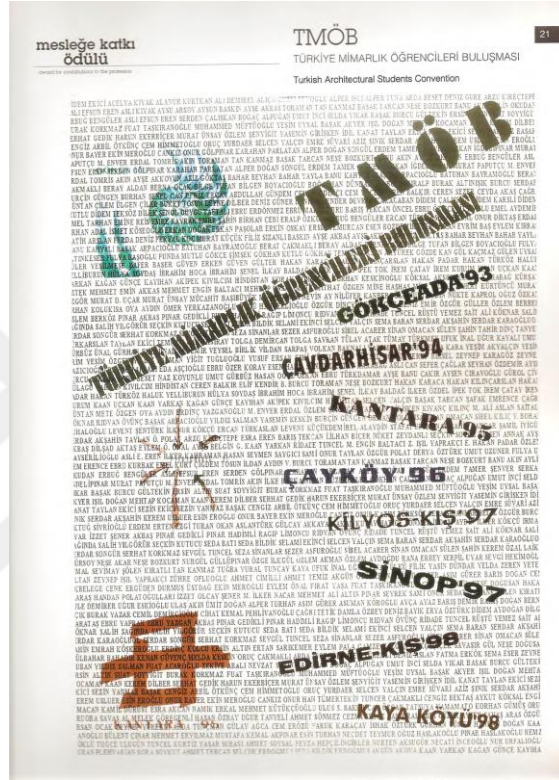

Şekil 48. VI. UMSÖ 1998, TMÖB Temsilcileri (MO 1998).

---

¹⁹⁴ “ülkemizdeki üniversitelerin içinde buldukları olumsuz koşullardan, bürokrasinin ağır işleyen çarkından fazla etkilenmeksizin, özgür yapılanmasının verdiği olanaktan olumlu bir biçimde yararlanarak, mimarlık öğrencilerinin kendi aralarında ve ilgili öğretim üyeleriyle ilişkiler kurmaları doğrultusunda yaklaşık 5 yıldır büyük özveri ve dinamizm ile çalışan TMÖB – Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması'na (oybirliğiyle)” (MO 1998).

Ödül, TMÖB’ün yalnız “akademilerdeki bu durgun ortama sığamayan mimarlık öğrencilerinin ürettikleri bir alternatif yapı” güzellemelerinde bulunan buluşmacılarından değil (Kılınç 1998) bu öğrenci inisiyatifinden bihaber mimarlık camiasından da değerlendirmeler almasına (MO 2020) vesile olarak sonraki Kayaköy ’98 buluşmasını büyük oranda etkilemiştir (Şekil 48,Şekil 49).

Şekil 49. VI. UMSÖ 1998 Broşüründen (MO 1998).

25 Ekim 1998 OT toplantısında Kayaköy’98 buluşması netleştirilmiştir (TMÖB Arşivi). Buluşmalar vesilesiyle çok değerli isimlerle¹⁹⁵ tanışma fırsatı edinen mezun katılımcıların aracılık etmesiyle buluşmaya bir de yarışma formatı eklenmiştir (Dündaralp 2020; Kılınç 2020).

Kayaköy ’98 Buluşması, 10 – 21 Ağustos 1998 tarihleri arasında Fethiye Kaya Köyü’nde gerçekleştirilmiştir. Düzenleyenler, Anadolu Üniversitesi (AÜ, mimarlık bugün ETÜ),

¹⁹⁵ Nevzat Sayın, Cengiz Bektaş, Haydar Karabey, Hasan Özbay, Ulus Baker, Oruç Aruoba, Esra Akcan, Kenan Güvenç gibi.

Çukurova Üniversitesi (ÇÜ) ve Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ) öğrencileridir.¹⁹⁶ Buluşma teması “Zaman” olarak belirlenmiştir.

Buluşma yerleşim yerlerine nispeten yakın, mübadelede boşaltılmış Kayaköy’ün ilkokulunda gerçekleştirilmiştir (Kum 2020). Atölye, söyleşi, dia gösterimi, sergi gibi etkinliklerin yanı sıra bu buluşmada “Kaya Köyü için bir Fikir Yarışması” gerçekleştirilmiştir (TMÖB 1999).

Yarışmanın “TMÖB’ün alternatif kimliğiyle örtüşen” bir yapıda olmasına hassasiyet gösterilse¹⁹⁷ de önceki buluşmalara nazaran mimarlık disiplininin daha çok katılımın olması, birtakım endişeler yaratmıştır (Kılınç 2002). Yarışma jürisi ve “atölyeler arası koşuşturmacadan kalan zamanlarda” tartışmalar, buluşmanın kendisi üzerine yoğunlaşmıştır.

Yarışma ve buluşmanın gerçekleştirilmesinde MO İzmir’den, YEM’den, yerel ve ulusal işletmelerden (inşaat, alkollü içecek, matbaa) ve kişisel bağışçılardan yardım alınmıştır (TMÖB 1999).

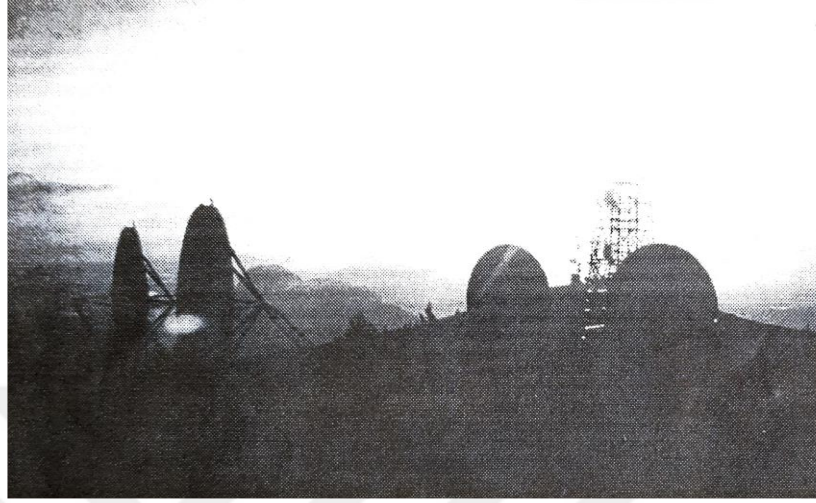
Ceyhan ’99 Kış Buluşması, 1999 yılında Ceyhan Çelemlî’de terk edilmiş bir radar üssünde gerçekleştirilmiştir (Şekil 50). Düzenleyenler, Çukurova Üniversitesi (ÇÜ) öğrencileridir

---

¹⁹⁶ Buluşmaya İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Mimar Sinan Üniversitesi (bugün MSGSÜ), Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ), Osmangazi Üniversitesi (ESOGÜ), Trakya Üniversitesi (TÜ) ve Uludağ Üniversitesi (UÜ) mimarlık fakültelerinden yaklaşık 150 öğrenci katılmıştır (TMÖB 1999).

¹⁹⁷ “Mimarlığı sadece bir meslek değil, bir disiplin olarak tanımladığımızda, ille de bir yapı ya da alışlagelmiş türden bir proje ile sonuçlanmayan, düşünce üretmeye yönelik çabaların eleştirel önemini vurgulanmasını içerecek bu çalışmanın, Kayaköy’ün geleceği için önemli olduğunu düşünüyoruz. Yarışma değerlendirmesi ve kolokyumun yaz buluşması sırasında yapılarak buluşmanın dinamik yapısı ile birleştirilmesi, bir tartışma platformunun oluşması ve tartışmaların etkinlik olarak buluşmaya yayılması düşünülmektedir. Jürinin de bu anlamda mümkün olduğunca farklı anlayışlarda, farklı konularda üretim yapan profesyonellerden (yarışmacı-mimar, akademisyen-mimar, serbest-mimar, ...) oluşması düşünülmektedir” (TMÖB 1998).

(Kılınç 2020). Üretim açısından verimli geçen buluşma (Kum 2020) katılımcılarından yaratıcı eleştiriler de almıştır (Kılınç 2020).¹⁹⁸

Şekil 50. Ceyhan'99 Kış, radar üssü (Yüreğir 1999: 8).

Şekil 51. Ceyhan'99 Kış, tartışmalar (Yüreğir 1999: 8).

Atölye çalışmaları, söyleşiler ve etkinlikler (Şekil 51) buluşmacılarca “okul dışındaki eğitimin gerçeği” ve “öğretmen-öğrenci, okul-sınav ilişkilerinden uzak” bir ortam olarak

---

¹⁹⁸ Yerlere atılan izmaritlerden yapılan enstalasyon gibi (Yüreğir vd. 2017).

değerlendirilmiştir.¹⁹⁹ Buluşma süresince günlük gazete çıkarılmış, akşamları da genel toplantılarla “birlikte yaşama ve çalışma” deneyimleri tartışılmıştır (TMÖB 1999).

Yine kuşaklar üzerinden düşünülürse bu buluşma, TMÖB’ün ikinci neslinin mezun olduğu döneme denk gelmektedir. Bu dönemde buluşmalara katılım çeşitliliği azalmıştır.²⁰⁰ TMÖB’ün enformelliği bulaşmaya başlamış, 2 – 4 Haziran 1999 tarihleri arasında Yıldız Teknik Üniversitesi’nde “kongre, sempozyum, seminer” olmayan bir buluşma gerçekleştirilmiştir (Tümer 1999).

Küre ’99 Buluşması, 6 – 20 Ağustos 1999 tarihleri arasında Kastamonu Küre’de gerçekleştirilmiştir. 11 Ağustos 1999 Güneş tutulmasına denk gelen buluşmanın teması “Işık ve Gölge” olarak belirlenmiştir.

Duyuru metninde mimarlık öğrencilerinin güncel çalışma biçimleri eleştirilmiş,²⁰¹ öğrenciler “kendilerini sınırlayan kabuktan sıyrılıp” çalışmak ve buluşmak üzere buraya çağırılmıştır (TMÖB 1999). Buluşma bir yaz kampı havasında geçmiş, katılım düşük olmuştur (Kılınç 2020; Kum 2020).

Buluşma 7,5 TMÖB iki yıllık bir sessizliğin ardından 8 – 14 Temmuz 2002 tarihleri arasında Eskişehir Bademlik Kampüsü’nde gerçekleştirilmiştir (Arkitera 2011). Düzenleyenler, “Eskişehir Üniversiteleri” adı altında Anadolu Üniversitesi (mimarlık bugün ETÜ) ve Osmangazi Üniversitesi (bugün ESOGÜ) öğrencileridir.²⁰² Buluşma teması “Algı ve His” olarak belirlenmiştir (MO 2002).

---

¹⁹⁹ Buluşmalara dair “hiçbir hiyerarşiye sahip olmama” gibi büyük söylemlerin yanı sıra örgün eğitimde “çok az ya da hiç” fırsat yakalanamayan “ortaya somut bir ürün koyma” ve bunu birlikte, birbirlerine birikimlerini aktararak yapma deneyimi vurgulanmıştır. Ancak asıl amacın ürün değil, mimarlığın “önyargılardan uzak ve okul ortamı dışında” sorgulanması olduğunun da altı çizilmektedir.

²⁰⁰ “ODTÜ’den bir tek Mahmut Demirel gelirdi” (Kılınç 2020). “Çok az Gazili vardı” (Kum 2020).

²⁰¹ “mimarlık öğrencilerinin günümüzde hala atölyelerde kapanıp çalıştıkları ve bire bir etkileşimi çok az yaşayabildikleri ortamda onlar için iyi bir deneyim ve belki de bir değişim olacak”

²⁰² İrt. Yuvacan Atmaca (Güvenç 2020; Köknar 2020).

Bu buluşma, TMÖB çizgisinin son, UMÖB çizgisinin de altıncı buluşması (bkz. UMÖB 2002) olarak kabul edilmektedir. Bundan sonraki buluşmalar UMÖB adı altında devam etmiştir, ancak süregiden kesintisiz ve tutarlı bir çizgiden söz etmek yine doğru olmayacaktır.²⁰³ Bir sonraki bölümde bu çizgiye yakında bakılacaktır.

4.2. Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması (UMÖB)

Yirminci yüzyılın sonlarında uluslararası ölçekte mimarlık tartışmaları hararetle devam etmektedir. Bazı isimler mesleğin hem teorik hem pratik, haliyle de eğitsel yönlerinde mimarlık gündemini büyük ölçüde etkilemektedir. Bunlardan Bernard Tschumi ve Peter Eisenman 1996 yılının Mayıs ayında Türkiye’de bir dizi konferans vermiştir (Hasol 2002; MO 1996:4).

Eisenman’ın İstanbul’da (Yürekli & Yürekli 2004: 168-173) ve Ankara’da (YEM 1996:31) gerçekleştirdiği konuşmalar, mimarlık öğrencilerinin de gündemini oldukça etkilemiştir. Öyle ki Gazi Üniversitesi öğrencileri, konferansa umdukları aktiflikte bir katılım fırsatı bulamamaktan şikayetçi olmuştur. Bu gerekçeyle zamanın Mimarlık Bölümü Başkan Yardımcısı Zeynep Onur’a başvurmuşlardır (Onur 2020).

“Tersine bir sempozyum” düşüncesiyle mimarlık bölümlerine bir davet yapılmış, toplam on altı üniversiteden bu davete icabet edilmiştir.²⁰⁴ Öğrencilerin üniversite bünyesinde bildirimlerini sunduğu ve ‘workshop’lara katıldığı, “şenlik havası içinde” bir buluşma organize edilmiştir. Bu, bugün devam eden Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması’nın (UMÖB) ilki olarak kayıtlara geçmiştir (Arkitera 2011).

---

²⁰³ Eski TMÖB katılımcıları, farklı buluşmaların gerçekleştirilmesini çoğunlukla olumlu karşılamışlardır. Ancak TMÖB’ün “siyaset üstü” bir tartışma ortamı kurma gayretini UMÖB’ün çizgisindeki birtakım politik/kurumsal izlerle bağdaştıramadıkları için rahatsızlıklar da söz konusu olmuştur (Güvenç 2020; Köknar 2020; Kum 2020).

²⁰⁴ İstanbul: MSÜ, İTÜ, YTÜ; Eskişehir: OGÜ, AÜ; Kayseri: Erciyes Üniversitesi; Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi; İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi; Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Kuzey Kıbrıs: Doğu Akdeniz Üniversitesi, Yakın Doğu Üniversitesi; Konya: Selçuk Üniversitesi; Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi; Adana: Çukurova Üniversitesi; Ankara: ODTÜ ve elbette Gazi Üniversitesi (MO 1997; Onur 2020). Bu dönemde Türkiye’de toplam 18 mimarlık bölümü vardır.

1. UMÖB olarak anılan **Mimarlık Eğitimi Ulusal Öğrenci Sempozyumu ve Kış Atelyesi**, 26 Şubat – 1 Mart 1997 tarihleri arasında Türk Serbest Mimarlar Derneği (TSMD) ve TMMOB MO Ankara Şubesi'nin katkıları ile Gazi Üniversitesi bünyesinde “Eğitime Sorular: Neden? Ne? Nasıl?” temasıyla gerçekleştirilmiştir (MO 1997; Onur 2020).²⁰⁵

Çoğunlukla öğrencilerin bildirimleri, nadiren de öğretim görevlilerinin yanıtlarıyla birlikte bir sempozyum programı gerçekleştirilmiştir.²⁰⁶ Bu program, Güzel Sanatlar Fakültesi (GSF) ve diğer üniversitelerin öğretim görevlilerinin yürüttüğü ve “kış okulu” olarak anılan bir ‘workshop’lar dizisiyle desteklenmiştir.²⁰⁷ Etkinliğe katılım ücretsiz olup kendi imkânlarıyla Ankara’ya gelen öğrenciler yurtlarda, gönüllü öğrencilerin ve öğretim görevlilerinin evlerinde misafir edilmiştir (MO 1997).

2. UMÖB 23 – 25 Şubat 1998 tarihleri arasında Gazi Üniversitesi bünyesinde “Method” temasıyla gerçekleştirilmiştir (Arkitera 2011; Onur 2020).

Buluşmalar, idarî ve ekonomik problemlerde “yol gösterici” öğretim görevlilerinin yardımıyla, Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nün gönüllü öğrencileri tarafından düzenlenmiştir. İnternet ortamının yokluğunda, fotokopiyle çoğaltılan “Eskiz” gibi dergilerdeki köşe yazıları yoluyla öğrencilerle iletişim sağlanmıştır (Tubay 2020). Devlet üniversitesi koşullarında bu ölçekte bir etkinliğin gerçekleştirilebilmesi için çeşitli kişisel kaynakların tüketilmesi, başka devlet kurumlarıyla ve özel ticarî firmalarla etkinlik özelinde

---

²⁰⁵ Buluşma teması başka kaynaklarda “Mimarlık Sorunları” olarak geçmektedir (Arkitera 2011).

²⁰⁶ Bu bildirimler sonradan ticarî olmayan bir yayına dönüştürülmüştür (MO 1997). Yayına geçen hararetli tartışmalarda “bir öğrenci” şeklinde ifade edilen çok sayıda katılımcı dışında TMÖB geleneğinden âşına olduğumuz isimlerle de karşılaşmaktayız: Boğaçhan Dünderalp, Kıvılcım Hindistan, Devrim Çimen, Kenan Güvenç, Savaş Al gibi.

²⁰⁷ Resim, cam boyama, kaligrafi gibi (Onur 2020). Kaynaklara geçen ‘workshop’ isimleri şöyledir (MO 1997): “Deneyimlerle Deneysel Mekân”, “Mimarlık ve Tiyatro”, “Duvar Shop”, “Görsel ve Düşünsel Eskizlerle Mekân”, “Eco-Shop”, “4x4= Dört Dörtlük Mimarlık Okulu”, “Relief-Shop”, “Mozart Dinlemek için Bir Mekân”, “Bilgisayar ve Mimarlık”, “Media-Shop”, “Oditoryumlar ve Toplumsal Evrim”, “Mimarî Mirasın Korunması”, “Sanatsal Yaşam, Geleceğimizin Düşlerinde Malzemeyle Biçimlendirilip Sunulacak”, “Mimarlık Eğitimi”, “Tarihî Yapı Çözümleme ve Değerlendirme”, “Ankara Dikmen Vadisinde Yeni Mekânlaşma ve Yaşam”, “İçeri Taşan Ankara”, “Mekân Yaratma Sanatında Esin Kaynağı Olarak Doğa”.

anlaşmalar söz konusu olmuştur. Sonraki organizasyonlarda gelen öğrencilerin yol ve konaklama masrafları karşılanmış, ancak öğrencilerin daha ziyade stüdyolarda, uyku tulumlarında kalmayı tercih ettiği gözlemlenmiştir (Onur 2020).

3. UMÖB yine 23 – 25 Şubat 1999 tarihleri arasında Gazi Üniversitesi bünyesinde “Meslekî Ahlak” temasıyla gerçekleştirilmiştir (Arkitera 2011; Onur 2020).

Bu buluşmaların, öğretim görevlilerinin öğrencileri algılama biçiminde dostâne değişikliklere yol açtığı aktarılmaktadır (Onur 2020). Öğrencilerin kendilerine aktarılan gelen mimarlık bilgisine dair bilişsel kapasitelerini, konumlanmalarını ve taleplerini ifade ettikleri bildiriler, buna göre, dönüştürücü bir etkiye bulunmuştur. “Dikey stüdyo” sistemi²⁰⁸ sınıflar arası iş birliğini kolaylaştırıyor olsa da disiplinlerarası iletişimdeki sorunlar, buluşmalarla daha görünür hâle gelmiştir. “Eğitimi alt üst etme gereği” duyulmuş, periferik derslerin proje derslerine entegrasyonu fikri geniş tabanlı bir destek kazanmıştır.²⁰⁹

4. UMÖB, 2000 yılının Şubat ayında Gazi Üniversitesi bünyesinde “Mimarlık Ürünleri Nedir?” temasıyla gerçekleştirilmiştir (Arkitera 2011).

Bu ilk dört öğrenci buluşması, Türkiye’de mevcut mimarlık eğitime nicelik ve nitelik yönünden geliştirilen eleştirilerle ilişki içinde değerlendirilmiştir.²¹⁰ Bu minvalde araştırma, sempozyum, öğrenci buluşmaları gibi toplantılar bir bütün olarak ele alınmış, eğitim

---

²⁰⁸ GÜ’de uygulanan bu sistem, her atölyede farklı sınıflardan öğrencilerin aynı konu içerisinde farklı ölçeklerde, bireysel ve grup hâlinde çalışmalarına imkân vermektedir (Onur 2020; Özelgöl 2009: 29-32).

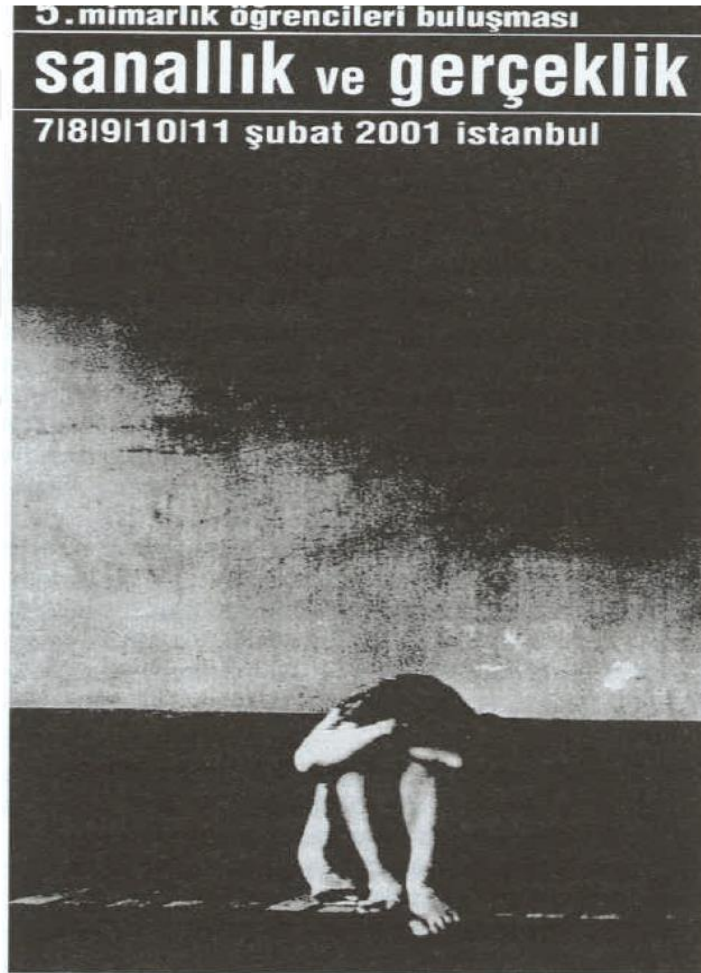
²⁰⁹ Ancak YÖK’ün müfredat kısıtları o zaman buna imkân verememiştir. Günümüzde Bologna Süreci ile çeşitlenen ve detaylandırılan seçmeli ders havuzları, öğrencinin kendi eğitimini kendisinin biçimlendirebileceği bu tür bir esnekliğe daha açıktır. Mimarlık eğitimi ile mimarlık mesleği arasındaki değişken ilişki daha kapsamlı olarak TARTIŞMA bölümünde ele alınacaktır.

²¹⁰ “Yaklaşık dört beş yıl önce (...) değişen dünya koşullarında nasıl bir mimar, nasıl bir mimarlık eğitimi, sorularını gündeme getiren toplantılar” (Onur 2000). Bu kapsamda UMÖB gibi Mimarlık Eğitiminde Beklenen Değişimler Kongresi (1993), Mimarlık ve Eğitimi Forum 1: Nasıl Bir Gelecek (1995), MOBBIG (1996), MEM/MAM Temel Tasarım / Temel Eğitim Sempozyumu (1997), ITU ME, Gazi WIRE ve “Mimarlık Eğitimi ve...” buluşmaları da ilişkili değerlendirilmektedir (MO 1997; Onur 2000: 52-55; Onur 2020).

programlarında bazı değişiklikler gündeme gelmiştir (Onur 2000). Nitekim bu tartışmalar, 3-4-5 Aralık 2001 tarihlerinde 1. Mimarlık ve Eğitim Kurultayı’na da taşınacaktır (MEK 2002).

5. UMÖB’ün 7 – 11 Şubat 2001 tarihleri arasında “İstanbul Üniversiteleri” adı altında, gönüllü mimarlık öğrencileri tarafından düzenlendiği bilgisi kayda geçmiştir (Köşklük 2001: 44-45). Buluşma, Mimar Sinan Üniversitesi (MSÜ, bugün MSGSÜ), İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ), İstanbul Kültür Üniversitesi (İKÜ), MO Büyükşehir ve YEM desteğiyle; MSÜ Rıhtım, İTÜ Taşkışla, YTÜ Saray’da gerçekleştirilmiştir. Tema “Sanallık ve Gerçeklik” olarak belirlenmiştir (Arkitera 2011).

Şekil 52. 5. Mimarlık Öğrencileri Buluşması afişi (Kayın vd. 2001).

Buluşmaya İstanbul, İzmir, Eskişehir, Ankara, Bursa, Trabzon “ve daha pek çok şehirdeki” dokuz üniversiteden 350’den fazla mimarlık öğrencisi kayıt olmuştur.²¹¹ Beş (5) günlük zaman aralığında entelektüel camianın ünlü isimleri atölye, gezi, dia ve film gösterimi, şiir dinletisi, söyleşi, sunum, sergi ve tartışma gibi etkinliklere yürütücülük etmiştir. Ancak “İstanbul’un cazibesi” ve “bahar havası” etkisiyle²¹² buluşma ortamına aktif katılım oranı az bulunmuştur (Orhon 2001: 43-44).

Şekil 53. “Murat Belge Atölyesi”nden bir an (Kayın vd. 2001).

Buluşmaya dair değerlendirme metinlerinde yazarlar, buluşmaya öğrenci kimlikleriyle katıldıklarının bilhassa altını çizmekle birlikte kurum adları ve akademik unvanlarıyla kayda geçmişlerdir (Kayın vd. 2001). Katılımcılar, buluşmayı hem “büyükleri dinleme” hem de “sistemi eleştirme” yönlerinden faydalı bulmuşlardır (İnal 2001: 46).

6. UMÖB 2002 yılında TMÖB çizgisinde değinilen **Buluşma 7,5** olarak Eskişehir’de düzenlenmiştir.

---

²¹¹ Sadece Dokuz Eylül Mimarlık Bölümü (DEÜ), 72 kişilik çift katlı bir otobüs (Altın 2001).

²¹² “...buluşmaya İstanbul dışından katılan mimarlık öğrencilerinin çoğu, İstanbul sokaklarındaki GERÇEK mekanları, atölyelerde gerçekleştirilen SANAL tartışmalara tercih etmişlerdi. Bu belki de onlar için çok daha fazla getirisi olan bir atölyeydi” (Altın 2001: 45-46).

Bir başka “öğrenci inisiyatifi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Şenliği / Mimarlık Fakültesi Haftası olarak kaynaklarda geçmektedir. Etkinlik 6 Mayıs 2003 tarihinde (Şekil 54) iki konferans ile iki işlik olarak duyurulmuştur (Cengizkan 2003). 29 Nisan – 2 Mayıs 2008 tarihleri arasında düzenlenen “on birinci” buluşmada ise yan etkinliklerin dışında “tasarım” temasıyla iki öğrenci ve dokuz öğretim üyesince atölyeler yürütülmüştür (Altun & Köşklük 2008).

Şekil 54. DEÜ Mimarlık Şenliği / Haftası 2003 (Cengizkan 2003).

Gazi Üniversitesi Uluslararası Kış Okulları, Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü bünyesinde 2003 – 2013 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.²¹³ Müfredat dışı bir yaklaşımla kısıtlı süre içinde ve maddi güçlüklerle düzenlenen Kış Okulu ikinci yılında TÜBİTAK’tan, ilk olarak 2007 yılında da ERAMUS programından destek almıştır.²¹⁴ 2012 yılında Erasmus Lifelong Learning Intensive Program (IP) tarafından yeniden üç yıllık fonlanan WIRE, 2014 yılında bu programın sonlanmasıyla yarım kalmıştır (Uludağ 2016: 3-12).

Yurt dışıyla akademik ilişkiler kuran öğretim üyelerince Türkiye’de benzer bir pratik olarak, yurt içi ve yurt dışından katılımcıların birlikte çalıştığı bir haftalık workshop’lar biçiminde

---

²¹³ İlk üçü: I. Uluslararası Kış Okulu (Winter School International Research 2003” 03-07 Şubat 2003, II. 26-30 Ocak 2004, III. 31 Ocak- 4 Şubat 2005, IV. 30 Ocak – 3 Şubat 2006.

²¹⁴ European Winter School in Architectural Design (EWSAD) Nur Çağlar öncülüğünde başlamıştır. Esin Boyacığlu döneminde Winter School Roving Architectural Design Studios (WS-RADS), Zeynep Sökmen Uludağ’ın gerçekleştirdiği son döneminde ise Winter School International Research and Education – Art and Architecture (WIRE) adlarını almıştır.

başlamıştır. Desteklerle müfredatta kendine bir seçmeli ders olarak yer bulmuş, süresi iki haftaya çıkmış ve şehir dışı geziler gerçekleştirilmiştir.²¹⁵ Yurt dışı partnerler çeşitlenmiş, yurt içinden öğrencilerin ilgisi ve katılımı da artmıştır.

Böyle bir çalışmanın gerçekleştirilmesinde karşılaşılan altyapı ve güvenlik endişeleri, idari pozisyonlardaki koordinatörlerin, katılımcıların ve bu heyecanı paylaşan araştırma görevlilerinin çabalarıyla giderilmiştir (Uludağ 2020). Kurum içi ve kurumlar arası kişisel ve akademik yakınlıklar teşkil eden Kış Okulları, katılımcılarında benzer çalışmalara dönük cesaretlendirici bir etki yaratmıştır.²¹⁶

Şekil 55. WIRE 2014 katılımcısı öğrenciler ve akademisyenler (Uludağ 2016: 3-12).

Buluşma 7 (UMÖB) 5 – 8 Şubat 2003 tarihleri arasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi bünyesinde “Sen” temasıyla gerçekleştirilmiştir (Arkitera 2011). MO Ankara 37. Dönem Yönetim Kurulu toplantı kararlarında Buluşma 7 için sağlanan somut destek sabittir.²¹⁷ Buluşma 7, tanıtım yazısında kendini Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğrencilerinin dört yıl boyunca düzenlediği buluşmalar çizgisine (UMÖB) bağlamış, İstanbul buluşmasına

²¹⁵ Kapadokya, Amasra, Eskişehir, Konya gibi.

²¹⁶ Örn. Lusófona Üniversitesi (Portekiz), Eindhoven Teknoloji Üniversitesi (Hollanda) ve Szczecin Üniversitesi (Polonya) benzer projeler gerçekleştirmiştir.

²¹⁷ “5 – 8 Şubat 2003 tarihlerinde ODTÜ’de gerçekleştirilecek ‘Buluşma 7’de Proje Yürütme Kurulu’nun Açık Proje Alanı sunuşu yapması hk.”, “7. Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması hk. (23.01.2003 / 148)”, “7. Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması için Şubemizden haberleşme için talep ettikleri 6000 konturluk kartın alınmasına”, “2 Mart 2003 ‘Eski’ ve ‘Yeni’ Mimarlık Öğrencileri Buluşması hk.” vb. (MO 2004).

(2001) değinmiş, ancak 2002 yılında Eskişehir’de gerçekleşen buluşmayı (Buluşma 7,5) bu çizgiye dahil etmemiştir (MO 2002b).

Temaya dair yayımlanan metinde buluşmanın “eğitimde edilgen kılınan öğrenciyi etken konuma” getirmeyi, bunun için de salt “izleme-tartışma” pratiğinden karşılaşmalar ve birlikte üretim yoluyla uzaklaşmayı hedeflediği belirtilmektedir (MO 2002). Hatta sonrasında Mimarlık Dergisi’nin hazırladığı Mimarlık Eğitimi dosyasında bu vesileyle Ankara’ya gelmiş bulunan genç mimar adaylarıyla yapılan bir söyleşiye de yer verilmiştir (MO 2003). Buna dayanarak buluşmanın bu tartışmaları bir ölçüde etkilediği söylenebilir.

Ancak buluşmaların üniversite kampüslerinde gerçekleştirilmesi, koşulların kısıtlılığıyla başvuruların alınıp bir seçmeye tabii tutulması eleştirilmiştir (Kılınç 2020).

Buluşma 7,5 (UMÖB) 1 – 5 Temmuz 2003 tarihleri arasında İzmir’de Dokuz Eylül Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirilen buluşmanın teması “Kimlik-siz” olarak belirlenmiştir (Akboy 2003; Arkitera 2011).

Bir değerlendirme metninde “7 yıldan bu yana” ifadesinin bulunması, “Mimarlık Öğrencileri Buluşmaları” adıyla anılan geleneğin UMÖB çizgisi olduğuna işaret etmektedir (Elçin & Ekinci 2004). Bu değerlendirmede “atölye kurucuları, seminer düzenleyicileri ve bizzat organizasyon komitesi”nin öğrencilerden oluşması kadar yaklaşık 3000 öğrencinin katıldığı buluşmanın “profesyonelce” oluşu da olumlanmaktadır.

Buluşma 8 7 – 12 Şubat 2004 tarihleri arasında Trabzon’da Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) bünyesinde gerçekleştirilen buluşmanın teması “Yeni” olarak belirlenmiştir (Arkitera 2011). Etkinlik açıkça “Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması” geleneğine bağlı sekizinci buluşma olarak duyurulmuştur (Arkitera 2004). Okul bünyesinde gerçekleşen buluşmada gözlemlenen görece totaliter tutumlar bazı buluşmacılarca yadırganmıştır (Kökner 2020).

1. İstanbul Mimarlık Festivali 4 – 9 Ekim 2004 tarihleri arasında “Hafif Ama Ağır: Mimarlıkta Genç Olma Durumu” başlığıyla Aykut Köksal küratörlüğünde Arkitera Mimarlık Merkezi tarafından tarihî Darphane binalarında düzenlenmiştir (Şekil 56). Bir hafta boyunca farklı yerlerden ve disiplinlerden katılımcılarla mimarlık buluşmaları, paneller, film gösterimleri, sergiler, geziler ve başka etkinlikler gerçekleştirilmiştir (Merdim 2004).

Şekil 56. 2004 İstanbul Mimarlık Festivali (Fotoğraf: Kahraman İnsan)

Dünya Yerleşme Günü²¹⁸ “AMV Genç Mimar Ödülü ve Sergisi” ile başlayan festival kapsamında mesleğin pratik, teori, araştırma, tarih dallarında “önde gelen” isimler bir araya gelmiştir (Dündaralp 2011). Mimarlık dünyasında sonraları önemli yer edinecek ilk ARKİMEET konferansının da gerçekleştirildiği etkinlik bir öğrenci inisiyatifi olarak değerlendirilmese de buluşmalardan âşına genç isimlerin ve mimarlık öğrencilerinin katılımının yüksek olduğu bir etkinliktir (Şekil 57).

---

²¹⁸ Birleşmiş Milletler 1985 yılında Ekim ayının ilk pazartesi gününü “World Habitat Day” olarak belirlemiştir. Çıkış fikri şehirlerin ve kasabaların durumu ile temel barınma hakkı üzerinde düşünmek, insan yaşam alanının geleceği için ortak sorumluluğun anımsatılmasıdır.

Şekil 57. Genç/iş/lik “Charrette” (Fotoğraf: Kahraman İnsan).

Buluşma 8,5 5 – 9 Temmuz 2004 tarihler arasında K.K.T.C. / Gazi Mağusa’da düzenlenmiştir.²¹⁹ Doğu Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi bünyesinde gerçekleştirilen buluşmanın teması “Arkitopya” olarak belirlenmiştir (Arkitera 2004b).

---

²¹⁹ Burada anılan iki kaynaktan farklı olarak bir başka kaynakta bu buluşma “Karadeniz Teknik Üniversitesi” adıyla listelenmiştir (Arkitera 2011).

Şekil 58. 2004 Buluşma 8,5 – UMÖB, Doğu Akdeniz Üniversitesi (“Needet Teymur” 2017).

Buluşma 9 9 – 14 Şubat 2005 tarihleri arasında Kayseri’de düzenlenmiştir.²²⁰ Erciyes Üniversitesi Mimarlık Bölümü bünyesinde gerçekleşen buluşmanın teması “cinnet” olarak belirlenmiştir (Arkitera 2011). Etkinliğin sonunda Buluşma 10’u düzenlemek üzere Çukurova Üniversitesi öğrencileri seçilmiştir.

O yıl 3 – 7 Temmuz 2005 tarihleri arasında İstanbul’da gerçekleşecek olan ve “10.000 kadar katılımcı bekleyen” 22. **UIA Dünya Kongresi**’nin buluşmanın önemli bir gündem maddesi olduğu, hatta buluşmaya Kongre Genel Sekreteri’nin de katıldığı kayda geçmiştir (Ertuğrul 2005).

Buluşma 9,5 bir yıl ara verilen UMÖB’lerin on ikincisi olarak 12 – 17 Temmuz 2006 tarihleri arasında Diyarbakır ve Mardin şehirlerinde düzenlenmiştir.²²¹ Dicle Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğrencilerinin ev sahipliğinde gerçekleştirilen buluşmanın teması “Eski-

---

²²⁰ Bu buluşmayı UMÖB çizgisinde değerlendiren bir kaynakta “12. sırada” olarak belirtilmiştir (Ertuğrul 2005). Araştırma kapsamında rastlanmayan, katılımcıların ve kaynakların da değinmediği bir buluşma yoksa bu bilgi hatalıdır.

²²¹ “1997 yılında başlayıp 2005 yılında ara verilen Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması” (Coşkun vd. 2011).

mez” olarak belirlenmiştir (Arkitera 2011; Ertuğrul 2005). Mezopotamya’ya dair mitolojik bir anlatının yer aldığı duyuru metni, ilk defa iki buluşma geleneği birlikte anıldığı için de önemlidir.²²²

ESTMOB 2007 26 – 30 Haziran 2007 tarihleri arasında Anadolu Üniversitesi öğrencileri tarafından “kesişim” temasıyla Yunus Emre ve İki Eylül kampüslerinde düzenlenmiştir. “Türkiye’nin ilk Mimarlık, Tasarım, Sanat öğrencileri buluşması” olarak duyurulan etkinlik mimarlık öğrencileriyle sınırlı kalmamış, tasarım ve güzel sanatlarla ilgili çeşitli disiplinlerden katılım gerçekleşmiştir (ESTMOB 2008). Yine buluşma çizgileri sarmalanmış, düzenlenen buluşmaların TMÖB’ün devamı olduğu söylemi kurulmuştur.²²³

Burada bir panele davet edilen eski buluşmacılar, etkinliklerin kampüs içinde, konaklamanın yurtlarda gerçekleştirilmesine eleştirilerde bulunmuştur (Omacan 2020).²²⁴ Organizasyonun bağımsızlığı ve içeriğin zenginliğinin buluşmacılara ve “buluşmanın duruşu”na katkılarına, özerklik ve kurumsallık karışımının kritik oranına dikkat çekilmiştir (Kökner, akt. Güney 2007).

---

²²² “Türkiye’deki mimarlık öğrencilerini çeşitli etkinliklerle ortak bir platformda biraraya getirmek amacıyla, TMÖB - Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması ve UMÖB - Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması her yıl belirli periyotlarla...” (MO 2005).

²²³ “daha önce öğrenciler tarafından bağımsız olarak düzenlenen organizasyonun, son birkaç yıldır üniversiteler tarafından gerçekleştirilmesi” (Güney 2007).

²²⁴ “Hem onu organize etme becerisini ediniyorsun (...) hem de (...) üniversitenin ne kadar dahil olacağına sen karar vermiş oluyorsun” (Kökner 2020).

Şekil 59. ESTMOB 2007 afişi

1 – 2 Eylül 2007 hafta sonunda “buluşma müdürü” Saitali Köknar’ın ev sahipliğinde, bir kısmına buluşmalardan âşina olduğumuz arkadaşlarının,²²⁵ onların arkadaşlarının ve duyup gelenlerin katılımıyla yaklaşık altmış kişi **Bozcaada Mimarlık Buluşması’nı** (Şekil 60) gerçekleştirmiştir (Köknar 2007).²²⁶ Buluşma Mimdap ve Arkitera üzerinden duyurulmuş (Mimdap 2007; Arkitera 2007), bir Wordpress web sitesi bir de Google mail grubu oluşturulmuştur (BMB07 2007).

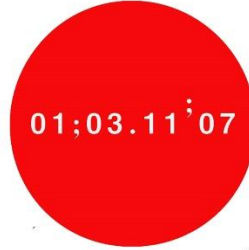
“Yapma sebepimiz TMÖB tabii ki” (Köknar 2020).

---

²²⁵ Konuşmacılar: Saitali Köknar, Deniz Güner, Boğaçhan Dündaralp, Burak Altınışık, Ahmet Önder, Hayriye Sözen, Sinan Omacan, Evren Uzer, Hakan T. Şengün, Ömer Kanıpak, Ertuğ Uçar, Ceren B. Övünç, Can Kaya, Ali Paşaoğlu, Hüseyin Kahvecioğlu.

²²⁶ Yine enformel bağlantılarla bir pansiyon indirim yapmış, bir mimarlık ofisi de şarap ikramında bulunmuştur.

B;

;BOZCAADA;MİMARLIK;BULUŞMASI'07

Şekil 60. Bozcaada Mimarlık Buluşması görseli (Dündaralp 2011).

Bu buluşmanın da heyecanıyla YTÜ Mimarlık araştırma görevlileri, öğretim üyeleri ve öğrencileri²²⁷ kayıt haftasından önce 4 – 9 Şubat 2008 tarihleri arasında “yer(siz)leşme” temasıyla **Kayıtdışı 01** etkinliğini organize etmiştir (Kökner 2020; Arkitera 2008)

Kendini “tasarım”ı eğitimin düzenli yapısından kopararak kişiler üzerinde farkındalık yaratmayı ve onları aynı platformda buluşturmayı amaçlayan oluşum” olarak tanımlayan Kayıtdışı (kayıtdışı 2009), tasarım haftası etkinliklerini 2 – 7 Şubat 2009 tarihleri arasında “liminal”, 8 – 13 Şubat 2010 “doku[n]”, 7 – 12 Şubat 2011 “anomi” temalarıyla gerçekleştirilmiştir. Bundan sonra yapısı değişerek yaratıcı sokak eylemlerine yönelmiştir (Duman & Köm 2017).

Buluşma '10 14 – 18 Haziran 2010 tarihleri arasında Trakya Üniversitesi öğrencileri tarafından “son-uç” temasıyla Ekmekçizade Ahmet Paşa Kervansarayı’nda düzenlenmiştir.

---

²²⁷ Kayıtdışı01 ekibi: Fulya Ö. Akipek, Büşra Al, Büşra Barutçu, Ayşen Ciravoğlu, Şima Coşkun, Banu Çiçek Tülü, Zeynep Çınar, Doruk Çiftçi, Zeynep Dündar, Melike Erker, Canan Erten, Gizem Esmer, Kübra Kaçtıoğlu, Ceren Kılıç, Yelta Köm, Zeynep Oğuz, Tan Oktik, Selim Ökem, Tuğba Öztürk, Esra Sakınç, Sercan Sarıtaş, Sevde Seyhun, Sibel Şenyücel, Atakan Türkoğlu. Ekip süreğen değil sürdürülebilir bir yapıda olup yıllar içinde pek çok değişikliğe uğramıştır.

Konuyla ilgili yayınlar buluşmayı UMÖB²²⁸ “veya” TMÖB’le²²⁹ bağlantılı olarak duyurmuştur.

Ülkenin çeşitli bölgelerinden mimarlık öğrencileri, tanınır meslek insanlarının katıldığı söyleşi, gezi ve atölye çalışmalarıyla “insan, toplum ve mimarlık eğitimi” konularında bir tartışma ve üretim ortamı içinde buluşmuştur. Tema, zamansal bir sürdürülebilirlik kaygısıyla mimarlık mesleğini “uç” noktalara taşıma fikri üzerinden açıklanmıştır (MO 2010).

Baykuşlar Toplanıyor ilk buluşmasını 25 – 31 Temmuz 2010 tarihleri arasında TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yaz Okulu Komisyonu öğrenci üyeleri²³⁰ tarafından İYTE Mimarlık Fakültesi’nin ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir (Şekil 61). “İz” olarak belirlenen tema kapsamında “büyük oranda” öğrencilerin gerçekleştirdiği etkinliğe katılımcılar, organizasyon ve yürütücülerle toplam 147 kişi katılmıştır (Alpaslan 2010). Buluşmada Eskişehirli mimarlık öğrencileri de 2011’de gerçekleştirmeyi planladıkları “yaz okulu”nu tanıtmıştır.²³¹

---

²²⁸ “...ilki 1997 yılında Ankara Gazi Üniversitesi’nde düzenlenmiş, daha sonra sırayla İstanbul, Ankara, İzmir, Trabzon ve Gazimagusa şehirlerinde devam etmiş ve 9.su Kayseri’de düzenlenmiştir. (...) Kayseri’den sonra devamı için yer olarak önce Çukurova, ardından da Trakya Üniversiteleri’nin belirlendiği, ancak çeşitli aksaklıklar nedeniyle Adana’da gerçekleştirilemeyince devamı da gelmeyen buluşmaları kaldığı yerden devam ettirmek...” (MO 2010). “9.’su Kayseri’de, 10. Buluşma ise geçtiğimiz yıl Haziran ayında Edirne’de” (Arkitera 2011).

²²⁹ “Geçmiş yıllarda belirli dönemlerde ortak bir tema altında gerçekleştirilen mimarlık öğrencileri buluşmaları Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması (TMÖB) veya Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması (UMOB) adı altında her yıl farklı bir üniversitenin evsahipliğinde gerçekleştiriliyor.” (MO 2010).

²³⁰ İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Dokuz Eylül, İzmir Ekonomi ve Yaşar Üniversitesi öğrencileri.

²³¹ Bkz. Bademlik Tasarım Festivali.

Şekil 61. Baykuşlar Toplanıyor (Alpaslan 2010): Solda Hasan Topal, Sağda “İz” Söyleşisi.

Gece atölyelerinin (Şekil 62) yanı sıra geziler, söyleşiler, sergiler ve boş zaman aktiviteleriyle Baykuşlar iki kere daha toplanmıştır (Duman & Köm 2017). BT’11 23 – 29 Temmuz 2011 tarihleri arasında Urla Karantina adasında temasız olarak gerçekleştirilmiştir (İSMD 2011). Konaklama için Sağlık Bakanlığı’na ait bir tesisle anlaşılmış,²³² ancak öğrenciler uyumak için “genelde” plajı tercih etmiştir (ekşisözlük 2011).

9 – 16 Temmuz 2012 tarihleri arasında Baykuşlar son defa, çoğunlukla öğrencilerin düzenlediği atölyelerde toplanmıştır. Günümüzde web siteleri kapansa da sosyal medya hesaplarından zaman zaman UMÖB, Tasarım Köyü İzmir ve Mimarlar Odası etkinliklerine dair paylaşımlar yapılmaktadır.

Şekil 62. Solda BT’11 Gece Atölyesi (BT 2013), Sağda BT’12 Katılımcı Röportajı (BT 2012).

UMÖB ‘10,5 19 Ocak – 4 Şubat 2011 tarihleri arasında Dokuz Eylül Üniversitesi öğrencileri tarafından “35’e 50” temasıyla yine İzmir’de düzenlenmiştir.

---

²³² Konfor beklentisi ve kaynakların kullanımını sorgulanmış, öğrenci – yürütücü ilişkilerinde birtakım sorunlar yaşanmıştır (Özdel 2020). Bu durum, ilk buluşmalarda geçmişle eleştirel bir karşılaşma imkânı olarak değerlendirilen yürütücü rollerinin sonraki buluşmalarda erk temsili olarak değerlendirilmesiyle ilişkili olarak da okunabilir.

UMÖB '11 26 Haziran – 3 Temmuz 2011 tarihleri arasında Eskişehir üniversiteleri öğrencileri tarafından “yüz yüze” temasıyla Karakayalar’da düzenlenmiştir.

UMÖB '11,5 22 – 29 Ocak 2012 tarihleri arasında Lefke Avrupa Üniversitesi ve Girne Amerikan Üniversitesi öğrencileri tarafından “sınır” temasıyla Kıbrıs’ta düzenlenmiştir (Şekil 63). Bu ve sonraki iki buluşmada çekilen fotoğraflar Mahmut Özpınar’ın kişisel web sitesinde toplanmıştır.

Şekil 63. UMÖB '11,5 Kıbrıs (Özpınar 2012).

22 – 23 Mart 2012 tarihleri arasında İstanbul’da düzenlenen **UMAR** Genel Kurulu’nun ardından **UIA** 1. ve 2. Bölge Koordinasyon Toplantısı da 24 Mart 2012’de İstanbul’da gerçekleştirilmiştir (UMAR 2020).

Nisan 2012’de kurulan Özyeğin Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, buluşma benzeri etkinlikleri (Şekil 64) Mimarlık Lisans programına 2 AKTS kredili ve 10 işgünü **zorunlu staj** olarak eklemiştir:

“Öğrencilerin sürmekte olan bir bilimsel veya meslekî araştırma projesi kapsamında araştırmacı veya araştırma yardımcısı olarak görev alarak; yaz okulu, atölye, mesleki etkinlikler (kurslar dışında), arkeolojik kazı, belgeleme ve alan çalışmalarında çalışarak; mimarlık araştırmaları konusunda deneyim kazanması” (Özorhon vd. 2014).

Şekil 64. Özyeğin Üniversitesi yaz stajlarından bir an (Özorhon vd. 2014).

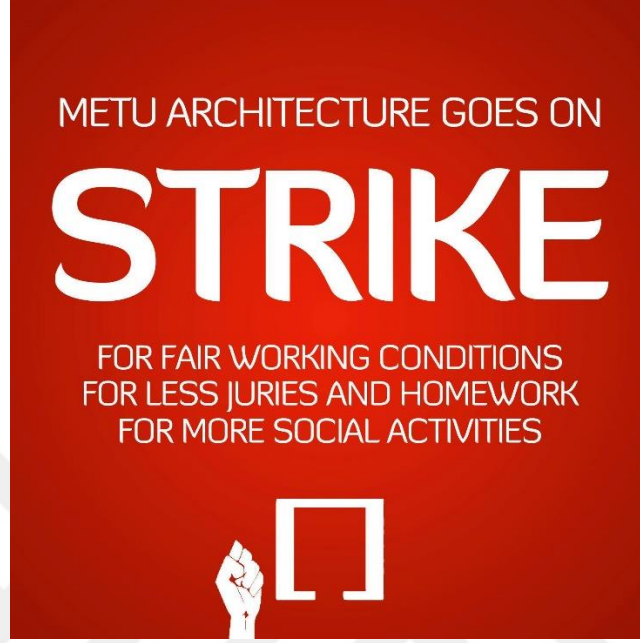
UMÖB '12 16 – 24 Haziran 2012 tarihleri arasında Erciyes Üniversitesi öğrencileri tarafından “zamansız” temasıyla Kayseri’de düzenlenmiştir (Şekil 65).

Şekil 65. UMÖB '12 Kayseri (Özpınar 2012).

Aralık 2012’de **ODTÜ Mimarlık** Bölümü öğrencilerinden ders yükünün etkisiyle sinir krizi geçirenler olmuştur. Öğrenciler okul dışında hiçbir şeye zaman ayırmadıkları hâlde teslimlere yetişemedikleri için örgütlenmiş, konuyla ilgili hazırladıkları görsel (Şekil 66) ve yazıyı çevrimiçi mimarlık platformlarında anonim olarak paylaşmıştır. Kantinde ve sosyal medyada büyüyen tartışmalar teslimlerin ertelenmesi gibi “günü kurtarma” motivasyonlarından zamanla farklı bir mimarlık eğitimi tartışmalarına evrilmiştir. Konunun

kurum dışına yansımaları öğretim üyelerini rahatsız etmiş, yönetim öğrencilerin ders yükünün azaltılması talebini dikkate almış, paylaşımlar kaldırılmıştır.

Şekil 66. METU STRIKE 2012

UMÖB '12,5 3 – 11 Şubat 2013 tarihleri arasında Anadolu Üniversitesi²³³ ve Dicle Üniversitesi²³⁴ öğrencileri tarafından “bulmaca” temasıyla Diyarbakır’da düzenlenmiştir.

Katılımcılar otogardan ve havaalanından karşılanmış, ilk gece kokteyli, protokol konuşmaları ve müzik dinletisi üniversite mekânlarında yapılmıştır. Yemek çoğu zaman yerel sponsorlar ve hayırseverler tarafından karşılanmış, konaklama KYK yurtlarında sağlanmıştır. Ritim, Tiyatro, Sinema, Mekân ve İnsan atölyeleri düzenlenmiştir. Buluşmadan “toplu fotoğraf”, “badem şarabı”, “şaraptan fal” gibi espriler çıkmıştır.

Program dahilinde birlikte tiyatroya gidilmiş, bir kısmı öğretim görevlileri eşliğinde pek çok gezi düzenlenmiştir (Şekil 67). Konferans salonunda, Hasanpaşa Hanı’nda, Sülüklühan’da, On Gözlü Köprü’de, Deyrulzafaran’da, Dengbej Evi’nde, Diyarbakır Kalesi’nde, Suriçi’nde, Gazi Köşkü’nde, Mardin Olgunlaştırma Enstitüsü’nde, Behram Paşa Camii’nde,

---

²³³ Gizem Erol,

²³⁴ Gökhan Çelik,

Ulu Cami’de, Sabancı Müzesi’nde, Hasankeyf’te, sıra gecesinde, mağaralarda, sokaklarda, servis ve hatta belediye otobüsünde halay çekilmiştir.

Şekil 67. UMÖB '12,5 Diyarbakır "bulmaca" Kent Gezisi (Özpınar 2013).

Son atölye, organizasyon ekibince “bulmaca” temasıyla düzenlenmiştir (Şekil 68). Katılımcılar gruplara ayrılmış, verilen ipuçlarını çözerek şehir merkezinde bir tür “hazine avı” oynamıştır. Gelenek olduğu üzere buluşma sonrası katılımcıların çeşitli şehirlerde bir araya geldiği “12.75”, “12.99”, “SMÖB” gibi küçük ölçekli devam buluşmaları yapılmıştır.

Şekil 68. UMÖB '12,5 Diyarbakır "bulmaca" Tema Atölyesi (Özınar 2013).

Bu buluşma yoğun programıyla ses getirmiştir. Facebook grubunda diğer buluşmaların duyurusu, doğum günü kutlamaları, popüler kültür göndermeleri, dergi ve radyo yayınları, bölümler hakkında bilgi alışverişi, proje dwg paylaşımları, blog'lar ve #DirenGezi paylaşımları yapılmıştır. Şubat 2020 itibariyle grubun 1500'den fazla üyesi mevcuttur.

10 – 11 Mayıs 2013 tarihleri arasında gönüllü ESOGÜ Mimarlık Bölümü öğrencileri tarafından Eskişehir'de gerçekleştirilen **Bademlik Tasarım Festivali (BTF)** “düşün-tasarla-tartış” temasıyla duyurulmuştur (Şekil 69). Festival 26 – 27 Nisan 2014 “istila”, 23 – 26 Nisan 2015 “leke”, 6 – 8 Mayıs 2016 “Düzen dağıldığında tasarım ne yapar?”, 6 – 14 Nisan 2017 “5N 1Müdahale”, 27 – 29 Nisan 2018 “geçmişşimdi şimdigelecek” temalarıyla gelenekselleşmiştir (BTF 2016).

Şekil 69. BTF 2013 ekibi (MO 2013).

Okul kampüsünde yer alması ve büyük sponsorluk anlaşmalarıyla kimi zaman öğrenci inisiyatifi niteliğine ilişkin tartışmalara konu olsa da BTF, tema çevresinde biçimlenen atölye, sergi ve söyleşilerle tasarım disiplinlerini buluşturmaya devam etmektedir (Şekil 70).

Şekil 70. BTF'16 "Tiles in Motion" (BTF 2016).

2013 "güzünde" İstanbul Teknik Üniversitesi Taşkışla Mimarlık Fakültesi'nden bir arkadaş grubu, çocuklarla mimarlık nasıl olur diye merak ederek **Yerden Yüksek** öğrenci

topluluğunu kurmuştur (Şekil 71). İstanbul, civar köyler ve Domino turuyla farklı şehirlerde²³⁵ atölyeler düzenlemişlerdir. Yerden Yüksek hem çocuklarla mimarlık yapmış hem de mimarlık öğrencileri arasındaki iletişim ağını güçlendirmiş, yeni bağlantılara ve topluluklara enerji vermiştir (YY 2020).

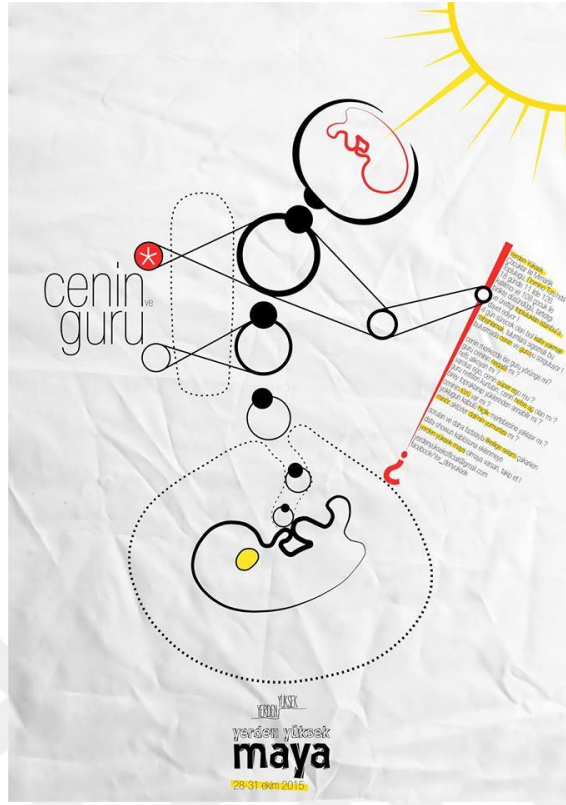

Şekil 71. Yerden Yüksek vol. 8 “ç a r ş a f” (YY 2014).

28 – 31 Ekim 2015 tarihleri arasında MO İstanbul Büyükkent şubesinde düzenledikleri “Cenin ve Guru” Maya kampı (Şekil 72) ile tur boyunca kurulan ilişkiler tazelenmiş, etkinliğin sonunda bir çevrim içi radyo fikri ortaya çıkmıştır. Radyo Maya kısa bir süre için aktiflik göstermiş, sonrasında topluluk ve iletişim ağı çözülmeye uğramıştır. Sosyal medya hesapları en son UMÖB, Fikir Sanat Tasarım ve Çizemem Anlatmam Lâzım paylaşımlarında bulunmuştur.

---

²³⁵ Kocaeli, Trabzon, Mardin, Mersin, Kayseri, Ankara, Eskişehir, İzmir, Bursa, Edirne, Tekirdağ.

Şekil 72. Yerden Yüksek “Maya” afişi.

2013 yılında Alsancak eski Tekel deposunun yeniden işlevlendirilmesi de tamamlanmış, MO İzmir Şubesi'nin hizmetlerine olanak sağlayacak **İzmir Mimarlık Merkezi** servis mekânları, atölyeleri ve eğitim salonlarıyla açılmıştır (Topal 2013).

Türkiye'nin yakın tarihi ve mimarlık öğrenci buluşmaları, kimi zaman şaşırtıcı biçimde keşişen, sarmalanmış ilişkiler içindedir. 2013 Haziran'ına gelirken Gökçeada '93'ün 20. yılı hasebiyle bir **arşiv** ve yayım (sözlük) heyecanı doğmuştur (Dündaralp 2020). Devam eden arkadaşlık ilişkileriyle kişisel arşivler Sinan Omacan'da toplanmış, kurulan web sitesi ve Facebook sayfası aracılığıyla da başka buluşmacılarla temasa geçilmiştir.²³⁶

---

²³⁶ <http://tmob.org/> adresinin arşivlenen son görüntüsü 9 Ekim 2016 tarihlidir (TMÖB 2016). Yine artık aktif olmasa da Facebook sayfası erişime açıktır (TMÖB 2013). “TMÖB İletişim Ağı Oluşturma Çalışması” adıyla mevcut adreslere gönderilen tarihsiz, anonim bir formda adres olarak Asmalımescit Bilgir Han gösterilmiştir (TMÖB Arşivi).

Şekil 73. S. Omacan'ın "ofisteki kutu" nam-ı diğer TMÖB Arşivi

Şekil 74. TMÖB Arşivinde disketler, ses kayıtları ve diyalor.

Derken 27 Mayıs 2013'te belediyenin iş makineleri **Taksim Gezi Parkı**'na girmiştir. Sosyal medya yoluyla yapılan eylem çağrıları önce İstanbul ardından tüm Türkiye ve dünyanın çeşitli yerlerinden yanıt bulmuştur. Direniş ağırlıklı olarak üniversite öğrencileriyle büyümüş (Tanyaş 2015), hükümet güçlerinin yoğun saldırılarıyla şiddetli çatışmalar gerçekleşmiştir.

Şekil 75. AKM cephesi #DireniGezi (Bianet 2019).

Liseden sonra üniversiteye gelen öğrencilerin heves ve inisiyatifleri öncelikle mevcut **öğrenci kulüplerine** yansımaktadır. Bu dönemde üniversite ve yurt yönetimleriyle yaşanan anlaşmazlıkların katılımcı öğrenciler tarafından desteklenmediği örnekler görülmüştür.²³⁷ Ancak çeşitli yaptırımlara ve sansürlere maruz kalınsa da kulüp çalışmaları devam etmiş, böylece örneğin sonraki buluşmalarda sıkça karşılaşacağımız GTÜ Mimarlık Tasarım Topluluğu (MİTA) kurulmuştur.

UMÖB '13 23 – 30 Haziran 2013 tarihleri arasında Balıkesir Üniversitesi öğrencileri tarafından “Odak” temasıyla Zeytinli’de düzenlenmiştir.

Program Diyarbakır’a kıyasla daha gevşek tutulmuş ancak Oda’dan konuşmacıların “Gündem” paneli, geziler ve bir tekne turu gerçekleştirilmiştir. Buluşma çoğunlukla kamp yerinde görev listelerine göre uyandırma, kahvaltı hazırlama, öğrenci atölyeleri, öğle ve akşam yemeği dağıtımını, temizlik monotonunda geçmiştir. Akşamları ağaçlar altına yuvarlak dizilen plastik sandalyelerde atölye kritikleri, geceleri dağınmış küçük gruplar hâlinde gündelik dedikodulara, mimarlığa, Gezi Parkı’na dair efkâr, öfke, umut mezeli tartışmalar gerçekleşmiştir.

İstisnâî bir zaman-mekânda yolları kesişen ve birbirleriyle konuşacak ne çok şeyleri olduğuna şaşırarak, farklı farklı sosyal çevrelerden mimarlık öğrencileri arasında sağlam

²³⁷ “Bir anda on kişi kalkıp alkışlamaya başladı müdürü!” (Koçoğulları 2020).

yakınlıklar oluşmuştur. Amatör fotoğrafçılar, katılımcıların sosyal medyaları için bol bol profil fotoğrafı çekmiştir.

Bir haftanın sonunda sonraki senenin seçimi yapılmış, katılımcılara bir katılım belgesi verilmiş, kendiliğinden bir de su savaşı cereyan etmiştir. Gece sponsor firmanın gönderdiği gelişmiş ses sistemli arazi aracı çevresinde kapanış eğlencesi düzenlenmiştir.

Buluşmanın Wix tabanlı bir web sitesi ve Twitter hesabı olsa da iletişim daha ziyade Facebook ve e-posta yoluyla gerçekleştirilmiştir. Facebook grubunda gifler, karikatürler, buluşmada çekilen fotoğraf ve videoların Dropbox linkleri, #DirenGezi haberleri, buluşma programı, başka atölye ilanları ve “afiş astım” fotoğrafları²³⁸ paylaşılmıştır. Grupta Şubat 2020 itibariyle 800’den fazla üye vardır.

Şekil 76. UMÖB 13 Hatırası (Gökten 2013).

UMÖB ’13,5 13 – 19 Ocak 2014 tarihleri arasında Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi öğrencileri tarafından “izdönüşüm” temasıyla Antakya’da düzenlenmiştir.

---

²³⁸ Buluşma öncesi hazırlanan afiş dijital ortamda paylaşılmakta, eski buluşmacılar da kendi imkânlarıyla bunların çıktılarını alıp bölüm duyuru panolarına asmaktadır. Asılan afişin önünde çekildikleri fotoğrafı buluşma grubunda paylaşmak o dönem bir tür gelenek hâline gelmiştir. Bunun elbette organizasyon ekibini hangi okullara ulaşabildiğine dair bilgilendirme gibi bir işlevi de vardır, muhtemelen buradan çıkmıştır.

Okuldaki eski buluşmacıların teşvikiyle²³⁹ Antakya buluşmasına GTÜ MİTA'dan ciddi bir katılım gerçekleşmiştir. Buradaki gözlemleriyle buluşmaların organizasyon sorunları ve bağımsızlığına dair eleştiri geliştirilmiştir. Beşir Alğan etkili kaynaşma ortamı sonraları yine önemli bir buluşma figürü olacak Furkan Koçoğulları ve MİTA ekibini “nasıl bir yük aldıklarının farkında olmadan” adaylık sunumu yapmaya teşvik etmiştir (Koçoğulları 2019). İddiali sunumları yılların buluşmacısı güçlü bir aday olan Eskişehir'e²⁴⁰ karşı oylamayı kazanmış, öğrenciler bir yıl sonraki buluşmayı Gebze'ye taşımışlardır.

UMÖB'14 için aday olup az bir farkla kaybeden “yir-mi” öğrenci grubundan Muzaffer Çınar ve Ali Can Paç “**Mimarlık Öğrencileri Muğla'da buluşuyor**” adıyla 19 – 26 Haziran 2014 tarihlerinde “düşün-kurcalı-şaşırt” temasıyla Köyceğiz'de bir buluşma düzenlemiştir (MÖMB 2014).

UMÖB '14 21 – 29 Haziran 2014 tarihleri arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi öğrencileri tarafından “red” temasıyla Trabzon'da düzenlenmiştir.

Bu buluşmada ünlü isimler ve Oda bağlantılarıyla yoğun bir atölye süreci yaşanmış, seçim vaatlerindeki gibi ülke dışına bir de Batum (Gürcistan) gezisi düzenlenmiştir. Buluşmanın önemli figürü Hatice Özçelik eleştirildiği didaktik yaklaşımına karşın katılımcıları derinden etkilemiş, sonraki buluşmalara deneyim aktarımında önemli bir rol oynamıştır (Koçoğulları 2019). Nitekim eleştiriler de bir şekilde inisiyatif alıp sorumluluğunun bilincinde olmakla demokratik bir ortam sağlamak arasında organizasyon ekibinin her buluşmada yeniden kurduğu dengeyle ilişkili değerlendirilmektedir.

Eş zamanlı olarak Kocaeli Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden “bir avuç öğrenci” sosyal medya ve çevrimiçi mimarlık yayınları üzerinden reaktif bir paylaşımda bulunmuştur.²⁴¹ Bu

---

²³⁹ Enver Alter, Görkem Ertuğrul (Balıkesir).

²⁴⁰ Mehmet Ali Gasselöğlü, Arif Gönül

²⁴¹ Tam metin: “BİZ... Her siyasi görüşten, bakış açısından, anlayıştan, ülkenin dört bir yanından gelmiş bir avuç öğrenciyiz. Hiçbir kurumu, derneği, kulübü, odayı, oluşumu temsil etmiyoruz. Tek ortak noktamız Kocaeli Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde olup Mimarlık eğitimi alamıyor olmamızdır. FAKÜLTEMİZDE yönetim eş merkezli akademisyen baskısının ve tehditlerinin haddini aşması, hiyerarşik düzenin baskın bir şekilde uygulanması, öğrenciyle hiçbir şekilde iletişim kurulmaması ve iletişim taleplerinin reddedilmesi;

paylaşımına UMÖB'14 desteği gecikmemiş, “Mimarlık Öğrencilerinden Türkiye Mimarlık Gündemi Eleştirisi” başlığıyla Arkitera ve Kolokyum'da yayınlanmıştır (Şekil 77).

öğrencilerin fikirlerinin, önerilerinin önemsenmemesinden dolayı kendimizi ifade edemediğimiz, fikirlerimizi sunamadığımız bu ortamda; okul içinde ve dışında alternatif eğitimin kılcallarını arayıp kendimize bir şekilde yetmeye çalışırken artık fakülte içinde mimarlık ortamını soluyamaz hale getirildik. Biz, zihinlerimize yapılan baskının, emeklerimize yapılan haksızlıkların ve kişiliklerimize yapılan saygısızlıkların haddini aştığı süreçleri yaşamaktayız. Bu durumun ilerleyerek devam edeceğinden endişe duyuyoruz ve ne yazık ki yazmaktan başka çaremizin olmadığını düşünüyoruz! Hayatın her alanında özgürce söylememiz, tartışmamız gerektiğine inandığımız fikirlerimizi söyleyemediğimiz, akademisyenlerin tartışılmaz bildikleri kurallara kafa sallamayı görev kabul ettirilmek istenmemizden; Düşüncelerin önemsenmediği, atölyelerin öğrenciyi piyasaya hazırlamaktan ibaret olduğunu düşünen ve sürekli tehditlerle atölye süreçlerimizin yürütülmesinden, Kendi egolarını tatmin etmek için konferans düzenleyip konuşmalar yapan fakülte yönetiminden; Konferanslara yoklama zoruyla öğrenci götürülen zihniyetten; Öğrenci etkinliklerinin asılamadığı fakülte koridorlarında adeta ibret-i alem olsun diye yoklamadan kalan öğrencilerin teşhir edildiği kağıt parçalarından; Hocaların egolarını kustukları kap gibi davranıldığımız, fakülte katlarının ego hangarına dönmüş olmasından; SİZDEN, ve Egolarınızı yüceltmek uğruna elimizden geleni yapmadığımız için; Sorgusuz sualsiz kabul ettiğimiz için; Israrla cevap aramadığımız için; Mücadeleden kaçtığımız için; Arkadaşlarımızı sizin önünüzde yalnız bıraktığımız için; Yalakalık yapamadığımız için; Sizden ve notlarınızdan korktuğumuz için; Baskılara karşı direnemediğimiz için; KENDİMİZDEN UTANIYORUZ!!! Bizler tasarım öğrencileri olarak üretim yapacağımız mekanların ve kafaların tamamen hür ve kaygısız olmasını istiyoruz.” #biravuçöğrenci #tasarımözgürlüktür

Türkiye Mimarlık Gündemine,

Türkiye'de eğitimin her safhasında ve her branşında olduğu gibi mimarlık eğitimi ve mimarlık ortamında da süre gelen problemler dayanılmaz boyutlara ulaşmıştır. Bizler bu sorunları dert edinen ve problemlerden birinci dereceden etkilenen mimarlık öğrencileri olarak düşündüklerimizi kaleme alıyoruz. Akademisyen ve öğrencilerden oluşan bu yapının ana ekseninin öğrenci olduğunu görmeyen gelen mevcut akademik yapılanmalara karşı, mağduriyetimizden öğrendiklerimizin bu sorunsalın çözümünde etkin bir rol oynayacağını düşünmekteyiz.

Türkiye'nin dört bir yanındaki mimarlık eğitimi işleyişinde süre gelen,

- Hiyerarşik düzenin öğrenci aleyhine suistimal edilmesi,
- Akademik yetkinliğe ulaşamamış kişilerin mimarlık eğitimi vermekle görevlendirilmesi,
- Ortaya çıkan ürünün yok sayılıp, kişiler arası ilişkilerin değerlendirilme kriteri olarak kabul edilmesi,
- Akademik kadro içindeki sorunların öğrenciye yansıtılması,
- Mimarlık ortamını geliştirerek değiştirmek isteyen öğrencilerin, idari prosedürlere öne sürülerek engellenmesi,
- Eğitimin bilimsellikten uzaklaştırılarak niteliksiz ve piyasa odaklı hale getirilmesi,
- Akademilerin döner sermaye adı altında ticarethanelere evriltilmesi,
- Mimarlık eğitimi veren kurumların fiziksel olanaksızları bir yana, varolan imkânların öğrenci kullanımından esirgenmesi,
- Akademisyenlerin, karşılarındaki öğrencilerin ergin birer birey olduğu gerçeğini göz ardı etmeleri,
- Bazı akademisyen ve proje yürütücülerinin kendi kişisel menfaatleri doğrultusunda öğrencileri basamak olarak kullanması

gibi problemler, ülkemiz mimarlığının geleceği açısından bizleri endişelendirmektedir.

Geleceğin mimarları olarak bizler, bu sorunlar karşısında sessiz kalmayı reddederek, kendi geleceğimizi ne gün aşırı değişen ülke politikalarına, ne rant odaklı idari yapılanmalara, ne de akademisyenlerin kişisel hırs ve çıkarlarına kurban etmeyeceğimizi ilan ediyoruz. Tüm bu sorunlara çözüm olarak ilk adımda, akademi idaresinin, öğrenci-akademisyen işbirliği ile gerçekleştirilerek okulların demokratik bir yapıya kavuşturulması gerekliliğini savunuyoruz.

Sorunlarımızı demokratik bir şekilde tartışıp çözüme kavuşturmak için akademik ve idari kadroyu gerçekleştireceğimiz fiziksel ve interaktif ortamlardaki forumlara davet ediyoruz.

Bu yazıyı kaleme alan UMÖB katılımcılarından, bu sorunları tekrar gündere getiren Kocaeli Üniversitesi MTF öğrencilerine selam olsun.

Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması katılımcıları

Şekil 77. UMÖB'14 "Red" bildirisi

Buluşma sonrası GTÜ MİTA ekibinin **EASA**'yla direkt bir teması söz konusu olmuştur. Burada paralel etkinlikler, eğlenme kültürü, atölye yürütücülerinin hiyerarşi dışı davranışlarıyla kendini gösteren “serbestlik” ve buluşmalara dair oldukça ciddiye alınan tartışma ortamı ekibi derinden etkilemiştir (Koçoğulları 2019).

Böylece **Lansman:#ondörtbucuk** adıyla 19 Ekim 2014'te İstanbul SALT Galata'da bir etkinlik düzenlenmiş, gelecek buluşmanın temasının açıklandığı bir ara buluşma olmuştur. Ayrıca diğer buluşmalardan farklı olarak bir Facebook grubu değil sayfası açılmıştır (UMÖB'14,5 2014).

UMÖB '14,5 12 – 18 Ocak 2015 tarihleri arasında Gebze Teknik Üniversitesi öğrencileri tarafından “geçit” temasıyla Gebze'de düzenlenmiştir.

Etkinlik boyunca ekibin inisiyatif almakla gelen, katılımcılardan ayrışma davranışı yine dengelenmeye çalışılmıştır. Eğlence için Simurg müzik grubu çağırılmış, grubun söylediği Türkçe, Kürtçe, Zazaca, Ermenice, Lazca, Arapça şarkılardan bazı katılımcılar rahatsız da olmuştur. Üniversitenin güvenlik görevlileri etkinliği uzaktan takip etmiştir.

EASA'daki tartışma ortamının yıllar içinde gelişen başka bir kültürün ürünü olduğu farkındalığıyla kimi öğelerin²⁴² burada yeniden üretilmesi yönünde aktif bir çaba gösterilmiştir (Koçoğulları 2019). UMÖB'lerde eleştirilen oy çokluğuyla seçilme sistemini oy birliğine çevirerek daha nitelikli hâle getirme umuduyla sunumlar ve oylama programda ayrılmış, etkinliğin son gününe bırakılmamıştır. Daha önce adaylar sunumlardan sonra hemen oylanırken bu defa sorular yoluyla aktif bir tartışma ortamı oluşturulabilmiştir.²⁴³

Buluşmaların çoğunlukla mimarlık öğrencilerinin katılımına açık olması tasarım disiplininin diğer katılımcıların, özellikle iç mimarlık öğrencilerinin dikkati çektiği bir problem olarak tartışılmıştır. Nitekim bir sonraki buluşmada (UMÖB'15) diğer tasarım disiplinlerinden katılım daha yüksek olmuştur (Koçoğulları 2019).

“EASA'yi örnek aldık ama UMÖB'ün ayarlarıyla çok da oynamadan”
(Koçoğulları 2019).

Dolayısıyla bu buluşma belki de Gökçeada'93'ten sonra EASA etkisinin en çok görüldüğü buluşmalardan biridir. Eski buluşmacılardan da buluşmaya katılım olmuş, bir kısmının bu heyecanı paylaşması mutlu ederken bir kısmının verdiği “denetleme” hissi rahatsız etmiştir (Koçoğulları 2019). Buluşmadaki yeni uygulamalar kimilerince gereksiz, kimilerince özgünlükten uzak bulunmuş, buluşma olumlu ve olumsuz bulunan yönleriyle organizasyon, katılımcı ve eski buluşmacılarca tartışılmıştır (Kökner 2020).

EASA'da kalan buluşma malzemelerinin ve bütçesinin bir sonraki buluşmaya gönderilme geleneği de örnek alınmıştır.²⁴⁴ İkna için organizasyon ekibine birer yastık, katkıları karşılığında fakülteye de birkaç malzeme bırakılarak kalan her şey İzmir'e kargolanmıştır (Koçoğulları 2019).

---

²⁴² Sosyal medyada mimarlık öğrencisi olmanın getirdiği yazılım bilgisiyle görsel bir “markalaşma”, katılımcılar için kitapçık, atölyeler gibi kurgulanmış eğlenceler, buluşma bileklikleri gibi. Bunlar o dönemde buluşmalarda görülmeyen uygulamalardır.

²⁴³ Samsun adaylarından birinin ekonomik bir soruya babasının mal varlığıyla yanıt vermesi üzerine Gaziantep ezici bir çoğunlukla seçimi kazanmıştır.

²⁴⁴ “UMÖB'de öyle bir şey yoktu o zaman” (Koçoğulları 2019).

UMÖB '15 27 Temmuz – 3 Ağustos 2015 tarihleri arasında Dokuz Eylül Üniversitesi ve Yaşar Üniversitesi öğrencileri tarafından “İzmir Tasarım Köyü” temasıyla Seferihisar Düzce köyünde düzenlenmiştir.

Organizasyon ekibi²⁴⁵ buluşmaların arşivlenmesini önemli bulmuş, bir önceki organizasyon ekibinden talepte bulunmuştur. EASA “Umbrella” fikrini andıran ancak gazeteyle birlikte video ve sosyal medyayı da içeren **Depo** atölyesi böyle oluşmuştur.²⁴⁶ UMÖB için de kullanılan popüler “heterotopya” kavramıyla ilgilenirse de Depo’nun akademik bir içerik üretmekten ziyade eğlenceli spekülasyonlar yaparak katılımcıları kaynaştırma gibi bir işlevi olmuştur.

Şekil 78. Üstte: Depo’15. Üstte: Logo. Altta: 2. sayının içeriği (Tasarım Köyü 2015).

içeride ne var?

Okunmayan Editör Yazısı	2
İçerik/bağlantılar/takvim/kayıp kutusu/hava durumu	3
Buluşmanın Ardından...	4
Özel Haber dizisi	5
Köy Röportajları (Işık Atölyesi)	6
Ertuğrul ‘Traçovski’ Erkan, UMÖB ü Konstrüktivist bir açıdan okumak	7
‘Cır-Cır’ Magazin Eki	8
Sapsarı İlanlar	9
Ufak Haberler	9
Atölyeler	10-11
Sosyal Sayfa	12

bağlantılar

canlı yayın programı		platformlar
		
	03 Ağustos 2015 Pazartesi (18.00’dan sonra)	 youtube.com/user/depo
	Sanat Bahçesi Seçimler	 issuu.com/depo
		 facebook.com/depo

²⁴⁵ Deniz Yıldırım, Ayşe Hilal Toprak

²⁴⁶ Kübra Selen Köse, Furkan Koçoğulları, Enver Alter, Serhat

Buluşmanın yazın ve İzmir’de yapılmasının etkileri olmuştur. “Temmuz sıcaklığında” yoğun atölye ve konferans programı katılımcıların hareket alanını kısıtlamış, dinlenme, gezme, eğlenme için küçük gruplar hâlinde bir dağılma görülmüştür. Organizasyon ve katılımcılar arasında gerilim artmış, ayrıca mülteciler ve ülke gündemiyle ilişkili olarak farklı etnik hassasiyetler görülmüştür.²⁴⁷

UMÖB adının geçmemesi de birtakım eleştirilere yol açmıştır. Kimileri bu durumu organizasyonun UMÖB çizgisinden ayrı gelecek planlarına, kimileri de “ulusal” sözcüğüne bağlamıştır. Nitekim **Tasarım Köyü**, UMÖB’15 sonrasında ayrı bir inisiyatif olarak 27 Ağustos – 5 Eylül 2016 tarihleri arasında Seferihisar Turgut Köyü’nde ve 16 – 23 Eylül 2018 tarihleri arasında Seferihisar Ulaş Köyü’nde buluşmalar gerçekleştirmiştir (TKİ 2020).

Buluşma sonunda organizasyon sert eleştiriler almış, bunlara karşı bir öğretim görevlisi savunma yapmıştır. Adaylık sunumları en son yapılmış, İstanbul seçilmiştir. Ancak malzemelerin sonraki buluşmaya gönderiminde birtakım aksamalar olmuştur.

UMÖB ’15,5 24 – 31 Ocak 2016 tarihleri arasında Gaziantep Üniversitesi öğrencileri tarafından “ivme” temasıyla Gaziantep’te düzenlenmiştir.

Depo burada gazete üzerinden devam etmiştir. Düzenlenen UMÖB tartışması için eski buluşmacılardan moderatör çağırılmıştır. Buluşmada yalnızca mimarlık öğrencisi olmanın değil başka kimlikler, Türkiye’de devam eden çeşitli etnik gerilimler ve önyargılar da karşılaşmıştır (Koçoğulları 2019). Yine EASA’dan örnek alınarak Gebze ekibi bu buluşmada bütçe bilançolarını çıkarmıştır.

Buluşmalarda gerekli eski ve yeni katılımcı dengesi tartışılmıştır. “Çok fazla” yeni katılımcı olması durumunda organizasyonda aksamalar ve geleneğin aktarılamaması sorunuyla karşılaşılmaktadır. “Çok az” yeni katılımcı olması durumunda da gelenlerin kendilerini bu “çok yakın” arkadaş grubundan dışlanmış hissetme ihtimâli yüksek bulunmuştur (Koçoğulları 2019).

---

²⁴⁷ Başlarda halay çekmek isteyen bir grubun müziğinin kapatılması fakat son gün Çav Bella eşliğinde halay çekilmesi bu anlamda ilginç bir anektoddur.

Bu sıralarda TMÖB web sitesinde yeni bir “kıpırdanma” görülmüştür.²⁴⁸ Seçilmiş UMÖB’16 organizatörleri 5 Aralık 2015’te kurdukları kanalda **TMÖB Bellek Kayıtları** adı altında eski TMÖB katılımcılarıyla yapılan röportajlar paylaşmaya başlamıştır (Şekil 79, Şekil 80).

Şekil 79. UMÖB 16 "TMÖB Bellek Kayıtları" kapak görseli (UMÖB’16 2015).

---

²⁴⁸ “Kıpırdanma başladı. Elinde TMÖB arşivine ait belge olan arkadaşlar lütfen burayla [arsiv@tmob.org] iletişime geçsinler.” (TMÖB 2016).

Şekil 80. TMÖB Bellek Kayıtları: Zeynep Kuban, Saitali Köknar & Arda İnceoğlu, Sinan Omacan, Boğaçhan Dündaralp (UMÖB'16 2015).

TMÖB Bellek Kayıtları projesi 28 Ocak 2017 yılında açılan ve “organizasyon ekiplerinin kontrolü dahilinde” yönetildiğini bildiren yeni **TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları** kanalı aracılığıyla devam etmiştir (Şekil 81, Şekil 82).

Şekil 81. TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları kapak görseli (TMÖB/UMÖB 2017).

Şekil 82. TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları (TMÖB/UMÖB 2017):

Uğur Başak Arpacıoğlu; Özkal Yüreğir, Yasemin Girişen & Tan Kanmaz; Uğur Tanyeli.

UMÖB '16 11 – 15 Temmuz 2016 tarihleri arasında İstanbul Teknik Üniversitesi öğrencileri tarafından İstanbul’da düzenlenmiştir. Önceden tema belirlenmeyen buluşma bitmesine bir gün kala yarım kalmış, bu yüzden “yarım” temasıyla kayıtlara geçmiştir.

İstanbul’un özellikle mimarlık eğitiminde tarihsel imajı hâlâ sürmektedir. Bir dönemin EASA NC’lerinin çoğunun İTÜ’den seçilmesi bu bağlamda değerlendirilmiş, UMÖB’ün daha ziyade “taşra” ile ilgili sosyolojik bir algı ürettiği gözleminde bulunulmuştur (Koçoğulları 2019).

15 Temmuz 2016 gecesini asker ve sivil halk karşı karşıya gelmiş, medya ve sosyal medya kadar özellikle İstanbul ve Ankara sokaklarında da ciddi bir çatışma ortamı oluşmuştur (Taş 2018). Bunu takip eden süreçte hukukî-politik yaptırımlar uygulanmış, sıkıyönetim ilân edilmiş, defalarca da uzatılmıştır.

Buluşmanın İstanbul’dan Ankara’ya geçişi böyle koşullar altında gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte yalnızca bir öğrenci inisiyatifi olarak hareket etmek güçleşmiş ancak kurumsal izinler ve yazışmalarla bu koşullar altında buluşma öncesi Ekim ve Kasım aylarında “**Peyderpey**” adıyla iki forum düzenlenmiştir (Şekil 83).

Şekil 83. UMÖB'16,5 “peyderpey” forum afişleri (UMÖB’16,5 2016).

22 Ekim – 20 Kasım 2016 tarihleri arasında gerçekleşen 3. İstanbul Tasarım Bienali “Biz İnsan mıyız?” kapsamında “Türkiye Tasarım Kronolojisi | Deneme” projesi başlatılmıştır (İKSV 2020). Projenin “merak kabinesi”nden Mihriban Duman ve Yelta Köm, tezde değerlendirilen çoğu inisiyatife de değinen “Türkiye Tasarım Kronolojisi: Sivil Örgütlenmeler” çalışmalarını yayımlamıştır (Duman & Köm 2017).

UMÖB ’16,5 28 Ocak – 4 Şubat 2017 tarihleri arasında Gazi Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, TED Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi öğrencileri²⁴⁹ tarafından “GÜM!” temasıyla Ankara’da düzenlenmiştir (UMÖB’16,5 2017).

²⁴⁹ Feyza Çınar, Sinem Görücü, Sümeyya Gökçen, Berkutay Coşkun, Aysu Kuştaş (Gazi Üniversitesi), Simla Şanlı, Cem Dedekargınoğlu, Buse Ezgi Sökülmez, Çağda Türkmen, Elif Demirci, Selim Vural, Yusufhan Yılmaz, Ufuk Demir (ODTÜ), Melis Gayretli, Merve Şanlı, Didem Ödemiş, Hazal Gürgöze (TED Üniversitesi), Rabia Hant, Hatice Kübra Ata (Bilkent Üniversitesi), Cemre Gökpinar (Hacettepe Üniversitesi).

Şekil 84. UMÖB'16,5 Ankara "GÜM!" katılımcıları (UMÖB'16,5 2017).

UMÖB '17 31 Temmuz – 8 Ağustos 2017 tarihleri arasında Anadolu Üniversitesi, Okan Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencileri tarafından “iz” temasıyla Samsun’da düzenlenmiştir.

UMÖB '17,5 26 Ocak – 3 Şubat 2018 tarihleri arasında Çukurova Üniversitesi öğrencileri tarafından “göç” temasıyla Adana’da düzenlenmiştir.

UMÖB '18 16 – 24 Temmuz 2018 tarihleri arasında Artuklu Üniversitesi öğrencileri tarafından “sınır” temasıyla Mardin’de düzenlenmiştir.

2019 yılının Şubat ayında mezuniyet krizi içinde iki mimar, Furkan Koçoğulları ve Enver Alter, birlikte katıldıkları ilk buluşmayı (UMÖB '13,5) yâd etmek üzere spontane bir kararla Antakya’ya gitmiştir. Burada anılar, buluşma mekânları ve özellikle Fikret Ağabey’in likörlerinin etkisiyle bir mezunlar buluşması fikri biçimlenmiştir.

Böyle bir inisiyatifin “Alternatif UMÖB” olarak algılanmasından endişe duyulmuş,²⁵⁰ ancak Furkan Koçoğulları’nın hevesine Beşir Algan’ın da katılmasıyla daha eski katılımcılarla bir iletişim sağlanmıştır. Sosyal medya gruplarındaki paylaşımın Gebze katılımcıları Gökçen

---

²⁵⁰ “O cüreti gösteremedik, haddimiz değil” (Koçoğulları 2020).

Kara ve Ece Doğan'ı heyecanlandırmasıyla da dört kişilik çekirdek ekip oluşmuştur (Alđan 2020; Koçoğulları 2019).

Yer olarak İstanbul – İzmir gerilimi içinde Ayvalık gibi çeşitli seçenekler tartışılmıştır. Bu sırada nabız yoklamak üzere Gebze buluşmasındaki yumurta metaforuna gönderme yapan bir görsel sosyal medyada dolaşıma girmiştir (Şekil 85).

Şekil 85. Dinosaurlar Buluşması çağrı videosu, Instagram story

Dinosaurlar Buluşması²⁵¹ 24-25 Ağustos 2019 tarihleri arasında Gökçeda'da düzenlenmiştir. Barınma Kefalos plajında bir kamp alanında, ulaşım da çoğunlukla kişisel veya kira araç paylaşımlarıyla sağlanmıştır. Eski UMÖB'cüler ve yeni gelenlerle 20-25 kişilik bir grup, strükture bir organizasyondan azade, imece usulü²⁵² bir buluşma gerçekleştirmiştir.

“Yaparız ya, yine yaparız. Çok önemli değil kimin nasıl düzenleyeceği, yeter ki bir anket oluşsun ve bir yerde toplanalım” (Koçoğulları 2019).

---

²⁵¹ EASA'da da rastlanan bu “dinozor” sıfatı eski buluşmacılar için kullanılmaktadır.

²⁵² Çağrı görselini Furkan Koçoğulları hazırlamış, whatsapp grubunu Beşir Alđan kurmuş, Gökçen Kara ve Ece Doğan konaklama mekânıyla anlaşmış, ada gezilerini de “fahri rehber” Yasin Bal üstlenmiştir.

Şekil 86. UMÖB DB'19 Gökçeada gezisinden bir an.

Görüldüğü gibi yirmi birinci yüzyılda yurt dışında ve yurt içinde atölyeli, konuşmalı, sunumlu, arazi gezili pek çok buluşma sürdürülmüştür (Güzer 2020). Bunların bir kısmı belgelenip basılarak kayıtlara geçmiş, büyük kısmıysa tarih olmuştur. Bir kısmı örgün eğitim kurumlarıyla iş birliği içinde, onların bünyesinde, hatta bizzat onlar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Türkiye / Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması (TMÖB/UMÖB) yıllar içinde değişen oyuncularınca sürdürülen, çatallanan, sessizleşen ve yeniden toparlanan bir gelenek olarak okunmaktadır. Yalnız yeni neslin öğrenci inisiyatiflerinin bir ürünü olmayıp bu inisiyatiflerle etkileşim içinde, onları da biçimlendirmiştir.

5. TARTIŞMA

“...the nature of architectural teaching at any given time proceeds from the state of the profession, rather than the other way round.” (Saint 1983: ix-xi)²⁵³

Mimarlık mesleği ve eğitimine dair bu yaklaşımın, öncelikli olarak öğrencilerin kendilerini sorgulamalarına eğilen böylesi bir çalışmada yeri olmadığı düşünülebilir. Ancak mimarlık öğrenci inisiyatiflerinin ortaya çıkmasını, buluşmasını ve ayrılmasını mümkün kılan koşullar dikkate alınmadan, gerçekleştirilen buluşmalar da anlaşılamayacaktır. Sarmalları iç içe geçmiş olgular olarak TMÖB/UMÖB örneği ve öğrenci inisiyatiflerinin mimarlık eğitimindeki rolünü inceleyebilmek için kavramlar, tarihsel bağlamları gözetilerek yeniden değerlendirilmektedir.

Mimarlık eğitimi, ilk bölümde serildiği üzere bugün anladığımız değişken ve çeşitli anlamlarını tarihsel bir süreç içinde edinmiştir. Mevcut örgün kurumlarda gerçekleştirildiği örnekler dışında tarihsel, coğrafi, hâliyle de politik açılardan çok farklı mimarlık eğitimleri görülmektedir. Sadece TMÖB/UMÖB aralığında Türkiye’de uygulanan örgün mimarlık eğitimine baktığımızda dahi üniversiteler ve şehirler ölçeğinde karşılaştırılması güç farklılıklarla karşılaşmaktadır.

Türkiye’deki tarihsel durum da yine çalışmanın başında serildiği üzere değişken ve çeşitlidir. Anadolu topraklarında mimarlığın kurumsallaşmaya başlamasından,²⁵⁴ hatta mimarlık eğitiminin okullarda verilmeye başlanmasının²⁵⁵ üzerinden dahi handiyse yüzyıllar geçmiştir. Bu süre içinde iç yönetim, dış ilişkiler ve yapı politikaları da defalarca değişime uğramıştır. “Mimar” ve “mimarlık öğrencisi” tanımlarının yeniden ve yeniden tanımlandığı koşullar altında öğrenci inisiyatiflerinin de dönüşüme uğraması kaçınılmaz olmuştur.

---

²⁵³ “...belirli bir zamanda mimarlık öğretiminin doğası mesleğin durumundan kaynaklanır, aksi değil.”

²⁵⁴ Hassa Mimarları Ocağı, 16.yy öncesi.

²⁵⁵ Mühendishane-i Berri-i Hümayun (bugün İTÜ), mimarlık eğitimine baş., 1847.

Buluşmaların ortaya çıktığı dönemde mimarlık eğitimine dair ülkede hâkim tartışmaları da dikkate almak gerekir. Mesleğin yasal düzenlemeleri ve buna yönelik bir eğitimin sağlanmasına ilişkin atılan adımlar,²⁵⁶ tüm yükseköğrenim kurumlarını bağlayan merkezî kararlarla²⁵⁷ uyum içinde değildir. Böyle bir durumda mimar olabilmenin “temel” gereklilikleri, bunun nasıl ölçüleceği, üniversite yapısı ile mimarlık bölümü müfredatları, yurt dışı örnekleri ve öğrencilerin kendi eğitim yolunu çizbildiği senaryolarla birlikte tartışılmaktadır.²⁵⁸

“...bir yandan da bir yaratıcının kendini tanıma üzere bir adım atması ve bu macerayı sürdürmeye gücü olması” (Onur 2020).

Bu “yaratma cesareti”nin (May 2015) kendini gerçekleştirme yollarından biri olarak öğrenci inisiyatifleri hem yurt dışı hem de yurt içi örnekleriyle ele alınmıştır.²⁵⁹ Ülke, disiplin, çıkış noktaları, aktarılanlar ve organizasyonları itibariyle çeşitlenen ve değişen öğrenci inisiyatifleri kurumsal yapılarla ilişki içinde fakat onların dışında kalma niyetleriyle özgün mimarlık eğitime bir tür meydan okuma olarak değerlendirilmeye açıktır.

Eğitim kurumları, mimarlık mesleği ve dolayısıyla pratiği için uzunca süre baskın olmuştur. Ancak bu kurumlar, yirmi birinci yüzyılın eğitsel, meslekî ve pratik mimarlık ihtiyaçlarını tek başlarına karşılayamamaktadırlar. Bu yüzyılın yeni neslinin kurumlara alternatifler araması bu bağlamda okunabilir. Öğrenci inisiyatifleri “geçici özerk bölgeler” yaratarak (Hakim Bey 1985) bu arayışlarını açıkça kurumsal sınırların dışına taşımışlardır.

Bir öğrenci inisiyatifi örneği olarak alınan TMÖB/UMÖB geleneği, etkinlikleri ve ürünleri itibariyle değişken ve çeşitlidir. Tartışmalar, öğrencilerin önerilerinin yine öğrenciler tarafından değerlendirilmesiyle karşılaştırılmaktadır. Farklı yapılarda fakat ortak beklenti ve

---

²⁵⁶ Bkz. dipnotlar 32-38.

²⁵⁷ Bkz. dipnotlar 39, 40.

²⁵⁸ MOBBIG, MIDEKON, MO gibi.

²⁵⁹ EASA, NASA, MEDS gibi.

meraklar taşıyan insanları bir araya getirebilmesini okuldan farklılaşmasına bağlanmaktadır (Dündaralp 2020).

Ancak özellikle UMÖB çizgisinde, kurum etkisi altında buluşmalar da gerçekleştirilmiştir (Erdem 2020; Onur 2020). Yine de mimarın disiplinlerarası özel durumu “mimarlık öğrencileri buluşması” tamlamasıyla değerlendirildiğinde bu iki örneğin bazı konularda ortaklaştığı görülmektedir (Arpacıoğlu 2017).

TMÖB/UMÖB mimarlık eğitiminden değişken ve çeşitli motivasyonlarla ayrılmaktadır.

“Okula sığmak istemiyor ya da (...) bir şeyler gıdıklıyor!” (Kılınç 2020).

Bir motivasyon halihazır kurumsal eğitim ortamını mimarlık eğitimi açısından uygun ve yeterli bulmamak olarak belirtilmiştir. Katılımcılar bu ortamdaki öğrenmenin de kurumsal yapılar yoluyla değil öğrencilerin birbirinden öğrenmesi biçiminde (Dündaralp 2020), hatta kimi zaman bu kurumsal yapılara “rağmen” (Erdem 2020) gerçekleştiğini ifade etmiştir. Buna göre sorguladıkları müfredat, katılımcıların mimarlık eğitiminin zaten az bir kısmını oluşturmaktadır (Omacan 2020). Arayışları onları buluşmalara yönlendirmiştir.

Bir diğer motivasyon kendilerine bir temsiliyet fırsatı yaratmaktır. Erk ve inisiyatif konularında pasif konumda kalarak “sıkıldıkları” yerden bir kaçış ve kendilerine bu fırsatı tanıyabilecekleri bir ortam yaratmak üzere buluşmalarda katılımcı, yürütücü, organizatör olmuşlardır (Koçoğulları 2019). Öğrenciler yalnız buluşmanın gerçekleştiği kısıtlı süre içinde değil tüm döneme yayılan çalışmalarla aktif bir varlık gösterebilmiştir (Kökner 2020).

Bir başka motivasyon da elbette sosyalleşmek, arkadaşlarla beraber olmak ve yeni insanlarla tanışmaktır. Kimi zaman mimarlık ve mimarlık eğitimiyle ilgili büyük bir kaygısı olmayan öğrencilerin de arkadaşlarının peşine takılarak buluşmalara katıldığı ifade edilmektedir (Erdem 2020; Kılınç 2020; Kum 2020).

TMÖB/UMÖB mimarlık eğitimine değişken ve çeşitli etkilerle dönmektedir:

Buluşmaların bir etkisi, direkt olarak öğrencilerin kurumsal eğitimlerinin bir gereği olarak tasarladıkları proje derslerine dönüktür. Öğrenciler bir araya geldiklerinde projelerini de tartışmakta, kimi zaman yardım etmek üzere bir araya gelmekte, birbirlerine destek olmaktadır (Dündaralp 2020; Kendir-Beraha 2020).

Bir başka etki kurumsal eğitimin karşılaştırılmasına ve eleştirilmesine dönüktür. Öğrenciler diğer kurumlarda gerçekleştirilen eğitimden, kimi zaman öğretim üyelerinden daha aktif ve hızlı bir biçimde haberdar olmaktadır (Erdem 2020). Kendi şehirlerindeki “komşuluk” ilişkisini artırmanın (Kökner 2020) yanı sıra diğer şehirlerdeki mimarlık bölümlerinin neredeyse tamamıyla deneyime dayalı bir tanışıklık, aktif bir iletişim söz konusudur (Omacan 2020). Böylece kendi eğitimlerine devam ettikleri kurumlarda ve proje stüdyolarında duruşları, perspektifleri ve tartışmalarda yer alma biçimleri değişmektedir (Dündaralp 2020).

“Eleştirel zekân varsa bile eğer yeterli datan yoksa eleştirecek bir şeyin olmaz, karşılaştıramazsın yani” (Kökner 2020).

Dolayısıyla bir diğer etki bu öğrencilere kurumlarda eğitim verenler üzerinden bizatihi kurumsal eğitimlerine dönüktür. Öğrenciler, “başka” türlü de olabildiğini gördükleri örgün eğitimlerinde kişisel gerçekliklerine sıkışmama, yarattıkları toplumsal gerçeklik içinde bireysel olarak var olabilme imkânı bulmaktadır (Kökner 2020). Türkiye’nin çeşitli kurumlarına öğretim görevlilerini sorgulayabilen, eleştiri üretebilen öğrenciler dağılmakta, tabandan bir itki yaratmaktadır.²⁶⁰ Bu kurumlardaki öğretim görevlileri de niteliği değişen bir öğrenci profiline eğitim vermek üzere kendilerini geliştirmek durumunda kalmaktadır (Erdem 2020).

Burada öğrencilerin dönüşümü buluşmalarla katı bir nedensellik ilişkisinden ziyâde etkileşim hâlinde okunmaktadır. Buluşmalara “zaten” bu tür konulara dair ilgi ve meraklarının etkisiyle katılan öğrenciler bu ortamdan da beslenerek bireysel ve birlikte dönüşümlerini gerçekleştirmektedir (Kılınç 2020).

Bir etki de doğrudan buluşmaya dahil olan öğretim görevlilerine dönüktür. Buluşmalara katılan akademisyenler²⁶¹ yürüttükleri atölyelerle, gerçekleştirdikleri söyleşilerle ve en çok da ortamın etkisiyle birtakım dönüşümler geçirmiştir (Kökner 2020). “Gir, ders anlat, çık”

---

²⁶⁰ Örn. 1. sınıf eğitimindeki değişiklikleri öğrencilerin dekanla tartışabileceği bir ortam (Omacan 2020), Teymur’un düzenlediği “Mimarlık Eğitimi Üzerine Fikir Jimnastiği” gibi bir yarışma (Kılınç 2020) veya hafta sonları öğrencilerin yine öğrenciler için düzenledikleri atölyeler (Özdel 2020) olarak.

²⁶¹ Kenan Güvenç, Deniz Aslan, Arda İnceoğlu, Oruç Çakmaklı gibi.

mantığından uzaklaşma imkânı veren buluşmalar öğretim görevlileri için canlandırıcı bir etkide bulunmaktadır (Onur 2020).

Oldukça yaygın bir etki de kurumlarda görülen öğrenci inisiyatiflerine dönüktür. Buluşmacılar talep üretmekte ve taleplerinin koşullarını kurumdan beklemeksizin oluşturabilmektedir (Dündaralp 2020). Mimarlık eğitimi içerisinde çoğu öğrencinin bir “başarı hissini” edinemediği ancak böyle bir başkalık içinde edinilebilen o hissin kendine güven olarak kurumsal eğitim süreçlerine de döndüğü gözlemlenmiştir (Onur 2020). Buluşmaların öğrenci inisiyatiflerini kimi kurum bünyesinde başlatıcı, kısmında ise hızlandırıcı etkisi olmuştur (Omacan 2020). Böylece öğrenci kulüpleri oluşturulmuş,²⁶² dergiler çıkartılmış,²⁶³ atölyeler ve etkinlikler²⁶⁴ gerçekleştirilmiştir.

Yine dolaylı bir etki buluşmacıların bu entelektüel birikimle mezun olduktan sonraki meslekî ve akademik hayatlarına dönüktür. Buluşmalardaki öğrenci tartışmaları onların yeni farkındalıklar, bakışlar, hatta mesleğe dair kurumsal kimliklerini de dönüştüren “farklı bir ahlâk” geliştirmelerine yol açabilmektedir (Erdem 2020). Buluşmaların yalnız kendi-olarak değil uzak etkileri ile de mimarlık eğitiminde kazandıkları rol, mezunların, buluşmaların kendilerinde “bıraktığı izle” giriştikleri işlerde görülebilmektedir (Kılınç 2002)

Ancak bunlardan belki daha önemlisi, özellikle TMÖB bir öğrenci inisiyatifi olarak farklı mimarlık eğitimi tartışmaları üretmektedir:

“Mimarlık eğitimine dair ne vardı (...) bu buluşmalarda?” (Kılınç 2002).

Bu anlamda bir tartışma, öğrenenlerin örgütlediği öğrenme biçimi üzerinedir. Öğrenme için gerekli stres, koşullar ve itki, neyi nasıl öğreneceğine karar veren öğrenci-özneler tarafından tariflenen bir deneyimle elde edilmektedir (Erdem 2020). Sınırları çizen bir öğreticinin yokluğunda kendi kendinden sorumlu öğrenciler öğrendiklerini kendi kendilerine, “duvara

---

²⁶² GTÜ MİTA, BTF Kayıtsız Kulüp gibi.

²⁶³ İTÜ, Beyaz Duvar; ÇÜ, “la gazzetta dell’architettura” gibi.

²⁶⁴ Örn. Taşkışla, Dokuz Eylül (İlker Özdel).

toslayarak” öğrenmiştir (Omacan 2020). Kurumsallaşmadan, “öğrenci hâlleriyle” pek çok şey başarmışlardır (Kum 2020).

“...istediğim şeyleri öğrenebiliyorum, burada başka şeyler de öğreniyorum ve bunlar benim okulda öğrendiklerim kadar önemli” (Erdem 2020).

Bu öğrenme kimi zaman sargın (*informal*) kimi zaman da rastlantısal (*incidental*) veya rastgele (*random*) olarak değerlendirilebilir. Aşağıdaki **Tablo 4**, UNESCO’nun sınıflandırma biçimlerine göre öğrenme biçimlerini özetlemek ve TMÖB/UMÖB örneğini konumlandırmak üzere hazırlanmıştır.

Tablo 4. Öğrenme Biçimleri (UNESCO 2012)

<i>formal</i>	<i>nonformal</i>	<i>informal</i>	<i>incidental/random</i>
örgün	yaygın	sargın	rastlantısal/rastgele
kurumsal	kurumsal	kurum dışı	kurum dışı
öğrenme niyetiyle	öğrenme niyetiyle	öğrenme niyetiyle	bilinçsiz
planlı	planlı	bir ölçüde planlı	plansız
müfredatlı	tamamlayıcı	aile, topluluk vs. gündelik sosyallik	kurgulanmamış, tesadüfi
mezuniyet belgesi	sertifika	“aferin!”	-

Günümüzde çoğunlukla üniversite kurumlarında gerçekleştirilen mimarlık eğitimleri, öğrenme niyetiyle gelen öğrenciler için planlanmaktadır. Buna göre hazırlanan bir müfredat programı takip edilmekte, eğitimin sonunda birtakım beklentilerin karşılanması durumunda da mezuniyet belgesi (diploma) verilmektedir. Çeşitli ülkelerde uygulama farklılıkları görülse de²⁶⁵ çoğunlukla bu belge, mesleği icra etmek için bir önkoşuldur.

Başka çeşitli kurumlarca gerçekleştirilen mimarlık eğitimleri, yine öğrenme niyetiyle bir araya gelen katılımcılar için planlanmaktadır. Buna göre alınan örgün eğitimi tamamlayıcı bir nitelik göz önünde bulundurularak eğitimin sonunda başka birtakım beklentilerin karşılanması durumunda çoğunlukla bir sertifika verilmektedir. Bu sertifika mesleğe dair çeşitli alanlarda bir uzmanlık göstergesi olarak değerlendirilmektedir.²⁶⁶

²⁶⁵ İngiltere’de ağırlıklı staj sistemi, Amerika’da çok aşamalı sınavlar gibi.

²⁶⁶ AURA İstanbul, Betonart Yaz Okulu, Nesin Sanat Köyü gibi.

Kurumlar dışında gerçekleştirilen mimarlık eğitimleri de öğrenme niyetiyle bir araya gelen katılımcılar için bir ölçüde planlanmaktadır. Ancak bu eğitimin müfredat benzeri bir yapılanması olmayıp öğrenme aile, mahalle, topluluk gibi gündelik sosyal hayat çevrelerinde gerçekleşmektedir. Öğrenmenin gerçekleşmesi durumunda alınan karşılık daha ziyade bir “Aferin!” almak gibi toplumsal onay biçimindedir.²⁶⁷

Yine kurumlar dışında gerçekleştirilen ancak bir araya gelmelerinde bilinçli bir öğrenme niyeti olmayan katılımcıların plansız olarak gerçekleştirdiği mimarlık öğrenme pratikleri de vardır. Bunlar öğrenme amacıyla kurgulanmamış, rastlantısal veya rastgele öğrenmelerdir.²⁶⁸

TMÖB/UMÖB örneğinde görüldüğü gibi öğrenci inisiyatiflerinde en çok bu son iki yolla öğrenme gerçekleşmektedir. Çoğunlukla bilinçli olarak kurum dışında bir araya gelen öğrencilerin birincil niyeti mimarlık öğrenmek değildir. Kabaca bir etkinlik programı kurgulamaktadır ancak bu program çoğu zaman değişikliklere açıktır. Öğrenme topluluk içinde gerçekleşmekte, sosyallik ilişkileri önemli bir yer tutmaktadır. Ancak karşılaşmaların rastlantısal sonuçlarından öğrenilenler de vardır.

Buluşmaların örgün mimarlık eğitimine birtakım dönüşleri olsa da katılımcılar bunu diplomalı eğitimlerini “tamamlayıcı” olarak görmekten uzaktır. Daha ziyade “farklı” bir eğitim olarak değerlendirmektedirler. Sürecin sonunda sergilenen ürünler elbette bireysel ve toplumsal bir onay mekanizmasını harekete geçirmekte, ancak alışıldık hiyerarşik ilişkilene biçimleri kırıldığı için “aferin” denebilecek bir ortam da söz konusu değildir. Kimi zaman organizasyon ekibinin dağıttığı sertifikalar olsa da bunların resmî bir geçerliliği yoktur, olsa olsa anı işlevleri vardır.

---

²⁶⁷ Gönüllü staj ve asistanlık gibi notlandırılmayan stüdyo alıştırmaları ile kimi arazi gezileri de sayılabilir.

²⁶⁸ Tesadüfen birinden duymak, denk gelmek veya bilmeden merak uyandırmak gibi.

Tablo 5. Öğrenme Biçimleri: TMÖB/UMÖB

<i>informal, incidental and random</i>
sargın, rastlantısal ve rastgele
kurum dışı, kurumlarla bazı ilişkiler içinde
öğrenme ve başka bilinçsiz niyetlerle
bir ölçüde planlı ancak değişime açık
hem topluluk içinde birbirinden hem de tesadüfî
kendini topluluk içinde değerli hissetme

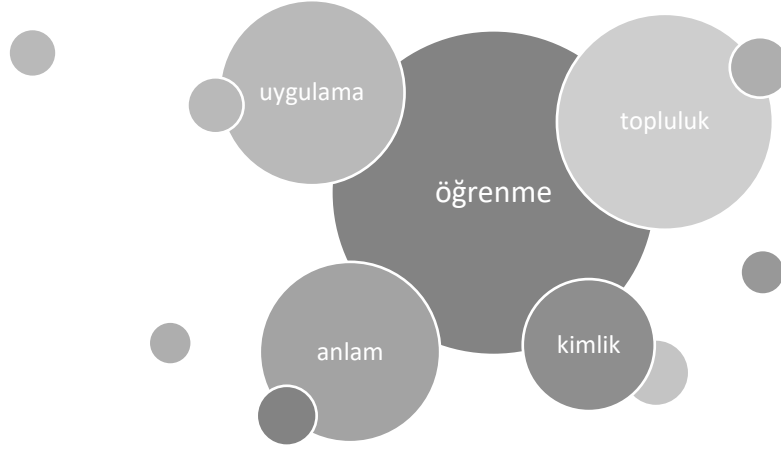
Bir başka tartışma bizzat buluşma fikrinin kendisini üzerinedir. Özellikle TMÖB aralığında “buluşmak” yalnız Türkiye değil küresel ölçekte görece yeni bir pratiktir.²⁶⁹ Üretimde ortaklaşmak kadar bir araya gelerek sosyalleşmenin de mimarlık gibi “kitabî” olmayan bir eğitimde önemli bir yeri olmuştur (Yüreğir 2017). Okuldaki öğretici veya atölyedeki yürütücüden değil öğrencilerin birbirinden ve “kendi dengelerinden” bir “öğrenme kültürünün” ortaya çıktığı aktarılmaktadır (Yüreğir 2017). Buluşmalarda yürütülen atölyeler ve düzenlenen söyleşiler kadar gündelik konuşmalar da mimarlıktan “başka yerlere çatallaşarak” çevresel bir mimarlık öğrenme pratiği önermiştir (Kılınç 2002).

Dolayısıyla buradaki öğrenme, UNESCO sınıflandırmalarına ek başka nitelikleriyle de ele alınabilir. Buluşmaları “yaparak”, oraya “ait olarak”, orada “değişerek” ve orayı “deneyimleyerek” gerçekleşen bu “sosyal öğrenme” ortamını daha iyi anlamak için ilişkili literatüre başvurmak faydalı olacaktır. Aşağıdaki **Tablo 6**, Étienne Wenger’in “uygulama toplulukları”nda (*communities of practice*) gerçekleşen öğrenmeye dair geliştirdiği teoriyi ifade etmektedir ve TMÖB/UMÖB örneğini çözümlenmek üzere kullanılabilir.

---

²⁶⁹ UMAR (1994), EASA (1981), NASA (1957) gibi.

Tablo 6. Sosyal Öğrenme Teorisinin Bileşenleri (Wenger 2019: 5).

TMÖB/UMÖB, uygulaması, topluluğu, kimliği ve anlam yönleriyle var olan bir öğrenme ortamıdır. Buluşmalar “yapıldığı” sürece bu ortam sürmekte, topluluğunu, kimliğini ve anlamını yeniden üretmektedir. Benzer biçimde buluşmaların yapımını sürdüren de bu topluluk, kimlik ve anlamdır. Buluşma “ruhu” denilen öğrenme ortamı bu bileşenler arasındaki karşılıklılık (*reciprocity*) ve etkileşimle açıklanabilir. Her bir bileşen de kendi içinde karşılıklı ve etkileşim halinde birtakım başka bileşenlerle tespit edilebilir.

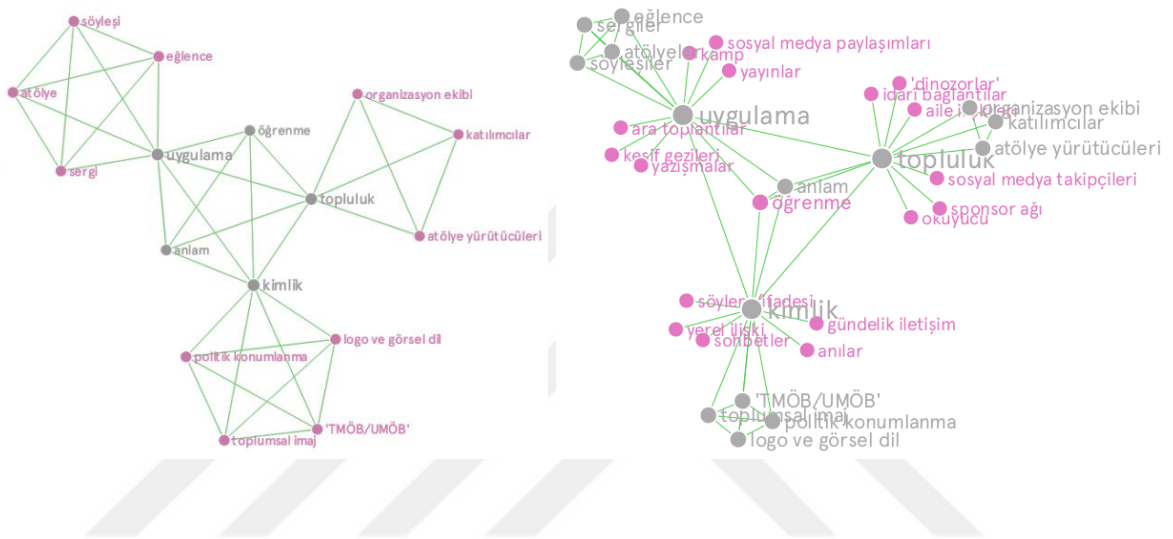
Buluşmaların uygulaması, topluluk, kimlik ve anlamla ilişkili bir etkileşimle, birtakım öğelerle tespit edilmektedir. Buluşmanın organize edilmesi ve buluşma programındaki atölyeler, sergiler, söyleşiler ve eğlenceler kadar ara toplantılar, yazışmalar, keşif gezileri, kampın toplanması, sosyal medya paylaşımları ve hatta bu tezin kendisi de bu “uygulama” kavramının bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Buluşmaların topluluğu da ilişkili bir etkileşimle tespit edilmektedir. Buluşmayı “sahiplenen” öğrenci grubunu dahilinde organizasyon ekibi, atölye yürütücüleri ve katılımcılar kadar yıllar içinde erişilen sponsor ağı, idarî bağlantılar, aile ilişkileri, sosyal medya takipçileri, eski buluşmacıları (“dinozorlar”) ve bu tezin ulaştığı okuyucu bu kavramın parçası olarak değerlendirilebilir.

Buluşmanın ve buluşmacıların kimliği de benzer biçimde tespit edilmektedir. Adlandırma, logo ve görsel dili, toplumsal imajı ve politik konumlanması kadar yer’le kurduğu kısa süreli ilişki, gündelik iletişim biçimleri, kişisel anılarda ve sohbetlerde geçişi, her buluşmada yeniden üretilen söylemi, tezde bulduğu ifade de bunun bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Buluşmaların anlamı işte tüm bu öğelerin ve ilişkili başka öğelerin etkileşimiyle deneyimlenerek oluşmaktadır.²⁷⁰ Bileşenler bir araya gelerek bir öğrenme ortamı teşkil etmektedir. Demek oluyor ki buluşmalarda mimarlığa dair bir öğrenme ancak bu çoklu kavram ilişkileri göz önünde bulundurularak sorgulanabilir. Dolayısıyla TMÖB/UMÖB örneği ile mimarlık eğitiminde öğrenci inisiyatiflerinin rolü anlaşılabilir.

Tablo 7. Sosyal Öğrenme: TMÖB/UMÖB

Bir diğer tartışma da yine yukarıda değinilen mukteditlik meselesi üzerinedir. TMÖB/UMÖB örneği ile ele alınan öğrenci inisiyatifleri, mimarlık eğitiminde sıklıkla gündeme gelen, özellikle Bauhaus'tan bu yana öğrenciyi merkeze koyan yaklaşımların dahi kurumsallık etkisinde işlevsizleşme tehdidini göz önüne sermiştir. Öğrenci inisiyatifleri kurum dışı nitelikleriyle öğrencinin kendini yeniden aktifleştirdiği bir mimarlık eğitimini mümkün kılmıştır. Bunu da salt organizasyon üzerinden değil “buluşma ruhu” ile gerçekleştirmiştir.

“[Öğrenciler olarak] talep ettiğimiz şeyi organize edebilir, yapabilir, kaynak üretebilir ve deneyimleyebiliriz” (Dündaralp 2020).

²⁷⁰ “O topluluğun arasında kendimi o ortama ait hissediyordum. Kendimi tanıdığım, ifade ettiğim yer orasıydı” (Koçoğulları 2020).

Buluşmalar gündemdeki mimarlarla ve entelektüel aktörlerle karşılaşma, üretim ortamına ve tartışılan konulara dahil olma imkânı sağlamaktadır.²⁷¹ Öğrenciler TMÖB/UMÖB “köprüsünde”, bir yandan örgün eğitimin içindeyken bir yandan aktif mimarlık ortamının da içinde yer almaya başlamakta (Dündaralp 2020), atölye çalışmalarıyla entelektüel olarak aynı dili konuşabilmektedir (Kum 2020). Ayrıca hümaniter karşılaşmaların mevcut üniversiter sistem içinde değil böyle bir ortamda gerçekleşmesi de farklı bir tecrübe olmuştur (Omacan 2020). Kurulan ilişkiler yalnız buluşmalarla sınırlı kalmamış, kurum dışı nitelikleriyle dönemler içine de yayılmıştır.²⁷²

Böylece hem mimarlık bölümleri bünyesinde hem de bunların dışında eğitime dönük bir sorgulama kültürü gelişmiştir. Mimarlık ve eğitimi yarışmalar, yayınlar ve etkinliklerle daha geniş bir alana yayılmıştır (Omacan 2020). “Okuldaki mimarlığın dışına çıkma arayışı” olarak söz edilen bu “geçici” öğrencilik hallerinin mimarlık ortamını teknik bilgiden alıp (Kum 2020) “tanımsız, belirsiz, yönsüz bir yolculuğa” çıkarma ihtimali değerli bulunmuştur (Kılınç 2002).

Demek oluyor ki buluşmalarla mimarlık öğrencisinin eğitimi, öğrenciliğe devam ettiği kurumdan bağımsızlaşarak kendi inisiyatifine geçmektedir. Kurumsal bir düzenin olmadığı buluşmalar hâliyle aktörlerinin karakterleriyle biçimlenmiş²⁷³ ve ortamdaki gelen eleştiriler de bu karakterleri biçimlendirmiştir (Dündaralp 2020). Bu noktada tarihsel referanslarla bunun zaten “hep” böyle olduğu iddiasında bulunulabilir. TMÖB/UMÖB örneğinde özel olan, her bir mimarlık öğrencisinin kendi eğitimini gerçekleştirmesinden ziyade bunu birlikte, doğrudan bir özyönetimle gerçekleştirebilme imkânı olarak okunmaktadır.

Kurumsallaşma ve kontrol mekanizmalarının arttığı başka tarihsel dönemlerde ve coğrafi örneklerde görüldüğü gibi TMÖB/UMÖB de mimarlığı öğrenenlerin kendi kavramlarını yaratarak kendi mimarlıklarını yaratabildiği bir örnektir (Erdem 2020). Buluşma temaları

---

²⁷¹ Nevzat Sayın, Han Tümertekin, Uğur Tanyeli, Aykut Köksal, Cengiz Bektaş, Ulus Baker, Oruç Aruoba, Cezmi Ersöz, Tuncer Çakmaklı, Kenan Güvenç, Murat Ulu gibi. Bunlardan buluşmalara uygun düşenlerle muhabbet sürmüş, bir kısmı umduğunu bulamamış, aralarında buluşmaların demirbaşı olan da buluşmadan kovulan da olmuştur (Omacan 2020; Kum 2020).

²⁷² Örn. 1980 sonrası düşünce dünyası için önemi büyük olan Ekin-BİLAR seminerlerinde Oruç Aruoba ile.

²⁷³ “Acımasız ve sert dille konuşurdum (...) gönüllülük esasıyla o kadar insan!” (Kum 2020).

kurulan iç ve dış tartışma ortamıyla ilişki içinde, ancak mevcut yayınlarla²⁷⁴ bir paralellikten ziyade seçilen yere ve TMÖB/UMÖB içindeki dinamiklere ilişkindir (Omacan 2020; Kum 2020).

Süreci tüm yıla yayılsa da buluşmaların iki hafta kadar ve mümkün olduğunca “dışarıda” gerçekleşmesi olumlu anlamda bir “istisna hâli”, handiyse “geçici otonom bölgeler” yaratmıştır. Buluşmacılar, şehirden uzak “eksantrik” yerlerde kurulan ve kendini yöneten bu küçük “komünitelerde” genel bir hayat bilgisi de kazanmaktadır (Omacan 2020). Bu kırsal ve geçici özgürlük alanı, mimarlık eğitimini kurumsal kimliğinden sıyrıp başka türlü öğrenebilmeyi mümkün kılmıştır (Erdem 2020; Omacan 2016).

Kişisel unvanlarını ve hiyerarşik kimliklerini buluşma yerine getiremeyen buluşmacılar burada kimi zaman “survival mode” bir üretme hâline girebilmiştir (Dündaralp 2020). Bu ve bunun sağladığı bağlantılar, onların diğer şehirlerdeki jüri, sempozyum, konferans gibi etkinliklere katılma motivasyonunu da beslemiştir.²⁷⁵

Özellikle TMÖB, içeriden ve dışarıdan gelişen birtakım iktidar mekanizmalarına karşı bilinçli olarak güçlü muhalefet mekanizmalarının geliştiği bir ortam teşkil etmiştir. Kendi içinde çatışma ve tartışmalar yaşanmış (Kum 2020), “belki birilerinin de canı sıkılmış” (Kılınç 2020), ancak zaman-ötesi bir tahakküm üretmemek adına kurallar konmamıştır. Sabit bir yönetim mekanizmasının oluşmaması için her buluşmada ciddi mücadeleler vermiştir (Erdem 2020).

Ekonomik problemler katılımcı ücretleri, bağışlar ve daha ziyade sponsorlarla çözülmüştür. Konfor beklentisinin çok yüksek olmaması karşılıklı olarak biraz da bununla ilişkilidir. Destekçiler, atölye yürütücüleri, konfor beklentisi “normal şartlar altında” daha yüksek olacak buluşmacılar da bu ortamın bir parçası olmayı beklentilerin daha kıymetli bulmuştur. Buna ek olarak buluşma boyunca para kullanılmamış, hesap defterleri açılmış olması da buluşmayı ekonomik ilişkilerden farklı bir yere konumlandırmıştır (Kum 2020).

Dışarıdan gelebilecek erk tehditlerini de bağımsızlığını sürdürebilmek adına çeşitli yollarla kovuşturmuştur. Organizasyonda kolaylıklar sağlayabilecek kurum bağlantılarını,

---

²⁷⁴ Arredamento Dekorasyon, Tasarım Dergisi, Mimarlık, Yapı, Ege Mimarlık gibi.

²⁷⁵ “Sırt çantayı al, git Ankara’ya, (...) İstanbul’a, (...) Eskişehir’e.” (Dündaralp 2020).

örgütlenmede kolaylıklar sağlayabilecek “bir yerin gençlik kolu” olmayı, ekonomik kolaylıklar sağlayabilecek kalıcı sponsorlukları, güvenlik ve idari izinlerde kolaylıklar sağlayabilecek kolluk güçleriyle yakın ilişkileri özellikle reddetmiştir (Erdem 2020; Omacan 2020). Çoğunlukla aldıkları yardımları çeşitli ve yerel, informal tutarak bir yere bağlanmamayı sağlamışlardır. Öğrencilerin öğretim görevlilerini, meslek insanlarını, bilirkişileri ve idari figürleri “misafir” ettikleri ortam oluşturmuş, hiyerarşileri kısa süreliğine de olsa ters yüz etmiştir (Erdem 2020).

Öğrencilerin şehirdeki disiplinin, mimarlık alanının hiyerarşik yapılanmasından uzakta, kendi kendilerini organize ettiği bir pratik gerçekleşmektedir.²⁷⁶ Buluşmaların gerçekleştirildiği, turizm gibi yüzeysel kaygıların dönemsel olarak zaten çok da mümkün olmadığı yerlerle enformel ilişkiler kurulmuştur (Omacan 2020). Bu kimi zaman Gökçeada’da olduğu gibi negatif bir imaj ve bunun düzeltilmesi, kimi zaman Çavdarhisar’da olduğu gibi üniversite öğrencileri ile Anadolu insanının değerlerinin çatışması, kimi zaman da Çayköy’de olduğu gibi misafirperverlikle ekonomik beklentilerin dengelenmesi biçiminde yorumlanmıştır. Bu temasların özellikle gençlerin hafızasında yer ettiği söylenebileceği gibi bu kadar kısa bir sürede doğrudan dönüştürücü bir etki yarattığını söylemek doğru olmayacaktır (Omacan 2020).

Bu noktada TMÖB ve UMÖB çizgilerini eleştirel bir yaklaşımla ayırmak ve tarihsel koşullarıyla birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

“İsimler birleşti, değişti, farklılaştı” (Dündaralp 2020).

Günümüzden geriye bakıldığında buluşmaların bir biçimde sürdüğünden söz edilmektedir. Ancak sürdürülenin ne olduğuna dair soru işaretleri de mevcuttur. Görüşmelerde eski buluşmacıların “organizasyon” düzenleme ile buluşma “ruhu” arasındaki hassas dengeye değindikleri görülmektedir (Arpacıoğlu 2017). Sözle değil eyleyerek ve aksini ispatlayarak mimarlık eğitime bir eleştiri getirilebilmek için kavramsal bir donanımın da buluşmalarda yeniden üretiliyor olması gerektiğinin altı çizilmiştir.

“...nefes alamayan bir öğrenci varsa ona kür olacak şey nedir?” (Arpacıoğlu 2017).

---

²⁷⁶ “Çünkü biz kurduk, bizim sözümüz geçiyordu” (Omacan 2020).

Bu tam da mimarlığın kendi dinamiklerine içkin bir tartışmadır. Mimarlık eğitiminde rol oynayan bir öğrenci inisiyatifi olarak TMÖB/UMÖB, mimarlık bilgisi gibi buluşma bilgisini de yapma ve tasarlama ikiliğinden kurtarmak durumundadır. Vaktiyle mimarlık öğrencilerini buluşturan belki de bu ikilikleri bir arada, “uslu uslu” da değil çatışarak²⁷⁷ fakat bir arada, deneyimleyebilmek olmuştur.

TMÖB’ün hızının kesildiği bir aralıkta UMÖB’ün ortaya çıkışı yaygın olarak bir çeşitlenme ve çoğalma olarak değerlendirilmektedir. “Kabuk”, isim ve yapı değişiklikleri önemli bulunmakla birlikte (Kılınç 2020; Omacan 2020) buluşmaların aldığı ve sürdürdüğü “enerji” daha ön plandadır (Dündaralp 2020). Hayal etmenin, arzu etmenin ve taleplerinin koşullarını oluşturmanın heyecanı ile gerçekleştirilen buluşmaların çoğalması eski buluşmacılarca değerli bulunmuştur (Kökner 2020). Böyle bir çokluk, buluşmalar arasında da nitelikli bir çatışma ortamı yaratma potansiyelini barındırmaktadır.

Buluşmalar değerlendirilirken ülke, mimarlık ve mimarlık eğitimi koşullarının değişimi göz önünde bulundurulmalıdır. Farklı koşullarda buluşmaların gerçekleştirilmesi için gerekli inisiyatifler, hâliyle, başka başkadır (Erdem 2020). Ayrıca öğrencilerin mimarlık eğitimine başlama koşulları lisans öncesi eğitim sistemlerinde ve aile yapılarında sorgulanmalıdır.

TMÖB Gökçeada’93 12 Eylül 1980 sonrasında öğrencilerin eğitimleri için de olsa bir araya gelebilme cüreti gösterdiği öncü bir buluşmadır.²⁷⁸ Keza UMÖB çizgisini izlerken de #DirenGezi ve 15 Temmuz gibi şiddetli etkiler söz konusudur.²⁷⁹ Yine Türkiye’nin dışla entegrasyon süreci, bugün erişilen bilişim teknolojileri, Farabi gibi yurt içi ve Erasmus gibi

---

²⁷⁷ Nitekim son TMÖB’lerde pratik ve teorik bilginin çatışma dengelerinde niceliksel ve niteliksel bazı oynamalar gözlemlenmiştir (Tanyeli 2017). Uzlaşma uğruna alevli tartışmalarını, “terbiyeli” davranışlarla pozisyon ve anlamını, kalabalıklaşarak söz ve odağını yitirme tehlikelerine dikkat çekilmiştir.

²⁷⁸ Öyle ki “yaşı büyükler” organizasyonu sivil polis konusunda uyarılmıştır (Omacan 2020; Özdel 2020).

²⁷⁹ Otoritelerin buluşmaya dahiliyeti “en fazla” jandarmanın gelip kimlik kontrolü yapması şeklindedir (Kılınç 2020; Kum 2020).

yurt dışı kurumlar arası değişim programları (Omacan 2020) da buluşmaların muhakkak niteliğini etkilemiştir. Bu etkinin değerlendirmesi ayrı bir tartışma konusudur.²⁸⁰

Gökçeada’93 buluşmasından bu yana mimarlık bölümü sayısı hızlı bir artış göstermiş,²⁸¹ TMMOB Mimarlar Odası ülkenin çoğu şehrinde şubeler hâlinde örgütlenmiştir.²⁸² Süreç içinde okullar ve şehirler arasında ölçeksel ve ilişkisel farklar gözlemlenmiştir (Dündaralp 2020). Bu durum bir yandan mimarlığın ve eğitiminin dağılmasına, çeşitlenmesine ve daha merkezsiz bir nitelik kazanmasına imkân verirken bir yandan da günümüzde daha yoğun bir baskı teşkil eden kurumsallaşma ve merkezleşme sürecinden geçildiğine işaret etmektedir.²⁸³ Kurumsal yapıların çözüldüğü, kurumsal olmayan yapılarınsa giderek katılaştığı enteresan bir dönemden geçilmektedir.

Buluşmaların da etkisiyle yıl boyunca okullar, Oda, sponsorlar ve çeşitli inisiyatiflerce desteklenen yaz okulları, söyleşi, atölye ve etkinlik seçenekleri artmıştır (Erdem 2020). Buluşmacılar artık bir bakıma “hiçbir şey olmadığı için” kendi taleplerini kendileri gerçekleştirmek durumunda değillerdir (Omacan 2020). Kimi okulların bu etkinlikleri yaz stajlarına saymalarının²⁸⁴ da çeşitli etkileri olmuştur (Kılınç 2020). Nitekim bütün bu

---

²⁸⁰ “Gökçeada çok büyümlü bir ortamdı (...) kıymetini azaltır mıydı?” (Erdem 2020). “Herkesin elinde şunlardan [telefon] olmadığı için herkes birbirine bakıyordu (...) oradayız ve *oradayız*” (Kılınç 2020).

²⁸¹ 1990 yılında Türkiye genelinde yalnızca 11 üniversitede mimarlık eğitimi verilmektedir (Hasol 1990: 103): Mimar Sinan Üniversitesi (bugün MSGSÜ), İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Yıldız Üniversitesi (bugün YTÜ), Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), Karadeniz Üniversitesi (bugün KTÜ), Selçuk Üniversitesi (SÜ), 9 Eylül Üniversitesi (bugün DEÜ), Trakya Üniversitesi (TÜ), Gazi Üniversitesi (GÜ), Anadolu Üniversitesi (AÜ) ve Dicle Üniversitesi (DÜ).

²⁸² 80’li yıllara kadar yalnızca İstanbul, Ankara ve İzmir’de şubesi bulunmaktadır (MO 2015).

²⁸³ TMÖB’deki gibi atölye programlarının önden giden ekipçe, maksimum bir hafta kadar önce kararlaştırılması (Kum 2020) gibi bir ihtimâle günümüz buluşmalarında rastlanmamaktadır. Buluşmaların herhangi bir kurum adı geçirmeden gerçekleştirildiği, yalnızca enformel güven ilişkileri yoluyla düzenlendiği (Omacan 2020) de görülmemektedir.

²⁸⁴ Örn. İTÜ, Özyeğin Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Maltepe Üniversitesi, FSM Vakıf Üniversitesi gibi.

seçenekler arasında öğrencilerin konfor beklentisi de değişmiştir.²⁸⁵ Hem iletişim kanallarında hem seçeneklerde hem de katılımında görülen niceliksel çokluğun buluşma ortamına niteliksel dönüşleri bir başka çalışmanın konusu olmaya adaydır.

“Olacağına varıyor herhalde” (Omacan 2020).

Buluşmacıların aile yapılarına bakıldığında da önemli verilerle karşılaşılmaktadır. 90’lı yılların başında üniversite öğrencisi olup buluşma organize edenlerin aileleri çoğunlukla “’68 kuşağı” olarak anılan nesildir (Kum 2020). Öğrenciler, entelektüel harcamaları Türkiye ortalamasının üstünde, çoğunlukla eğitilmiş aileler tarafından yetiştirilmiştir.²⁸⁶ Bu nitelikte aileler böylece öğrencilerin mücadelelerini anlayabilmiş, onlara ellerinden geldiği kadar destek olabilmıştır (Kendir-Beraha 2020). Sonraki nesiller ve buluşmaları bu değişken dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Buluşmaları değerlendirirken bunları düzenleyen öğrencilerin mimarlık eğitimine başlamadan önce içinden geçtikleri sistemlere de bakmak fayda olacaktır. 1993 yılında Türkiye’de mimarlık bölümlerine girmek bir ortaöğretim kurumundan mezun olmaya, bu kurumdaki başarı durumuna ve iki basamaklı merkezî sınavda ilgili bölümlerin cevaplanmasına bağlıdır. Daha sonra özellikle 1999, 2010 ve 2018 yıllarında köklü sistem değişiklikleri yapılmış, bu süreçte sınavlar, müfredat, katsayılar, puan ağırlıkları gibi unsurlar defalarca değişmiştir (ÖSYM 2020). Bu değişken sistemlere göre öğrencilerin hazırlanma biçimleri de değişmiş, okul dışında ilgi alanlarını keşfetmeye zaman ayırmakta birtakım güçlüklerle karşılaşmıştır (Koçoğulları 2019).

İki buluşmayı değerlendirirken önemli bir başka değişken de iletişim imkânlarıdır. Sabit telefon, mektup, faks ve okul panosuna asılan duyurularla düzenlenen buluşmalar elbette cep telefonu, e-posta ve sosyal medyayla düzenlenen buluşmalardan farklıdır (Özdel 2020). Yüz yüze buluşmanın bir ihtiyaçtan ziyade istek olduğu günümüz koşullarında seyahat ve ara toplantıların da anlamı ve konfor beklentileri de değişmiştir.

---

²⁸⁵ “O zaman ‘kampet’ ortalama bir gencin tatil standardıydı” (Erdem 2020).

²⁸⁶ Ailede mimar olma durumu da incelenmesi gereken başka bir veridir (Erdem 2020).

“Sadece buradan [Zoom] buluşmak yeterliyse de evrilip buna dönüşecektir”
(Özdel 2020).

Dolayısıyla bu dönüşüm tam da “buluşma” kavramının kendisiyle ilgilidir. Hele salgın hastalıklar sebebiyle “sosyal mesafe” kurallarını hayatına dahil etmek durumunda kalan günümüzün mimarlık öğrencileri için bu kavram bambaşka anlamlara gelmektedir.

Ayrıca UMÖB’den farklı olarak TMÖB’e mimarlık dışı katılım çoğunlukla yalnızca davetli konuşmacılar ve atölye yürütücüleri yoluyla gerçekleşmiştir. Başka bölümlerde okuyan öğrencilerden kişisel bağlantıları ve meraklarıyla katılanlar olduysa da buluşmaları diğer disiplinlerin katılımına açmak gibi bir gündem olmamıştır (Kum 2020). Bunda buluşmanın “mimar bakışı” gerektirmesi kadar henüz tüm mimarlık okullarından dahi düzenli katılımın görülemeden buluşmaların kesilmesinin de etkisi olmuştur.

Buluşmalarda iç ve dış erk düzenlemelerinin olmayıp kuralların serbest bırakılmasının öngörülemeyen bazı sonuçları da olmuştur. Bugün dört başı mamur bir TMÖB/UMÖB arşivinden söz edilememesi bunlardan biri olabilir. Keza özellikle TMÖB çizgisinin kısa kalması da buluşmacılarca buna bağlanabilmektedir (Erdem 2020; Kum 2020). Buluşmaların kurumsallıktan uzak durma yönündeki inadı, arşiv materyallerine de buluşmalar gibi an’da var olan, kişilere bağlı bir nitelik kazandırmıştır.²⁸⁷

“Evet çünkü biz de böyle bir inisiyatiflik!” (Kum 2020).

Böylece bu çalışma, düzenleyenlerce de çoğu zaman TMÖB’ün bir devamı gibi “93’ten beri” (UMÖB’16,5 2017) okunan UMÖB çizgisini kendi koşulları ve ilişkileriyle okumaya imkân vermektedir.

Tarihsel kırılmaları ve dönemeçleriyle küresel anlamda bir “imece” olarak değerlendirilebilecek mimarlık eğitimi, yirmi birinci yüzyılda yeni sorular ve yeni cevaplarla karşılaşmaktadır. Yapılan, geçilen, yıkılan, yeniden ve bu defa farklı yapılan, düşlenen ve kaçınılan mimarlık eğitimleri içinde öğrenci inisiyatifleri şimdi daha çeşitli ve değişken bir çokluk içinde değerlendirilmektedir. Öğrenci rolleriyle kurumsal mimarlık

---

²⁸⁷ Vaktiyle okullarda “tanıtıcı reklam” gibi kullanılmak üzere çekilen çok sayıda dia, etkinlik ve boş zaman fotoğrafları, gazete kùpürleri, kişisel arşivlerde ne varsa yukarılarda anılan 20. yıl arşiv çalışmaları kapsamında bir araya getirilmeye çalışılmıştır (Kum 2020).

eğitiminin zorunlu bir parçası olan ve inisiyatif rollerini de öncelikle bu zorunluluğa karşı oynayan, yirminci yüzyıl sonlarından beri Türkiye gerçekliğinde bir örnek olarak TMÖB/UMÖB “ruhu” vardır ve bilinmelidir.

Bu tez çalışması, başlarken umulan genişliğe ulaşamayan bir araştırmayla tamamlanmıştır. Koşullar ve kaynakların kısıtlılığı her zaman imkân vermese de buluşmalara dair anıya dayalı sözel veriler çapraz doğrulamalarla işlenmiştir. Gelecek araştırmaların hem geçmişte ve günümüzde mimarlık eğitiminde öğrenci inisiyatiflerinin oynadığı role hem de bu zengin ve heyecan verici Türkiye / Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması örneğine daha kapsayıcı göz noktaları koyabileceği bir altlık taslağı oluşturulmuştur.

Tablo 8. EASA, TMÖB, UMÖB ve diğerleri (1981 – 2018)

Yıl	EASA	TMÖB	UMÖB	Diğer
1981	<i>Liverpool, England: Starting up the EASA Experience</i>			AIAS Forum (1957): Los Angeles, California
1982	Delft, Netherlands: Architecture of an Uncertain Future			AIAS Forum: Lincoln, Nebraska
1983	<i>Lisbon, Portugal: Social Spaces</i>			AIAS Forum: Atlanta, Georgia
1984	Aarhus, Denmark: Turning point in Architecture			AIAS Forum: Ann Arbor, Michigan
1985	Athens, Greece: Interpretation and Action in the City			AIAS Forum: New York, New York
1986	Torino, Italy: Architetture Latenti			AIAS F: Phoenix, Arizona “Permagrid”
1987	Helsinki-Putikko, Finland: Architecture and Nature			AIAS F: Boston, Massachusetts
1988	Berlin, Germany: The Dimension Between			AIAS F: Chicago, Illinois
1989	Marseille, France: Héritage et Créativité			AIAS F: New Orleans, Louisiana
1990	Karlskrona, Sweden: Exploration			AIAS F: San Francisco, California

1991	Verkhoturie and Kolomna, USSR: Regeneration			AIAS F: Miami, Florida
1992	<i>Urgup, Turkey:</i> <i>Vision 2000</i> <i>Environment</i>			AIAS F: Buffalo, New York
1993	Sandwick, Shetland, Scotland: The Isle	<i>Gökçeada:</i> <i>Başlangıç,</i> <i>Doğuş, İlk</i>		AIAS F: Lexington, Kentucky
1994	Liège, Belgium: Consommer l'Inconsumable	Çavdarhisar: Sınır		AIAS F: Portland, Oregon
1995	Zamosć, Poland: Beyond the Borders	Kantara: Köprü		AIAS F: Washington, D.C.
1996	Clermont-l'Hérault, France: Dream Builders!	Çayköy: Dönüştüren		AIAS F: Denver, Colorado
1997	The train, Scandinavia: Advancing Architecture	Kilyos (K1ş) Sinop:	<i>GÜ:</i> <i>Eğitime</i> <i>Sorular</i>	AIAS F: San Francisco, California
1998	Valletta, Malta: Living on the Edge	Edirne (K1ş) Kayaköy: Zaman	GÜ: Method	AIAS F "Oceanside Forum"
1999	Kavala, Greece: Osmosis	Ceyhan (K1ş) Küre: Işık ve Gölge	GÜ: Meslekî Ahlâk	AIAS F "Beyond Borders"

2000	Antwerp/Rotterdam, B/NL: Dis-Similarities		GÜ: Mimarlık Ürünleri Nedir?	AIAS F “Transformation”
2001	Gökceada, Turkey: No Theme		İstanbul: Sanallık ve Gerçeklik	AIAS F “Going Beyond Green”
2002	Vis, Croatia: Senses	<i>Eskişehir: Algı ve His</i>	>	AIAS F “City Reborn”
2003	Friland, Denmark: Sustainable Living		ODTÜ: Sen DEÜ: Kimliksiz	AIAS F “Off the Beaten Path” GÜ Winter School
2004	Roubaix, France: Metropolitan– Micropolitain		KTÜ: Yeni Gazi Mağusa: Arkitopya	AIAS F “Tourin’ the Vernacular” GÜ Winter School 1. İstanbul Mimarlık Festivali
2005	Bergün, Switzerland: Trans, Transit, Transition		Kayseri: Cinnet	AIAS F “Building from Crisis” GÜ Winter School
2006	Budapest, Hungary: Common Places		Diyarbakır & Mardin: Eski-mez	AIAS F “Transitions” >>>> GÜ Winter School
2007	Eleusina, Greece: City Index		AÜ: Kesişim	GÜ Winter School <i>Bozcaada: BMB;07</i>
2008	Dublin-Letterfrack, Ireland: Adaptation			GÜ Winter School 11. DEÜ Mimarlık Şenliği: tasarım <i>Kayıtdışı 01: yer(siz)leşme</i>

2009	Brescia, Italy: Supermarchet			GÜ Winter School Kayıtdışı 02: liminal
2010	Manchester, UK: Identity		Edirne: Son-uç	GÜ Winter School Kayıtdışı 03: doku[n] <i>Baykuşlar Toplanıyor (BT'10): İz</i>
2011	Cadiz, Spain: Decostruction		İzmir: 35'e 50 Eskişehir: Yüz Yüze	GÜ Winter School Kayıtdışı 04: <i>anomi</i> BT'11: Karantina Adası
2012	Helsinki, Finland: Wastelands		Kıbrıs: Sınır Kayseri: Zamansız	GÜ Winter School <i>BT'12: İzmir</i>
2013	Žužemberk, Slovenia: Reaction		Diyarbakır: Bulmaca Zeytinli: Odak	<i>GÜ Winter School</i> <i>Bademlik Tasarım Festivali: düşün-tasarla- tartış</i>
2014	Veliko Tarnovo, Bulgaria: Symbioza		Antakya: İzdönüşüm Trabzon: Red	BTF'14: İstila <i>Mimarlık Öğrencileri Muğla'da buluşuyor: düşün-kurcalama-şaşırt</i>
2015	Valetta, Malta: Links		Gebze: Geçit İzmir: Tasarım Köyü	BTF'15: Leke

2016	Nida, Lithuania: Not Yet Decided		Gaziantep: İvme İstanbul: Yarım	BTF'16: Düzen Dağıldığında Tasarım Ne Yapar? Tasarım Köyü: x, v, t
2017	Fredericia, Denmark: Hospitality		Ankara: GÜM! Samsun: İz	BTF'17: 5N1Müdahale
2018	Rijeka, Croatia: RE:EASA		Adana: Göç Mardin: Sınır	BTF'18: geçmişşimdi şimdigelecek Tasarım Köyü: Kırsal Ütopyaalar

KAYNAKÇA

- Abalı, Z., “Gökçeada Buluşmasının Düşündürdükleri”, *Arredamento Dekorasyon*, Şubat 1994, s. 147.
- ACSA, “About”, Association of Collegiate Schools of Architecture, <https://www.acsa-arch.org/about/> [Erişim 20 Şubat 2020], 2019.
- AIA, “History”, The American Insitute of Architects, <https://www.aia.org/history/> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.
- AIAS, “History”, American Institute of Architecture Students, <http://www.aias.org/about/history/> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.
- AIESEC,
- “About us”, Association Internationale des Étudiants en Sciences Économiques et Commerciales, <https://aiesec.org/about-us> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020 (a).
  - Hakkımızda” <https://aiesec.org.tr/hakkimizda/> [Erişim 21 Ekim 2020], 2020 (b).
- AIJ, “Introduction”, Architectural Institute of Japan, <https://www.aij.or.jp/eng/about/about.html> [Erişim 20 Şubat 2020].
- Akay, Z., *Kişisel Görüşme*, Moda, İstanbul, 4 Aralık 2019. EK-1.
- Akbaş, H. E., Bozkurt, S. & Yazıcı, K., “Osmanlı Devletinde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi ile Karşılaştırılması”, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Eylül 2018.
- Akboy, D. A., “CV”, LinkedIn, <https://www.linkedin.com/in/damla-aslan-akboy-7b78a259> [Erişim 20 Şubat 2020], 2003.
- Akgül, Z., *Kişisel Görüşme*, Hangouts, 15 Aralık 2019. EK-1.
- Akgün, Y., “Bütün-leşik Mimarlık Eğitimi ve Pratiği”, *Ege Mimarlık* 93 (2), ss. 10-11, <http://egemimarlik.org/93/4.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2016.
- Aközer, E. & Öğüt, N. (der.), *Mimarlık, Eğitim, Geleneksel ve Yenilik: Kemal Aran’a Armağan*, 2001.

- Aksoy, E., “‘Dünyada ve Türkiye’de Mimarlık Eğitimi’ Bildirisi Üzerine Düşünceler”, *Mimarlık Semineri*, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara, 1969.
- Aktüre, S., Osmay, S. & Savaş, A. (der.), *Anılar: Bir Sözlü Tarih Çalışması*, 1956’dan 2006’ya Kadar ODTÜ Mimarlık Fakültesi’nin 50 yılı, 2007.
- Akyüz, E., “Mimarlık Eğitimi Üzerine Düşünceler”, *Ege Mimarlık* 21 (4), 1996, <http://egemimarlik.org/21/4.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], ss. 22-25.
- Al, S., *Kişisel Görüşme*, Facebook, 14 Temmuz 2020. EK-1.
- Alexander, M. A., *The Kondratiev Cycle: A Generational Interpretation*, iUniverse, 2002.
- Alğan, B., *Kişisel Görüşme*, Kadıköy, İstanbul, 29 Aralık 2019. EK-1.
- Alkan, A., *Mimarlık Eğitiminin Dünü, Bugünü, Yarını: Ulusal Sempozyum*, Sempozyum Bildirileri 25-27 Kasım 2010, TMMOB Mimarlar Odası, Konya, 2010.
- Alpaslan, H. İ., “Gençler Beklemek İstemiyor: Baykuşlar Toplanıyor 2010 Öğrenci Buluşması’nın Ardından...”, *Ege Mimarlık* 75 (4), ss. 6-7, <http://egemimarlik.org/75/2.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2010.
- Altay, E. C., *Kişisel Görüşme*, Santral, İstanbul, 17 Aralık 2019. EK-1.
- Altun, D. & Köşklük, N., “XI. Mimarlık Fakültesi Haftası”, *Ege Mimarlık* 66 (3), ss. 40-41, <http://www.izmimod.org.tr/egemim/66/37-41.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2008.
- Amman, J., “Stone masons working on blocks of stone, making gravestones and coffins”, Woodcut, Wellcome Collection, Attribution 4.0 International (CC BY 4.0), <https://wellcomecollection.org/works/gzstumc7> [Erişim 20 Şubat 2020], 1568.
- And, M., *16. Yüzyılda İstanbul : Kent, Saray, Günlük Yaşam*, Akbank, İstanbul, 1993.
- Anderson, L. B., “History’s History”, *The Education of the Architect* içinde, (ed. M. Pollak), The MIT Press, Cambridge & London, 1997.
- André, J. S., *Thinking through Translation with Metaphors*, St. Jerome Publishing, Cornwall, UK, 2010.
- Angélil, M., *Inchoate: An Experiment in Architectural Education*, Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, 2003.

Arendt, H.,

- *The Human Condition*, The University of Chicago Press, London, 1998.
- *Totalitarizmin Kaynakları 3: Totalitarizm* (çev. İ. Serin), İletişim Yayınları, İstanbul, 2014. s. 277.

Arkitera,

- “Bozcaada Mimarlık Buluşması 07”, <https://v3.arkitera.com/event.php?action=displayEvent&ID=1593> [Erişim 20 Şubat 2020], 2007.
- “Buluşma 8”, Arkitera Etkinlik Dosyası, <https://v3.arkitera.com/ed76-bulusma-8.html> [Erişim 20 Şubat 2020], Ocak 2004 (a).
- “Buluşma 8.5 Doğu Akdeniz Üniversitesi”, Arkitera, <https://v3.arkitera.com/v1/sektoreletkinlikler/toplanti/toplanti10912.htm> [Erişim 20 Şubat 2020], 2004 (b).
- “Kayıtdışı 01: Kayıtdışı Hakkında”, <https://v3.arkitera.com/eventfile.php?action=displayEventFile&ID=119&year=&aID=2368> [Erişim 20 Şubat 2020], Şubat 2008.
- “UMÖB 10.5: 35e50”, Arkitera Etkinlik Arşivi, <https://v3.arkitera.com/event.php?action=displayEvent&ID=3843> [Erişim 20 Şubat 2020], 2011.

Arnold, D., “The Authority of The Author: Biography and the Reconstruction of the Canon”, *Reading Architectural History* içinde, Routledge, London and New York, 2002.

Arpacıoğlu, U. B.,

- “Katılımcı sayı ve organizasyon ilişkileri nasıl çözüldü?”, TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları, Youtube, <https://youtu.be/3DicOAgmBjs> [Erişim 20 Şubat 2020], 7 Mart 2017 (a).
- “TMÖB'lerin günümüze kadarki sürdürülebilirliği”, TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları, Youtube, <https://youtu.be/xtlmrTJleqk> [Erişim 20 Şubat 2020], 15 Mart 2017 (b).
- “Buluşmaların devamlılığı üzerine”, TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları, Youtube, <https://youtu.be/2qnieLfMEEw> [Erişim 20 Şubat 2020], 14 Mart 2017 (c).

- Asar, O., *Kişisel Görüşme*, Hangouts, 14 Aralık 2019. EK-1.
- Ashbee, C. R., *A Few Chapters in Workshop Re-Construction and Citizenship*, The Guild and School of Handicraft, London, 1894.
- Asimov, I., “On Creativity”, MIT Technology Review, <https://www.technologyreview.com/s/531911/isaac-asimov-asks-how-do-people-get-new-ideas/> [Erişim 21 Ekim 2019], 20 Ekim 2014.
- Aslan, D., “Mimari Stüdyo Kültürü ve Pratik Üzerine”, *Ege Mimarlık* 93 (2), ss. 12-15, <http://egemimarlik.org/93/5.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2016.
- Aslanoğlu, İ., *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı: 1923-1938*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2010.
- Aşut, Ö., *Disiplinler-arasılık ve Mimarlık Eğitimi*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2011.
- Ataç, B., *Mimari Söylem ve Mimari Ürün İlişkisi*, Tez, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2019.
- Atmaca, Y. & Gündoğdu, İ. E., “Herkes İçin Mimarlık”, *Ege Mimarlık* 102 (1), ss. 28-29, <http://egemimarlik.org/102/06fesmekan2.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2019.
- Avcı, O., Çekim, A., Eren, B., Köknar, B. S., Sarısakal, B. & Şengül, T., "Dosya: Kriz Ortamında Mimarlık", *Mimarlık* 405, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara, 2019 <http://www.mo.org.tr/mimarlikDergisiDocs/pdf/MIMARLIK405.pdf> [Erişim: 20 Şubat 2020].
- Aydemir, A. Z., *Experiments, Practices and Positions in Architectural Design Studio*, PhD diss., İstanbul Teknik Üniversitesi, 2017.
- Aydınlıoğlugil, B., “Hasankeyf’in Somut Olmayan Kültürel Mirası”, *Aktüel Arkeoloji*, <https://aktuelarkeoloji.com.tr/kategori/tahribat/hasankeyf-in-somut-olmayan-kulturel-mirasi> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.
- Aysan, Y. & Aysan, Y., *Mimarlıkta İkinci Kademe Eğitimi: Kuram, Araştırma, Uygulama*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 1977.
- Aytaç, K., *Avrupa Eğitim Tarihi: Antik Çağdan 19. Yüzyılın Sonlarına Kadar*, Phoenix, Ankara, 2012.

- Aytaç-Dural, T., *Theatre-Architecture-Education: Theatre as a Paradigm for Introductory Architectural Design Education*, METU Faculty of Architecture, Ankara, 2002.
- Bağrıaçık, R., Çelik, G. T. & Oral, E. L., “Academic Burnout of Architectural Students”, *E-Journal of New World Sciences Academy* 7(1), ss. 358-367, 2012.
- Balamir, A., *Changes in the Discipline and Identity of the Architect: Classical-academic and Modern Approaches to Architectural Profession, Education, Design*, PhD diss., Middle East Technical University, 1996.
- Bandini, M., “The Conditions of Criticism”, *The Education of The Architect* içinde (ed. Martha Pollak), The MIT Press, Cambridge & London, 1997.
- Barkul, Ö. & Tönük, S., “Mimarlık Eğitiminde Meslekî Pratiğin Yeri ve Önemi üzerine Bir İnceleme”, *Ege Mimarlık* 27 (3), 1998, <http://egemimarlik.org/27/16.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], ss. 39-43.
- Baskan, G. A., “Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi”, *G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21 (1), ss. 21-31, 2001.
- Baudrillard, J., *Baştan Çıkarma Üzerine* (çev. A. Sönmezay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005.
- Bauhaus Kooperation, “The Bauhaus”, 100 Years of Bauhaus, <https://www.bauhaus100.com/the-bauhaus/> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.
- Baydar, G., *Osmanlı-Türk Mimarlarında Meslekleşme*, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2012.
- Bayındır, F. Ş., *Appraisals of the Basic Design Education Implemented during the Last Ten Years at Schools of Architecture in Turkey*, Yüksek Lisans Tezi, DEÜ, 1994.
- Benhamou, J. R., “Public and Private Art Education in France: 1648-1793”, Doktora Tezi, Purdue University, 1990.
- Berber, Ö., *Mimarlık Bilgisi Üzerine Bir Araştırma Denemesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2001.
- Berman, M., *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor: Modernite Deneyimi* (çev. Ü. Altuğ & B. Peker), İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

- BEST, “About BEST”, Board of European Students of Technology, <https://www.best.eu.org/aboutBEST/welcome.jsp> [Erişim 20 şubat 2020], 2020.
- BEST İstanbul, “Hakkında”, <https://www.bestistanbul.org/hakkinda/> [Erişim 20 şubat 2020], 2020.
- Bianet, “Gezi 6 Yaşında | bianet’in Gezi Arşivi”, <http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/208948-gezi-6-yasinda-bianet-in-gezi-arsivi> [Erişim 20 şubat 2020], 29 Mayıs 2019.
- Bilgin, İ., “Evlerin Yalnızlığı” ve “Bedelsiz Modernleşme”, *2000'lerde Türkiye'de Mimarlık: Söylem ve Uygulamalar* içinde (ed. T. Korkmaz), TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2007.
- BMB07,
- “BMB07”, Google Groups, <https://groups.google.com/g/bmb07> [Erişim 20 şubat 2020], Temmuz 2007.
  - “Bozcaada Mimarlık Buluşması; 07”, Wordpress, <https://bmb07.wordpress.com/> [Erişim 20 şubat 2020], Temmuz 2007.
- Bonnal, J., “A History of Decentralization”, *The Online Sourcebook on Decentralization and Local Development* içinde, Earth Institute of Columbia University, http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/history_fao.html [Erişim 20 şubat 2020], 2006.
- Bora, C., “İlk Türk Mimarlık Okulu”, *Mimarlık 155*, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara 1978 <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=208> [Erişim 20 şubat 2020].
- Boyle, B. M., “Architectural Practice in America, 1865-1965 — Ideal and Reality”, *The Architect: Chapters in the History of the Profession* içinde (ed. S. Kostof), Oxford University Press, New York, 1986.
- Bozdoğan, B., *Kişisel Görüşme*, Hangouts, 14 Aralık 2019. EK-1.
- Braudel, F.,

- *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, Birinci ve İkinci Cilt (çev. M. A. Kılıçbay), Eren Yayıncılık, İstanbul, 1989.
- *Civilization and Capitalism, 15th-18th Century*, Vol. II: The Wheels of Commerce, William Collins Sons & Co, London, 1983.

Britannica,

- “Batılılaşma”, *AnaBritannica: Genel Kültür Ansiklopedisi* (ed. P. W. Goetz, Ç. Kağıtçıbaşı, A. Mango, İ. Tekeli & N. Yalman), 3/441-442, Ana Yayıncılık A. Ş., İstanbul, 1987.
- “Daedalus”, *Encyclopædia Britannica* [çevrimiçi veritabanı], <https://www.britannica.com/topic/Daedalus-Greek-mythology> [Erişim 21 Haziran 2020], 21 Mayıs 2020 (a).
- “Imhotep”, *Encyclopædia Britannica* [çevrimiçi veritabanı], <https://www.britannica.com/biography/Imhotep> [Erişim 20 Şubat 2020], 11 Kasım 2019.
- “Mimesis”, *Encyclopædia Britannica* [çevrimiçi veritabanı], <https://www.britannica.com/art/mimesis> [Erişim 20 Şubat 2020], 22 Kasım 2011.
- “Salon”, *Encyclopædia Britannica, inc.* [çevrimiçi veritabanı], <https://www.britannica.com/art/Salon-French-art-exhibition> [Erişim 20 Şubat 2020], 15 Aralık 2014.
- “University”, *Encyclopædia Britannica, inc.* [çevrimiçi veritabanı], <https://www.britannica.com/topic/university> [Erişim 29 Nisan 2020], 27 Nisan 2020 (b).

BT,

- “Baykuşlar Toplanıyor’11” kitapçığı, <https://issuu.com/baykuslartoplaniyor/docs/baykuslartoplaniyor11> [Erişim 21 Ekim 2019], 5 Şubat 2013.
- “Baykuşlar Toplanıyor'12 Katılımcı Röportajları” Youtube, <https://youtu.be/CZUzWGUveFI> [Erişim 21 Ekim 2019] 22 Temmuz 2012.

BTF, Bademlik Tasarım Festivali '13 Portfolyo, https://issuu.com/bademliktasarimfestivali/docs/btf_2013_portfolyo [Erişim 21 Ekim 2019], 6 Şubat 2016.

Bulkley, K. E., "Recentralizing Decentralization? Educational Management Organizations and Charter Schools' Educational Programs", Paper presented at the Annual Meeting of the University Council for Educational Administration, Pittsburgh, PA, November 1-3, 2002.

Buluşma,

- "İptal' Damgalı Bir Buluşma: Çavdarhisar'94 Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması", *Ege Mimarlık* 14 (3), ss. 40-46, <http://egemimarlik.org/1994-3/40.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 1994.
- "TMÖB Kıbrıs - Kantara '95 Buluşması", *Ege Mimarlık* 18 (1), 1996, <http://egemimarlik.org/18/09.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], ss. 21-30.

Burke, P., *Tarih ve Toplumsal Kuram*, Tarih Vakfı, İstanbul, 2011.

Büyükmişçi, G., "Mimarlık Eğitiminde Çalıştay Olgusu, Yeri, Önemi ve Kazandırdıkları Üzerine", *Ege Mimarlık* 93 (2), ss. 20-23, <http://egemimarlik.org/93/7.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2016.

Can, B., *Kişisel Görüşme*, Hangouts, 14 Aralık 2019. EK-1.

Carlyle, T., *Characteristics*, J.R. Osgood, Boston, 1877.

Carr, E. H., *Tarih Nedir?* (çev. M. G. Gürtürk), İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

Cengizkan, A., "Mimarlık Eğitiminde 2 TABU", *Ege Mimarlık* 46 (2), <http://egemimarlik.org/46/46-13.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2003.

Ciravoğlu, A., *Mimari Tasarım Eğitiminde Workshop Stüdyo Paralelliği Üzerine*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2001.

CLEA, "Sobre CLEA", CLEA Latinoamerica, <https://clealatinamerica.com/acerca-de/> [Erişim 20 Şubat 2020].

Çokuğraş, I. & Bilginoğulları, Ö. E. (haz.), *Mimarlık Eğitiminde Uluslararası Boyutlar: Panel*, 7 Temmuz 2005, 2006.

- Colomina, B., *Privacy and Publicity: Modern Architecture as Mass Media*, MIT Press, Cambridge, Mass., 1998.
- Conrads, U., “Foreword”, *Programmes and Manifestoes on 20th-Century Architecture* içinde (ed. U. Conrads, çev. M. Bullock), The MIT Press, Cambridge, 1971.
- Conway, H. ve Roenisch, R., “”, *Understanding Architecture: An Introduction to Architecture and Architectural History* içinde, Routledge Taylor and Francis Group, London & New York, 2005.
- Conyers, D., “Decentralization: The Latest Fashion in Development Administration?”, *Public Administration and Development* 3(2), ss. 97–109, April/June 1983.
- Corbusier, Le, “Architecture or Revolution”, *Towards a New Architecture* içinde (çev. F. Etchells), Dover Publications, New York, 1986.
- Coşkun, Ç. O., Onkaş, A., Uztürk, M. & Soyak, S., “Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması 2011: UMÖB 10,5”, *Mimar.ist* 40, TMMOB MO İstanbul Büyükşehir Şubesi, ss.13-19, <https://play.google.com/books/reader?id=TrNKDwAAQBAJ&pg=GBS.PT12> [Erişim 20 Şubat 2020], Haziran 2011.
- Cubukcu, E. & Cubukcu, K. M., “Evaluating Higher Education Policy in Turkey: Assessment of the Admission Procedure to Architecture, Planning, and Engineering Schools”, *International Journal of Education Policy & Leadership* 4(4), ss. 1-13, 2009.
- Cuff, D., “Foreword”, *The Architect: Chapters in the History of the Profession* (ed. S. Kostof) içinde, Oxford University Press, New York, 1977.
- Dalgıç, D., *Kişisel Görüşme*, Moda, İstanbul, 14 Aralık 2019. EK-1.
- Delanty, G., *Challenging Knowledge: The University in the Knowledge Society*, Open University Press, 2001.
- Demirci, E., *Kişisel Görüşme*, Hangouts, 23 Aralık 2019. EK-1.
- Designing Design Education: Designtrain Congress Proceedings (3 volumes) of the Designtrain Congress Trailer II (Amsterdam, 5-7 June 2008), 2008.

- Detail, “For The First Time – European Architecture Students Assembly”, Detail Online, <https://www.detail-online.com/article/for-the-first-time-european-architecture-students-assembly-2016-in-lithuania-28028/> [Erişim 20 şubat 2020], 27 Haziran 2016.
- Dewey, J., *The School and Society*, The University of Chicago Press, Illinois, 1899.
- Dikmen, Ç. B., “Mimarlık Eğitiminde Stüdyo alışmalarının Önemini: Temel Eğitim Stüdyoları” *E-Journal of New World Sciences Academy* 6(4), ss. 1509-1520.
- Diner, Ö., “Bir Yaz Okulunun Ardından”, *Ege Mimarlık* 24 (3), 1997, <http://egemimarlik.org/24/8.pdf> [Erişim 20 şubat 2020], s. 22.
- Dinyürek, Ö., Hoşkara, ř. & Vural, S. M., *Unspoken Issues in Architectural Education*, International Conference April 3-4 2014, Famagusta, KKTC, 2014.
- «Discipline of Architecture.» Düzenleyen: Andrzej Piotrowski, & Julia Williams Robinson, 292-305. Minnesora: University of Minnesota Press, 2001.
- Dixon, J. E., Perkins, H. C. & Vallance, S., “What is Social Sustainability: A Clarification of Concepts”, *Geoforum* 42, ss. 342-348, http://www.metu.edu.tr/~ioguz/Vallance_2011.pdf [Erişim 21 Ekim 2018], 2011.
- Dostoğlu, N., “Değişen / Dönüşen Mimarlık Eğitimi”, 300’DEN 400’E MİMARLIK, *Mimarlık* 400, TMMOB Mimarlar Odası, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=414&RecID=4396> [Erişim 20 şubat 2020], 2018.
- Draper, J., “The Ecole des Beaux Arts and the Architectural Profession in the United States: The Case of John Galen Howard”, *The Architect: Chapters in the History of the Profession* içinde (ed. S. Kostof), Oxford University Press, New York, 1986.
- Drumm, H. J., “The paradigm of a new decentralization: Its implications for organization and HRM”, *Employee Relations* 17 (8), ss. 29-45, 1995.
- Duman, Mihriban, and Yelta Köm. "2010 Baykuşlar Toplanıyor (Owls Gather)." In *Design Chronology Turkey: Non-Governmental Organizations*, 15. 3rd Istanbul Design Biennial, 2017.

Dübbers, P., “Clemens Holzmeister with pupils in Istanbul 1948”, Archiv für Baukunst, https://archiv-baukunst.uibk.ac.at/presse/2014/Pressematerial_Holzmeistertagung_2014/ [Erişim 21 Ekim 2019], 2014.

Dündar, Ş. G., “Uluslararası Mimarlık Çalıştayı: Kentsel Tarihsel Katman”, *Ege Mimarlık* 66 (3), s. 41, <http://www.izmimod.org.tr/egemim/66/37-41.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2008.

Dündaralp, B.,

- “1998: 6. ulusal mimarlık sergisi ve ödülleri / TMÖB”, Basılı ve Dijital Medya Arşivi, <https://bogachandundaralp.wordpress.com/2011/07/14/1998-6-ulusal-mimarlik-sergisi-ve-odulleri-tmob/#comments> [Erişim 20 Şubat 2020], 2011 (a).
- “2004/10: mimarlıkta genç olma durumu / 1. mimarlık festivali tartışma”, Basılı ve Dijital Medya Arşivi, <https://bogachandundaralp.wordpress.com/2011/07/18/200410-mimarlikta-genc-olma-durumu-1-mimarlik-festivali-tartisma/> [Erişim 20 Şubat 2020], 18 Temmuz 2011.
- “2006/08: TMÖB niye ödül aldı? / görüş-tartışma”, Basılı ve Dijital Medya Arşivi, <https://bogachandundaralp.wordpress.com/2011/07/21/200608-tmob-niye-odul-aldi-gorus-tartisma/> [Erişim 20 Şubat 2020], 2011 (b).
- ““Başka Bir Okul Mümkün”*e İnanmak...”, *Ege Mimarlık* 85 – 86 (3), ss. 62-65, <http://egemimarlik.org/85-86/12.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2013.
- “Boğaçhan Dündaralp / Buluşma Organizasyonları”, TMÖB Bellek Kayıtları, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması'16, Youtube, <https://youtu.be/cL-nq5HwpcA> [Erişim 20 Şubat 2020], 7 Temmuz 2016a.
- “Boğaçhan Dündaralp / TMÖB'ün Meslekî Hayatınıza Etkisi”, TMÖB Bellek Kayıtları, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması'16, Youtube, <https://youtu.be/XhxstlxLgeg> [Erişim 20 Şubat 2020], 7 Temmuz 2016b.
- “Boğaçhan Dündaralp / Buluşmaların En Önemli Yanı”, TMÖB Bellek Kayıtları, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması'16, Youtube, <https://youtu.be/qmc7gTB8tbM> [Erişim 20 Şubat 2020], 7 Temmuz 2016b.
- *Kişisel Görüşme*, Zoom, 10 Ağustos 2020. EK-1.

EASA, “About”, European Architecture Students Assembly, <http://www.easanetwork.org/about> [Erişim 20 şubat 2020], 2019.

Egbert, D. D., *The Beaux-Arts Tradition in French Architecture*, Princeton University Press, New Jersey, 1980.

ekşisözlük, “Baykuşlar Toplanıyor”, faaip de oiad, <https://eksisozluk.com/entry/24793332> [Erişim 21 Ekim 2019], 03.08.2011.

Elçin, N. & Ekinci, Z., “Alternatif Mimarlık Eğitiminde Bir Öğrenci Buluşması: “Kimlik-siz” Teması ile BULUşMA 7.5”, *Mimarlık 315*, TMMOB Mimarlar Odası, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=27&RecID=312> [Erişim 20 şubat 2020], Ocak-şubat 2004.

Eley, G., “Dilemmas and Challenges of Social History since the 1960s: What Comes after the Cultural Turn?”, *South African Historical Journal 60*(3), ss. 310-322, 2008.

EMT, “Hakkımızda”, Endüstri Mühendisliği Toplulukları Birliği, <https://turkiyeemt.com/hakkimizda/> [Erişim: 20 şubat 2020].

Erbil, Y.,

- “Geçmişten günümüze mimar profilinde meydana gelen değişim-dönüşüm ve mimarlık eğitimine yansımaları”, *e-Journal of New World Sciences Academy 4*(1), ss. 58-67, 2009.
- “Mimarlık eğitiminde ‘yaparak/yaşayarak öğrenme’”, *e-Journal of New World Sciences Academy 3*(3), ss. 579-587, 2008.

Erdem, A., *Kişisel Görüşme*, Zoom, 27 Temmuz 2020. EK-1.

Ergöz, E., *Mimarlık Mesleği ve İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mezunlarının Mesleki Kariyeri: Bir Alan Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2002.

Ergut, E. A. & Özkaya, B. T., “Mimarlar Odası Türkiye Mimarlığını Sunuyor/Değerlendiriyor: Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri”, *2000'lerde Türkiye'de Mimarlık: Söylem ve Uygulamalar* içinde (ed. T. Korkmaz), TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2007.

- Ertuğrul, İ., “Ulusal Mimarlık Öğrencileri 9”, *Mimarlara Mektuplar 2005* içinde, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, İstanbul, <https://play.google.com/books/reader?id=HxNKDwAAQBAJ> [Erişim 20 Şubat 2020], 2005.
- Esen, E., Bauhaus Eğitim Anlayışının Günümüz Temel Tasarım Eğitimine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2015.
- ESTIEM, “About”, European Students of Industrial Engineering and Management, <https://estiem.org/about> [Erişim: 20 Şubat 2020].
- ESTMOB, “ESTMOB 2007”, Wayback Machine, Internet Archive, <https://web.archive.org/web/20080120142429/http://www.estmob2007.org:80/> [Erişim 20 Şubat 2020], 20 Ocak 2008.
- Ettlinger, L. D., “The Emergence of the Italian Architect During the Fifteenth Century”, *The Architect: Chapters in the History of the Profession* içinde (ed. S. Kostof), Oxford University Press, New York, 1986.
- EU, “About higher education policy”, Education and Training, https://ec.europa.eu/education/policies/higher-education/bologna-process-and-european-higher-education-area_en [Erişim 21 Ekim 2019], 2019.
- Feld, J. & Carper, K. L., “Historical Notes”, *Construction Failure* içinde, John Wiley & Sons, Inc., New York, 1997.
- Forum II Architectural Education for the 3rd Millenium 22 - 24 April 1998, Gazimagusa, North Cyprus, EMU & ITU, 1998.
- Foster, H., ed., *The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture*, Bay Press, Washington, 1987.
- Frampton, K., *Labour, Work and Architecture: Collected Essays on Architecture and Design*, Phaidon Press, London, 2002.
- Fraser, M., *Design Research in Architecture*, Ashgate Publishing, Farnham, UK, 2013. 2014?

- Frederick, M., *Mimarlık Okulunda Öğrendiğim 101 Şey* (çev. V. Atmaca), YEM Yayınları, 2016.
- Fukuyama, F., “The End of History?”, *The National Interest* 16, ss. 3-18, 1989.
- Gambetti, Z., “Marx ve Arendt: Emek, İş, Eylem Üzerinden Üç Siyaset Biçimi”, *Birikim* 217, ss. 46-54, 2007.
- Gençer, A., Post-modern Mimarlık Endüstri Sonrası Toplumu İlişkileri, Yüksek Lisans Tezi, DEÜ, 1988.
- Germen, A., “Dünyada ve Türkiyede Mimarlık Eğitimi”, *Mimarlık Semineri* içinde, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara, 1969.
- Gezgin, A. Ö. (ed.), *Akademiye Tanıklık 2: Mimarlık*, Bağlam, İstanbul, 2003.
- Gezici, Z., *Kişisel Görüşme*, Hangouts, 15 Aralık 2019. EK-1.
- Goldstone, J. A., “Historical and Comparative Theory”, *Encyclopedia of Social Theory* (ed. G. Ritzer), SAGE Publications, Inc., Thousand Oaks, 2005. ss. 369-373. SAGE Knowledge. Web. 14 Jan. 2018, doi: 10.4135/9781412952552.n140.
- Gombrich, E. H., *Sanatın Öyküsü* (çev. B. Cömert), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
- Gökan, K., Alagonya, A. & Düzgün, E. (ed.), *Mimarlık Eğitiminde Tasarım Atölyesinin Kavramsal ve Fiziksel Biçimlenmesi*, 2000.
- Gökten, A., “UMÖB 13 Hatırası”, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması 2013 Balıkesir, https://scontent.fsaw1-5.fna.fbcdn.net/v/t1.0-9/1044938_10151465615720737_1662782607_n.jpg?_nc_cat=103&_nc_sid=d2e176&_nc_ohc=xcSRDlSNb6IAX9xZ6tY&_nc_ht=scontent.fsaw1-5.fna&oh=0e768bcdc2a397e2a7d6cd6e54d11800&oe=5F66258C [Erişim 20 Şubat 2020], 2 Temmuz 2013.
- Gör, H. M., *Kişisel Görüşme*, Hangouts, 27 Aralık 2019. EK-1.
- Gramsci, A., “On Education”, *Selection from Prison Notebooks* içinde (ed. Q. Hoare & G. N. Smith), ss. 162-190, Lawrence & Wishart, Londra, 1971.
- Gropius, W., *Bauhaus Manifesto*, Mimarlık_lar, Goethe-Institut Ankara, 2019.

- Guerra-Carrillo, B., “Does higher education hone cognitive functioning and learning efficacy? Findings from a large and diverse sample”, *PLoS ONE* 12(8), 2017.
- GÜ, “Tarihçe”, Gazi Üniversitesi, <http://gazi-universitesi.gazi.edu.tr/posts/view/title/tarihce-169255> [Erişim 20 Şubat 2020].
- Gündoğdu, İ. E., “Mimarlık ve Mimarlık Eğitiminde Aktivizm”, PhD Diss., İstanbul Teknik Üniversitesi, 2011.
- Güney, Z., “Öğrenci Buluşmalarının Öyküsü”, *Arkitera Mimarlık Almanığı* 2007, ss. 139-140, <https://v3.arkitera.com/h17673-ogrenci-bulusmalarinin-oykusu.html> [Erişim 20 Şubat 2020], 2007.
- Gür, B. F., “Praksis: Eylem Olarak Tasarım ve Eğitimi”, *Mimari Tasarım Eğitimine Çağdaş Önermeler* içinde (ed. Şengül Öymen Gür), YEM, İstanbul, 2017.
- Gür, Ş. Ö. (ed.), *Mimari Tasarım Eğitimine Çağdaş Önermeler*, 2017.
- Gürdallı, H., *Mimarın Formasyonunda Formel Mimarlık Eğitiminin Yeri*, PhD diss., İstanbul Teknik Üniversitesi, 2004.
- Gürsel, Y., “21. Yüzyılda Mimarlık Eğitimi için Öneriler”, *Mimar.ist* 1, TMMOB MO İstanbul Büyükşehir Şubesi, 2001 <http://www.mimarist.org/mimar-ist-sayi-1-kis-2001-2/> [Erişim 20 Şubat 2020]. 86-91.
- Güvenç, K., *Kişisel Görüşme*, Zoom, 22 Ağustos 2020. EK-1.
- Güzer, C. A., “Kenan Güvenç / Kalebodur’la Mimarlar Konuşuyor Online”, Youtube, https://youtu.be/meIQLj_geVE [Erişim 21 Ağustos 2020], 17 Haziran 2020.
- Habermas, J., “Modernity – An Incomplete Project”, *The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture* içinde (ed. H. Foster), Bay Press, Washington, 1987.
- Habraken, N. J., “Forms of Understanding: Thematic Knowledge and the Modernist Legacy”, *The Education of The Architect* içinde (ed. Martha Pollak), The MIT Press, Cambridge & London, 1997.
- Hakim Bey, *T.A.Z.: The Temporary Autonomous Zone, Ontological Anarchy, Poetic Terrorism*, 1985.

Hamamcıoğlu, M., “İzmir’li Mimarlık Öğrencilerinin Birgi Ütopyası; Laboratuvar Kent”, *Ege Mimarlık* 21 (4), 1996, <http://egemimarlik.org/21/15.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], ss. 62-65.

Hant, R., *Kişisel Görüşme*, Telefon, 2019. EK-1.

Harper, D.,

- “*teks-”, Online Etymology Dictionary [çevrimiçi veri tabanı], https://www.etymonline.com/word/*teks- [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.
- “architect (n.)”, Online Etymology Dictionary [çevrimiçi veri tabanı], <https://www.etymonline.com/word/architect> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.
- “architecture (n.)”, Online Etymology Dictionary [çevrimiçi veri tabanı], <https://www.etymonline.com/word/architecture> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.
- “archon (n.)”, Online Etymology Dictionary [çevrimiçi veri tabanı], <https://www.etymonline.com/word/archon> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.
- “atelier (n.)”, Online Etymology Dictionary [çevrimiçi veri tabanı], <https://www.etymonline.com/word/atelier/> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.
- “college (n.)”, Online Etymology Dictionary [çevrimiçi veri tabanı], <https://www.etymonline.com/word/college/> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.
- “studio (n.)”, “study (v.)”, Online Etymology Dictionary [çevrimiçi veri tabanı], https://www.etymonline.com/word/study?ref=etymonline_crossreference#etymonline_v_22215/ [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.
- “university (n.)”, Online Etymology Dictionary [çevrimiçi veri tabanı], <https://www.etymonline.com/word/university/> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.

Harvey, D., “The Experience of Space and Time” ve “Time-Space Compression and the Postmodern Condition”, *The Condition of Modernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change* içinde, ss. 284-307, Blackwell, Cambridge & Oxford, 1992.

Hasançebi, Ö., *Mimarlık Eğitiminde Yaratıcılık: Temel Tasarım-Mimari İlişkisinin İrdelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2004.

Haskins, C. H., *The Rise of Universities*, Cornell University Press, Ithaca & London, 1965.

Hasol, D.,

- “İstanbul’da İki Konuk: Gehry ve Calatrava”, *Yapı 245*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, Nisan 2002 <http://www.doganhasol.net/etiket/yapi-dergisi-245> [Erişim 20 Şubat 2020].
- “Mimar’dan Arkitekt’e...”, *Yapı 152*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 1994 <http://www.doganhasol.net/mimardan-arkitekta-2.html> [Erişim 20 Şubat 2020].

Hays, M., *Architecture Production* (ed. J. Ockman), MIT Press, Massachusetts, 1970.

Heiskanen, I., “Decentralisation: Trends and Contexts”, *Decentralisation: Trends in European Cultural Policies* içinde, Council of Europe, 2001.

Hewitt, B., *Okulsuz Büyüme* (çev. Ş. S. Ay), Sinek Sekiz Yayınevi, Muğla, 2017.

Heynen, H., *Architecture and Modernity: A Critique*, MIT Press, New York, 1999. ss. 9-18.

Hill, S., Martin, R. & Harris, M., “Decentralization, Integration and the Post-Bureaucratic Organization: The Case of R&D”, *Journal of Management Studies* 37 (4), ss. 563-585, Haziran 2000.

Hobsbawm, E., “From Social History to the History of Society”, *On History* içinde, Weidenfeld and Nicolson, 1997. ss. 71-93.

Hugo, Victor. *One Shall Destroy The Other*. Cilt 5, böl. 2, *The Hunchback of Notre-Dame*, 147-160. Wordsworth Editions, 1993.

Iggers, G. *Historiography in the Twentieth Century, From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge*, (Wesleyan University Press, 1997), Part III, History and the Challenge of Postmodernism, p. 97-100

İKSV, “Türkiye Tasarım Kronolojisi | Deneme”, 3. İstanbul Tasarım Bienali, <http://bizinsanmiyiz.iksv.org/turkiye-tasarim-kronolojisi-deneme/> [Erişim 20 Şubat 2020].

İSMD, “Baykuşlar Toplanıyor’11”, İzmir Serbest Mimarlar Derneği, <https://www.izmir-smd.org.tr/Etkinlikler/Diger/13/Baykuslar-Toplaniyor11> [Erişim 21 Ekim 2019], 2011.

Ilgan, Abdurrahman, Orhan Ataman, Funda Uğurlu, ve Adem Yurdunkulu. «Factors Affecting University Choice: A Study on University Freshman Students.» *The Journal of Buca Faculty of Education*, no. 46 (December 2018): 199-216.

Illich, I., *Okulsuz Toplum* (çev. Mehmet Özey), Şule Yayınları, İstanbul, 2017.

International Standard Classification of Education ISCED 2011. Montreal, Quebec: UNESCO Institute for Statistics, 2012.

İmamoğlu, N., Enformel Mimarlık Çalışmalarında Öğrenci Motivasyonunun Araştırılması: Betonart Mimarlık Yaz Okulu Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2019.

Janouch, G., *Conversations with Kafka*, Derek Verschoyle, London, 1953.

Jonker, M. J., “The Academization of Art: A Practice Approach to the Early Histories of the Accademia del Disegno and the Accademia di San Luca”, PhD Diss., Universiteit van Amsterdam, 2017.

Journal of Architectural Education

Kalaycı, P. D., *Etkileşimden Bütünleşmeye: Bir Mimari Tasarım Stüdyosu Pratiğinin Anatomisi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2016.

Kan, U. “ODTÜ Tarihi: Kuruluş [Bölüm 1]”, Yaz Hocam, <http://www.yazhocam.com/kampus/odu-tarihi-kurulus-bolum-1/> [Erişim 21 Ekim 2019], 11 Nisan 2019.

Yüreğir, S. Ö., Girişken, Y., & Kanmaz, T.,

- “Deneyimlediğiniz TMÖB'lerde organizasyon şeması nasıldı?” TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları, Youtube, <https://youtu.be/EYNFHSDQBbU> [Erişim 20 Şubat 2020], 14 Mart 2017 (a).
- “TMÖB buluşmalarında atölyeler nasıl kurgulanıyordu?” TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları, Youtube, <https://youtu.be/2yjMjkrTdcQ> [Erişim 20 Şubat 2020], 14 Mart 2017 (b).
- “TMÖB buluşmalarında mekanın önemi neydi?”, TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları, Youtube, <https://youtu.be/1pvDDALBbPM> [Erişim 20 Şubat 2020], 14 Mart 2017 (c).

- “TMÖB buluşmaları dışında başka buluşma alternatifleri var mıydı?”, TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları, Youtube, <https://youtu.be/tJf1RRIM2nw> [Erişim 20 Şubat 2020], 11 Nisan 2017 (d).
- Kara, B., Türkiye’deki Mimarlık Okullarında Mimari Proje Eğitiminin Karşılaştırmalı Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2017.
- Kara, E., Temel Tasarım Eğitimine Destek Bir Veri Tabanı Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2006.
- Karakurt, D., *Aktarma Sözlüğü: Türk Dillerinden Anadolu Türkçesine* [e-kitap], Turuz: Dil ve Etimoloji Kütüphanesi, 2017 <https://turuz.com/book/title/Aktarma+Sozlughu-Etimoloji-Deniz+Qaraqurd-2018-380s> [Erişim 20 Şubat 2020].
- Katapoti, D., Skounaki, I. & Gkoumopoulou, G., “Ο «ανοικτός αρχαιολογικός χώρος» ως εναλλακτικό μοντέλο διαχείρισης σε αστικό περιβάλλον: Άλσος Ακαδημίας Πλάτωνος και Λόφος Φιλοπάππου”, Greek Center for Research in the Humanities (KEAE), 2018.
- Kauffman, B., “Decentralism”, *The Encyclopedia of Libertarianism* içinde (ed. R. Hamowy), SAGE Publications, Cato Institute, <https://www.libertarianism.org/encyclopedia/decentralism> [Erişim: 20 Şubat 2020], 2008.
- Kayın, E., “Türkiye Koruma Tarihindeki Kırılmalar”, *Mimarlık 343*, TMMOB Mimarlar Odası, 2008 <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=354&RecID=1970> [Erişim 20 Şubat 2020].
- Kayın, E., Orhon, A. V., Köşklük, N., Altın, M., İnal, S. & Buzgan, S., “Sanallık ve Gerçeklik: Öğrenci Buluşması”, *Ege Mimarlık 38-39* (2-3), ss. 42-46, <http://egemimarlik.org/38/38-39%2031.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2001.
- kayıtdışı, “kayıtdisi.org” Facebook sayfası, <https://www.facebook.com/kayıtdisi.org/> [Erişim 20 Şubat 2020], 6 Kasım 2009.
- Kendir-Beraha, E., *Kişisel Görüşme*, Zoom, 30 Temmuz 2020. EK-1.

Ketizmen, G., Mimarı Tasarım Stüdyosunun Biçimlenmesinde Yöntemsel ve Mekansal Etkilerin İncelenmesi: Anadolu Üniversitesi Mimarlık Bölümü Mimari Tasarım Stüdyosu Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2002.

Kılınç, K.,

- “TMÖB ve Mimarlık Eğitimi”, *Mimarca Bir Ev / Bir Sokak 15*, TMMOB MO Adana Şubesi Haber Bülteni, Kasım 1996.
- “Sinop’ta ‘uç’ üzerine kurgulanan bir mimarlık buluşması...”, *Mimarca Bir Ev / Bir Sokak 21*, TMMOB MO Adana Şubesi Haber Bülteni, Kasım 1997.
- “TMÖB”, *Bülten 02*, TMMOB MO Ankara Şubesi, ss. 10-11, <http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/bulten-02.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], Temmuz 2002.
- “TMÖB’ün Mesleğe Katkı Ödülü Alması Üzerine”, *Mimarlık 284*, TMMOB Mimarlar Odası, s. 56, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/525/7701.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 1998.
- *Kişisel Görüşme*, Zoom, 27 Temmuz 2020. EK-1.

Koçoğulları, F., *Kişisel Görüşme*, Hangouts, 15 Aralık 2019. EK-1.

Korrea, C., “Learning from Ekalavya”, *The Education of the Architect* içinde (ed. M. Pollak), The MIT Press, Cambridge & London, 1997.

Kostof, S., “Preface”, “The Practice of Architecture in the Ancient World: Egypt and Greece” ve “The Architect in the Middle Ages, East and West”, *The Architect: Chapters in the History of the Profession* içinde (ed. S. Kostof), Oxford University Press, New York, 1986.

Kotz, D. M., “The Regulation Theory and the Social Structure of Accumulation Approach”, *Social Structures Of Accumulation* içinde (ed. D. M. Kotz, T. McDonought & M. Reich), Cambridge University Press, Glasgow, 1994.

Kökner, S.,

- “Arda İnceoğlu & Saitali Kökner / Buluşma Deneyimleri”, TMÖB Bellek Kayıtları, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması'16, Youtube, <https://youtu.be/cDNUBWQGxg> [Erişim 20 Şubat 2020], 17 Nisan 2016.

- “Yan Bakalım”, Arkitera, <https://v3.arkitera.com/h20602-yan-bakalim.html> [Erişim 20 Şubat 2020], 28 Eylül 2007.
  - *Kişisel Görüşme*, Zoom, 29 Temmuz 2020. EK-1.
- Köroğlu, N. T., “Şehir ve Bölge Planlama Eğitimine Eleştirel Bir Bakış: Karar Odaklı Eğitim”, KBAM 2. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu, 8-9 Aralık 2011.
- Krouse, C. G., “Complex Objectives, Decentralization, and the Decision Process of the Organization”, *Administrative Science Quarterly* 17 (4), ss. 544-554, 1972.
- Kuban, Z., “Zeynep Kuban / TMÖB'ü farklı kılan neydi?”, TMÖB Bellek Kayıtları, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması'16, Youtube, <https://youtu.be/3DFB7GP2TVA> [Erişim 20 Şubat 2020], 17 Nisan 2016.
- Kum, C. O., *Kişisel Görüşme*, 14 Ağustos 2020. EK-1.
- Le Corbusier, *Mimarlık Öğrencileriyle Söyleşi* (çev. S. Rifat), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2015.
- Le Corbusier, *Towards a New Architecture*,
- Leandro, M. B. F., *Collaboration in Design Studios*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2005.
- Lepage, J.-D., “Preface”, *Castles and Fortified Cities of Medieval Europe: An Illustrated History* içinde, McFarland & Company, North Carolina, 2002.
- Leroux, R., “Maurice Block on ‘Decentralization’”, *French Liberalism in the 19th Century: An Anthology* içinde, Routledge, 2012.
- Lexico.com, “work”, Lexico powered by Oxford [çevrimiçi veri tabanı], <https://www.lexico.com/en/definition/work/> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.
- Loomis, M. J., *Decentralism: Where It Came From – Where Is It Going?*, Black Rose Books, 2005.
- Lökçe, S., *Mimarlık Eğitiminde Temel Eğitim Programlanması ve Mimari Tasarım Programıyla Bütünleşilebilecek Bir Model Önerisi*, PhD diss., Gazi Üniversitesi, 1994.
- MacDonald, W. L., “Roman Architects”, *The Architect: Chapters in the History of the Profession* içinde (ed. S. Kostof), Oxford University Press, New York, 1986.

Makler, H. M., “Centralization/Decentralization in Formal Organizations: A Case Study Of American Protestant Denominations”, *Review of Religious Research* 5 (1), ss. 5-11, 1964.

Mangtay, Ö. İ., Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi Öncesi ve Sonrası Mimarlık Eğitimi Gelişiminin İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 1995.

Margolin, V., “Lessons Learned? Uncovering the lasting relevance of the Bauhaus and the Vkhutemas schools of design”, *A Look Back*, Print 65 (2), ss. 46-48, <https://0-search-ebshost-com.opac.bilgi.edu.tr/login.aspx?direct=true&db=f6h&AN=59215928&site=eds-live> [Erişim 20 Şubat 2020], 2011.

Marsick, V. J.

- & Volpe, M., “The Nature of and Need for Informal Learning”, *Informal Learning on the Job, Advances in Developing Human Resources* içinde, Berrett Koehler, San Francisco, 1999.
- & Watkins, K. E., “Informal and Incidental Learning”, *New Directions for Adult and Continuing Education* 89, [http://gcc.upb.de/www/WI/WI2/wi2_lit.nsf/d2f7ed56380ef2fdc125683100441206/6f9731f184cd7b3dc12570c3006303ed/\\$FILE/Informal%20worplace%20learning_Marsick.pdf](http://gcc.upb.de/www/WI/WI2/wi2_lit.nsf/d2f7ed56380ef2fdc125683100441206/6f9731f184cd7b3dc12570c3006303ed/$FILE/Informal%20worplace%20learning_Marsick.pdf) [Erişim 20 Şubat 2020], Spring 2011.
- & Watkins, K. E., *Informal and Incidental Learning in the Workplace*, Routledge, London & New York, 1990.

May, R., *Yaratma Cesareti* (çev. Alper Oysal), Metis, İstanbul, 2015.

MD,

- *Mimarlık Seminerini Anımsama*, Mimarlar Derneği 1927, Ankara, 2010.
- *Mimarlıkta Geleceği Düşünmek*, Mimarlar Derneği 1927, Ankara, 2010.
- *Mimarlıkta Eleştirel Okumalar*, Mimarlar Derneği 1927, Ankara, 2010.

MEB, Avrupa Eğitim ve Öğretim Terimleri Sözlüğü, http://mtegm.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=1065 [Erişim 21 Ekim 2019], 2016.

MEDS, “MEDS Network”, Meeting of Design Students, <http://medsworkshop.com/> [Erişim 20 şubat 2020], 2019.

MEK,

- *Mimarlık ve Eğitim Kurultayı: Nasıl Bir Gelecek? Nasıl Bir Mimarlık?*, [3-4-5 Aralık 2001 Yıldız Teknik Üniversitesi MO İstanbul Büyükşehir şubesi], TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2002.
- “MEK 2 Bildirisi”, *Mimarlık ve Eğitim Kurultayı II: Mimarın Formasyonu Nedir, Nasıl Olmalıdır?*, [10-11-12 Aralık 2003], TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2004.
- “Mimarlık Lisans ve Lisansüstü Eğitimi” ve “Mimarlık Eğitiminde Akreditasyon”, *Mimarlık ve Eğitim Kurultayı III: Mimarlık ve Eğitimi Yeniden Yapılanırken* [7-8-9 Aralık 2005 İstanbul Teknik Üniversitesi, Taşkışla 109], TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2006.
- “Forum”, *Mimarlık ve Eğitim Kurultayı V: Kalite/Yetki ve Sorumluluk* [11-12-13 Kasım 2009], TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2010.
- *Mimarlık ve Eğitim Kurultayı IX: Türkiye Mimarlık ve Eğitim Politikaları* [2017], TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2018.

Merdim, E., “1. İstanbul Mimarlık Festivali’nin Ardından”, Arkitera, <https://v3.arkitera.com/v1/haberler/2004/10/16/festival.htm> [Erişim 20 şubat 2020], 16 Ekim 2004.

Meyer, H., “Building”, *Programs and Manifestoes on 20th-Century Architecture* içinde (ed. U. Conrads), MIT Press, Massachusetts, 1970.

Michelet, J. M., *History of France, Vol. II* (çev. G. H. Smith), D. Appleton and Company, New York, 1882.

Milliyet, “34. Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması gün sayıyor”, Yerel Haberler, Milliyet Gazetesi, <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/34-ulusal-mimarlik-ogrencileri-bulusmasi-gun-sayiyor-11457042> [Erişim 20 şubat 2020], 4 Temmuz 2016.

Mimdap, “Bozcaada Mimarlık Buluşması 2007”, <http://mimdap.org/2007/08/bozcaada-mimarlyk-buluthmasy-2007-1-2-eylul-2007/> [Erişim 20 Şubat 2020], 30 Ağustos 2007.

MO,

- “VI. Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri”, Mimarlık 282, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/515/7556.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], ss. 6-27, 1998.
- 6. Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri (yay. koord. B. Çimen), TMMOB Mimarlar Odası, Yapı-Endüstri Merkezi, İstanbul, 2002a.
- “7. Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması Şubat'ta Odtü'de”, *Mimarlık* 308, TMMOB Mimarlar Odası, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/557/9218.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2002b.
- “Bademlik Tasarım Festivali”, TMMOB MO Eskişehir Şubesi, <http://www.mimaresk.org.tr/sayfa.asp?tur=galeridetay&fototur=68> [Erişim 21 Ekim 2019], 10 Mayıs 2013.
- “Bernard Tschumi ve Peter Eisenman Mayıs Ayında Türkiye'de” *Mimarlık* 268, TMMOB Mimarlar Odası, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/480/6974.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 1996.
- “Buluşma 9,5 Temmuz'da Diyarbakır'da”, *Mimarlık* 324, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=31&RecID=510> [Erişim 20 Şubat 2020], Temmuz-Ağustos 2005.
- “Buluşma ‘10’: Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması”, *Mimarlara Mektuplar 2010* içinde, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, İstanbul, <https://play.google.com/books/reader?id=ZxNKDwAAQBAJ> [Erişim 20 Şubat 2020], 2010.
- “Mimarlığa Katkı Başarı Ödülü, 1998: TMÖB / Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması”, Ulusal Sergi, <http://mo.org.tr/ulusalsergi/index.cfm?sayfa=MKD-TMOB> [Erişim 20 Şubat 2020], tarih yok (a).
- *Mimarlık Eğitimi Ulusal Öğrenci Sempozyumu*, Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, TMMOB MO Ankara Şubesi, Türk Serbest Mimarlar Derneği, 26-28 Şubat – 1 Mart 1997 [Zeynep Onur kişisel arşivi].

- “Mimarlık Eğitimi: Konuşma Sırası Öğrencilerde”, Dosya: Mimarlık Eğitimi: Ağaç Yaşken Eğilir, *Mimarlık* 310, TMMOB Mimarlar Odası, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=9&RecID=664> [Erişim 20 Şubat 2020], 2003.
- *Mimarlık Eğitiminde Tasarım Stüdyolarına Farklı Yaklaşımlar* (haz. H. Gökmen & D. Süer), TMMOB Mimarlar Odası İzmir, 2003.
- Mimarlık Eğitiminde Uluslararası Boyutlar
- “Mimarlık Pratiği için Tavsiye Edilen Uluslararası Profesyonellik Standartları Konusunda UIA Mutabakat Metni” (çev. A. Ülkütekin & A. Şentek, red. T. S. Tağmat), Mimarlar Odası Genel Merkezi, http://www.mimarlarodasi.org.tr/UIKDocsarchitecture_practiceTR.pdf/ [Erişim 20 Şubat 2020], 1999.
- “Tarihçe”, TMMOB Mimarlar Odası, <http://www.mimarlarodasi.org.tr/?sayfa=belge&sub=list&bid=15&mid=15> [Erişim 20 Şubat 2020].
- “TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi 37. Dönem Yönetim Kurulu Kararları”, 2002-2004, <http://mimarlarodasiankara.org/dosya/kararlar-tum.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2004.
- *Türkiye’de Mimarlık 2009 / Architecture in Turkey 2009* (ed. B. Tuna), TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2009.
- *Türkiye’de Mimarlık 2011 / Architecture in Turkey 2011* (ed. B. Tuna), TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2011.
- “Mimarlar Odası Hakkında”, TMMOB MO İstanbul Büyükşehir Şubesi, <http://www.mimarist.org/mimarlar-odasi-hakkinda/> [Erişim 20 Şubat 2020], 22 Ekim 2015.

MOBBIG, “MOBBIG 47”, Mimarlık Okulları Bölüm Başkanları İletişim Grubu, <http://mobbig.mo.org.tr/mobbig-48/> [Erişim 21 Ekim 2019], 2018.

Monin, C. V., “Atlas classique de la Géographie ancienne, du moyen age, et moderne”, Nouvelle édition, Perisse, Paris/Lyon, 1838, pl. 32.

Moravánsky, Á., “Educated Evolution: Darwinism, Design Education, and American Influence in Central Europe, 1898-1918”, *The Education of The Architect* içinde (ed. M. Pollak), The MIT Press, Cambridge & London, 1997.

MÖMB 2014 <https://www.facebook.com/groups/545885632195434/>

Nakamoto, S., *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*, Manubot, 2008.

Nalçakan, H., *Küreselleşen Dünyada Mimarlık Eğitimi ve Türkiye*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2006.

NAAB, “History”, National Architectural Accrediting Board, Inc., <https://www.naab.org/info/history/> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.

NASA, “About Us” National Association of Students of Architecture, India, <https://www.nasaindia.co/about> [Erişim 21 Ekim 2019], 2016.

NCARB, “NCARB Centennial: Volunteering”, Youtube, <https://youtu.be/7CVHzNc3XuA> [Erişim 20 Şubat 2020], 18 Ocak 2019.

NCARB, "The resiliency of an idea", National Council of Architectural Registration Boards, <https://centennial.ncarb.org/> [Erişim 20 Şubat 2020], 2018.

“Necdet Teymur”, Obituaries/Anma, METU JFA 34 (2), ss. v-xii, <https://metujfa.arch.metu.edu.tr/index.php/jfa/article/viewFile/1728/160> [Erişim 20 Şubat 2020], 2017.

Nevenchannaya, I., “2 Exhibitions Celebrate 90 Years of Vkhutemas”, The Moscow Times, <https://0-www-emis-com.opac.bilgi.edu.tr/php/search/doc?dcid=301961611&ebsco=1?> [Erişim 20 Şubat 2020], 28 Aralık 2010.

Nguyen, M.-L., “Fregio dei Fabri Tignarii” fotoğrafı, Wikimedia Commons, Creative Commons Attribution 2.5 Generic license, https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:Frieze_Fabri_Tignarii_Musei_Capitolini_MC27_43.jpg [Erişim 20 Şubat 2020], 2009.

Nicol, D. & Pilling, S., *Changing Architectural Education: Towards a New Professionalism*, Taylor & Francis, Londra, 2005.

Nimon, S., "Generation Y and Higher Education: The Other Y2K", *Journal of Institutional Research* 13, ss. 24-41, 2007.

Nişanyan, S., "mimar", Nişanyan Sözlük [çevrimiçi veritabanı], <https://www.nisanyansozluk.com/?k=mimar&view=annotated/> [Erişim 20 Şubat 2020].

Nouatin, G., Bankole, R., Gandonou, E., Kemper, J. M. & Maldonado-Mariscal, K., "Country Case Study on Technical Vocational Education and Training (TVET) in Benin", Working Papers, KOF Swiss Economic Institute, ETH Zurich , 2019.

Nusimovici, M., "Les écoles de l'an III", *Le ruban bleu*, December 2010, http://www.ens-rennes.fr/servlet/com.univ.collaboratif.utils.LectureFichiergw?ID_FICHER=1415788647886 [Erişim 20 Şubat 2020].

Omacan, H. S.,

- "Tepeköy '93", açık Facebook paylaşımı, https://scontent.fsaw1-4.fna.fbcdn.net/v/t1.0-9/224232_9247912674_6620_n.jpg?_nc_cat=102&_nc_sid=825194&_nc_ohc=T-bjQPXea58AX-Dc5UR&_nc_ht=scontent.fsaw1-4.fna&oh=9237356711980585e84354cb18e267d7&oe=5F686584 [Erişim 20 Şubat 2020], 11 Mart 2008.
- "Sinan Omacan / Mimarlık Ortamının Buluşmalara Etkisi", TMÖB Bellek Kayıtları, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması'16, Youtube, <https://youtu.be/UufUSd-EM94> [Erişim 20 Şubat 2020], 7 Temmuz 2016a.
- "Sinan Omacan / TMÖB'lerde Kırsal Ortam Tercihi", TMÖB Bellek Kayıtları, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması'16, Youtube, <https://youtu.be/rllJR24yRHo> [Erişim 20 Şubat 2020], 7 Temmuz 2016b.
- "Sinan Omacan / Buluşmalarda Organizasyon Ekibi", TMÖB Bellek Kayıtları, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması'16, Youtube, <https://youtu.be/YrvD3kbo0c> [Erişim 20 Şubat 2020], 7 Temmuz 2016c.
- "Ödütörün Yazısı", *Beyaz Duvar İama2*, Taşkışla Yayın Grubu, Şubat 1996. (S. Omacan) TMÖB Arşivi.
- *Kişisel Görüşme*, Zoom, 27 Temmuz 2020. EK-1.

Onur, Z.,

- “Mimarlık Eğitime Başlamak”, Dosya: Temel Tasarım Eğitimi, *Mimarlık 293*, TMMOB Mimarlar Odası, ss. 52-55, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/540/8053.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2000.
- *Kişisel Görüşme*, Zoom, 15 Ağustos 2020. EK-1.

Ovsyannikova, E. & Shukhov, V., “Phenomenon of the Russian Avant-garde. Moscow Architectural School of the 1920s”, *Docomomo Journal 49*, ss. 22-27, Eylül 2013.

Ökdemir, E. S., *Kişisel Görüşme*, Hangouts, 15 Aralık 2019. EK-1.

ÖSYM, “Hakkında”, Türkiye Cumhuriyeti Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı, <https://www.osym.gov.tr/TR,8789/hakkinda.html> [Erişim 21 Ekim 2019], 2019.

ÖSYM. *Merkezi Yerleştirme İle Öğrenci Alan Yükseköğretim Lisans Programları [Higher Education Programs Accepting Students via Central Placement]*. 2019.

ÖSYM. *Yükseköğretim Kurumları Sınavı YKS Sayısal Bilgiler [Digital Information on The Higher Education Institutions Examination]*. 2019.

Özcan, S. T., *Kişisel Görüşme*, Hangouts, 15 Aralık 2019. EK-1.

Özdel, İ.,

- “Bir ‘Buluşma’nın Ardından...”, *Ege Mimarlık 24* (3), 1997, <http://egemimarlik.org/24/10.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], s. 24.
- *Kişisel Görüşme*, Zoom, 30 Temmuz 2020. EK-1.

Özdemir, E. E., *Mimarlık Eğitiminde Tasarım Sürecinin Geliştirilmesi Yönünde Bir Yöntem Arayışı*, PhD diss., Gazi Üniversitesi, 2013.

Özdemir, H., *Mimarlık Eğitiminde Enformel Yapılar: ESOGÜ Bademlik Tasarım Festivali Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi, 2018.

Özelgöl, E.,

- “Evrensellik ve Özgünlük Kavramlarına Mimarlık Eğitimi Alanından Bakmak”, *Mimarî Tasarım Eğitimi, Dosya 15*, TMMOB MO Ankara Şubesi, Ağustos 2009.

- Universality of Architectural Education and Particularly of Educational Institutions of Architecture: A Critical and Comparative Look at Four Educational Institutions of Architecture in Turkey, Yüksek Lisans Tezi, Middle East Technical University, 2009.
- Özgüner, O., “2 Nesil Mimarlığı Tartışıyor”, *Ege Mimarlık* 66 (3), ss.13-15, <http://www.izmimod.org.tr/egemim/66/13-15.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2008.
- Özorhon, G., Özorhon, İ. F., & Hacıhasanoğlu, O., “Mimarlık Eğitimine Artı On (+10)”, *Ege Mimarlık* 87 – 88 (2), ss. 46-49, <http://egemimarlik.org/87/10.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2014.
- Özpinar, M.,
- “UMÖB 11.5 Kıbrıs”, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşmaları, http://www.umob.mahmutozpinar.com/?/UMOB+11+5+KIBRIS/mustafa_compress/IMG_7433.JPG [Erişim 20 Şubat 2020], 2012.
- “UMÖB 12 Kayseri”, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşmaları, http://www.umob.mahmutozpinar.com/?/UMOB+12+KAYSERi/omer-faruk/_DSC0280-F1000x700.jpg [Erişim 20 Şubat 2020], 2012.
- “UMÖB 12.5 Diyarbakır”, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşmaları, http://www.umob.mahmutozpinar.com/?/UMOB+12.5+DiYARBAKIR/ayseur/5/IMG_3488-F1000x700.jpg [Erişim 20 Şubat 2020], 2013.
- Özsezgin, K., “Bugünkü anlamda sanat eğitimi yapan güzel sanatlar akademileri ilk kez 16. yüzyılda kuruldu”, *Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği*, Taha Toros Arşivi, Dosya No: 33-İnas Sanayi Nefise Mektebi, 1973.
- Pamir, H., İmamoğlu, V. & Teymur, N. (org.), *IAPS 11: Culture Space History* [Proceedings], METU Faculty of Architecture & Şevki Vanlı Foundation, Ankara, 1990.
- Pederson, J., “Henrico Boscano’s *Isola beata*: new evidence for the Academia Leonardi Vinci in Renaissance Milan”, *Renaissance Studies* 22(4), ss. 450-475, 2008.
- Pekcan, B., “Umöb'13 Red Bull Hummer Party”, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması 2013 Balıkesir, https://scontent.fsaw1-5.fna.fbcdn.net/v/t1.0-9/970054_381998641900652_16510912_n.jpg?nc_cat=103&nc_sid=d2e176&nc

[_ohc=fXL8Ne69jEMAX8vQOoZ&nc_ht=scontent.fsaw1-5.fna&oh=e5cad246c32d4aaae0bcb574f8920c91&oe=5F656157](https://www.fna.gov.tr/ohc=fXL8Ne69jEMAX8vQOoZ&nc_ht=scontent.fsaw1-5.fna&oh=e5cad246c32d4aaae0bcb574f8920c91&oe=5F656157) [Erişim 20 Şubat 2020], 4 Temmuz 2013.

Perry, G., “The Vanity of Small Differences”, *All in the Best Possible Taste* [sergi], CerModern, Ankara, 2015.

Pew Research Center, “Millennials in Adulthood: Detached from Institutions, Networked with Friends”, <https://www.pewsocialtrends.org/2014/03/07/millennials-in-adulthood/> [Erişim 20 Şubat 2020], Mart 2014.

Pfammatter, U., *The Making of the Modern Architect and Engineer* (çev. M. Ferretti-Theilig), Birkhäuser, Boston, 2000.

Picon, A., “Architecture and Mathematics: Between Hubris and Restraint”, *Architectural Design*, July 2011.

Piotrowski, A. & Robinson, J. W. (ed.), *Discipline of Architecture*, University of Minnesota Press, Minnesota, 2001. ss. 292-305.

Platon, “Sokrates’in Savunması” (çev. T. Aktürel), *Diyaloglar içinde* (yay. haz. M. Bayka), Remzi Kitabevi, İstanbul, 2010.

Pleket, H. W., “Collegium Iuvenum Nemesiorum: A Note on Ancient Youth-Organisations”, *Mnemosyne* 22(3), ss. 281-298, 1969.

Pollak, M., “Preface”, *The Education of the Architect* içinde (ed. M. Pollak), The MIT Press, Cambridge & London, 1997.

Potur, A. A., Mimarlık Eğitimi Başlangıcında Bireyin İlgi-Yetenek-Yaratıcılık Düzeyi ile Tasarım Performansı Arasındaki İlişkiler, PhD diss., Yıldız Teknik Üniversitesi, 2007.

Proudhon, P.-J., *The Federative Principle and the Need to Reconstitute the Party of Revolution*, The Anarchist Library, <https://theanarchistlibrary.org/library/pierre-joseph-proudhon-the-principle-of-federation> [Erişim: 20 Şubat 2020, Son Güncelleme: 23 Temmuz 2019], 1863.

RA,

- “A Brief History of the RA”, Royal Academy of Arts, <https://www.royalacademy.org.uk/page/a-brief-history-of-the-ra> [Erişim 20 şubat 2020], 2020.
  - “View of the Choragic Monument of Thrasyllus, Athens”, Royal Academy of Arts, <https://www.royalacademy.org.uk/art-artists/work-of-art/view-of-the-choragic-monument-of-thrasyllus-athens-1> [Erişim 20 şubat 2020], 1758.
- Raffaello, S. U., “Scuola di Atene, 1511” fotoğrafı, Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0, [Erişim 20 şubat 2020], 2013.
- Rait, R. S., *Life in the Medieval University*, Andrews UK Limited, 2012.
- Rancière, J., “Açıklayanın Düzeni”, *Cahil Hoca: Zihinsel Özgürleşme Üstüne Beş Ders* içinde (çev. Savaş Kılıç), Metis, İstanbul, 2017. ss. 12-16.
- Rashdall, H., *The Universities of Europe in the Middle Ages*, Clarendon Press, Oxford, 1895.
- Republic of Turkey, Ministry of National Education. «Basic Education in Turkey: Background Report.» Reviews of National Policies for Education, OECD , 2005.
- RIBA, “Our history, Charter and Byelaws”, Royal Institute of British Architects, <https://www.architecture.com/about/history-charter-and-byelaws/> [Erişim 20 şubat 2020], 2020.
- Rosenfeld, M. N., “The Royal Building Administration in France from Charles V to Louis XIV”, *The Architect: Chapters in the History of the Profession* içinde (ed. S. Kostof), Oxford University Press, New York, 1986.
- Rykwert, J., “The École des Beaux-Arts and the Classical Tradition”, *The Beaux-Arts and Nineteenth-Century French Architecture* içinde (ed. R. D. Middleton), The MIT Press, Cambridge, 1982.
- Saint, A., “Introduction” and “The Architect as Professional: Britain in the Nineteenth Century”, *The Image of the Architect* içinde, Yale University Press, New Haven & London, 1983.
- Saka, A. E., *Mimarlığı Deneyimlemenin Arayüzü Olarak Mimarlık Okulları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 2018.

- Sakızlı Ohannes, *Fünun-i Nefise Tarihi Medhalı*, 1308.
- Sandby, W., *The History of the Royal Academy of Arts from Its Foundation in 1768 to the Present Time: With Biographical Notices of All the Members*, Longman, Roberts, & Green, Londra, 1862.
- Sargın, G. A., “Yaratıcı Biteviyeliğin Küresel Kurumları: Mimarlık Okulları”, *Ege Mimarlık* 80 (1), ss. 16-17, <http://egemimarlik.org/sayi-80/5.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2012.
- Schmidt, K., “Göbekli Tepe, Southeastern Turkey: A Preliminary Report on the 1995-1999 Excavations”, *Paléorient* 26(1), ss. 45-54, 2000.
- Schmidt, V. A., *Democratizing France: The Political and Administrative History of Decentralization*, Cambridge University Press, 2007.
- Selçuk, S. A., “Leonardo da Vinci Programının Mimarlık Mesleğine Katkıları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ege Mimarlık* 92 (1), ss. 32-37, <http://egemimarlik.org/92/8.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2016.
- Senkevitch, A. Jr., “The Vkhutemas: A Soviet Bauhaus, 1920-1930”, *The Modern Period: The Training of The Architect, from Academy to University*, *Journal of the Society of Architectural Historians* 33 (3), ss. 238-239, www.jstor.org/stable/988858 [Erişim 20 Şubat 2020], Ekim 1974.
- Serim, S., Alemdar, Y. Ü., & Açıköz, Ş. G., “Mimarlık Eğitime Başlamak; Bauhaus İçinden Bir Yeniden Konumlandırma Denemesi”, *Ege Mimarlık* 92 (1), ss. 46-48, <http://egemimarlik.org/92/11.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2016.
- Sewell, W., “Refiguring the ‘Social’ in Social Science: An Interpretivist Manifesto”, *Logics of History, Social Theory and Social Transformation* içinde, The University of Chicago Press, 2005. ss. 318-372.
- Shelby, L. R., “The Geometrical Knowledge of Mediaeval Master Masons”, *Speculum* 47 (3), Jul 1972. ss. 395-421.
- Sherman, A. T., Javani, F., Zhang, H., & Golaszewski, E., “On the Origins and Variations of Blockchain Technologies”, *IEEE Security & Privacy* 17(1), ss. 72-77, 2019.

- Sifuna, D. N. & Otiende, J. E., *An Introductory History of Education*, University of Nairobi Press, 2005.
- Singh, M., *Global Perspectives on Recognising Non-formal and Informal Learning: Why Recognition Matters*, UNESCO Institute for Lifelong Learning, Springer Open, Hamburg, <https://link.springer.com/book/10.1007%2F978-3-319-15278-3>, [Erişim 20 şubat 2020], 2015.
- Siry, J. M., “Frank Lloyd Wright's ‘The Art and Craft of the Machine’: Text and Context”, *The Education of The Architect* içinde, (ed. M. Pollak), The MIT Press, Cambridge & London, 1997.
- Smeyers, P., Smith, R. and Standish, P. (2006). *The Therapy of Education: Philosophy, Happiness, and Personal Growth*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Stiglitz, J. E. ve Greenwald, B. C., *Creating a Learning Society: A New Approach to Growth, Development, and Social Progress*, Columbia University Press, New York, 2015.
- Swann, Joan. “Schooled Language: Language and Gender in Educational Settings.” In *The Handbook of Language and Gender*, ed. Janet Holmes and Miriam Meyerhoff, 624-644. Blackwell, 2003.
- Sweeney, E. J., *The Genesis of Israel and Egypt*, Algora Publishing, New York, 2008.
- şentek, A., “Mimarlar Odası ve Eğitim: Yeni ve Etkin Bir Yaklaşımın Gerekliği ve Olanakları”, *Ege Mimarlık* 21 (4), <http://egemimarlik.org/21/5.pdf> [Erişim 20 şubat 2020], 1996, ss. 26-28.
- Tan, P., “Mimarlık ve Müşterekleşme Pratikleri”, *Ege Mimarlık* 97 (3), ss. 24-29, <http://egemimarlik.org/97/7.pdf> [Erişim 20 şubat 2020], 2017.
- Taner, T., “Umar 1997 Yaz Okulu İzlenimleri”, *Ege Mimarlık* 24 (3), 1997, <http://egemimarlik.org/24/9.pdf> [Erişim 20 şubat 2020], s. 23.
- Tanyaş, B., “Gençler ve Politik Katılım: Gezi Parkı Eylemleri’nde ‘Apolitik’ Nesil”, *Eleştirel Psikoloji Bülteni* 6, Nisan 2015.
- Tanyeli, U.,

- "Mimarlık Okulları Uygulama Öğretebilir mi [Can Architecture Schools Teach Practice]." *Arredamento Mimarlık*, 2007: 7.
  - *Osmanlı Barınma Kültüründe Modernleşmenin Öntarihi*, ODTÜ MF Cep Kitapları, Ankara, 2014.
  - "Uğur Tanyeli / TMÖB'lerdeki ifade biçimleri üzerine", TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları, <https://youtu.be/T7QFzKOB1wQ> [Erişim 20 Şubat 2020], 16 Nisan 2017 (a).
  - "Uğur Tanyeli / Buluşma Forumlarındaki Tartışmalar Üzerine", TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları, <https://youtu.be/NcMExoVUWdE> [Erişim 20 Şubat 2020], 16 Nisan 2017 (b).
  - "Uğur Tanyeli / Buluşmalardaki Yapma Eylemi Üzerine", TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları, <https://youtu.be/dtESkIwqakw> [Erişim 20 Şubat 2020], 16 Nisan 2017 (c).
- "Tartışma." *Mimarlık Semineri*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası, 1969.
- Taş, H., "The 15 July abortive coup and post-truth politics in Turkey", *Southeast European and Black Sea Studies* 18(1), ss. 1-19, 2018.
- Tatar, E., *Mimarlık Eğitiminde Sürdürülebilir Bir Model Önerisi*, PhD diss., Anadolu Üniversitesi, 2015.
- Taut, Bruno. "A Programme for Architecture." In *Programs and Manifestoes on 20th-Century Architecture*, edited by Ulrich Conrads, 41-43. Cambridge: The MIT Press, 1971.
- Taylor, A. E., *Plato: The Man and His Work*, Routledge, London, 2013.
- TDK,
- "mimar", *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü* [çevrimiçi veritabanı], 2019 <https://sozluk.tdk.gov.tr/> [Erişim 20 Şubat 2020].
  - "mimarlık, -ği", *Türk Dil Kurumu Sözlükleri* [çevrimiçi veri tabanı], <https://sozluk.tdk.gov.tr/> [Erişim 20 Şubat 2020], 2019.
- Tekeli, İlhan. "'Türkiye'de ve Dünyada Mimarlık Eğitimi' Bildirisi Üzerine Düşünceler." *Mimarlık Semineri*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası, 1969.
- Thunberg, G., *No One is Too Small to Make a Difference*, Penguin Books, New York, 2019.

TMÖB,

- “Bülten”, *Bülten-I (Aralık'95)* [Facebook Fotoğraf Albümü], <https://www.facebook.com/media/set/?vanity=167272863407233&set=a.168113376656515> [Erişim 20 Şubat 2020], 25 Temmuz 2012 (c).
- “Gökçeada kübü” [üç boyutlu broşür], *Gökçeada '93* [Facebook Fotoğraf Albümü], <https://www.facebook.com/media/set/?vanity=167272863407233&set=a.263366813797837> [Erişim 20 Şubat 2020], 4 Mart 2013.
- “Kantara Kıbrıs '95” [broşür], *Kantara '95* [Facebook Fotoğraf Albümü], <https://www.facebook.com/media/set/?vanity=167272863407233&set=a.167454616722391> [Erişim 20 Şubat 2020], 25 Temmuz 2012 (a).
- “Kolye, Yönlendirme Rehberi, Görev Kağıdı” (yükleyen Tumay Turkmen), *TMÖB Arşivi için Malzeme Topluyoruz* [Facebook Etkinliği], <https://www.facebook.com/photo/?fbid=336767769739895&set=oa.141419245997414> [Erişim 20 Şubat 2020], 3 Ağustos 2012 (b).
- “Mimarlık Ortamının En Önemli Buluşması Sürüyor”, *Mimarlık 272*, TMMOB Mimarlar Odası, ss. 28-29, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/497/7303.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 1996 (a).
- “TMÖB”, Wayback Machine, Internet Archive, <https://web.archive.org/web/20161009082921/https://tmob.org/> [Erişim 2020], 9 Ekim 2016.
- “TMÖB '98 Kaya Köyü Buluşması”, *Mimarlık 286*, TMMOB Mimarlar Odası, ss. 42-49, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/528/7765.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 1999 (a).
- “TMÖB '99 Buluşması”, *Mimarlık 287*, TMMOB Mimarlar Odası, s. 4, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/531/7781.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 1999 (b).
- “TMÖB ‘Kayaköy’ için Yarışma Girişimi”, *Mimarlık 280*, TMMOB Mimarlar Odası, s. 2, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/511/7495.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 1998.
- “TMÖB... Ve 4. Buluşma Gerçekleştirildi Çayköy 1996”, *Mimarlık 271*, TMMOB Mimarlar Odası, s. 2, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/495/7246.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 1996 (b).
- “TMÖB”, Facebook sayfası, <https://www.facebook.com/TM%C3%96B-167272863407233/> [Erişim 20 Şubat 2020], 2013.

- TMÖB/UMÖB, “TMÖB/UMÖB Bellek Kayıtları”, Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=3DicOAgmBjs&list=PLssRec8Xo95J0tJZ0SWbGEbRdMjpk7uto> [Erişim 20 Şubat 2020], 28 Ocak 2017.
- Tooley, J. “Harnessing the Proliferation of Social Media in Spatial Design Development – Finding Integrity and Experience over Trend and Visual Replication”, *AMPS Proceedings Series 17.2. Education, Design and Practice – Understanding skills in a Complex World* içinde (ed. E. Lester), Stevens Institute of Technology, USA, ss. 202-215, 2020.
- Topal, H., “İzmir Mimarlık Merkezi”, *Ege Mimarlık* 85 – 86 (3), ss. 5-17, <http://egemimarlik.org/85-86/1b.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 2013.
- Toswell, M. J., *Today’s Medieval University*, Arc Humanities Press, Bradford, 2017.
- Triggs, O. L., *Chapters in the History of the Arts and Crafts Movement*, The Bohemia Guild of the Industrial Art Leauge, Chicago, 1902.
- Turan, Ş., “Osmanlı Teşkilâtı’nda Hassa Mimarları”, *Tarih Araştırmaları Dergisi* 1(1), ss. 163-164, 1963.
- Turani, A., “mimar”, *Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü* içinde, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1968.
- Turgay, Ö., *Hands-on Building Practices in Architectural Education: METU Summer Construction Practices*, Yüksek Lisans Tezi, Middle East Technical University, 2005.
- TÜBA, Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, <http://www.tubaterim.gov.tr/> [Erişim 21 Ekim 2019], 2013.
- Tümer, G.,
- “Bir Yaz Okulu Öyküsü”, *Ege Mimarlık* 24 (3), ss. 17-21, <http://egemimarlik.org/24/7.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 1997.
  - “Yıldız’da Buluşmak”, *Mimarlık* 287, ss. 29-30, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/531/7805.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 1999.

MO, “Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması Edirne’de”, *Mimarlık* 353, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=367&RecID=2356> [Erişim 20 Şubat 2020], Mayıs-Haziran 2010.

Türkçü, H. Ç., “MOBBİG Tarihçesi”, Mimarlık Okulları Bölüm Başkanları İletişim Grubu, http://www.mobbig.org/index_PgID_103.html [Erişim 21 Ekim 2019], Mayıs 2012.

Türkkan, S., Making and Breaking Authorship, Potentials in Architectural Design Studio, PhD diss., İstanbul Teknik Üniversitesi, 2016.

Türkmen, Ç., “Outer Studio: Learning from the Students”, *Thresholds in Architectural Education* içinde (ed. T. N. Çağlar, I. G. Curulli, I. Ruhi-Sipahioğlu & L. Mavromatidis), ISTE Publishing, John Wiley & Sons, ss. 209-220, 2020.

Türkmen, D., *Kişisel Görüşme*, Beylikdüzü, İstanbul, 16 Kasım 2019. EK-1.

Udovicki-Selb, D., “Between Formalism and Deconstruction: Hans Georg Gadamer's Hermeneutics and the Aesthetics of Reception”, *The Education of The Architect* içinde (ed. Martha Pollak), The MIT Press, Cambridge & London, 1997.

UIA,

- “About us”, Union Internationale des Architectes, <https://www.uia-architectes.org/webApi/en/about> [Erişim 20 Şubat 2020], 2020.
- “Accord on Recommended International Standards of Professionalism in Architectural Practice”, *XXVII General Assembly*, Professional Practice Program Joint Secretariat, Seoul, 2017.

Uludağ, Z. S.,

- “Re-Thinking Art and Architecture: An Interdisciplinary Experience”, *Rethinking Art and Architecture: A Challenging Interdisciplinary Ground* içinde (ed. Z. Uludağ & G. Güleç), Gazi University Department of Architecture Publication, Nobel Academic Press, Ankara, Ekim 2016.
- *Kişisel Görüşme*, Zoom, 11 Ağustos 2020. EK-1.

UMAR,

- “About UMAR: Philoophy & Objectives”, Union of Mediterranean Architects, <http://umar.org/new/philosophy.php> [Erişim 21 Ekim 2019], 2019.
- “UMAR Summer School”, Union of Mediterranean Architects, <https://www.umar.org/Summer.htm> [Erişim 20 şubat 2020], 2020.
- “Umar Yaz Okulları: Volos – Yunanistan”, *Ege Mimarlık* 25 (1), 1998, <http://egemimarlik.org/25/5.pdf> [Erişim 20 şubat 2020], s. 13.
- “Umar (Yunanistan) Yaz Okulu”, *Ege Mimarlık* 21 (4), 1996, <http://egemimarlik.org/21/14.pdf> [Erişim 20 şubat 2020], ss. 60-61.
- UMÖB’16, TMÖB Bellek Kayıtları, Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması ’16, Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=iG5v0OKVkqM&list=PLOUywwtOfpqiula28OIo7uXEiKKInrZa> [Erişim 20 şubat 2020], 2015.
- UMÖB’16,5, *Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması Ankara 2017*, <https://www.umobonaltibucuk.com/> [Erişim 20 şubat 2020], 2017.
- UNESCO,
  - “Records of the General Conference, 33rd Session, V. 1: Resolutions”, Paris, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000142825>, [Erişim 20 şubat 2020], 3-21 Ekim 2005.
  - "International Standard Classification of Education ISCED 2011", UNESCO Institute for Statistics, Montreal, Quebec, <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>, [Erişim 20 şubat 2020], 2012.
- Uysal, Y. Y., A Survey on the System of Architectural Education at the Middle East Technical University Department of Architecture, 1956-1980, Master’s Thesis, Middle East Technical University, 2003.
- ÜAK, “Kurul”, *T. C. Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı*, <http://www.uak.gov.tr/?q=node/8> [Erişim 20 şubat 2020], 2020.
- Ülgen, P., “Geç Ortaçağ Avrupasında Lonca Teşkilatı”, *History Studies* 5(2), ss. 471-487, 2013.

- Ünder, H., “Sokratik Diyalog”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 27(2), ss. 639-658, 1994.
- Verboven, K., “Introduction: Professional Collegia: Guilds or Social Clubs?”, *Ancient Society* 41, ss. 187-195, 2011.
- Véronneau, M.-H., Vitaro, F., Brendgen, M., Dishion, T. J., Tremblay, R. E. (2010). Transactional analysis of the reciprocal links between peer experiences and academic achievement from middle childhood to early adolescence. *Developmental Psychology*, 46 (4), 773–790.
- Vitruvius, *The Ten Books on Architecture* (çev. M. H. Morgan), Harvard University Press, 1914.
- Volchok, Y., “VKHUTEMAS and Its Age”, *Project Baikal* 27, ss. 18-27, Russian Academy of Architecture and Construction Sciences, <http://www.projectbaikal.com/index.php/pb/article/view/353> [Erişim 20 Şubat 2020], Şubat 2011.
- Wallerstein, I. (2001). *The end of the world as we know it: Social science for the twenty-first century*. MN: Univ Of Minnesota Press.
- Wenger, E., “Introduction”, *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*, Cambridge University Press, 2019.
- Werkbund 100 Yaşında. (2007) *Arredamento Mimarlık Dergisi*. Sayı: 202
- Wilkinson, C., “The New Professionalism in the Renaissance”, *The Architect: Chapters in the History of the Profession* içinde (ed. S. Kostof), Oxford University Press, New York, 1986.
- Willis, A. J., *The Architect in Practice*, 1970.
- Wilton-Ely, J., “The Rise of the Professional Architect in England”, *The Architect: Chapters in the History of the Profession* içinde (ed. S. Kostof), Oxford University Press, New York, 1986.
- Wright, Johnson Kent. “History and Historicism.” *The Cambridge History of Science* 7(2003): 113-130. *The Modern Social Sciences*, Cambridge University Press.

- Yanpar, Z. D., “The Relation between Extracurricular Design Workshops and The Educational and Professional Developments of Industrial Design Students”, *Master’s Thesis*, Middle East Technical University, 2018.
- Yavuz, Y., “Mimarlık Tarihi ve Mimarlık Eğitime Yansıması”, *Ege Mimarlık* 23 (2), <http://egemimarlik.org/23/10.pdf> [Erişim 20 Şubat 2020], 1997, ss. 30-33.
- YEM, “Peter Eisenman İstanbul ve Ankara’da Konferans Verecek”, *Yapı 174*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, Mayıs 1996 http://www.mikrobeta.com.tr/dosyalar/125_119.pdf [Erişim 20 Şubat 2020].
- Yılmaz, İ., Mimari Tasarım Stüdyosunun Deneysel Mimarlık Anlayışı Doğrultusunda Kurgulanması, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2013.
- Yorgancıoğlu, D., Re-constructing the Political and Educational Contexts of the METU Project, PhD diss., Middle East Technical University, 2010.
- Young, S. E., “Introduction”, *Crossing Boundaries at Medieval Universities* içinde (ed. S. E. Young), Koninklijke Brill NV, Leiden, 2011.
- YÖK,
- “YÖK Tarihçe”, *Yükseköğretim Kurulu*, <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/tarihce> [Erişim: 21 Ekim 2019], 2018.
  - “Bologna Süreci”, *Yükseköğretim Kurulu*, <https://uluslararasi.yok.gov.tr/uluslararasilasma/bologna> [Erişim: 21 Ekim 2019], 2020.
- Yücel, A., "Tarihsellik Üzerine 1+1 Yazı", *2000'lerde Türkiye'de Mimarlık: Söylem ve Uygulamalar* içinde (ed. T. Korkmaz), TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2007.
- Yücel, S., Türkiye’de Mimarlık Ortamı ve Mimarın Eğitimi, PhD diss., İstanbul Teknik Üniversitesi, 2015.
- Yüreğir, S. Ö., “TMÖB Öğrenci Buluşması”, *Mimarca Bir Ev / Bir Sokak* 29, TMMOB MO Adana Şubesi Haber Bülteni, Ocak-Şubat-Mart 1999.
- Yürekli, F., «Mimarlık Eğitimi Mimarlık Eğitimi Değildir.» *Mimarlık*, 1998: 66-68.

Yürekli, F. & Yürekli, H., “Peter Eisenman’ın Düşündürdükleri”, *Mimarlık Bir Entelektüel Enerji Alanı*, YEM Yayınları, 2004.

Yürekli, H. & Yürekli, İ., “Mimari tasarım eğitiminde enformellik”, *itü dergisi/a: mimarlık, planlama, tasarım 3* (1), ss. 53-62, Mart 2004.

Yürekli, İ., *Mimari Tasarım Eğitiminde Oyun*, PhD diss., İstanbul Teknik Üniversitesi, 2003.

YY,

- “Biz”, Yerden Yüksek, <https://yerdenyuksekoofficial.wordpress.com/> [Erişim 20 Şubat 2020].
- “v o l 8 . ç a r ş a f . t a ş k ı ş l a / t e a s e r”, Yerden Yüksek, <https://vimeo.com/94380357> [Erişim 21 Ekim 2019], 2014.

EKLER

EK-1: Görüşme Kayıtları

EK-2: Deşifre

EK-3: Özgeçmiş

EK-1: Görüşme Kayıtları

<https://cagdaturkmen.wordpress.com/tmob-umob/>

Tez araştırmasında gerçekleştirilen görüşmelerin kayıtları “1993” parolasıyla yukarıdaki web adresinde korunmaktadır.

Tablo 9. Görüşme Çizelgesi

No.	Görüşmeci	Tarih	Yer	Mecra		Konu
				v	s	
01	Akay, Zafer	2019-12-04	İstanbul, Moda	-	+	EASA & TMÖB
02	Akgül, Zeynep	2019-12-15	Hangouts	+	-	BTF, UMÖB,
03	Al, Savaş	2020-07-14	Facebook	-	+	TMÖB
04	Alğan, Beşir	2019-12-29	İstanbul, Kadıköy	-	+	UMÖB, YEM, MO, STK, ÜİMF, DB’19
05	Altay, Eren Can	2019-12-17	İstanbul, Santral	-	+	UMÖB: Gaziantep
06	Asar, Onur	2019-12-14	Hangouts	+	-	Paçva, BTF, TAK, UMÖB, Depo Pergamon, Pupa, Pecha Kucha,
	Bozdoğan, Bahattin					Betonart, UMÖB, Duvar, FST, BTF,
07	Can, Burak	2019-12-14	Hangouts	+	-	AIIESEC, Kayıtsız, BTF, Pupa, HiM, UMÖB,
08	Dalgıç, Davud	2019-12-14	Maltepe, İstanbul	-	+	MAREV, UMÖB, BT, FST, Betonart, DB’19
09	Demirci, Elif	2019-12-23	Hangouts	+	-	AGT, AIIESEC, BEST, MUN, Kafa Açıyoruz, AKUT, GÜM! (UMÖB’16,5)
10	Dündaralp, Boğaçhan	2020-08-10	Zoom	+	-	TMÖB: ’93 Gökçeada – ’98 Kayaköy, sözlük çalışması
11	Erdem, Aydın	2020-07-27	Zoom	+	+	TMÖB: Gökçeada ’93, Çayköy ’96
	Omacan, Sinan					TMÖB: Gökçeada ’93, Çavdarhisar '94, Çayköy ’96
12	Gezici, Zelal	2019-12-15	Hangouts	+	-	Ceylanpınar STK, ITU Plankton Project, 37. Kare, UNICEF, GAP Mardin Gençlik ve Kültür Evi,
13	Gör, Hülya Mine	2019-12-27	Hangouts	+	-	ICOMOS, DOCOMOMO, Başka Bi’ Atölye, Nesin Köyü, Koluba Kolektifi, UMÖB
14	Güvenç, Kenan	2020-08-22	Zoom	+	-	UMÖB – TMÖB
15	Hant, Rabia	2019-	Telefon	-	+	(NC) EASA, MEDS
16	Kendir-Beraha, Elif	2020-07-30	Zoom	+	-	EASA: Shetland’93, (NC) Liège ’94, Zamosc ’95; (Tutor) Antwerp/Rotterdam ’00; INCM: Ljubljana ’93, Tallinn ’94; SESAM: Belgrade ’96; TMÖB: Gökçeada ’93, Çavdarhisar ’94
17	Kılınç, Kıvanç	2020-07-27	Zoom	+	-	TMÖB: Çayköy ’96 – Kayaköy ’98
18	Koçoğulları, Furkan	2019-12-15	Hangouts	+	-	MİTA; EASA: Tarnovo’14, INCM: Berlin’14, (NC) Alba’15, (NC) Madrid’16; UMÖB: 13,5; 14; 14,5; 15; DB’19

19	Köknar, Saitali	2020-07-29	Zoom	+	-	TMÖB: Gökçeada '93, Çavdarhisar '94, Kantara '95, Çayköy '96; BMB 2007
20	Kum, Cankız Onur	2020-08-14	Zoom	+	-	TMÖB: Kilyos '96 Kış, (org.) Sinop '97, Kayaköy '98, Edirne '98 Kış, Ceyhan '99 Kış
21	Onur, Zeynep	2020-08-15	Zoom	+	-	UMÖB: 1997, 1998, 1999; GÜ, Kıbrıs
22	Ökdemir, Elif Sidar	2019-12-15	Hangouts	+	-	MO, BTF, UMÖB, HiM, Betonart, Nesin Mimarlık Köyü, TMÖB BELLEK KAYITLARI!
23	Özcan, Sinan Talha	2019-12-15	Hangouts	+	-	UMÖB, NilüferFest, UIÖB, KİT
24	Özdel, İlker	2020-07-30	Zoom	+	-	TMÖB: Çavdarhisar '94, Kantara '95, (yür.) Kayaköy '98
25	Türkmen, Doruk	2019-11-16	İstanbul, B.üzü	-	+	ESTIEM LG Ankara METU
26	Uludağ, Zeynep Sökmen	2020-08-11	Zoom	+	-	Gazi Üniversitesi Uluslararası Kış Okulları (2003-2013)

Bu tablo (Tablo 9) tez sürecine dağılmış hâlde gerçekleştirilen ve **KAYNAKÇA**'da mevcut kişisel görüşmelerin bir dökümüdür. Her bir görüşmeciye tayin edilen bir sıra numarası (No.), görüşmecinin soyadı ve adı (Görüşmeci), görüşmenin gerçekleştirildiği tarih (Tarih), görüşmenin gerçekleştirildiği yer (Yer), yazılı notlar dışında görüşme kayıtlarının video kayıtları (v) veya ses kayıtları (s) olarak tutulduğu mecra (Mecra) ve görüşmenin içerdiği konular (Konu) sırasıyla işlenmiştir.

Şekil 87. Görüşme kayıtları

Böyle bir dökümün sonraki araştırmalar için değerli olacağını umuyor, kıymetli zamanlarını bu çalışma için benimle paylaşan görüşmecilere tekrar teşekkür ediyorum.

EK-2: Deşifre

İlk Tez Sunumu, Santral, Kazandibi, 9 Ocak 2019.

Çağda Türkmen (ÇT): ...biraz benzettim sunuşumu (*öksürük sesi*). Biraz okuyarak başlayacağım. Stüdyonun üzerinde bir hayalet dolaşiyor, merkezsizleşme hayaleti. Arama motorları tırnaksız olarak “mimarlık öğrenci inisiyatifi” aramasına doksan beş bine yakın sonuç getiriyor. İlk sırada çıkanlar; aktif öğrenci toplulukları, güncel öğrenci buluşmaları, ya da bunların (*titreşim sesi*) haber kaynakları; yirmibir, mimarizm, Arkitera, bilimsel bir seçme sunmasa da böyle bir seçmeye başlangıç teşkil edebilir diye düşünüyorum. Mimarlık alanında öğrenci inisiyatiflerinden söz etmeye başlamamız burada veya başka herhangi bir yerde çok eski bir tarihe dayanmıyor. Ama tam tarih verebilmek için bu başlamış olduğum, henüz başlıyorum, tez çalışmasını muhtemelen tamamlamış olmam lâzım. Ben Çağda, tezim de klasik mimarlık eğitime alternatif yaklaşımlar ve eğitim mekânı hakkında olacak.

Stüdyo, Latince, İtalyanca ve İngilizce üzerinden gelerek dilimizde de çalışma mekânı anlamına geliyor. Bu mekânı anlamak için elbette teori ve pratikteki yerine yerleştirmemiz lâzım, tarihsel bağlamına. Öte yandan merkezsizleşme için de öncelikle bir Merkezîleşme'nin ne demek olduğunu tanımlamamız lâzım. Dolayısıyla tartışma ve söylemler bunun üretim süreçleriyle ilişkili olarak ele alınacak. Bu çalışmanın amaçları- bu çalışmanın- (*projeksiyon kesintisi*)

Emrah Altınok (EA): Arada öyle gelgit yapıyor. ÇT: Tamam.

-bu çalışmanın amaçlarından biri mimarlık eğitimini Türkiye’de kurumsallaştığı yirminci yüzyıl sularından şimdiye, öğrencilerin ürettiği alternatif mimarlık pratikleri üzerinden okumak. Bu minvalde tarihsel referansları mesleğin icadı ve icrası üzerinden günümüze uzatmak gerekecek. Böylece güncel öğrenci inisiyatifleri içinde gerçekleşen form dışı eğitim pratikleri bu referanslarla üst üste gelecek ve bu görece yeni praksis Türkiye gerçekliği içerisine yerleştirilebilecek.

Öğrenci inisiyatiflerinin melez pratikleri, ekol tartışmalarının ve kriz söylemlerinin ötesinde açıkça alternatif mimarlık eğitimleri öneriyor. Peki, bu pratiklerin, me- merkezsiz mekânlarında kurumsal mimarlık eğitiminden farklı olarak ne öğreniliyor?

EA: Fotoğrafın altındakini okuyamadım? O-

ÇT: Neyi? Hah, bu şey, ortada Holzmeister, çevresinde, öğrencileri, diyeyim. Kaynağı... *(gülerek)* bende saklı, buraya koymamışım, özür dilerim. Öyle, yani, oturan kişi Holzmeister, tarih olarak yanılmıyorsam-

EA: Solda elini yana- çenesine koyan?

Deniz Kural (DK): Kemaleddin mi?

ÇT: Ama, şey, Türkçe bir kaynak veya İngilizce bir kaynak bulamadım, yalnızca Alman kaynaklarında olan bir görsel bu. O yüzden tam olarak da hani çevredeki diğer kişilerin kimler olduğuna dair net bir şey söyleyemiyorum.

(sessizlik)

EA: Devam eder misin? ÇT: Hah, tamam.

Mimarlık, eğitim veya mimarlık eğitiminin melez karakterlerinin, ehem, mimarlık, eğitim veya mimarlık eğitiminin melez karakterlerine biraz aşinayız. Sistem olarak mimarlık lisans eğitimlerinin üst-düzenleyici, düzenleyici, uygulayıcı, katılımcı, eleştirel, aktif gözlemciler şeklinde aktörlerden müteşekkil bir melezlenme gerçekleştirdiğini söyleyebiliriz. Mimarlık eğitim dilleri bu... melezlenme sürecinde yeni karşılaşmalar yaşar. Kurum dışı pratikleri anlamak içinse bu yeni melezlenmeyi biraz açmamız gerekiyor. Öğrenci inisiyatiflerinin içinde daha önce karşılaşmadığımız aktörlerle karşılaşıyoruz. Bunlar, evet, deneyim olarak türlü geçmişlere sahipler. Fakat pratiğin gerçekleşmesinde üstlendikleri bu roller yani düzenleyici, katılımcı veya eleştirel, aktif gözlemci rolleri, değişkenlikleri üzerinden- *(projeksiyon kesintisi)* Oyna! *(adım sesleri)*, kusura bakmayın-

Burada olası bir hiyerarşiyi kıran şey aslında bu değişkenlik *(adım sesleri)*. Olası bir hiyerarşiyi kıran şey, bu rollerin sabit olmayışı, sözü geçen pratiklerde. Bu oyunun kurumsallık dışı karakteri yani kurumsallaşma dışı karakteri *(darbe sesi)*. Bu görsel bu arada, hücre zarından molekül geçişi üzerine, böyle değişken bağlar kurmak ve ayrılmak üzerinden. Devam ettiğindeki bir videoda benzerlik yakaladığım için bunu buraya koymuştum.

?: Geçebilir miyiz peki? ÇT: Ha, rahatsız mı oldunuz? Geçeyim, tamam *(gülüşmeler)*. ?:

Biraz. ÇT: Tamam.

Haliyle, bu çalışmanın bir başka amacı da bu melez pratiklerden öğrendiğimiz, mimarlık lisans eğitimine uygulanacak yeni bir yöntem geliştirmek de olabilir. Tekrar yoluyla kendi

kültürlerini yaratan öğrenci inisiyatiflerinden söz ediyoruz aslında. Tabii, tekil atölye örnekleri de mevcut. Yirmi birinci yüzyıl Türkiye'sinde epeyce ağırlık kazanmaktalar. Hani, hepimiz de bir şekilde haberdarız bunlardan. Burada benim örnek olarak şimdilik incelemeye başladığım ve fakat ilerletmediğim, çalışmamı, 11- (*projeksiyon kesintisi*) Geri, geri- Bir süredir, yani doksan üçten beri süren Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşmaları, bunların iç içe şekillendiği, farklı zaman aralıklarında, Bademlik Tasarım Festivali, İzmir'de Baykuşlar Toplanıyor, burada Açık Alan, Herkes için Mimarlık ama o biraz daha profesyonel kategoride sayılabilir, İTÜ'de Mimarlar Ne Der? var, daha evvelinde Yerden Yüksek çocuklarla mimarlık pratikleri vardı, en sonda bir Paçva Taş Mektep yaz okulu çalışması yapıldı biraz Mimarlar Odası desteğiyle. Fakat, ya- bunlar Oda destekli yaz kampları, adı çok duyulmamış üniversitelerdeki öğrenci toplulukları ya da öğrenci buluşmaları şeklinde gerçekleşen etkinlikler. Bir yoğunlaşma halindeler bir süredir.

Bu tezde yirmi birinci yüzyılın daha en başında Türkiye'deki lisans öğrenci inisiyatifleri yükselen rağbetlerinin kapsamlarına göre çalışılacak. Bu suretle mimarlık öğrenci pratikleri- pratiklerinden öğrenerek formel mimarî tasarım eğitiminin alanı genişletilebilir. Dolayısıyla, tabii yani bu pratiklerin asıl niyetleri, başlangıç noktaları bu olmasa da tasarım dillerinin çeşitlenmesi mimarlık mesleğine alternatif bir yaklaşım kazandırabilir diye düşünüyorum- (*Sıla Bozdeveci 'ye:*) -Geçebilirsiniz.

Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşmaları doksan üçten beri zaman aralıkları, gerçekleştirildikleri yerler, öğrenci ekiplerinin karakterleri gibi verileri içeren tablolarla ve sosyal medyada tanınırlık düzeyleri... -ne göre seçilmiş ve elenmiş eşzamanlı başka türlü etkinliklerle çalışılmak üzere en geniş alanı tarayan örnek olarak seçildi. Kaynaklar, sözü edilen kaygıları kapsayan kuramsal bir altlık ve sosyal med-ya mevcudiyeti üzerine bir literatür taraması ile kişisel deneyimler, çünkü iki bin on ikiden beri bir şekilde parçası olduğum bir hikaye bu, ki- görüşmeler, işte, interview'lar, anketler ve belki, yapabilirsem bilişsel bazı ölçüm yöntemleriyle bir alan çalışmasının kombinasyonundan oluşacak. Sonuçta, inisiyatiflerin veri tabanı bilişsel çıktıları aracılığıyla me- bunların açısından, alternatif mimarlık eğitimleri üzerine çözümlenerek inisiyatiflerdeki form dışı tasarım eğitimiyle mimari kurumlardaki formel eğitim ya- bir karşılıklı öğrenme mekânı arayışı içinde sürdürülecek.

Bu çalışma, özünde hiyerarşik olmayan stüdyo sistemindeki bazı tıkanıklıklardan dolayı, bunlar- bu tıkanıklık- bu tıkanıklıklardan azat edildiğinde mimarlık öğrencisinin öğrenmeye de tasarlamaya da daha açık olduğu üzerinden... Bu en son UMÖB'den, Mardin'deki bir şey, çekilen videodan kısa bir görüntü. Bu çalışmada tabii nasıl öğrendiğimize dair bilişsel bir izlek takip edilebilir fakat bunun- bunu tartışmıştık en son. Bu- bu destek kadar, kriz söyleminin biraz altını doldurmak-la da ilgilenmemiz gerekecek. Kriz ve istikrar dönemlerinde farklılaşan pratikler kümesinden bağımsız ele alamayacağımız mimarlık ve mimarlığın eğitimi üzerinde bu, nasıl diyeyim, bu pratiklerin böyle bir dönüşüm içerisine girmesi-ni dünya ölçeğinde ne şekilde yorumlayabiliriz gibi bir soru-nun peşinde gitmeye çalışıyorum aslında. “Neden böyle bir arayış içinde mimarlık lisans öğrencileri?”nin. Sonuç olarak eğer alternatif bir- bir alternatiften bahsetmemiz gerekiyorsa bunun kurumsal ve akademik bir yoldan değil, daha yeni jenerasyon öğrencilerin cesaretinden ve onların inisiyatif mekânlarından -“atak” gibi bir önerim var burada ama- atak mekânlarından geleceğini düşünüyorum. Bu çalışmanın salt mimarlığı ve onun eğitimini değil, merkezsizleşen mekânlara meyillenen kurum dışı arayışların bir ürünü olarak bu örnekleri ele almaya ve bu tüm güncel alternatif pratikleri kuramına yerleştirmede faydalı olacağını umuyorum. Bu kadar.

Şafak Uysal (ŞU): Çağdacığım, bir böyle kitabî cümlelere başvurmadan, hakikaten somut olarak ne yapmayı düşündüğünü bir özetler misin?

ÇT: Şöyle, dediğim gibi-

ŞU: Yani neye bakacaksın ve hangi çerçevede bakacaksın?

ÇT: Mimarlık lisans öğrencilerinin geçtiğimiz, yani işte, araştırma bunu getirecek bana, hangi yıla kadar geri gitmem gerektiğini, o yüzden net konuşamıyorum fakat hani benim şahit olduğum bir on yılı var. Yükselen grafikte kurum dışı alternatiflere yönelen bir lisans öğrencisi profilinden bahsediyorum. Ve bu lisans öğrencisi profilinin kurum dışında ne aradığını sorguluyorum aslında-

ŞU: Lisans öğrencilerinin kurum dışında katıldığı etkinlikler mi, onların organize ettikleri mi?

ÇT: Düzenledikleri, organize ettikleri-

ŞU: Dolayısıyla organizasyonun agent'ı onlar mı?

ÇT: Yani özellikle öğrenci güdümünde-

ŞU: Onu dememiz lâzım.

ÇT: Evet, evet.

ŞU: Evet?

ÇT: Yani tabii ki burada sınırları çok net bir şekilde çizemiyoruz çünkü hani kimi etkinlik öğrenci etkinliği olarak başlıyor daha sonra profesyonel destek alıyor, kimisi düzenli sponsor almaya başlıyor mesela Bademlik Tasarım Festivali'nde olan şey bu artık, dolayısıyla biraz daha ticarileşiyor. Her etkinlik bir şekilde yorumlar üzerinden gidiyor, dolayısıyla hani bunun sınırlarını nasıl çizeceğime dair benim de soru işaretlerim var.

ŞU: Dolayısıyla ki- formal eğitime alternatif olmasını sen, organize eden bünye üzerinden, onun kimliği üzerinden-

ÇT: Evet tabii ki, ikt- iktidar üzerinden.

ŞU: ...mi davet ediyorsun, yoksa...? Yani çünkü şu da olabilir, lisans öğrencileri kurum dışında gidip son derece formalist diyebileceğimiz bir tavırla hâlâ stüdyo yürütüyor ve organize ediyor olabilirler.

ÇT: Evet, yok, karakalem derslerinden bahsetmiyorum hafta sonu olan, hı hı.

ŞU: O yüzden hani acaba organize eden bünyenin kim olduğuna mı atfediyorsun, izafe ediyorsun bu durumu, alternatifliği-

ÇT: Evet, hı hı.

ŞU: ...yoksa onun içeriğine mi ya da formuna mı, yapısına mı atfediyorsun? Onu ayırt etmek için böyle sordum.

ÇT: Yani başlangıç noktam aslında öğrencilerin ürettiği eğitim mekânları üzerindendi. Fakat işte biraz araştırmaya başlayınca az önce söylediğim şeyleri gördüm. Yani, kimisi işte inanılmaz kurumsal başlıyor, ama daha sonrasında hani o öğrenme mekânı sözünü ettiğim anti hiyerarşik yapıya kavuşuyor. Hani, dolayısıyla biraz daha herhalde içine girmem gerekiyor bunu daha net konuşabilmem için ama aslında dediğim gibi aradığım şey, burada olmayan ne var? Neden oraya gidiyor bu öğrenci ya da neden öyle bir şey yapma gereği

duyuyor? Tabii bu neden'i sorduğumuzda işte o kriz söylemine doğru dönmemiz gerekiyor. Böyle bir kafa karışıklığı.

ŞU: Peki ülke ya da şehir gibi böyle bir sınıflan- sınırlandırman var mı?

ÇT: Türkiye özelinde.

ŞU: Yani? Türkiye'de ama hani... işte mesela Bayram- ne, Bayramiçi mi dedin, neresi? Bayram-lı?

?: Bademlik!

ÇT: Bademlik... Bademlik Eskişehir'de.

ŞU: Permakültüre gitti kafam.

ÇT: Hı hı, hı hı.

ŞU: Şey, yani İstanbul dışına mı çıkıyorsun sadece, İstanbul – Ankara – İzmir gibi böyle büyük şehirlere mi odaklanıyorsun?

ÇT: Tamamı, aslında. Ama şuna bakacağım işte-

Tansel Korkmaz (TK): Biraz daha da erken, çok yeni başladı.

ŞU: Evet evet o yüzden soruyorum, yani kafasında bir şey var mı diye soruyorum. Yani-

TK: Belki seminere çıkmaları için bile bence erken, daha çok yeni oturuyor. Bu şeyler biraz hani araştırdıkça ha, bu buna uymuyor, filan gibi düşünebiliriz. Ha veya eksik çıkabilir, bunları da dahil etsek iyi olabilir-

ŞU: Tabii. Çünkü hepsi, şimdi saydıklarının bir kısmını ben de ilk kez duyduğumu fark edince hani aslında ne kadar geniş bir alana yayıldığını fark etmediğimi gördüğüm için soruyorum aslında.

ÇT: Bilmediğim bir şey söylemek istemedim burada... öyle (*gülüşmeler*).

Ezgi Yılmaz (EY): Şeyi vurgulamak lâzım, çok bilgili değilim sen daha iyi biliyorsun da, her sene farklı şehirde yapılıyor zaten bu.

ÇT: An- ana seçtiğim şey öyle, evet.

EY: O yüzden aslında bir şehirle-

ŞU: ...zaten yüzer-gezer bir yapısı var.

EY: Evet evet ama her şehirden öğrenciler geliyor, bildiğim kadarıyla.

?: - Bir yandan değişip dönüşmesi de ilginç bir mevzu ya. Mesela UMÖB'ün başlangıcı ve başlatanlarla şu anda dönüştüğü şey veya o zamanki öğrenci ne arıyordu şimdi ne arıyor veya neye dönüşmek durumunda kaldı? Bence hani uymuyor demek değil de belki anlam olarak onlar nasıl dönüşüyor, sürdürülebiliyor mu, neden oluyor, ben ona-

ÇT: ...veya sürüyor ama nasıl sürüyor? Yani on- o gelenek diyorum ya hani, kültürlerini oluşturuyorlar ama o kültür böyle kesintisiz bir şekilde devam eden bir şey de değil aslında. Dolayısıyla bir de yani şeye baktım, hani, buraya geldiğimden beri aslında biraz kafamda dönen bir konu bu ama üzerine eğ- yeni yeni başladık işte, eğilmeye. Şey olarak, nasıl diyeyim? Net bir şey çizemiyoruz, yani bunun üzerine yapılan çok fazla- garip bir şekilde hani çok fazla bahsediliyor bundan. Yani benim lisans öğrenciliğim boyunca da şimdi lisans öğrencileri boyunca da çok fazla hani bu tür etkinliklerden işte yazın hadi şuraya gidelim, işte ekoköy var falan hani. Ama bunun bir şeyi yapılmıyor, akademi-de buna dair bir çalışma, direkt olarak buna dair bulamadım, yalnızca bundan faydalanan şeyler görebildim. Dolayısıyla biraz da şey istiyorum aslında hani bunların bir kaydı tutulsun, hani bulunsun, ileride lâzım olur niyetim de var yani aslında.

Oktay Orhun (OO): Bir şey sorabilir miyim? Mesela bin dokuz yüz doksanlarda ve öncesinden itibaren işte formel eğitim kurumlarından bir kaçış aslında sadece mimarlıkla ilgili değil bir sürü yerde var. Medreselerde mesela çok ciddi bir şekilde üniversitelerdeki baş örtüsü yasağından kaynaklı olarak vesaire veya... medreselerin kendi içerisine kaçan ve orada eğitim gören bir nüfus da yetişti. Yani işin... yani senin odaklandığım kısmın bambaşka taraflarında bambaşka kaçışlar da aslında oluyor. Zaten gelen her iktidar belli bir tahakküm yapısı ve düzen kuruyorsa ondan kaçış imkânları sürekli üretiliyormuş gibi geliyor bana. Bu da aslında yine şey, yani, benim hep aslında kendime söylediğim bir şey... niyetim de paylaşmak aslında: Ya- bu tip şeylerde sanki bana hep üst perdede ideolojik bir ses geliyormuş gibi geliyor. Ben onun kendisinden böyle endişe duyuyorum her seferinde.

ÇT: Şey, baktığım gözlükten bahsediyorsun, değil mi?

OO: Evet.

TK: Nasıl bir ses? (*gülüşmeler*)

OO: Bunu mesela biraz önceki sunum üzerinden anlatmak daha kolay: işte, Taksim Meydanı'nda işte cami yapılıyor meselesi mesela olumsuz bir örnek olarak veriliyor. Onun mesela estetik formu olarak eleştirilmiyor aslında orada. Orada mesela Aya Triada kilisesi de bin sekiz yüz yetmiş altı yapımı bir kilise, onun kendisi de aslında ideolojik bir metin, yani. Ama onun varlığı mesela... belli bir grup için rahatsızlık teşkil etmezken diğeri rahatsızlık teşkil ediyor. Şimdi bu ikisi arasındaki yaklaşım, yani ben, kendime söylediğim bir şeydir, yani burada da aynı şeyi hissettiğim için hani paylaşıyorum sadece, bir pozisyon olarak ideolojik bir pozisyon. Yani ideolojik pozisyona olmaz anlamında söylemiyorum, tabii ki olabilir de. Yani orada beni şey yapan... içimi tırmalayan bir nokta var ki yani onu paylaşmak istedim.

ÇT: Yo, tabii, yoo, haklısın. Yani baktığım yeri yönlendiren şey zaten o. Ama ne kadar hatalı, soru işareti-

OO: Medreselerde mesela çok fazla mimarlığa ilişkin eğitim olduğunu da biliyorum mesela, hani. Bir arayışın cevabı her yerde var çünkü aslında. İçin- tersinden bir kaçış oluyor vesaire vesaire, Ha, bunların hepsinin... toplam olarak bakılabiliyor mu, işte ben onu merak ediyorum. Mesela işte belli örnekler işte İstanbul'da, sınırlandırılmış bir tarihsel arayüz içerisinde, formel eğitim kurumlarından kaçışlarda nasıl organizasyon şemaları çiziliyor ve bunun işte mimarlığa etkisi, mimarlık pratiğine etkisi ne oluyor, gibi hani. Şafak Hocanın söylediğine aslında ben burada biraz ekleme- daha tanımlı ve daha kapalı çerçeveler içerisinde, daha geniş kesimlere bakarak ama.

TK: Bu ama, yani o kaçışla bunun- kaçış olmaması gerekiyor gibi geliyor bana, bu daha çok bir arayış. Yani aslında formal eğitimden kaçmak istemiyorlar. Formal eğitimin içinde olmak istiyorlar, ama o formal eğitimde bulamadıkları bazı şeyler var. O şey için organize oluyorlar, şunları da yapalım, diye. O başka b- yani, Orhan da ilk defa duymuş onun için rahatlıkla söylüyorum, ben ilk defa duyuyorum medreselerde eğitim olduğunu. O belki başlı başına çalışılması gereken bir şey. Yani onu sonra öğreniriz senden, çok ilginç, evet.

ŞU: Veya daha güncel örneklerde mesela hani, şimdi... klasik mimarlık meselesi aslında kendi içerisinde çok güncel bir tartışmanın da parçası, aslında. Üniversiteden ve akademiden ümidimizi kestikçe diyelim, bu gidişatta, hep bunun- bir sonraki adımı ne olacak sorusu şu anda çok heading, sıcak bir soru. Ya da ne bileyim işte KHK'lar yüzünden bir biçimde kurumlarından uzaklaştırılan öğretmenlerin-

ÇT: akıbeti, onların akıbeti ne olacak?

ŞU: ...bir şekilde o ortamı tekrar dışarıda, başka koşullarda kurma denemelerinin kendisi bizatihi ayrı bir pratik. Orada da zorunlu bir dışarıda bırakmanın beraberinde yeni bir damar geliyiyor olması gibi başka bir şey var. Hani dolayısıyla bir yerde bu- neyin alternatifi olmaktan bahsettiğimizi-zin tanımını yapmak gerekecek. Bu tabii ki bir pozisyonlandırmayı gerektirecek, vesaire vesaire. Yani onun derdindeyim, b-bu soruları sorman lazım kendine ki bunlara vereceğin cevaplarla bu alanı biraz, ıı, şey, daraltabilesin. Aksi takdirde evet, hani seçile- seçerek dışarıda ka-kaçmalar olabilir, arayışlar olabilir, ya da zorunda bırakılmalar olabilir. Bu üçü birbirinden ayrı vakalardır mesela. Dolayısıyla da bunların eğitime sundukları alternatifler, klasik eğitime sundukları alternatifler kaçınılmaz olarak başka iddialar taşırlar, hani.

ÇT: Hıı hı. Ya bu arada hani en başta bu şekilde belirttiğim için başlığı bu şekilde aldım, muhtemelen dönüşüm/değişim geçirecek-

ŞU: Değişecektir o, yani daha yeni başlıyorsun. Onu çok böyle definitive bir şey olarak okumuyoruz zaten-

ÇT: Şimdiden zaten çok memnun değilim o başlıktan ya, hocayla da konuşmuştuk zaten-

TK: Mimarlık eğitimi başlı başına zor bir... yani-

ÇT: O topa girmeyeceğim, yani. *(gülüşmeler)*

?: Ama ona da girmezsek neye model olacak bu araştırma, değil mi?

TK: Hayır hayır, “klasik” diyemeyiz. Çünkü-

?: Ha, “klasik” demiyoruz.

ÇT: Yok, mimarlık-

?: Yoksa şey, ilginç geliyor bana-

TK: Formel eğitim, kurumsal eğitim-

?: Yani sadece öğrenci inisiyatifiyle kurulan modeller ilginç de, hani, öğrenciler nasıl kurmuş falan, ondan çok işte içeriğine de-

ÇT: Hıı hı, napılıyor?

?: ...dair yapılan şeyin, o önerilen modelin nasıl bir şey olduğunun çeşitlerini görmek gerçekten ilham verici bir bilgi çıkarabilir bize.

ÇT: Yani bunun için açıkçası şöyle, hani biraz işte cognitive science'a biraz bulaşmaya çalıştım hani, n- ya da mimarlığın oradaki yansımasına. Ama asıl hani orada şöyle bir sıkıntımız var hocam, hani, bir yere kadar performansı görebiliyoruz-

?: Doğru, deneyim-

ÇT: Bir yerden sonra yalnızca kalan ürünler... yani ürün üzerinden de böyle bir yargıda bulunmak sıkıntılı olabilir.

?: O da aslında yöntemi belirliyor, mutlaka içindeki insanlarla görüşmek gibi, evet.

ÇT: Evet.

DK: Ben de tam onu diyecektim. Mesela ben iki kere EASA'ya gittim, buradaki hocalarımız arasında da hem ulusal hem uluslararası o tip şeylere gidenler vardır. Hani on- bunlar çok... hani hep- daha da yaşıyoruz, ölmedik hani (*gölüşmeler*) yaşlı değiliz. Yani o ins- o etkinliğe gideni de bulabilirsiniz-

ÇT: Yo, benim derdim-

DK: Ondan sonra belki de arayış mı kaçış mı neyse yani orada duyacaklarınıza göre de formüle edebilirsiniz. Okul dışında olduğu kesin, ama o bir alternatif midir başka bir şey midir, o tanımlamaları da belki gerçekten elinizde böyle doneler olduktan sonra, sizi bir yere götürdüğü takdirde, koyarsınız. Yoksa böyle önyargılı gibi oluyor, "alternatif".

EA: Su- de-

Nilüfer Karanfil (NK): EASA'nın da manifestosu var bu arada, yani orada hani özellikle öğrencilerin öğrencilerden öğreneceği ve işte öyle bir ortamı sağlamak için seksenlerin ortasından beri devamlı işte her yerde yapılan gene benzer örneğin daha... büyük ölçeklisi.

ÇT: Şeyi farklı ama mesela buradaki ulusal mimarlık öğrencileri buluşmaları, ya EASA biraz daha kurumsallaşmış... bir yapı aslında. Yani, bir şekilde bir yönetim hiyerarşisi olan bir yapı.

DK: Yani...

NK: Temsilcisi olan-

?: Kurumsal diyemezsiniz de yani...

ÇT: Yani o, görece anlamında.

NK: ...Ülke temsilcileri var ama bunlar değişken aslında, gene gönüllülük esası yani. O anlamda sponsor sadece lokasyon seçiminden sonra orada sağlanacak gerekli ekipman üzerinden oluyor. Yoksa kurgunun tamamı, işte yolculuk masrafı vesaire falan sadece gönüllülük esası-

ÇT: Yo, şey, uygulama açısından diyorum. Mesela işte ulusal mimarlık öğrencileri buluşmalarının bir web adresi dahi olamadı çünkü işte ismini vermek istemediğimiz bir kimse ona el koymuş ve vermiyormuş falan, hani. Türkiye’de bir kurumsal-laşamama hâli de var yani.

EY: Ben de birkaç şey- sö- ya- kafamda soru var sadece... Başka bölümden öğrenciler böyle bir ihtiyaç veya böyle bir kaçış- bu arada hani onun kaçış veya tercih olması da s- soru işareti, bu arada. Hani ben de burada tatmin ol- meslekî tatmin yaşamadığım için okulda, okul dışında bir üretim yapıyorsam... o da- kaçış da aynı zamanda diye düşünüyorum. Aynı zamanda, dediğim gibi, diğer bölümlerden öğrenciler bu tarz... hangi bölümler, kimler neden böyle şeylere ihtiyaç duyuyor? Bu bizim eğitim biçimimizle, özellikle de jüri yapısıyla ve hocayla birebir proje üretmekle çok ilişkili gibi geliyor. Çünkü çok fazla öznel-leşebiliyor, ee, aldığımız kritikler, işte hangi hocada ona- aldığına göre dersten kalıp geçeceğin falan değişiyor.

ÇT: İşte o “sistemdeki bazı tıkanıklıklar”... *(gülüşmeler)*

Sıla Bozdeveci (SB): Ve bu tıkanıklıklar sanırım vakıf üniversitesi ve devlet üniversitelerinde çok farklı şekilde görülebiliyor. Yani bence bu- bulabilecek en büyük ayırım bu, mimarlık eğitimindeki vakıf ve devlet kurumları arasındaki-

ÇT: Yani işte o zaman o da o ekol tartışmasına giriliyor işte, yani hani o...

TK: Ben bir de buna çok katılmıyorum, yani hem orada hem burada hocalık yapmış biri olarak falan, yani b- diğerlerini bilmiyorum tabii ama eğer problem varsa belki vakıf üniversitesi olmaktan başka problemler olabilir. Bazı devlet üniversiteleri de çünkü çok çok problemlili bence. *(gülüşmeler)*

SB: Zaten ben devlet üniversitelerini problematik buluyorum.

ÇT: Vakıf'ı beğenerek söyledi.

TK: Ama vakıfların da çoğu kötü.

SB: O istisnai bir durum be- bana kalırsa, Türkiye'de. Yani ODTÜ üzerinden bir karşılaştırma yapmak ne kadar iyi bi- doğru bir sonuç verir emin değilim. Çünkü Van'da da bir mimarlık üniversitesi var, ay, fakültesi var, işte İTÜ de... Bir sürü doğudan batısına kadar yani bambaşka hayatlar, bambaşka eğitim tipolojileri, bambaşka mimarlık... görüşleri var. Yani o kadar incelenemez ki bence birbirleriyle, o kadar farklı ki-

ÇT: İşte buluşmaların-

TK: Bence mimarlık-tan ziyade Türkiye'nin çok ciddi bir eğitim krizi var. Yani keşke sadece mimarlıkla şey olsa, sınırlı olsa, çok ciddi bir eğitim krizi var. Onu da konuşmalıyız.

ÇT: Ama işte bu kadar... açılırsam nasıl toplayacağım? (*gülüşmeler*) Ben zaten açmaya müsaidim, beni bu kadar açmayın.

ŞU: Senle değil, biz kendi aramızda konuşacağız.

TK: Master tezi-nin konusu zaten çok tanımlı olmak zorunda. Dolayısıyla sen aslında içinde bulunduğun şeyden hareketle bir şey yazman bence çok doğru olur. Hani onun akrabalarını da dahil ederek falan, o alanı taramak, deneyimini aslında kayda geçirmek falan bence çok anlamlı olur. Ama diğerini de, genelde hani, konuşmamız gerekiyor.

EA: Bu arada, eğer- hem baktığım örnekler hem ar- tartışmayı yönlendiren detayların hepsi öğrencinin inisiyatif aldığı eylemler olduğu için, acaba tezin adı da "mimarlık eğitimine alternatif yaklaşımlar" olmasa mı?

?: Yok yok, değiştireceğim dedi.

EA: Değil mi? Hani çünkü o alternatifler öğrenme odaklı dinamizmden çıkmayabilir yani, hani-

ÇT: Yo, tezin ismine direkt bir yerden bir "öğrenci"nin girmesi lâzım da...

EA: Evet evet, yani öğrenci inisiyatifinde olan bir şeyleri konuşuyoruz aslında sabahtan beri. O da mimarlık eğitimine alternatif mi yoksa-

ÇT: ...başka bir şey mi?

EA: ...yani, ona eklenen bir şey mi? Okulun dışında falan dedik ama o etkinliklerin hepsi de yine okul mekânlarında oluyor, okulun olan- olanaklarını kullanıyor-

ÇT: Hepsi değil.

EA: ...hatta okulların rigid takvimlerinin esnediği ya da aralık verdiği anlarda ancak mümkün olabiliyor falan filan. Hâlâ onun boyunduruğu altında, bir açıdan bakıldığında... falan, filan. Yani o açıdan bakmak lâzım. Bana eğitimin alternatif yaklaşımları tartışması bunun hiçbir yerinde neredeyse yokmuş gibi geliyor.

ÇT: Yani, başka bir mimarlık üretiyorlar, bu ürettikleri mimarlığı üretirken başka bir şey öğreniyorlar ve onu zaten kurumun içinde öğrenemiyorlardı. O öğrendikleri şey, ne? Ona bakıyorum.

EA: Ha ama evet, bunlardan biri söz etmedi bu arada.

?: Bu biraz önyargılı oldu. *(gülüşmeler)*

EA: Öyle mi onu da- onu da- ondan da emin değilim.

?: Sadece daha eğlenceli-

ÇT: Mesela... Yok yok hani şey olarak, daralttığım da, yoksa sunumda-

EA: Bu arada o örneklere... çok iyi olabilecek, üstelik erkenci ve tam da problemi senin tanımladığın gibi tanımlayan bir örnek var. Burada çıkmadı, şaşırdık biz Yıldızlılar olarak.

?: Haa... Kayıtdışı.

EA: Kayıtdışı.

ŞU: Kayıtdışı, benim de-

ÇT: Evet, evet.

EA: Şimdi, adından başlayarak-

ÇT: Yani çok bilmediğim için... biliyorum yani, ismen biliyorum.

EA: Tabii, yani ta iki bin beşten falan başlıyor belki daha da önce olabilir ama-

?: Ama bilmeme sebebi de sosyal medyada falan çok çıkmadı.

EA: Tabii, çünkü o ekip sonra gitti Herkes İçin Mimarlık oldu, sonra filan-

ÇT: Bir de ben Ankara'daydım.

EA: Evet.

?: Ama yine de Arkitera'da bir söyleşimiz var.

ÇT: Tamam.

Banu Tomruk (BT): Oradan temin edebilirsin isteğini.

EA: Ayrıca siteleri de herhalde duruyordur, yani-

ÇT: Arşivler duruyorsa-

EA: Tabii, arşivler duruyor.

ÇT: Gelip sizle konuşurum, hocam.

EA: Kayıtdışına- kayıtdışına gir- (*siren sesi*) Ölmeyeceğiz, değil mi?

EK-3: Özgeçmiş

Ad Soyad: Çağda Türkmen

Öğrenim Bilgisi:

Lisans, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 2016

Ödüller:

Gelecek Vadeden Türkler Fonu, ATC & TAD, ABD, 2019

Başbakanlık İlk 100 Bursu, KYK, TC, 2010

Yayımlar:

Türkmen, Ç.,

- “Outer Studio: Learning from the Students”, *Thresholds in Architectural Education* (ed. T. N. Çağlar, I. G. Curulli, I. Ruhi-Sipahioglu, L. Mavromatidis), John Wiley & Sons, 2020. pp. 209-220. ISBN 9781119751403 © ISTE Ltd 2020
- & Dönmez, E., “Learning Architecture: A Cognitive Approach”, *AMPS Proceedings Series 17.2. Education, Design and Practice – Understanding skills in a Complex World* (ed. E. Lester), Stevens Institute of Technology, USA, 17 – 19 June 2019. pp. 226-235. ISSN 2398-9467
- “Öğrenmeye İlişkin Kişisel Bir Sorunum Var – Bir Mimarlık Öğrencisi Denemesi”, *manifold.press*, <https://manifold.press/ogrenmeye-iliskin-kisisel-bir-sorunum-var> [Erişim 20 Şubat 2020], 23 Mayıs 2019.
- “Kadın Mimarlık Öğrencisi: Güncel Bir Okuma”, *Kadın Tasarım ve Mekan Ulusal Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitapçığı*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Taşkışla, 8-9 Mart 2019.
- “Mimarlık Jürilerinde Dil”, *Arredamento Mimarlık – Tasarım Kültürü Dergisi* 324, Ekim 2018. ss. 63-53. ISSN: 2536-4952

- “Neyse ki Yaşam Güçlüdür * Bir Mimarlık Öğrencisi Okuması”, *manifold.press*, <https://manifold.press/neyse-ki-yasam-gucludur> [Erişim 20 Şubat 2020], 3 Eylül 2018.
- “Bir İstif Ekonomisi Olarak Konutun ‘Yeniden’ Kentleşmesi”, *Betonart – Beton, Mimarlık ve Tasarım Dergisi* 57, Eylül 2018. ss. 45-47. ISSN: 1304-494X
- “Therapy of Architectural Education”, *Post’ure News 1*, Middle East Technical University, 19 February 2015.

Meslekî Deneyim:

Araştırma Görevlisi, IESU MMF İç Mimarlık Bölümü, Mayıs 2017 – Ağustos 2019

Bologna Koordinatörü, 2018-2019

Mimar, Saray Alüminyum Güneşli, Aralık 2016 – Mart 2017

S. Mimar, Üçgen Yapı Ankara, Ekim – Aralık 2015

Stajyer, Magnesia ad Maeandrum Antik Kenti, Temmuz – Ağustos 2015

Diğer:

“Türbülans: Akıntıya Paralel Bir Mimarlık Okulu”, 2019 YTONG Mimarî Fikir Yarışması, Şubat 2020 <https://web.archive.org/https://www.turbulansmimarlikokulu.com/>

“Enerji 5.0 :: Mekan X.0”, Bilgi Mimarlık YL, Enerji Müzesi Kontrol Odası, 6 Ocak 2020

Jüri: Production of Space and the Urban Condition (E. Altınok), İstanbul Bilgi University, 3 January 2020

Jüri: Production of Space and the Urban Condition (E. Altınok), İstanbul Bilgi University, 24 October 2019

DB’19 Dinozor Buluşması (UMÖB), Gökçeada, 24-25 Ağustos 2019

“Bir Şehrin Öğrencisi Olmak veya Mimarî Dilbilim Üstüne Mülâhazalar”, Kent Araştırmaları Semineri (Z. Ulusoy), Santral İstanbul Kazandibi, 22 Mayıs 2019

“Elements of Mediterranean Networks”, Datça Hızırşah, 15 Temmuz – 4 Ağustos 2019

Betonart Yazar Buluşmaları #57 “Yeni”, Studio-X İstanbul, 5 Şubat 2019

MOBBIG 47 “Kriz”, MEF Üniversitesi, İstanbul, 2-3 Kasım 2018

Ulusal Mimarlık Öğrencileri Buluşması '18 Mardin

“UMÖB’ün 25 Yılı”, 6 Eylül 2018

“Türkiye’de Mimarlık Eğitimi – Güncel Durum”, 4 Eylül 2018

“Ses-Beden-Tanışma Oyunu”, 2 Eylül 2018

“Toplumsal Cinsiyetle Karşılaşmalar” (I. Çokuğraş), Versus Art Project, 31 Mayıs 2018

“Mimarlıkta Öğrencinin Yeri”, ARCH+DSGN Mimari Tasarım Zirvesi 2018, 6 Nisan 2018

“Özgürlük Teorileri, Özgürlük Pratikleri”, POEDAT, Şirince, 12-16 Nisan 2017

“GÜM!”, UMÖB '16,5 Ankara, 28 Ocak – 4 Şubat 2017

Yerinde ve Yerlisiyle İyileştirme Ulusal Mimari Mimari Fikir Projesi Yarışması, 2016

“Kafa Açıyoruz” sosyal proje, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, 2015-2016

“Çizemem, Anlatmam Lâzım”, Yerden Yüksek Maya için radyo programı, 2014-2015

“Domino Ankara”, Yerden Yüksek Çocuklarla Mimarlık Topluluğu, 23-24 Haziran 2014

“One Billion Rising Ankara”, V-Day kadına yönelik şiddete karşı hareket, 14 Şubat 2014

UMÖB'13 Balıkesir, 23-30 Haziran 2013

UMÖB'12,5 Diyarbakır, 3-11 Şubat 2013

Kerkenes Eco Center, Yozgat, 2012

Çocuk ve Mimarlık çalışmaları, Mimarlar Odası Ankara, 2012

ODTÜ Oyuncuları, Ekim 2009 – Eylül 2011

AMAL Tiyatro, FRP ve Felsefe kulüpleri, 2005-2009

BASAD Bakırköylü Sanatçılar Derneği